

”Lehtemme on puolueeton, eikä harrasta politiikkaa”

Suomalaisten puolueiden ja niiden poliitikkojen käsittely Uusi Maailma –
lehdessä 1963 – 1979

Sami Kumpulainen

Pro gradu –tutkielma

Suomen historia

Syksy 2017

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Sami Kumpulainen	
Työn nimi – Title ”Lehemme on puolueeton, eikä harrasta politiikkaa” – Suomalaisten puolueiden ja poliitikkojen käsittely Uusi Maailma –lehdessä 1963 – 1979	
Oppiaine – Subject Suomen Historia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Marraskuu 2017	Sivumäärä – Number of pages 142
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>1960- ja 1970-luku olivat aikakauslehtimarkkinoilla kovan kilpailun aikaa. Ilmari Turjan luotsaama Uusi Kuvalehti oli joutunut taloudellisiin vaikeuksiin sillä seurauksella, että se myytiin Uuden Suomen lehtitalolle 1960-luvun alussa. Lehtitalo päätti ratkaista omistansa Naisten Maailma –lehden menekkiin liittyvät ongelmat yhdistämällä sen hankkimansa Uuden Kuvalehden kanssa. Seurauksena vuonna 1963 syntyi kokonaan uudenlainen aikakauslehti, joka nimettiin Uudeksi Maailmaksi. Monipuolisten sisältöjen avulla se pyrki houkuttelemaan lukijoita erilaisista viiteryhmistä.</p> <p>Lehti pyrki sopeutumaan alusta alkaen ajan politisoituneeseen ilmapiiriin. Ensimmäisessä numerossa päätoimittaja Jussi Talvi julisti lehden puolueettomaksi. Työssäni tarkastelen sitä, pitivätkö Talven väitteet lehden puolueettomuudesta paikkaansa analysoimalla suomalaisten puolueiden ja niiden poliitikkojen käsittelyä lehdessä. Yksityiskohtaisimmillaan tarkastelen politiikan sisältöjä sivuavien tekstien sävyä ja asiayhteyttä päättäen työni suhtautumisindeksin tukemaan kokonaisvaltaiseen analyysiin eri toimijoiden kohtelusta.</p> <p>Lehden varhaiset vuodet kuuluivat politiikan suhteen rakentavassa hengessä kirjoittajien korostaessa maaseutu- ja kaupunkiväestön välisen vastakkainasettelun haitallisuutta. 1960-luvun loppua kohden lehdessä julkaistujen politiikan sisältöjen sävy ja painopiste kuitenkin muuttuivat. Maaseutuhenkisen rakentavuus hylättiin ja tilalle tuli vuonna 1967 lehden kolumnistina aloittaneen Wolf Halstin viitoittamana vasemmiston valtopyrkimyksiä ja väärinkäytöksiä kohtaan kriittisesti suhtautuva katsanto. Eräs keskeisemmistä vasemmistokritiikin teemoista oli lehdessä pääasiassa 1970-luvun alkupuolella käyty keskustelu Yleisradion ohjelmatoiminnan ja siihen vaikuttavien tahojen puolueellisuudesta.</p> <p>1970-luvun puoliväliin tultaessa vasemmistokriittinen kirjoittelu väheni ja aiemmin hajanaisemmin eri puolille lehteä sijoittuneista politiikan sisällöistä kolmannes keskitettiin vuonna 1977 aloittaneeseen Jouko Havan luotsaamaan Kulissien takana –osioon. Siinä huomion ja kriitikin kohteina olivat enimmäkseen hallituspuolueet. Kokonaisanalyysini perusteella lehti näyttää suhtautuneen vasemmistoon huomattavasti oikeistoa kriittisemmin käsitellen sitä useammin negatiivisissa asiayhteyksissä ja määrittelyn kohteena olevana objektina. Heikointa ja parhaita kohtelua nauttineiden puolueiden erot olivat suuret, mikä osoittaa lehden alkutaipaleella korostetun puolueettomuusihanteen jääneen toteutumatta käytännössä.</p>	
Asiasanat – Keywords Aikakauslehdet, lehdistöhistoria, suhtautumisindeksi, politiikka, puolueet, 1960-luku, 1970-luku	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston kirjasto, JYX-julkaisuarkisto	
Muita tietoja – Additional information	

Sisältö

1 Johdanto	1
1.1 Taustaa	1
1.2 Aikaisempi tutkimus.....	2
1.3 Tutkimuksen tehtävät ja tavoitteet.....	4
1.4 Lähdeaineisto	7
1.5 Metodologia	8
2. Aikakauden poliittinen ja kulttuurinen kehikko.....	12
3. Maaseutu- ja maatalouspolitiikan aika.....	15
3.1 Maaseutuhenkisyys varhaisvuosien piirteenä	15
3.2 Yhteishengen vaalimista	17
3.3 Maalaisliitto-Keskusta nähdään rakentajana.....	19
4 Eduskuntavaalien näkyminen Uusi Maailma -lehdessä.....	21
4.1 Vuoden 1966 vaalit – asenteellisuuden esiinmarssi	22
4.2 Vuoden 1970 vaalit – Halsti kylvää tuulta	24
4.3 Vuoden 1972 vaalit – astrologia vaalityön välineeksi.....	28
4.4 Vuoden 1975 vaalit – lehti ei peittele linjaansa	33
4.5 Vuoden 1979 vaalit – konkurssipesän viimeinen puristus.....	37
5 Yleisradio – politiikan kestoaihe	41
5.1 Vasemmistolaistumisepäilyt pinnalla jo Revon kaudella	41
5.2 Johtajavaihdos ei rauhoita mieliä	45
5.3 Pertti Luostarinen – Yleisradiokriitikko porvarillisen yhteiskuntajärjestelmän puolesta punasosialismia vastaan	47
5.4 Yleisradiodiskurssi vakiintuu vasemmistokriittisyydeksi vaikuttajien tuella	52

5.5 Kirjoittelu päättyy	55
-------------------------------	----

6 Henkilöhaastattelut – poliitikkojen representoinnin

ytimessä.....	59
----------------------	-----------

6.1 Haastattelut henkilöivät 1970-luvun politiikkaa.....	59
--	----

6.2 Kokoomus	62
--------------------	----

6.3 SDP	71
---------------	----

6.4 Keskusta	80
--------------------	----

6.5 SKDL/SKP	87
--------------------	----

6.6 Pienet ja keskisuuret puolueet	89
--	----

7 Lukijoiden näkemykset representoijina – laidasta laitaan,

vuodesta toiseen	94
-------------------------------	-----------

7.1 Lukijapalautteet seurailevat politiikan trendejä.....	94
---	----

7.2 Lukijat ojentavat lehteä	96
------------------------------------	----

7.3 Vasemmistokriittisten lukijoiden voimannäytteet	103
---	-----

7.4 Poliitiikan toimijat yleisesti	110
--	-----

8 Kulissien takana – lehden oma politiikan palsta

8.1 Hallituspuolueet kiinnostavat kriittistä Havaa	114
--	-----

8.2 SDP	118
---------------	-----

8.3 Keskusta	121
--------------------	-----

8.4 SKDL/SKP	123
--------------------	-----

8.5 Kokoomus	126
--------------------	-----

8.6 Pienet ja keskisuuret puolueet	129
--	-----

9 Kokoava analyysi ja johtopäätökset134

LÄHTEET143

1 Johdanto

1.1 Taustaa

1960- ja 1970-luku oli aikakauslehtimarkkinoilla kovan kilpailun aikaa. Yksittäisten lehtien aloittaessa ja lopettaessa kustantajat olivat kiinnostuneita riittävän monipuolisen lehtiarsenaalin hankkimisesta useiden eri kohderyhmien huomioimiseksi. Television katselun yleistyminen asetti lehdille haasteita, mutta toimi toisaalta myös niiden menekin kannalta tärkeiden julkisuuden henkilöiden esittelijänä.¹ Yksi kehityksen uhreista oli Ilmari Turjan luotsaama Uusi Kuvalehti, joka taloudellisten vaikeuksien vuoksi myytiin Uuden Suomen lehtitalolle 1960-luvun alkupuolella. Tämä 1950-luvulla Suomen Kuvalehden kilpailijaksi perustettu yleisluontoinen, mutta sodan muistoa patrioottisessa hengessä kunnioittava julkaisu tituleerasi itseään ”vapaa yhteiskunnan” lehdeksi. Se saavutti mainetta paljastuksillaan, joista ”suuri margariinisota” kuitenkin suututti elinkeinoelämän niin, ettei lehden toimintaa voitu useista rasittavista oikeusjutuista ja taloudellisesti tärkeiden ilmoitusten vähenemisestä johtuen jatkaa.²

Uuden Kuvalehden hankinnan aikaan Uuden Suomen lehtitalo paini omistamansa Naisten Maailma –lehden levikin kaventumisen ja ilmoitustulojen laskun kanssa. Ratkaisuna lehdet yhdistettiin, minkä seurauksena vuonna 1963 syntyi kokonaan uudenlainen aikakauslehti, Uusi Maailma. Lehti mainosti itseään alkuvaiheissaan kenties Uuden Kuvalehden riitaisaan menneisyyteen etäisyyttä ottavalla toteamuksella ”erilainen kuin muut”, mutta todellisuudessa kyse oli kahden eri lehden lukijoiden mieltymysten välimaastossa tasapainoilevasta aikakauslehdestä, joka sisälsi juttuja niin politiikasta ja maailman tapahtumista kuin ruuanlaitosta ja käsitöistäkin. Etenkin lehden gastronomisista painotuksista voidaan kiittää koko lehden elinkaaren ajan sen päätoimittajana toiminutta kirjailijaa Jussi Talvea, joka tunnettiin intohimoisena kulinaristina.³

¹ Kallio 1992, 294.

² Malmberg 1991, 134 – 136; 161.

³ Malmberg 1991, 160 – 162.

Varhaisvuosinaan linjaansa hakenut lehti muodostui lopulta visuaalisesti näyttäväksi suurilla kuvapintoja ja huolellista taittoa hyödyntäväksi julkaisuksi, joka erosi loisteliaan ulkoasunsa osalta edeltäjästään Uudesta Kuvalehdestä. Eroja oli myös sisällössä: siinä missä Uusi Kuvalehti oli luottanut sanan voimaan ja lukijoiden valistuneisuuteen haki Uusi Maailma visuaalisuutta ja helppoa luettavuutta painottaen hyväksyntää nuoremmalta lukijaväeltä.⁴ Lehden monipuolisuuden takaamiseksi Talvi kokosi lehden toimittajakuntaan niin nuoria kuin vanhempiakin, erilaisista osioista vastaavia henkilöitä, joista osa vaihtui vuosien varrella. Lehti hyödynsi myös runsaasti satunnaisesti kirjoittavia freelancereita ja julkaisi säännöllisesti toimitukseen lähetettyjä lukijakirjeitä. Tutkimusaiheeni kannalta olennaisimmiksi kirjoittajiksi muodostuvat vakituisesti vuodesta 1967 lehteen kolumnia kirjoittanut sotaveteraani ja eversti evp. Wolf H. Halsti, omaa politiikan palstaa lehdessä sen viimeisinä vuosina pitänyt Jouko Hava sekä satunnaisemmin erilaisia politiikan aiheita käsitellyt Manu Paajanen. Tarkoitukseni on muun muassa näiden kirjoittajien tekstejä tarkastelemalla selvittää, miten suomalaisia puolueita ja poliitikkoja on kuvattu ja sitä kautta kohdeltu lehdessä, joka sinnitteli lehtimarkkinoilla vuoteen 1979 saakka.

1.2 Aikaisempi tutkimus

Politiikan toimijoiden esiintymisen ja esittämisen eli vierasperäisemmin representoinnin tutkiminen ei ole lainkaan uusi tutkimusala. Jukka Holmberg on vuonna 2004 julkaistussa journalistiikan väitöskirjassaan *Etusivun politiikkaa: Yhteiskunnallisten toimijoiden representointi suomalaisissa sanomalehtiutisissa 1987 – 2003* tutkinut poliitikkojen ja puolueiden kohtelua Helsingin Sanomissa, Aamulehdessä, Keskisuomalaisessa sekä puolueiden omissa lehdissä. Pääkysymyksenään hän selvitti, ”kuinka paljon ja millä tavoin lehden poliittinen sitoutuneisuus tai sitoutumattomuus näkyy pääuutissivujen politiikan uutisissa”.⁵ Holmberg käyttää työssään suhtautumisindeksimenetelmää, joka on peräisin ruotsalaiselta Kent Aspilta. Asp tutki kehittämänsä menetelmän turvin, kuinka ”Ruotsin lehdet ja sähköiset viestimet käsittelevät poliittisia puolueita uutisissaan vaalivuonna

⁴ Malmberg 1991, 161.

⁵ Holmberg 2004, 19.

1979”.⁶ Kyseisestä menetelmästä, jota itsekin työssäni hyödynnän, kerron lisää menetelmäluvun yhteydessä.

Aikakauslehtien tutkimuksen osalta on mahdotonta sivuuttaa Päiviö Tommilan toimittamaa *Suomen lehdistön historia* –sarjaa, jonka osat 8, 9 ja 10 tarkastelevat monipuolisesti Suomessa julkaistuista aikakauslehdistä tärkeimpiä. Näissä teoksissa eri kirjoittajat ovat antaneet panoksensa niin laajempien kehityslinjojen laatimisen kuin yksityiskohtaisempien lehtikuvaustenkin muodossa. Myös Uusi Maailma on saanut oman lukunsa teoksessa *Suomen lehdistön historia 8: Yleisaikakauslehdet*, jossa Raili Malmberg antaa tiiviin yleiskuvauksen lehden tyylistä ja vaiheista.⁷

Kontekstoinnin yhteydessä olen nojautunut pitkälti Suomen historian yleisesityksiin sekä jonkin verran myös spesifimpihin politiikan toimijoiden kuvaksiin. Jouko Vahtolan *Suomen historia: jääkaudesta Euroopan unioniin* ja Timo Vihavaisen *Suomen historian Pikkujättiläiseen* kirjoittama *Hyvinvointi-Suomi* –osio ovat toimineet apunani suurten linjojen hahmottamisessa. Monipuolisesti erilaisista suomalaisiin puolueisiin liittyvistä seikoista minua on evästännyt Rauli Mickelssonin tuotanto, jonka rinnalle olen pyrkinyt tuomaan myös tiettyihin toimijoihin keskittyvien teosten näkökulmaa. Näistä mainittakoon Keskustapuolueen kuvaamisessa avuksi ollut Tytti Isohookana-Asunmaan *Maalaisliitto-Keskustan historia 5: Virolaisen aika – Maalaisliitosta Keskustapuolue 1963 – 81* sekä Jyrki Smolanderin väitöskirja *Suomalainen oikeisto ja ”kansankoti”: Kansallisen kokoomuksen suhtautuminen pohjoismaiseen hyvinvointivaltiomalliin jälleenrakennuskaudelta konsensusajan alkuun*.

Uutta Maailmaa itsessään ei ole tietääkseni tutkittu Malmbergin laatimia yleisluontoisia luonnehdintoja lukuun ottamatta lainkaan. Näin ollen tutkimukseni on ”pioneerityön” asemassa. Aikaisemman tutkimuksen vähyyys voi johtua useista erisyistä. Henkilökohtaisesti uskon lehden jääneen Avun, Seuran ja Hymyn kaltaisten suosittumpien aikakauslehtien varjoon niin kiinnostavuutensa kuin muistettavuutensakin osalta. Esimerkiksi Hymy-lehden suhdetta politiikkaan on

⁶ Asp 1982, 147.

⁷ Malmberg 1991, 160 – 162.

tutkittu; Laura Kosonen tarkasteli vuonna 2005 ilmestyneessä Pro gradu – tutkielmassaan populismin ilmenemistä Hymy-lehdessä 1960 – 1970-lukuejen taitteessa.⁸ Suomalaisten aikakauslehtien politiikka-suhteen tarkastelu on kuitenkin kokonaisuudessaan varsin heikosti tutkittu teema, mistä kertoo vastaavien tutkimusten puuttuminen Seura- ja Apu-lehtien osalta. Vaikka edellä mainitut lehdet olivatkin laajemman levikin julkaisuja, ei se silti vähennä parhaimmillaan yli 120 000 lehden levikistä nauttineen Uuden Maailman arvoa tutkimuskohteena.⁹ Nähdäkseni lehdellä on ollut levikkinsä turvin varsin hyvät vaikutusmahdollisuudet suomalaisten näkemyksiin. Vaikken tässä tutkimuksessa sinänsä tutkikaan lehden sisältöjen vaikuttavuutta, on aineistossani runsaasti esimerkkejä muun muassa lukijoiden lehteen lähettämistä kirjeistä, jotka osoittavat lehden sisältöjen herättäneen keskustelua.

1.3 Tutkimuksen tehtävä ja tavoitteet

Tässä Pro gradu –tutkielmassa tarkastelen suomalaisten puolueiden ja poliitikkojen esittämistä ja esiintymistä Uusi Maailma –lehdessä. Tarkoitukseni on selvittää, miten lehti on suhtautunut eri politiikan toimijoihin, onko suhtautumisessa eroja eri kirjoittajien ja ajankohtien välillä sekä onko lehti tasapuolinen eri toimijoista kirjoittaessaan. Idea lehden politiikka-suhteen tarkasteluun syntyi selailtuani ensimmäistä numeroa. Sen sivulla kolme lukijaa tervehtii päätoimittaja Jussi Talven pääkirjoitus, jossa tämä lehden linjaa havainnollistaessaan toteaa: ”Lehtemme on puolueeton, eikä harrasta politiikkaa.”¹⁰ En ottanut väitettä annettuna ja tästä kyseenalaistuksesta lähti liikkeelle prosessi, jonka seurauksena olen päätenyt laatimaan pro gradu –työni lehden tavasta esittää ja kohdella suomalaisia politiikan toimijoita.

Työn tekemiseen minua motivoi myös se, ettei lehteä ole juurikaan tutkittu huolimatta siitä, että se saavutti 1970-luvun alkupuolella yli 120 000 levikin ja oli vuonna 1973

⁸ Kosonen 2005, 1.

⁹ Malmberg 1991, 162.

¹⁰ UM 1963 nro 1 ”Hyvät Uuden Kuvalehden ja Naisten Maailman lukijat!”

irtonumeromyynnin perusteella maan kuudenneksi ostetuin aikakauslehti.¹¹ Onkin mielestäni tärkeää selvittää, miten näinkin monelle aikakauden suomalaiselle tuttu julkaisu suhtautui maamme politiikan toimijoihin ja sitä kautta saada tietoa, millaista linjaa lehti edusti. Tarkemmin sanottuna tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Missä yhteyksissä suomalaisia puolueita ja niiden poliitikkoja on lehdessä käsitelty ja miten niihin on suhtauduttu?
2. Onko toimijoiden kohtelu vaihdellut ajankohdasta ja kirjoittajasta riippuen?
3. Mitkä muut tekijät ovat vaikuttaneet toimijoiden kohteluun?

Ensimmäinen kysymys on kaikkein tärkein. Se pitää sisällään sen selvittämisen, ketkä milloinkin politiikkaa sivuavia sisältöjä kirjoittivat ja millaisessa sävyssä. Vastaukset löytyvät erittelemällä lehdessä julkaistuja politiikan sisältöjä niin määrällisesti kuin laadullisestikin. Alkuperäisaineiston rooli on siis tämän kysymyksen suhteen hallitseva. Olen rajannut tarkastelukohteiksi suomalaiset puolueet ja niiden poliitikot. Rajaukseen on muutama käytännön syy. Ensinnäkin lehti on suomenkielinen ja suomalaiselle yleisölle suunnattu, minkä seurauksena siinä käsitellään muiden maiden ja kielialueiden poliitikkoja erittäin marginaalisesti. Toiseksi ulkomaisten puolueiden suhteet suomalaisiin puolueisiin eivät luonnollisestikaan olleet yhtä tiiviitä verrattuna suomalaisten puolueiden keskinäisiin suhteisiin. Jättämällä ulkomaiset toimijat tarkastelun ulkopuolelle koen pystyväni keskittymään paremmin yhtenäisempään vuorovaikutukselliseen kokonaisuuteen. Kolmanneksi liian lavean rajauksen tapauksessa olisi vaarana, että työ paisuisi pro gradu –tutkielmalle sopimattomiin mittasuhteisiin. Lienee syytä todeta myös, että muotoilemani rajaus jättää ulkopuolelleen tasavallan presidentin tarkastelun, sillä tämä ei kuulunut tarkasteluvälillä mihinkään puolueeseen. Tulen kyllä mainitsemaan presidentin niissä yhteyksissä, joissa hänen toimintansa ja henkilönsä liittyy olennaisesti puolueiden tai niiden toimijoiden kohteluun, mutta itse presidentin esiintymistä lehdessä en sinänsä tarkastele.

¹¹ Malmberg 1991, 162; Kallio 1992, 299.

Lisäksi tarkasteluni ulkopuolelle jää kansanedustaja, Helsingin kaupunginvaltuutettu ja pappi Jouni Apajalahti, joka toimi lehdessä 1970-luvun alussa lehden jokaisessa numerossa julkaistun avioliittopalvelu-osion vakituksena kolumnistina. Perustelen tätä sillä, että perheneuvojana toimiessaan Apajalahti esiintyy ensisijaisesti pappina ja ammattiauttajana, eikä kansanedustajana. On mahdollista ja jopa todennäköistä, että avioliittopalvelu-palstan syvällisellä analyysillä saataisiin tietoa Apajalahden arvomaaailmasta ja yhteiskunnallisista näkemyksistä, jotka eittämättä kytkeytyvät hänen työhönsä kansanedustajana. Vuonna 1976 rovastin arvon saanut mies ei tosin koskaan palannut kansanedustajaksi, minkä vuoksi kausi 1966 – 1970 jäi hänen ainoakseen. Tätä taustaa vasten on epätodennäköistä, että palstalla olisi ollut kansanedustajan asemaan liittyviä poliittisia merkityksiä tai tavoitteita.¹²

Toisen kysymyksen osalta on tärkeää hahmottaa eroja ja yhtäläisyyksiä eri toimittajien sekä ajanjaksojen kirjoittelussa. Joissakin tapauksissa yksittäinen toimittaja voi olla vastuussa suuresta osasta tietyn ajanjakson sisällöistä. Näin on laita Jouko Havan luotsaaman Kulissien takana –osion tapauksessa. Olenkin katsonut tarpeelliseksi kirjoittaa lehden viimeisten vuosien toimintaa samalla havainnollistavan osion toiminnasta oman lukunsa. Vastaavasti voidaan ajatella, että lehden varhaisvuosien toimintaa edustaa maaseutuhenkisyydestä kirjoitettu luku. Väliin jäävä ajanjakso on pirstaleisempi ja sitä koskevat teemat ovat Yleisradiosta käytyä keskustelua lukuun ottamatta sijoittuneet useisiin eri lukuihin. Tähän on vaikuttanut muun muassa se, että ajanjaksolla esiintyi useita aiheeni kannalta olennaisia kirjoittajia ja aiheita. Olenkin päättänyt tästä pyhittää monet luvuistani erilaisten lehdessä olevien osioiden tai sisältömuotojen käsittelyyn, sillä ne toimivat raameina tarkastelemieni toimijoiden esiintymisille. Osa luvuista tarkastelee koko lehden elinkaaren ajan kestänyttä toimintaa, kuten lukijoiden foorumiksi tarkoitettun Lukijan Maailma –palstan sisältöä, kun taas Kulissien takana –osio on vain noin kahden vuoden aikavälillä lehdessä toteutettu, joskin aiheeni kannalta arvokasta tietoa antava kokonaisuus.

Kolmanteen kysymykseen saadaan vastauksia alkuperäisaineiston ohella myös

¹² <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910008.aspx>, viitattu 28.10.2017.

tutkimuskirjallisuudesta. Poliittiset tapahtumat, toimijoiden julkisuuskuva, kirjoittajien taustat ja esiintymisten laatu ovat esimerkkejä huomionarvoisista kohteluun vaikuttaneista tekijöistä. Yhteyksien paljastamiseksi on selvitettävä *mitä* , *miten* , *miksi* ja *kenelle* eduskuntavaaleista on kirjoitettu. Kysymys on haastava, eikä kaikkia mahdollisia syy-seuraussuhteita liene mahdollista tavoittaa. Helpointa työni on silloin, kun kirjoittaja avaa motiivejaan jo alkuperäisaineiston tasolla. Haastavimpia taas ovat ne tilanteet, joissa toiminnalle ei näytä löytyvän ilmeistä selitystä. Tällöin on turvaututtava tutkimuskirjallisuuden tukemiin teoretisointeihin.

1.4 Lähdeaineisto

Alkuperäisaineistoni muodostuu yksinomaan Uusi Maailma –lehestä. Lehden ensimmäinen numero ilmestyi 9.8.1963 ja siitä lähtien se ilmestyi kahdesti kuukaudessa vuoteen 1979 asti, jolloin lehti lopetti toimintansa taloudellisten vaikeuksien vuoksi. Joka vuosi ilmestyi 26 numeroa, paitsi vuosina 1963 ja 1975 – 1979. Vuonna 1963 ilmestyi 10 numeroa, vuosina 1975 – 1978 25 numeroa vuodessa ja viimeisenä vuonna 1979 vain 8 numeroa. Yhteensä numeroita ehti ilmestyä 404.

Politiikan sisältöjen suhteen käsittely on lehdessä epätasaista siten, että joissakin numeroissa ei ole yhtäkään aiheeseeni liittyvää tekstiä, kun taas jotkut numerot sisältävät useita. Epätasaisuus selittyy sillä, ettei lehti Uusi Maailma ole määritelmällisesti poliittinen julkaisu tai puoluelehti. Lehdellä ei toisin sanoen ollut pakottavaa velvollisuutta tai tarvetta käsitellä politiikkaa erityisen laajamittaisesti tai järjestelmällisesti. Tästä huolimatta politiikan sisällöt olivat läsnä keskimäärin jokaisessa numerossa, sillä löysin olennaisesti työhöni liittyviä kirjoituksia yli 600. Lehteen sisältyi myös osioita, joissa tyyppillisesti käsiteltiin politiikkaa. Järjestelmällisin politiikan sisältöjen käsittelyn suhteen oli vuosina 1977 – 79 Jouko Havan vastuulla ollut Kulissien takana –osio, jota tarkastelen omassa luvussaan.

Kulissien takana –osiota lukuun ottamatta politiikan sisällöt ovat melko hajallaan lehdessä. Eräs runsaimmista lähteistä on Wolf H. Halstin vuoden 1967 tammikuusta asti lehden loppuun saakka kirjoittama kolumni, jonka kirjoituksista peräti 108 sivusi tavalla tai toisella suomalaisia puolueita ja poliitikkoja. Muut aiheeni kannalta

olennaiset sisällöt koostuvat yksittäisluontoisemmista lukijoiden kirjeistä, henkilöhaastatteluista, reportaaseista, vaalimainoksista, gallupeista ja jopa horoskoopeista. Koska tarkoitukseni on muodostaa kokonaiskuva Uuden Maailman tavasta suhtautua suomalaisiin puolueisiin ja poliitikkoihin, olen käynyt läpi lehden jokaisen numeron ja seulonut niistä olennaisesti aiheeseeni liittyvät kirjoitukset. Koska materiaalia on runsaasti, on inhimillisesti mahdollista, että jotakin on jäänyt huomaamatta. Aineiston laajuudesta johtuen en kuitenkaan usko tällä olevan tulosteni tai tutkimukseni kannalta ratkaisevaa merkitystä.

Suurimpia haasteita tutkimusprosessissa on ollut eri kirjoittajien taustojen selvittäminen. Ongelmana on paikoin ollut se, etteivät kaikki kirjoittajat ole olleet merkittäviä julkisuuden henkilöitä tai vastaavia toimijoita, joista olisi löydettävissä tietoja vuosikymmenten jälkeen. Lehdessä esiintyi myös jonkin verran nimimerkin takaa kirjoittavia henkilöitä, joiden henkilöllisyys ei ole tiedossa. Onnekseni yksikään säännöllisistä kirjoittajista ei ole jäänyt tuntemattomaksi.

1.5 Metodologia

Olen päättänyt yhdistellä työssäni kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia metodeja. Lehistöhistorian tutkimuksessa tämä on varsin yleinen toimintatapa ja aihetta runsaasti tutkinut Päiviö Tommilakin näkee eri lähestymistapojen täydentävän toisiaan.¹³ Kvalitatiivisista metodeista käytän diskurssianalyysiä, sillä sen avulla koen pystyväni hahmottamaan monimutkaisiakin syy-seuraussuhteita, joita aineistoni kielenkäyttöön sisältyy. Diskurssianalyysin avulla on mahdollista selvittää yhteiskuntaan ja kulttuuriin liittyviä ilmiöitä kielen kautta, jolloin se sopii hyvin niin aikakauslehden kuin politiikankin tutkimisen välineeksi.¹⁴ Analysoidessani kirjoittajien retoriikkaa en tyydy vain erittelemään puheen rakenteita ja merkityssisältöjä, vaan pyrin aina retorisen diskurssianalyysin vaatimusten mukaisesti kontekstoimaan ne selvittäen, mitä kyseisillä argumenteilla tai selonteilla kyseisessä tilanteessa tehdään.¹⁵

¹³ Tommila 1980, 63.

¹⁴ Pynnönen 2013, 4 – 6.

¹⁵ Jokinen 1999, 127.

Diskurssit ilmentävät tapaa, jolla asioita tulkitaan. Tämä tapa määrittää sitä, mistä näkökulmasta asioita tarkastellaan, mitä painotetaan ja mitä jätetään sanomatta. Tällöin painotetaan tiettyjä merkityksiä, joita puhuja on valinnut kaikista merkityspotentiaalin mahdollisuuksista. Tunne siitä, että esitys vastaa todellisuutta, on seurausta sopivasta kielen artikulaatiosta suhteessa todellisuuteen. Poliitikoilla, puolueilla ja ammattijärjestöillä sekä muilla vaikuttamistyötä tekevillä tahoilla on kaikilla omat diskurssin muotonsa. Toimittajat ja muut kirjoittajat ovat kirjoittaneet tekstinsä omien tulkintojensa pohjalta valitsemiaan representointitapoja käyttämällä. Heillä on täten kielellistä valtaa, jolla voidaan vaikuttaa esimerkiksi siihen, mitä haastateltava näyttää sanovan ja millainen ääni hänelle tekstissä annetaan.¹⁶ Jopa uutisen kaltaisessa objektiivisuuteen pyrkivässä tekstilajissa koko uutisdiskurssi on mahdollista nähdä toimittajan konstruoimana ideologisena representaationa, sillä uutisia ei löydetä mistään valmiina, vaan ne ovat toimittajien synnyttämiä tuotteita.¹⁷

Narratologiassa teksti jaetaan tyypillisesti kahtia tarinaan ja diskurssiin. Tarinalla tarkoitetaan tekstin sisällöllistä ainesta, kun taas diskurssilla viitataan tapaan, jolla tarinan voi esittää. Tarina on siis ikään kuin juoni ja diskurssi sen esitystapa. Luomalla uusia ja hyödyntämällä jo olemassa olevia diskursseja toimittajat voivat valita, millaisessa diskursiivisessa muodossa tarina esitetään.¹⁸ Saadessaan tietoja virallisista tietolähteistä tiedotusvälineet ehkä hyödyntävät niiden diskursseja, mutta myös viralliset ja julkiset tahot muotoilevat tiedotteensa niin, että ne sopivat tiedotusvälineiden käyttämiin diskursseihin. Virallisten diskurssien vaikutus tiedotusvälineisiin vaihtelee, mutta esimerkiksi uutisissa se näkyy selvemmin kuin pääkirjoituksissa tai artikkeleissa.¹⁹

Diskurssijärjestystä voidaan hahmotella myös jakamalla diskurssityypit genreihin ja diskursseihin. Tällöin diskurssilla tarkoitetaan kielenkäyttöä, jolla sosiaalinen käytäntö representoidaan tietyistä näkökulmista. Genrellä taas tarkoitetaan kielenkäyttöä, joka esiintyy jonkin tietyn käytännön yhteydessä ja rakentaa tiettyä sosiaalista käytännettä,

¹⁶ Holmberg 2004, 43 – 44; Halliday 1978, 22; Bruun 1986, 164; Hall 1992, 139.

¹⁷ Bignell 2002, 83 – 84.

¹⁸ Holmberg 2004, 44; Reunanen 1991, 48; 1994, 45.

¹⁹ Fairclough 1997, 129.

kuten haastattelua tai mainosta. Kuten edellä mainitut haastattelu ja mainos, genret eroavat toisistaan rakenteellisilta ominaisuuksiltaan.²⁰ Teun A. van Dijkin mukaan diskurssia ei tule rajoittaa kielen muodoksi, rakenteeksi tai kieliopiksi, vaan puhe itsessään tulee käsittää vuorovaikutukseksi. Lauseita ja puheakteja tarkastellaan sitä vastoin sarjoina ja niiden yli menevinä semanttisina kokonaisuuksina. Myös diskurssin paikallinen ja globaali taso erotetaan toisistaan.²¹

Kvantitatiivisten menetelmien osalta käytän jo aiemmin mainitsemaani suhtautumisindeksiä. Ruotsalaisen Kent Aspin kehittämää suhtautumisindeksiä on käyttänyt myös Jukka Holmberg sitä edelleen kehittäen. Käytän omassa työssäni Holmbergin käyttämää versiota, joka huomioi paremmin toimijoiden aktiivisuuden moniulotteisuuden. Siinä sekä aktiivinen että passiivinen esiintyminen jaetaan kolmeen eri laatuluokkaan: myönteiseen, neutraaliin ja kielteiseen. Suhtautumisindeksin tarkoituksena on luokitella poliitikkojen ja puolueiden, joita kutsun yleisesti toimijoiksi, esiintymisiä niin, että laskemalla lopulta niiden saamien arvojen keskiarvo voidaan muodostaa kokonaiskuva toimijan kohtelusta. Luokittelu tapahtuu siten, että toimijan esiintyminen todetaan ensin joko aktiiviseksi tai passiiviseksi, minkä jälkeen asiayhteyden perusteella esiintyminen luokitellaan edelleen joko myönteiseksi, neutraaliksi tai kielteiseksi. Jokaista esiintymistapaa vastaa oma numeroarvo. Aktiiviset esiintymiset arvottuvat passiivisia arvokkaimmiksi, mikä perustuu oletukseen siitä, että aktiivisena toimijana poliitikolla on mahdollisuus vaikuttaa enemmän esiintymisensä luonteeseen ja sisältöön.

Aktiivisia esiintymisiä ovat ne, joissa toimija pääsee itse kertomaan aiheesta joko itsenäisesti näkemyksiään ilmaisten tai kysymyksiin vastaten. Passiivisia ovat taas sellaiset esiintymiset, joissa jokin muu taho, esimerkiksi toimittaja tai toinen poliitikko puhuu toimijasta ilman, että tämä on muulla tavoin osallisena kirjoituksessa. Asiayhteyden laadun määrittely on haastavampaa, koska se koostuu useista eri tekijöistä. Esimerkiksi positiivinen esiintyminen voi koostua muiden toimijalle antamista kehuista, toimijan kuvaamisesta positiivissävytteisin adjektiivein tai vaikkapa

²⁰ Fairclough 1997, 77 – 78.

²¹ Hoikkala 1990, 142.

muutoin varsin neutraalin esiintymisen poikkeuksellisesta ajoittumisesta vaalien läheisyyteen. Kielteisiä esiintymisiä ovat vastaavasti esimerkiksi arvostelun kohteena oleminen ja rikoksista tai muusta arveluttavasta toiminnasta kiinni jääminen.²²

Oheisessa taulukossa olen esittänyt esiintymisten luonnetta vastaavat numeroarvot sekä antanut esimerkkitilanteen, joka on johtanut kyseiseen arvosanaan.

TAULUKKO 1 Suhtautumisindeksin arvot toimijan esiintymisen aktiivisuuden ja asiayhteyden laadun mukaan luokiteltuna

ESIINTYMISEN LAATU	MYÖNTEINEN	NEUTRAALI	KIELTEINEN
AKTIIVINEN	INDEKSIARVO: +2 Esim. Puolueen vaalimainos	INDEKSIARVO: +1 Esim. Poliitikko vierailee juhlassa	INDEKSIARVO: 0 Esim. Poliitikko kritisoi omaa puoluettaan
PASSIIVINEN	INDEKSIARVO: +1 Esim. Toimittaja kehuu poliitikkoa	INDEKSIARVO: 0 Esim. Toimittaja kuvailee puolueen periaateohjelmaa	INDEKSIARVO: -1 Esim. Toimittaja kritisoi puoluetta

²² Holmberg 2004, 112 – 114.

2 Aikakauden poliittinen ja kulttuurinen kehikko

Uusi Maailma ei ole toiminut tyhjiössä, vaan sen ajan poliittiset ja kulttuuriset virtaukset ovat vaikuttaneet sen tapaan jäsentää maailmaa. Lehden toimintakauden ajoituksessa vuosiin 1963 – 79 havaitaan, että kyseessä oli Kekkonen presidenttikauden aikana vaikuttanut lehti. Kekkonen valtakausi (1956 – 1981) osui toisen tasavallan (1944 – 1982) ajaksi nimitetyn aikakauden sisälle. Ajanjaksoa leimasi presidentin vahva rooli etenkin ulkopoliitikassa, joskin tämä puuttui halutessaan myös sisäpolitiikkaan ja jopa puolueiden toimintaan. Hallitukseen pyrkivillä puolueilla ei voinut juurikaan olla presidentin linjasta selkeästi poikkeavia näkemyksiä. Sosiologi Risto Alapuro on huomauttanut, että ulkoinen vaara vaikutti politiikkaan kahdella tavalla: yhtäältä se johti yksimielisyyden korostamiseen ja toisaalta pakotti erilaisuuden sietämiseen. Suomea rakennettiin tuolloin valtiojohtoisen hyvinvointivaltioideologian mukaisesti, minkä vuoksi toisen tasavallan aikaa on kutsuttu myös suunnittelutalouden kaudeksi. Taustalla oli sisällissodan jälkeisen eheyttämispolitiikan perinteeseen nojaava käsitys eheyttää kansanosien väliset ristiriidat ja poistaa kuiluja eri ryhmien väliltä. Niin radikaali vasemmisto kuin Kokoomuskin antoivat periksi omista periaatteistaan. Ensin mainittu hyväksymällä kapitalistisen talousjärjestelmän hyvät julkiset palvelut sekä tulonsiirrot mahdollistavine tulonsiirtoineen ja jälkimmäinen luopumalla vastustuksestaan laajamittaisia sosiaaliturvajärjestelyjä kohtaan sekä hyväksymällä valtion vahvan roolin talouselämässä.²³

Yhteiskunnalliset uudistustoimet olivat yhteydessä voimakkaaseen rakennemuutokseen, jota edisti Euroopan nopein kaupungistuminen aikavälillä 1940 – 75. Peruselinkeinoissa työskentelevien määrä laski noin viisikymmentä prosenttiyksikköä vain 35 vuodessa. Monille kehitys merkitsi elintason kohoamista juoksevan veden ja palveluiden äärelle pääsemisenä.²⁴ Toisaalta se loi myös protestimielialaa, joka on näkynyt suomalaisessa politiikassa toden teolla 1970-luvun SMP:n menestyksessä.²⁵ Nopea yhteiskunnallinen murros leimasi 1960-lukua kaikkialla läntisessä maailmassa. Vapaus ja vallankumous olivat vuosikymmenen iskusanoja.

²³ Herkman 2011, 40; Alapuro 1999, 103; Saukkonen 2012, 32 – 33.

²⁴ Meinander 2006, 238 – 239.

²⁵ Herkman 2011, 177.

Beatles, Che Guevara, Mao ja Vietkongin sissit muistetaan ajan suurina vaikuttajina. Samanaikaisesti maaseudut autioituivat työtä vaille jääneiden muuttaessa mahdollisuuksien perässä Etelä-Suomen kaupunkeihin ja Ruotsiin. Perinteinen yhteiskunnallinen asenneilmasto koki murroksen, kun urbaani sekularisaatio valtasi alaa konservatiivisten, uskonnollisten ja agraaristen arvojen kustannuksella. Nuoret, sodanjälkeiset sukupolvet pääsivät opiskelemaan korkeakouluihin vanhempiaan paremmalla menestyksellä. Osa tästä nuoresta sivistyneistöstä ryhtyi vapaamielisten virtausten kannustamana ajamaan naisten, nuorten, vähemmistöjen, rikollisten ja saastuvan luonnon asiaa kulttuuriradikalismien hengessä. Liikehdintä jalostui 1970-luvulle tultaessa monin paikoin taistolaisuutena tunnetuksi jälkistalinismiksi.²⁶

1960- ja 1970-luvulla naistenlehdet ja muut ajanvietelevät alkoivat julkaista tunnettujen henkilöiden tilityksiä. Tuolloin hyvinvointivaltion ihanne määritteli politiikkaa. Eräs keskeisimmistä tavoitteista oli taata kaikille kansalaisille mahdollisuus työelämään. Etenkin naisten työllisyyttä tuettiin päivähoitojärjestelmällä, mikä mahdollisti heidän taloudellisen itsenäisyytensä lisääntymisen.²⁷ Poliittinen aktiivisuus oli runsasta, mikä näkyy muun muassa aikakauden korkeassa äänestysaktiivisuudessa.²⁸ Puoluerajat olivat selviä ja puolueet edustivat selkeitä yhteiskunnallisia intressiryhmiä: Kokoomus liike-elämää, Keskustapuolue maaseutua sekä SDP ja SKDL työläisiä ja ammattiyhdistyksiä. Puoluelehdet menestyivät ja myös osa päivälehdistä ilmaisi julkisesti puoluekantansa. Toisaalta sitoutumattomat päivälehdet ja nouseva aikakauslehdistö saavuttivat myös lukijoita: Hymy-lehden levikki oli 1970-luvulla parhaimmillaan yli puoli miljoonaa. Poliittista julkisuutta piti kuitenkin otteessaan tuona aikana kylmä sota ja etenkin varovainen suhtautuminen Neuvostoliittoon. Mediajulkisuus oli niin vahvasti poliittisessa kontrollissa, ettei presidentin sairastumisesta tiedotettu kuin vasta aivan työkyvyttömyyden kynnyksellä vuonna 1981. Rauli Mickelsson käyttää käsitettä leiri-Suomi viitaten ihmisten jakaantumiseen erilaisiin poliittis-yhteiskunnallisiin leireihin, joissa pystyi poistumatta viettämään koko elämänsä. Leiriytyminen alkoi purkautua 1970-luvun lopulla, kun

²⁶ Kuisma 2009, 203 – 204.

²⁷ Herkman 2011, 118 – 119.

²⁸ Herkman 2011, 50 – 51.

ihmiset valitsivat yhä useammin individualismin kollektivismiin sijaan ja elivät taloudellisen tasa-arvoistumisen seurauksena yhä samankaltaisempaa elämää ilman luokkaa indikoivia symboleita.²⁹ Timo Vihavaisen mukaan 1970-luvun lopulla oli nähtävissä useita uuden aikakauden merkkejä. Näillä tarkoitettiin sosialismin globaalin kriisin syventymistä, poliittisen vasemmistoaallon suosion ehtymistä nuorison keskuudessa, liennytyksen vaihtumista kylmäksi sodaksi sekä Suomen ja Neuvostoliiton johtajien syrjäytymistä aktiivipolitiikasta ikääntymisen myötä.³⁰

²⁹ Herkman 2011, 162 – 163; Mickelsson 2012, 102 – 104.

³⁰ Vihavainen 1991, 251 – 252.

3 Maaseutu- ja maatalouspolitiikan aika

3.1 Maaseutuhenkisyys varhaisvuosien piirteinä

Uudessa Maailmassa kirjoitettiin varhaisvuosina runsaasti maatalouden tärkeyttä korostavia ja maaseutuväestön ongelmia pohtivia juttuja muun muassa otsikoilla ”Pienviljelyn puolesta” ja ”Kun kylä kuolee”.³¹ Pelkästään vuosien 1963 – 1965 aikana maaseutua tai maataloutta käsiteltiin politiikkaan kytkeytyen viidessätoista eri numerossa. Teeman voidaan katsoa olleen yleinen, koska kyseisenä aikavälinä ilmestyi vain 62 numeroa.³² Ajanjakson jälkeen vastaavanlaisten juttujen määrässä tapahtuu merkittävä lasku, sillä ne katoavat muutamaa yksittäistä kirjoitusta lukuun ottamatta lähes täysin.³³ Tähän vaikuttaa nähdäkseni viisi seikkaa, joista kolme liittyy lehden tapaan esittää asioita ja kaksi yleiseen poliittis-yhteiskunnalliseen kehitykseen.

Varhaisvuosien jälkeen kirjoitettiin kyllä vielä jonkin verran esimerkiksi maa- ja metsätalouden sekä haja-asutusalueiden ongelmiin liittyen, mutta näihin juttuihin ei kytkeytynyt nimeltä mainittuja poliitikkoja, puolueita tai muutakaan erityisen poliittista sisältöä. Tyypillinen esimerkki tällaisesta kirjoituksesta on numerossa 24 vuodelta 1967, jossa nimimerkki Risto Juhani kirjoittaa Lievestuoreen pessimistisiltä vaikuttavista väestönkehitysnäkymistä dramaattisella otsikolla ”Kun kylä kuolee”. Kirjoituksessa eritellään konkreettisesti ja kouriintuntuvasti paikallisten ongelmia haastatteleamalla muun muassa taksinkuljettajaa ja työttömyyskortiston hoitajaa. Fokus on tilanteen kuvaamisessa, eikä niinkään yhteiskunnallisessa analyysissä. Asiakeskeisyydessään kirjoitus on nähdäkseni tärkeä osoitus siitä, että lehdessä on värittyneempien politiikan tekstien ohella myös päätoimittajan puolueettomuusväitettä tukevaa materiaalia.³⁴

³¹ UM 1965 numerot 5 ja 15.

³² Vuonna 1963 ilmestyi vain kymmenen numeroa, sillä ensimmäinen numero julkaistiin 9.8.1963. Tämän jälkeen käytännöksi vakiintui 26 numeron vuosimäärä, josta poikettiin lehden konkurssivuonna 1979 sekä vuosina 1975 – 78.

³³ Vuoden 1973 numerossa 11 Wolf Halsti kritisoi hallituksen maatalouspolitiikkaa ja vuoden 1977 numerossa 22 Virolaisen panosta maataloustuloasiassa kuvataan onnistuneeksi. Jos näitä kirjoituksia ei lasketa, maatalous- ja maaseutuasian sekä politiikan suhde katkeaa lehdessä täysin.

³⁴ UM 1967 nro 24 ”Kun kylä kuolee”.

Toiseksi lehden jutturakenteissa tapahtuneet muutokset aiheuttivat sen, että aiemmin melko usein teeman mukaisissa kirjoituksissa mainittu Maalaisliitto-Keskusta tai sen poliitikot esiintyivät myöhemmin vuosina lehdessä toisenlaisissa yhteyksissä. Tällaisia muutoksia olivat muun muassa henkilöhaastattelujen lisääntyminen ja vakiintuneemmat politiikan osiot, kuten vuodesta 1977 vuoteen 1979 ilmestynyt ”UM kulissien takana”, joka tarkasteli kriittisesti etenkin hallituspuolueiden toimintaa. Keskustalaisten poliitikkojen esiintyminen ei siis suinkaan vähentynyt lehdessä ajan kuluessa, vaan pikemminkin lisääntyi, sillä puolue oli Paasion toista hallitusta ja virkamieshallituksia lukuun ottamatta yhtäjaksoisesti hallituksessa lehden elinkaaren aikana.³⁵

Kolmanneksi merkittävän loven maaseutuhenkiseen kirjoitteluun aiheuttaa Walto Kultelan väistyminen lehden vakituisen kolumnistin paikalta. Kultelan henkilöllisyydestä ei ole varmuutta, mutta todennäköisesti kyseessä oli 1930-luvun lopulla ”Muru-Miina ja saaren lapset” –teoksen samankaltaisella nimimerkillä kirjoittanut Urho Nikolai Kittilä, joka oli aikaisemmin toiminut Maalaisliiton sanomakeskuksen pitkäaikaisena johtajana.³⁶ Kultelan osoittautumista Kittiläksi tukee lisäksi se, että Kittilä kirjoitti Uuteen Maailmaan myös omalla nimellään aivan sen alkutaipaleella; kyseessä oli ihailevaan sävyyn kirjoitettu henkilökuva opetusministerinäkin toimineesta Maalaisliiton Uno Hannulasta.³⁷ Kultela kirjoitti nimimerkkinsä takaa lehteen säännöllisesti sen ensimmäisestä julkaisuvuodesta alkaen aina vuoteen 1968 asti. Hän oli yksittäisistä kirjoittajista kaikkein eniten maaseutuasiaa ja politiikkaa yhdistelevä kirjoittaja lehden historiassa. Pelkästään vuosina 1963 – 65 julkaistuista teeman kirjoituksista hän on kirjoittanut seitsemän.

Neljänneksi Suomessa oli tuolloin käynnissä mittava rakennemuutos, joka huipentui 1960- ja 70-luvun vaihteessa mittavaan maaseudun autioitumiskehitykseen etenkin nuorten muuttaessa kaupunkeihin ja ulkomaista etenkin Ruotsiin työn ja parempien elinmahdollisuuksien perässä. Useat kunnat menettivät huomattavan osan väestöstään, kuten Pohjois-Karjalassa sijaitseva Valtimo, jonka väkimäärä väheni 20

³⁵ <http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/v2>, viitattu 26.10.2017.

³⁶ <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/1623/>, viitattu 26.10.2017.

³⁷ UM 1963 nro 2 ”Uno Hannulan pitkä polku”.

vuodessa 7000:sta 4000:een.³⁸ Uskoakseni tämä kaupungistuminen ja siitä seurannut maaseudun merkityksen väheneminen ihmisten arjessa ovat vaikuttaneet lehden päätöksen muokata sisältöjään paremmin lukijoiden sosiaalista todellisuutta vastaavaksi.

Viidenneksi on mahdollista, että Maalaisliiton muuttuminen Keskustapuolueeksi ja Suomen Pientalonpoikien Puolueen muuttuminen Suomen Maaseudun Puolueeksi on ollut toimituksen mielestä maaseutuväen asian kannalta haitallista ja ikävää politiikkaa, eikä lehti ole halunnut osallistua puolueiden väliseen valtataisteluun liittämällä niiden nimiä aihepiiriä käsittelevien juttujen yhteyteen. Teoriaa tukee se, että nimenmuutokset tapahtuivat suunnilleen samoihin aikoihin, kun politiikkaa ja maaseutuasiaa yhdistelevä kirjoitus lähes katosi lehdestä. Tähän liittyen on lisäksi mahdollista, että lehdessä ei arvostettu Maalaisliiton päätöstä muuttaa nimensä, muttei toisaalta haluttu asettua SMP:n puolellekaan. Ratkaisuna oli vaikeneminen molemmista puolueista aihepiirin juttujen yhteydessä.³⁹

3.2 Yhteishengen vaalimista

Lukuisia Uuden Maailman maaseudun asioita ja politiikkaa kytkeviä kirjoituksia yhdistää maltillisen sovitteleva sävy. Niin päätoimittaja Jussi Talvi kuin Kultelakin pyrkivät osoittamaan, ettei kaupunki- ja maaseutuväestön välinen vastakkainasettelu ole viisasta, sillä molemmat ovat riippuvaisia toisistaan. Talvi viittaa Suomen kaupungistumiskehityksen ohella lukemaansa dosentti Antti Eskolan ”Maalaiset ja kaupunkilaiset” –teokseen ja vähättelee ryhmien välistä eripuraa. Samalla Talvi muistuttaa, että riitoja aikaansaavat vihamielisyys, ennakkoluulot ja kateus, jotka hyödyttävät vain niitä, joiden ”päämääränä ei suinkaan ole tämän maan ja kansan itsenäisyys ja vapaus”. Talvi ei mainitse, mitä tai keitä nämä maan itsenäisyyttä ja vapautta uhkaavat tahot ovat, mutta hänen myöhäisemmät, avoimemmin vasemmistokriittiset kirjoituksensa huomioiden näyttää selvältä, että viittauksella tarkoitetaan vallankumouksellisia, äärivasemmistolaisia ja kommunisteja, jotka tyyppillisesti lehdessä niputetaan samaksi ryhmäksi. Kiistämättä Talven sympatioita

³⁸ Alasuutari 1996, 62 – 63.

³⁹ Kulha 1976, 282.

työtätekevää väestöä kohtaan riippumatta heidän asuinsijoistaan, vaikuttaa siltä, että hänen pääasiallinen motiivinsa vastakkainasettelun kitkemisessä on suomalaisen demokratian ja yhteiskuntajärjestyksen tukeminen. Vallankumous nähdään vastakkaisena ja tätä järjestystä uhkaavana tekijänä, jolloin sitä pyritään aktiivisesti vastustamaan. Tätä Talvi harjoittaa muun muassa puolustamalla suomalaista elinkeinoelämää sosialisoinnista vastaan ja kehumalla kommunismista irtisanoutuneen Poika Tuomisen vallankumous- ja kommunismikriittistä teosta ”Tarvitaanko Suomessa vallankumousta?”. Omaelämäkerrallinen teos kommunismin vaaroista soveltuu hyvin vahvistamaan Talven näkemyksiä, sillä Tuominen oli entinen kommunisti, joka sittemmin kääntyi aatetta vastaan varoittaen kirjoituksissaan suomalaisia sen vaaroista.⁴⁰

Talven tavoin Kultela peräänkuuluttaa useammassa kirjoituksessaan maaseutu- ja kaupunkilaisväestön välisen vastakkainasettelun liennyttämistä. Vuoden 1963 kolmannessa numerossa hän kiittää Kuopion läänin maaherraa Erkki Manteretta, joka oli pitänyt Lapinlahden maatalousnäyttelyä avatessaan vanhaa ”rotuerottelua” maalaisten ja kaupunkilaisten välillä kritisoivan juhlapuheen. Kultela toivoo muidenkin tarttuvan maaherran esimerkin mukaisesti aiheeseen ja painottaa, että ”aina kun keskustellaan maamme teollistamisesta ja elinkeinoelämämme monipuolistamisesta, on myös muistettava maaseudun ja kaupunkien väestön suhteiden lähentäminen”.⁴¹

Keskeinen keino tässä on ryhmien välisen riippuvuussuhteen korostaminen. Numerossa 5 vuodelta 1964 Kultela esittelee lipastostaan löytämänsä vanhan ystävänsä Toivo Pekkasen kirjettä, jossa tämä näkee maaseutu- ja teollisuusyhdyksuntävään taloudellisen ja henkisen menestyksen kytkeytyvän toisiinsa. Tätä verrataan SDP:n varapuheenjohtajan Olavi Lindblomin puheeseen, jossa niin ikään tunnustetaan Maalaisliiton ja SDP:n edustamien suurten yhteiskuntaryhmien etujen yhtenevyys.⁴² Samankaltaista sovitteluvuutta on saman vuoden numeron 16 kolumnissa, jossa pahoitellaan lehdissä lietsottua epäluuloa työväen ja

⁴⁰ UM 1963 nro 2 ”Maalaiset ja kaupunkilaiset”; Talven vallankumouskriittisyydestä viitteitä antavat mm. UM 1971 nro 5 ”Alas elinkeinoelämä!” ja UM 1974 nro 20 ”Tarvitaanko Suomessa vallankumousta?”; Rajala 1994, 9; 47.

⁴¹ UM 1963 nro 3 ”Pirtin perältä”.

⁴² UM 1964 nro 5 ”Onko mahdollista, että kansamme suurimmat ryhmät voisivat ymmärtää toisiaan..”

maanviljelijöiden välillä. Tällaisessa ilmapiirissä Kultela haluaa peräänkuuluttaa yhteisvastuun hengen vaalimista ja kiittää Uutta Maailmaa siitä, että tämä on ollut sen ”ohjelma ja tulee toivottavasti jatkossakin olemaan”.⁴³

Kultelan ja Talven halu korostaa yhteishenkeä ja eri ryhmien intressien yhtenevyyttä on ymmärrettävä aikakauden yhteiskunnallinen konteksti huomioiden. Juhani Salmisen mukaan Suomi oli 1960-luvun alussa riitainen. Noottikriisin hän näkee olleen lähtölaukaus kehitykselle, joka vei kohti yhtenäisempää Suomea.⁴⁴ Suomen ja Neuvostoliiton välistä epäluottamusta alettiin hälventämään, sillä vakaan ulko- ja sisäpolitiikan katsottiin mahdollistavan sosiaalisia eroja ja hyvinvointia tasaavan nykyaikaisen yhteiskunnan rakentamisen.⁴⁵ Projekti toteutettiin Keskustan ja SDP:n vetämien kansanrintamahallitusten avulla. Kyseinen hallitustyyppi ei vielä 1960-luvun alussa ollut vakiintunut tyyppilliseksi hallituspohjaksi, mikä nähdäkseni mahdollisti työväkeä edustavan SDP:n ja maaseutuväestön etuja ajavan Maalaisliitto-Keskustan avoimemman ja aggressiivisemmän nokittelun. Puolueiden huonot välit heijastuivat hallitustyöskentelyyn ja sitä kautta maan asioiden hoitamiseen. Sisäpolitiikan lyhytjänteisyyttä ja repivyyttä kuvaa hyvin se tosiasia, että vallassa oli vuosien 1950 – 66 välillä 19 eri hallitusta. Riitaisuus perustui pääasiassa eriäviin näkemyksiin yhteiskuntapolitiikan suunnasta. Maalaisliitto pyrki pitämään maaseudun elinvoimaisena vastustamalla rakennemuutosta ja tukemalla maatalouteen perustuvaa elämäntapaa, kun taas SDP ajoi enemmän palkkatyö- ja teollistamiskeskeistä politiikkaa tavoitteenaan elintason nostaminen.⁴⁶

3.3 Maalaisliitto-Keskusta nähdään rakentajana

Toinen ajanjakson 1963 – 1965 maaseutuasiaa ja politiikkaa kytkevien kirjoitusten yhteinen piirre on Maalaisliitto-Keskustan aktiivisen roolin näkeminen osana maatalouspoliittisten ongelmien ratkaisua. Vuoden 1965 neljännessätoista numerossa ilmestynyt Anni Voipion kirjoitus ”Järkipuhetta on mukava kuunnella”, jossa kiitetään pääministeri Johannes Virolaista kotimaisten tuotteiden arvostamiseen kehottavasta

⁴³ UM 1964 nro 16 ”Yhteisvastuun henkeä olisi vaalittava”.

⁴⁴ Salminen 1999, 419.

⁴⁵ Meinander 2006, 217.

⁴⁶ Vahtola 2003, 399.

radiopuheesta. Kirjoitus ei sinänsä käsittele maataloustuotteita, vaan siinä ilmaistaan yleinen huoli kotimaisten tuotteiden menemisestä kaupaksi kilpailussa eksoottisten ulkomaantuotteiden kanssa. Olennaista kuitenkin on kirjoittajan tuki pääministerille ja hallitukselle oikeassa olevina tahoina:

”Kohotan viileän mehulasin herra pääministerille ja koetan antaa sivustatukea hänelle ja hänen hallitukselleen.”⁴⁷

Voipion antama tuki porvarilliselle⁴⁸ ja kotimaisuutta korostavalle hallitukselle ei yllätä, kun huomioidaan tämän tausta Uuden Suomen toimittajana.⁴⁹ Reijo Korhosen mukaan 1960-luvun puolivälissä päivälehdet sitoutuivat voimakkaasti puolueisiin, mistä on käytetty ilmaisua ”puoluesamastuminen”. Uuden Suomen puoluesamastumisen kohde oli Kokoomus. Tämä riippuvuussuhde näkyi muun muassa uutisten seulontana, jossa omalle ideologialle epäedullisia uutisia seulottiin pois ja päinvastoin.⁵⁰

Maalaisliitto-Keskustan aktiivisuutta korostaa myös entisen kansanedustajan ja rovastin Antti J. Rantamaan Uudelle Maailmalle lähettämä ja numerossa 23 julkaistu kirje, jossa kritisoidaan metsänhoitoyhdistyslakia ja vaaditaan sen kumoamista kansanäänestyksellä. Jutun yhteydessä on ikään kuin lisätukea argumentille tuomassa viiden tunnetun poliitikon⁵¹ ja professori Veli Merikosken kuvat. Kyseiset henkilöt vastustivat lakia sen säätämishetkellä, kuten tekstissäkin mainitaan.⁵² Numerossa 25 Rantamaan kirjoitus saa kolme vastinetta lukijapalautteen muodossa, joista kaksi puoltaa ja yksi vastustaa ex-kansanedustajan ehdotusta. Kannattajat vetoavat koko kansan etuun vastustajan huomauttaessa kansanäänestyksen vaatimisen olevan ”ulkoparlamentaaristen keinojen käyttöä”. Puoltavat kirjoitukset ovat paljon pidempiä ja perusteellisempia, mikä antaa viitteitä lehden halusta asettua mahdollisesti Rantamaan puolelle. Rantamaan kirjoituksen ja sitä kannattavien vastineiden

⁴⁷ UM 1965 nro 14 ”Järkipuhetta on mukava kuunnella”.

⁴⁸ Virolaisen 1964 – 1966 istunut hallitus oli Keskustan, Kokoomuksen, RKP:n ja Suomen Kansanpuolueen muodostama porvarillinen enemmistöhallitus. Lähde <http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/49>, viitattu 27.10.2017.

⁴⁹ Vesikansa 1997, 464.

⁵⁰ Korhonen 1973, 49 – 50.

⁵¹ Urho Kekkonen (Kesk.), Martti Miettunen (Kesk.), Johannes Virolainen (Kesk.), Hertta Kuusinen (SKDL) ja Viljami Kalliokoski (Kesk.).

⁵² UM 1965 nro 23 ”Metsänhoitomaksu kansanäänestykseen?”

julkaiseminen on ylipäänsä vahva myönnytys Maalaisliitto-Keskustan suuntaan. Vertailun vuoksi todettakoon, että tuohon mennessä lehdessä ei ollut julkaistu yhtäkään muiden puolueiden kansanedustajien laatimaa kirjettä tai vastaavaa kirjoitusta, jossa kansanedustajan olisi sallittu aktiivisesti määritellä tekstin sisältö.⁵³

Uuden Maailman maaseutua ja maataloutta politiikkaan yhdistelevä materiaali vaikuttaa olevan keskeistä lehden varhaisen linjanmuodostuksen kannalta. Varhaisvuosina kirjoitettiin myös jonkin verran kristinuskoa ja uskonnollisuutta käsitteleviä kirjoituksia, joista tyypillinen esimerkki on numerossa 15 vuodelta 1965 julkaistu pohdiskeleva ”Onko kirkko eksyksissä?”. Kirjoitusten sävy antaa viitteitä agrarismista, konservatismista ja kristillisyydestä, jotka ovat tyypillisiä piirteitä aikakauden puolueista maalaisliitolle, kokoomukselle ja kristilliselle liitolle.⁵⁴ Näille oikeistopuolueille tyypillinen ja suosiollinen pohjavire oli siis jo tuolloin olemassa, mutta se ei ollut välttämättä vakiintunut tukemaan erityisesti mitään edellä mainituista ryhmittymistä. Sekä oikeistolainen orientoituminen että toisaalta puolueettomuuteen tai sitoutumattomuuteen pyrkiminen – niin paradoksaaliselta kuin tämä kuulostaakin – olivat luonnollisia valintoja lehdelle. Tätä paradoksaalisuutta ei välttämättä pidetty mitenkään erikoisena, mikäli omaksi linjaksi käsitetyn oikeistolaisuuden tai porvarillisuuden katsottiin olevan lähtökohtaisesti puolueetonta. Varmaa on, ettei puolueettomuutta katsottu ainakaan äärivasemmiston hyveeksi, mistä ovat osoituksena lehden lukuisat kannanotot sananvapauden tai hyvien tapojen puolesta.⁵⁵ Luonnollisesti lehden pidättäytyminen varhaisvuosinaan selkeästi jotakin tiettyä ryhmää suosivasta linjaamisesta on ymmärrettävä myös siksi, että päätoimittajan ensimmäisessä numerossa teroittama lupaus puolueettomuudesta oli niin lukijoiden kuin toimituksenkin mielissä vielä tuore.⁵⁶

⁵³ UM 1965 nro 25 ”Metsänhoitomaksut ja Joroisten pappila”; ”Kannatan kansanäänestystä” ja ”Arvoisa rovasti Rantamaa”.

⁵⁴ Mickelsson 2007, 397, 401.

⁵⁵ Esimerkiksi UM 1971 nro 21 ”Taistelu Yleisradiosta” ja UM 1978 nro 23 ”Kuka kulloinkin, miten milloinkin”.

⁵⁶ UM 1963 nro 1 ”Hyvät Uuden Kuvalehden ja Naisten Maailman lukijat!”.

4 Eduskuntavaalien näkyminen Uusi Maailma -lehdessä

4.1 Vuoden 1966 vaalit – sitoutuneisuuden esiinmarssi

Vuonna 1966 Uusi Maailma -lehden muoto alkoi vähitellen muuttua jäsennellymmäksi. Lehti muokkasi nimensä napakoittamistarkoituksessa muotoon ”UM. Uusi Maailma” ja julisti olevansa ”[n]ykyajan ihmisen lehti”. Vuosi piti sisällään ensimmäiset eduskuntavaalit lehden historiassa, minkä johdosta lukijat eivät vielä olleet päässeet lukemaan sen paremmin riveiltä kuin rivien väleistäkään, miten lehti eduskuntavaaleihin asennoituisi ja niistä kirjoittaisi. Toisaalta lehden sivuilla oli päätoimittajan puolueettomuusväitteestä huolimatta ehtinyt vajaan kolmen vuoden aikana⁵⁷ näkyä sisältöjä, jotka mahdollistivat lehden poliittisen orientaation arvailun.⁵⁸

Varhaisvuosien vaikuttajana tunnettu Kultela ei kirjoittanut ennen vaaleja suoranaisesti puolueita tai ideologioita käsittelevää kirjoitusta, mutta vaalien jälkeen hän kommentoi kolumnissaan uuden eduskunnan vasemmistovoittoisuutta. Kirjoitus on historiallinen katsaus vasemmiston (SDP ja SKDL) vaalimenestykseen eikä sinällään ota kantaa puolueiden politiikkaan tai ideologioihin. Huomionarvoista on kuitenkin havaita, että Kultela ei suostu kutsumaan vasemmiston vaalivoittoa ”kaikkien aikojen voitoksi”, vaan toteaa, että ääntenlaskun jälkeen voitto ”supistui samaan, mihin se oli päässyt jo 1916, nimittäin 103 edustajaan”. Paikkamääräisesti mitattuna 103 on kuitenkin vasemmiston paras tulos Suomessa siihen asti, joten Kultelan lausuman voi näin ollen tulkita vähättelyksi. Kirjoituksen varovaisen vähättelevää sävyä vasemmistoa kohtaan tukee myös Kultelan muistutus siitä, että eduskunta voidaan tarvittaessa hajottaa, mikäli ”eduskunnan enemmistö alkaa käyttää valtaansa vastuuttomasti”. Kirjoitus päättyy tässä yhteydessä samaa sävyä korostavaan suomalaiseen sananlaskuun ”arvaa oma tilasi, anna arvo toisillekin”, jonka tehtävänä on muistuttaa eduskuntaa demokratian arvokkuudesta.⁵⁹

Yksittäisen kirjoittajan mielipiteenä Kultelan kolumnin ei voitane katsoa edustavan lehden linjaa, mutta sitä voidaan verrata muihin vaalien läheisyydessä julkaistuihin

⁵⁷ Lehden ensimmäinen numero ilmestyi 8. elokuuta 1963.

⁵⁸ Malmberg 1991, 160 – 161.

⁵⁹ UM 1966 nro 8 ”Mietteitä eduskunnan vasemmistovoittoisuudesta”.

juttuihin, jotka käsittelevät politiikkaa, kansanedustajia, puolueita, ideologioita tai vaaleja. Tällöin voidaan rakentaa kokonaiskuvaa lehden näkemyksistä. Ennen vaaleja julkaistuista jutuista on varsinkin tässä suhteessa apua, sillä niillä voidaan katsoa olevan myös vallankäytöllinen funktio: ne voivat vaikuttaa vaalitulokseen. Vuonna 1966 tällaisia julkaisuja ei ollut lehdessä kuin kolme: Gunnar Mattssonin eduskuntaan pyrkimistä pohtiva ”Kansanedustaja” ja kaksi Kokoomuksen naisten vaalitiedotusta.

Siinä missä Mattsson, joka yleensä vain vastaili lehdessä lukijoiden kysymyksiin, kritisoi eduskuntaan pyrkimistä pelkästään julkisuuden ansioon, mainosti Kokoomuksen Naisten Liitto ry kahdessa perättäisessä vaaleja edeltävässä numerossa Kokoomuspuoluetta. Samalla esiteltiin kokoomuspuolueen tekemiä lakialoitteita (456/1965) ja (281/1965), joilla viitattiin naisten ja nuorison ongelmiin: toimistoapulaisen elinehtoihin ja ammattioppivelvollisuuden puuttumiseen. Kyseiset vaalitiedotukset eivät ainoastaan ole ristiriidassa lehden puolueettomuusväitteen kanssa, vaan niillä voidaan ajatella olevan myös vallankäytöllinen motiivi ja selkeä intentio: äänestäjien vakuuttaminen. Päätoimittaja ei erikseen määritellyt kirjoituksessaan, mitä hän puolueettomuudella tarkoitti, mutta tarkoittipa se sitten kaikkien osapuolten eli vaalien tapauksessa puolueiden tasapuolista näkyvyyttä tai sitoutuneisuuden totaalista poissaoloa, ei kumpikaan kriteeri tässä tapauksessa täyty.⁶⁰

Mattssonin kirjoitus ei ole poliittinen sikäli, että siitä puuttuvat puoluepoliittiset symbolit ja viittaukset puolueisiin. Se kuitenkin esittää eduskuntaan ehdolla olevan RKP:n Jutta Zilliacuksen positiivisessa valossa käyttämällä häntä esimerkkinä naispoliitikosta, joka on ”hyvännäköinen ja pukeutuu paremmin kuin Pariisin mannekiinit”. Mikäli Mattssonin tarkoituksena on kohentaa Zilliacuksen asemaa eduskuntavaaleissa esittämällä hänet suotuisassa valossa, voidaan puhua Kari Palosen mukaan politikoinnista eli operatiivisesta toiminnasta poliittisella pelikentällä.⁶¹

⁶⁰ UM 1966 nro 5 ”Kansanedustaja” ja nro:t 5 ja 6 ”Kokoomuksen naisten vaalitiedotus”.

⁶¹ Palonen 2003, 470.

4.2 Vuoden 1970 vaalit – Halsti kylvää tuulta

Vuodelle 1970 tultaessa Uuden Maailman kokoonpanoon oli kuulunut jo kolmen vuoden ajan kolumnistin ominaisuudessa kirjailija, sotaveteraani ja eversti evp. Wolf H. Halsti. Hän oli saanut sota-aikana porttikiellon Suomen Kuvalehteen lausuntojensa takia, mutta kirjoitteli myöhemmin satunnaisesti sekä siellä että Uudessa Kuvalehdessä kommentoiden maailmanpoliittisia tapahtumia, turvallisuuspolitiikkaa ja Suomen sisäpoliittista tilaa. Porttikiellon syynä Kun Halsti alkoi joutua toistuvasti Suomen kuvalehden päätoimittajan Leo Tujusen sensuroimaksi, hän vaihtoi foorumikseen Uuden Maailman.⁶²

Vuoden 1970 vaalit olivat ensimmäiset, joiden alla Halsti toimi kolumnistina Uudessa Maailmassa. Ensimmäisessä numerossa hän ryhtyi tarkastelemaan vaalitulokseen vaikuttavia virtauksia ja antoi oman ennusteensa. Halsti arvioi taloustilanteen parantumisen suosivan sosialidemokraatteja, mutta SKDL:n ja TPSL:n kohdalla tilanne oli toisenlainen, koska ”niiden ääriluonne ei ole erityisen hyvin sopinut hallitusyhteistyön aiheuttamaan pidättyvyyteen ja kompromisseihin”⁶³. Nimityksen ”ääriluonne” käyttämistä voidaan pitää osoituksena Halstin asemoitumisesta em. puolueisiin nähden. Kantaa voidaan pitää jyrkkänä, sillä Rauli Mickelsonin mukaan äärivasemmistolaisiksi on kutsuttu yleensä trotskilaisia ja maolaisia puolueita, joita Suomessa ei ole ollut.⁶⁴

Halstin asemoitumista kuvastaa myös se, että hän mainitsee silloisen hallituspohjan suosion syyn sosialismia vastustavien keskuudessa olevan siinä, ”ettei vasemmisto pysyisi lojaalisena vakauttamispolitiikalle jos olisivat hallitusvastuusta syrjässä”.⁶⁵ Arvoa ei täten tunnuta annettavan hallituksen, jossa istuivat SDP, SKDL, TPSL, RKP ja nimensä vuonna 1965 Keskustapuolueeksi vaihtanut maalaisliitto⁶⁶, politiikalle itselleen.⁶⁷ Halsti ilmaisee samaisessa kirjoituksessa myös inhonsa ”rabulistisen

⁶² Malmberg 1991, 162.

⁶³ UM 1970 nro 1 ”Hyvää vaalivuotta 1970”.

⁶⁴ Mickelsson 2007, 328.

⁶⁵ UM 1970 nro 1 ”Hyvää vaalivuotta 1970”.

⁶⁶ Vahtola 2003, 398.

⁶⁷ <http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/51>,
26.10.2017.

viitattu

nuorisointelligenzian⁶⁸ omavaltaisuutta”, ”moraalisten ja uskonnollisten normien polkemista”, ”patriotismin halventamista” ja ”yhteiskunnan vastaisuutta” kohtaan. Hän väittää, että ”hiljainen enemmistö” on hänen puolellaan, mikä tulee näkymään vaalituloksessa oikeiston hyväksi.⁶⁹ Koska Halsti asettuu vaatimaan sellaista, mitä enemmistö kannttaisi ja pilkkaa vastustajiaan räikeästi, täyttää hänen toimintansa populismin tuntomerkit.⁷⁰

Halstin vakituisesta kolumnistin roolista johtuen hänen edellä kuvattu kolumninsa ei jää vuonna 1970 ainoaksi eduskuntavaaleja tai sisäpolitiikkaa käsitteleväksi kirjoitukseksi. Eduskuntavaaleja edeltävässä lehdessä hän arvostelee kovin sanoin ”nuoria anarkisteja”, ”vallankumousaposteileja” ja ”vauhottajia”. Vaalien jälkeen on taas vuorossa analyysi uuden eduskunnan toimintamahdollisuuksista otsikolla ”Uusi eduskunta ja käytännön politiikka”. Vaaleja edeltävässä kirjoituksessa Halsti nostaa jälleen esille nuorison ja lasten huonot tavat, joiden hän päättelee johtuvan ajallisen yhteyden ilmeisyyden vuoksi anarkistien yllätyksestä.⁷¹

Anarkisteilla Halsti ei näytä viittaavan akateemisesti määriteltävään anarkismiin, vaan kyse on retorisesta yhteisnimityksestä vasemmistolaisille voimille, joita hän pitää ”loisivina vähemmistöinä”. Samassa yhteydessä Halsti mainitsee, kuinka ”pieni kiihottajien klikki on päässyt pesiytymään yhteiskunnan tiedotuksen ja mielipiteen muodostuksen kannalta tärkeimpään laitokseen ja käyttää sitä vapaasti tuhoamistyönsä välineenä”. Tällä hän viittaa Yleisradioon ja sen radikaaliin ohjelmapolitiikkaan, joka suututti 1960-luvun lopulla vanhoillisen kansanosan.⁷² Halsti jatkoi Yleisradion radikaaliuden arvostelua myös vaalien jälkeisessä kirjoituksessaan.⁷³

Vaalien jälkeen Halsti tulkitsee kolumnissaan vaalituloksen olleen ”tunteenpurkauksen tulos”. Kirjoituksessa Halsti analysoi vaalitulosta erityisesti Kokoomuksen näkökulmasta, koska ”sen käyttäytyminen huomattavasti vaikuttaa asioihin”. Tällä viitataan muun muassa siihen, ettei ole yhdentekevää jääkö puolue oppositioon vai ei.

⁶⁸ Kyseessä on eufemismi eli kiertoilmaisu, jolla tarkoitetaan huonosti käyttäytyvää nuorisoa

⁶⁹ UM 1970 nro 1 ”Hyvää vaalivuotta 1970”.

⁷⁰ Valpola 2000, 927.

⁷¹ UM 1970 nro:t 5 ja 10 ”Joka tuulta kylvää” ja ”Uusi eduskunta ja käytännön politiikka”.

⁷² Salokangas 1996, 251.

⁷³ UM 1970 nro 5 ”Joka tuulta kylvää”, UM 1970 nro 10 ”Uusi eduskunta ja käytännön politiikka”.

Halsti vihjaa, että oppositioon jääminen voisi kokonaisuus huomioiden olla jopa viisasta, sillä silloin on mahdollista ”tukea sitä mikä on menneisyydessä hyvää ja lisääntynein voimin toimia sen henkisen pahan poistamisen puolesta, joka on SDP:n ja Kepun sokeuden vuoksi päässyt valtaan maassamme”. Kirjoituksessa tehdään selväksi, että kyseinen ”henkinen paha” viittaa anarkistisiksi käenpoikasiksi nimitettyihin voimiin, joita on Halstin mukaan asettunut SDP:n ja Keskustan riveihin.⁷⁴

Käenpoikasilla Halsti viittaa radikaaliryhmiin, jotka saivat jalansijaa jokaisessa puolueessa 1960-luvun puolivälin jälkeen. Ryhmät pysyivät elinvoimaisina, koska mielipidetiedusteluissa voitiin havaita kehityksen puolueissa suuntautuneen yleisesti ottaen vasemmalle, mikäli sillä tarkoitetaan aktiivisemmän yhteiskuntapolitiikan kannattamista. Porvarillistisia puolueita äänestäneistäkin löytyi ihmisiä, jotka uskoivat Suomen siirtyvän tulevaisuudessa jonkinlaiseen sosialismiin. Sosialismia kannattavien maiden nopea talouskehitys 1960-luvulla oli vakuuttanut monet siitä, että sosialistiset maat ennen pitkää taloudellisesti ohittaisivat epävakaasti kehittyvät kapitalistiset maat.⁷⁵

Halstin retoriikka myötäilee Kokoomuksen ideologiaa vanhojen arvojen kunnioituksessaan ja isänmaallisuuden korostuksessaan. Niin ikään sosialismin ja markkinatalouden sekä vanhoillisuuden ja radikalismien väliset konfliktit, jotka Halstin kirjoituksissa näyttäytyvät, ovat olleet historiallisesti Kokoomukselle keskeisiä kysymyksiä.⁷⁶ Hyökkääminen vasemmiston radikaalisiipeä vastaan näyttää Jyrki Jokisen mukaan olleen Kokoomuspuolueen yleinen taktiikka vuoden 1970 vaaleissa. Puolueen tavoitteena oli saada eduskuntaan porvarillinen enemmistö. Myös Halsti viittaa tähän arvioideissaan oppositioon jäämisen hallitukseen menoa hedelmällisemmäksi.⁷⁷

Vaikka Halstin kolumnin voidaan ajatella edustavan vain yksityishenkilön mielipidettä, eikä lehden linjaa, ei hänen retoriikkansa jää kuitenkaan lehden ainoaksi linkiksi Kokoomuspuolueeseen vuoden 1970 vaalien alla. Lehdessä tuolloin jo useamman vuoden ajan ”Yhteiselämän pelisäännöt” –kolumnia kirjoittanut Pirkko K. Koskinen

⁷⁴ UM 1970 nro 10 ”Uusi eduskunta ja käytännön politiikka”.

⁷⁵ Vihavainen 1987, 875.

⁷⁶ Mickelsson 2007, 401.

⁷⁷ Jokinen 2011, 348.

toimi vuosina 1959 – 1964 Kokoomuksen naisten liiton pääsihteerinä.⁷⁸ Koskisen kirjoitukset eivät olleet luonteeltaan ideologisesti värittyneitä, vaan ne keskittyivät nimensä mukaisesti lakien kansantajuistamiseen. Vaalien alla julkaistussa kirjoituksessaan hän keskittyi sivistämään lukijoita vaaliteknisistä asioista, kuten äänioikeusikärajoista ja ennakkoäänestyksestä. Koskisen näkyvyys lehdessä on mahdollisesti vaikuttanut positiivisesti hänen poliittiseen uraansa, sillä hänet valittiin Helsingin kaupunginvaltuustoon jo vuonna 1973. Valtuutettuna hän istui yhteensä kolme kautta vuoteen 1984 saakka.⁷⁹

Koskisen kolumnin neutraalius ei kuitenkaan hallitse koko aukeamaa, sillä sen toiselle sivulle on asetettuna yksityistä yrittäjää puolustava Kokoomuksen vaalimainos. Mainoksessa kuvataan metsuria työssään ja se on otsikoitu ”Onko oikein, että hänen ei anneta yrittää?”, jolla viitataan puolueen vaatimukseen verotuksen kohtuullistamisesta. Edellisiin vaaleihin verrattuna merkittävin muutos on mainoksen kohderyhmä. Kun vuoden 1966 vaalien alla vedottiin naisiin ja tasa-arvoon, on vuoden 1970 vaalimainoksen painopiste yrittäjyyden turvaamisessa miesvaltaisen alan esimerkkiammattia käyttäen.⁸⁰ Muutos on perusteltavissa sekä Kokoomuksen vaalikampanjoinnin painopisteillä että lehden näkemyksellä lukijakuntansa laajuudesta. Uusi Maailma ei koskaan pyrkinyt olemaan vain naisten tai miesten lehti, vaan jo ensimmäisessä numerossa toivottiin sen muodostuvan koko perheen lukemistoksi.⁸¹

Muiden puolueiden vaalimainoksia ei vuoden 1970 lehdistä löydy, ellei lasketa juuri vaaleja edeltävässä numerossa julkaistua artikkelia, jossa kuvitteellinen 1970-luvulla elämänsä aloitteleva lapsi kysyy kahdeksalta eduskuntavaaliehdokkaalta lähinnä sosiaalipolitiikkaan liittyviä kysymyksiä. Artikkelin edustaa aiemmista vaalien yhteydessä julkaistuista kirjoituksista eriävää linjaa siinä, että kysymysten muotoilu viittaa

⁷⁸ <http://arkisto.kokoomus.net/kokoomusbiografia/elamakerta-artikkelit/koskinen-pirkko-k/>, viitattu 26.10.2017.

⁷⁹ UM 1970 nro 5 ”Vaalit on jo ovella”.

⁸⁰ UM 1970 nro 4 ”Onko oikein, että hänen ei anneta yrittää?”

⁸¹ UM 1963 nro 1 ”Hyvät Uuden Kuvalehden ja Naisten Maailman lukijat!”

arvoliberaaliin ajatusmaailmaan, joka sallii naisille abortit, miehille siviilipalveluksen ja kaikille kykyjä vastaavan koulutuksen varallisuudesta riippumatta.⁸²

Artikkelin kirjoittajaksi on merkitty Meri Tuuli, jonka henkilöllisyys ei ole selvinnyt. On mahdollista, että kyseessä on lehden julkaisema toimitukseen lähetetty kirjoitus. Ajatus ei ole mahdoton, sillä lehti on julkaissut lähes koko elinkaarensa ajan lukijoidensa kirjoituksia – varsinkin niille erikseen varatussa Lukijan Maailma -osiossa. Vaihtoehtoisesti jutun on kirjoittanut toimitukseen kuuluva henkilö, jonka henkilöllisyys on jätetty mainitsematta. Joka tapauksessa kaikki kahdeksan eri puolueen ehdokkaat ovat saaneet tasapuolisesti palstatilaa ja jopa heidän sukupuolijakaumansa menee tasan. Myöskään ehdokkaiden⁸³ vastauksissa ei näy merkkejä siitä, että heidät olisi valittu epäreiluin perustein – esimerkiksi kokemattomat vasemmistolaiset kokeneiden oikeistolaisten rinnalle. Lähes kaikki haastatellut olivat tuolloin hyvin nuoria, ja muutamat heistä⁸⁴ valittiinkin vaaleissa eduskuntaan vuoden 1970 vaaleihin leimansa lyöneen ”uusien kasvojen esiintulon” hengessä.⁸⁵ On mahdotonta arvioida, missä määrin lehtijuttu vaikutti kyseisten ehdokkaiden vaalimenestykseen, mutta vaikutusta sillä on kiistatta ollut, sillä Uuden Maailman levikki lienee ollut vuoden 1970 paikkeilla noin 100 000 lehteä vuoden 1973 noin 122 000:n lehden huippulukeman perusteella arvioituna. Hemánuksen mukaan 1960- ja 70-luvuilla alettiin sitä paitsi uskoa yhä voimallisemmin tiedotusvälineiden vaikutusmahdollisuuksiin. Sosiaalisen piirin ja yhteisöjen vaikutusten huomioimisen lisäksi nyt alettiin aiemmasta poiketen huomioida myös pitkän tähtäimen vaikutuksia.⁸⁶

4.3 Vuoden 1972 vaalit – astrologia vaalityön välineeksi

Vuoden 1972 eduskuntavaalit olivat ennenaikaiset, sillä presidentti Kekkonen oli määrännyt eduskunnan hajotettavaksi ja uudet vaalit pidettäväksi, koska

⁸² UM 1970 nro 5 ”Minä 70-luvulla elämään aloitteleva lapsi kysyn sinulta vuoden 1970 eduskuntavaaliehdokas:”

⁸³ Terho Pursiainen (SKDL), Matti Keinänen (Kesk.), Tuulikki Kannisto (TPSL), Barbro Appelqvist (RKP), Aino Heino (SMP), Juha Sipilä (LKP), Kaisa Raatikainen (SDP), Pertti Salolainen (Kok.).

⁸⁴ Kaisa Raatikainen, Terho Pursiainen ja Pertti Salolainen.

⁸⁵ Salervo 1982, 339.

⁸⁶ UM 1970 nro 5 ”Minä 70-luvulla elämään aloitteleva lapsi kysyn sinulta vuoden 1970 eduskuntavaaliehdokas:”; Hemánus 1988, 470; Malmberg 1991, 162.

hallituspuolueet Keskusta ja SDP olivat riitautuneet. Puolueiden voimasuhteisiin odotettiin muutoksia, etenkin lyhytaikaisena protestipuolueena pidetyn SMP:n osalta.⁸⁷ Myös Uusi Maailma antoi oman ennusteensa vaalituloksesta astrologi Olavi J. Asikaisen lehteen laatiman puolueiden luonnehoroskoopin perusteella.⁸⁸

Asikaisen yksityiselämästä on hyvin vähän tietoja. Suomen astrologinen seura mainitsee hänet vuosien mittaan televisiossa esiintyneiden astrologien rinnalla, mikä viittaisi hänen olleen jossain määrin tunnettu.⁸⁹ Kuuluisuutta hän lienee saavuttanut teoksellaan ”Tähdet ja kohtalomme”, joka julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1967.⁹⁰ Astrologiset ja parapsykologiset aihepiirit olivat herättäneet kiinnostusta lukijoiden keskuudessa, sillä vuoden 1970 alkupuolella lehdessä julkaistiin lukuisia kuolemaa, yliluonnollisia kykyjä ja astrologiaa käsitteleviä aiheita. Lukijat myös kommentoivat juttuja ahkerasti lähettämällä lehdelle mielipiteitään, joita julkaistiin säännöllisesti vakituksessa Lukijan Maailma -osiossa. Vaalien lähestyessä lehdessä lienee havaittu, että uutta virtausta voitaisiin käyttää hyväksi vaikuttamisessa, mikä johti edellä mainitun vaaliennusteen lisäksi useamman poliitikon tähtikarttojen esittelemiseen vaalien alla julkaistuissa numeroissa.⁹¹

Uusi Maailma ehti ilmestyä neljä kertaa ennen vaaleja 29.10.1971 tapahtuneen eduskunnan hajottamisen jälkeen. Hajottamiseen sinänsä ei lehdessä reagoitu, mutta jo marraskuun loppupuolen lehdessä nro 24 julkaistiin sekä Harri Holkerin astrologinen tähtikartta että vaaliveikkaukuponki, jolla lukijat saivat paikkalukuennusteen kirjoitettuaan osallistua ulkomaanmatkan arvontaan. Vaaliveikkaukilpailu osoittaa, että lehti oli nyt siirtynyt suuntaan, jossa vaaleja ja politiikkaa käsiteltiin suuremmin, joskin viihteen keinoin.⁹²

Holkerin tähtikartta ei jäänyt ainoaksi vaalien alla julkaistuksi poliitikon tähtikartaksi. Häntä seurasivat Ingvar S. Melinin ja Raimo Ilaskiven astrologiset luonnekuvaukset.

⁸⁷ Vihavainen 1987, 874.

⁸⁸ UM 1971 nro 26 ”Vaalihoroskooppi”.

⁸⁹ <http://www.suomenastrologinenseura.fi/yhdistyksemme/historiaa/>, viitattu 26.10.2017.

⁹⁰ Asikainen 1967.

⁹¹ UM 1971 nrot 24 – 26 ”Poliitikot tähtitaivaan puntarissa”.

⁹² UM 1971 nro 24 ”Nyt veikataan 200 eduskuntaan ja 2 Müncheniin” ja ”Poliitikot tähtitaivaan puntarissa”.

Yhteistä heille kaikille oli porvarillinen, ei-sosialistinen suuntautuminen: Holkeri ja Ilaskivi olivat kokoomuslaisia, Melin RKP:stä. Kaikkia kolmea kuvattiin enimmäkseen positiivisin sanankääntein, mutta joukossa oli inhimillisten heikkouksienkin kuvaamista, varsinkin Melinin tapauksessa.⁹³

Eniten osakseen suitsutusta saa silloinen Kokoomuspuolueen puheenjohtaja Harri Holkeri. Tähtikartta-aukeaman otsikossa häntä luonnehditaan karismaattiseksi vaikuttajajaksilöksi ja perustelukin löytyy heti ingressistä: ”Jousimiehet ovat poliitikkoja”. Holkerin luonnehditaan omaavan reformatorisia taipumuksia, jotka ”kuitenkin vaikuttavat herättävän tapatottumuksista kiinnipitävien vastustusta”. Tällaisiksi tahoiksi nimetään ”liian vanhoilliset piirit”, ”maalaisliittolainen intressipiiri” sekä ”poliittiset dogmaatit”.⁹⁴

Vaikkei tähtikartan laatinut Olavi J. Asikainen yksityishenkilönä edustakaan lehden linjaa, on mielenkiintoista havaita tämän kriittinen suhtautuminen ”Maalaisliittoon”. Vielä viisi vuotta aikaisemmin lehden kolumnistina toiminut ja maalaisliittolaisiin lehtiin kytköksiä omannut Walto Kultela alias Urho Kittilä kirjoitti lähes poikkeuksetta ideologisesti Keskustapuoluetta myötäileviä kolumneja.⁹⁵ On mahdollista, että lehti on siirtynyt tietoisesti oikeammalle vuoden 1966 vaalien jälkeen luopuessaan Kultelasta ja palkatessaan vuoden 1967 alussa aloittaneen Halstin. Tarkkaa syytä tai selitystä muutokselle ei voida tietää, mutta on mahdollista, että 1960-luvulla maaseudun pienviljelijäväestön ongelmat ja kaupungistumisen aiheuttama rakennemuutos⁹⁶ tulkittiin lehdessä Keskustan tappioksi, jolloin oli luontevampaa siirtyä paremmin isänmaallisia arvoja ja porvarillisuutta puolustavan Kokoomuksen taakse.

Ingvar S. Melinin luonnekuvaus rakentaa kuvan harvinaisluonteisesta ja ristiriitaisesta miehestä, jolla on joitakin poliitikolle epätyypillisiä ominaisuuksia. Hänessä on kuin ”kaksi aivan vastakkaista persoonaa, jotka vuorottelevat vallanpitoa”. Melinin sanotaan toisaalta rakentavansa mielellään kaiken uskomansa varman päälle, mutta toisaalta olevan valmis ”radikaaleihin tempauksiin, kakun ylösalaisin kääntämiseen

⁹³ UM 1971 nrot 24 – 26 ”Poliitikot tähtitaivaan puntarissa”.

⁹⁴ UM 1971 nro 24 ”Poliitikot tähtitaivaan puntarissa”.

⁹⁵ UM 1965 nro 15 ”Pienviljelyn puolesta”.

⁹⁶ Vahtola 2003, 412 – 413.

havaitessaan reaali-teettien vaihtuvan”. ”Kakun ylösalaisin kääntäminen” on kielikuva, joka esiintyy myös Holkerin tähtikartassa. Holkerilla todetaan olevan niin ikään valmius, mutta myös ymmärrys siitä, että ”vaikka kakku käännetäänkin ylösalaisin maistuu se silti edelleen yhtä hyvältä”. Kontekstiinsa asetettuna vaikuttaa siltä, että kakun kääntämisellä tarkoitetaan eduskunnan voimasuhteiden muuttamista. Viimeisin hallitus oli ollut kansanrintamahallitus⁹⁷, joka oli sisältänyt sekä Keskustapuolueen että vasemmistopuolueet, joiden radikaaleimpia ideologisia äänenpainoja tarkoitettaneen ”poliittisilla dogmaatikoilla”. Vaikuttaa siltä, että Meliniä on täten pidetty sopivana poliitikkona porvarillisten puolueiden hallitusyhteistyötä ajatellen.⁹⁸

Kokoomuksen silloisen eduskuntaryhmän puheenjohtajan Raimo Ilaskiven tähtikartta antaa ymmärtää, että tämä ”krapuluonne” on syntynyt isänmaallisten, kotia ja kotimaata symboloivien planeettakuvioiden alla. Hänellä on ”suorastaan synnynnäiset taipumukset niin valtakunnallisiin kuin myöskin kunnallishallinnollisiin tehtäviin”, vaikka mukana on myös ”puolitehoisuutta omassa toteuttamisessa”. ”Puolitehoisuus” selitetään kuitenkin ripeästi kulissien takaisilla punnerruksilla: ”aivan kuin hän pyrki esittämään eräänlaista harmaan eminenssin osaa”.⁹⁹

Ilaskivi, kuten Holkeri ja Melinkin, aktivoituu tähtikarttansa mukaan vaalien alla, minkä tulkitaan lupaavan vaalimenestystä. Laajemmassa, puolueiden mittakaavassa vaalimenestystä kartoittaa taas vuoden 1971 viimeisessä numerossa julkaistu horoskooppi, jossa annetaan ennuste eduskunnan tulevasta paikkajaosta. Horoskoopissa todetaan, että vaaleihin on kulminoitumassa aikakausien vaihtuminen niin, että 2000 vuotta kestänyt kalojen aika on muuttumassa vesimiehen ajaksi. Tämä siirtyä vaikuttaa astrologin mukaan siihen, miten puolueet tulevat vaaleissa menestymään, sillä jotkut puolueet edustavat kalojen ajalta jääneitä vanhoja arvoja, jotka tulevat muodostumaan rasitteiksi uudella individualistiseksi luonnehditulla aikakaudella.¹⁰⁰

⁹⁷ Karjalaisen II hallituksen muodostivat Keskusta, SDP, SKDL, RKP ja LKP. Valtioneuvosto.fi.

⁹⁸ UM 1971 nro 25 ”Poliitikot tähtitaivaan puntarissa”.

⁹⁹ UM 1971 nro 26 ”Poliitikot tähtitaivaan puntarissa”.

¹⁰⁰ UM 1971 nro 26 ”Vaalihoroskooppi”.

Suuria muutoksia ei eduskunnan kokoonpanoon ennusteta, sillä eniten paikkoja saavaksi puolueeksi povattu Kokoomus lisää kannatustaan neljällä paikalla ennusteen suurimpien häviäjien Keskustan ja SKDL:n menettäessä vain kaksi paikkaa. Vaikka äänestäjien kuvataan olevan muutoksissaan varovaisia muodostuu uusi eduskunta ”uusihenkisemmäksi ja sivistyneemmäksi kuin aikaisempi”. Tätä perustellaan sillä, että ”poliittiset torvensoittajat ovat kai menettäneet hohtoaan äänestäjien silmissä”. Äänestäjien kerrotaan etsivän ehdokkaita, joilla ”on älyä ja kykyä yhteiskunnallisiin korjauksiin”, koska ”Suomen valtion tähtiasennot” osoittavat astrologin mukaan hallitusten ohjanneen Suomea kohti ”kuollutta pistettä” talouden ja työllisyyden osalta.¹⁰¹

Yhdistettyinä puolueita koskeviin kuvauksiin vaikuttaa siltä, että vaalioroskooppi mukailee samankaltaista porvarillista vastakkainasettelun diskurssia, jota esimerkiksi Halsti ylläpitää kirjoituksissaan. Vastakkain siinä asettuvat uudistuksia jarruttava, dogmaattinen vasemmisto ja isänmaallinen, uudistava oikeisto.¹⁰² Kokoomus, joka edustaa oikeistoa, kuvataan ”positiivisten moraalisääntöjen, arvokkaan oikeaoppisuuden puolustajana”, eikä sen vanhoillisuutta pidetä kuin näennäisenä verrattuna ”varsinaiseen ahdasmielisyyteen, joka joidenkin puolueiden symbolikombinaatioista johtuu.” Tällä ahdasmielisyydellä viitataan lähinnä ”yksitotiseen ja paikallaan polkevaan, samalla yhteiskunnallisen kehitykseen nähden taantumukselliseen asemaan”, jota edustavat SKDL ”sosialistisella sektorilla” ja Keskustapuolue ”ei-sosialistisella taholla”. Suhtautuminen muihin puolueisiin on neutraalimpi, joskin suoraan verrannollinen siihen, kuinka lähellä puolueet poliittisesti ovat Kokoomusta. Toisin sanoen mitä oikeistolaisemmaksi puolue käsitetään, sitä nopeammin siihen näytetään suhtautuvan.¹⁰³

Toteutuneeseen vaalitulokseen lehti reagoi ensimmäisissä numeroissaan jälleen Wolf H. Halstin kirjoituksen voimin, mutta mukana on myös ”Omasta vai kansan kukkarosta” -otsikolla varustettu uusien kansanedustajien haastattelu. Haastattelussa

¹⁰¹ UM 1971 nro 26 ”Vaalioroskooppi”.

¹⁰² Oikeisto – vasemmisto –jako perustuu tässä yhteydessä alkuperäisaineistossa esiintyvään käsitykseen.

¹⁰³ UM 1971 nro 26 ”Vaalioroskooppi”.

kysyttiin lähinnä vaalikampanjan kustannuksista ja suunnitelmista eduskunnassa ilman merkittävämpää politikointia, kun taas Haltsin kirjoitus näyttää olleen kirjoittajalle tyypillinen analyysi maan sisäpoliittisesta tilanteesta. Kirjoitus heijastelee jo aikaisemmin alleviivattua negatiivista suhtautumista vasemmistoon julistaessaan, että ”politiikka saa nyt laskun siitä, että sen on välttämättä pitänyt perustaa luokkapuolueita.” Aiemmin vähäisille maininnoille jäänyt SMP saa kirjoituksen lopussa osansa, kun Halsti painottaa politiikan seuraavan suunnan arvoituksellisuutta ”kommunistien ja Veikko-herran suureksi riemuksi.”¹⁰⁴

4.4 Vuoden 1975 vaalit – lehti ei peittele linjaansa

Vuonna 1975 Suomen sisäpoliittiselle tilanteelle olivat luoneet rasitteita kansantalouden kasvun hiipuminen, inflaatio, työttömyys ja lakot. Yhteistyökyvyttömyyden tilaan ajautunut hallitus hajotettiin ja toistaiseksi viimeiset ennenaikaiset vaalit järjestettiin syyskuussa 1975.¹⁰⁵ Oman analyysinsä vaaleihin johtaneesta tilanteesta antaa kolumnisti Halsti, minkä lisäksi lehdessä on jälleen mukana edellisten vaalien alla tutuksi tullut astrologinen vaaliennuste. Vaaleja edeltävä numero on aiempia vuosia kantaaottavampi, sillä se sisältää vaalioroskoopin lisäksi sekä Halstin äänestyskäyttäytymistä koskevan kirjoituksen että kokonaisen aukeaman kokoisen Kokoomuksen vaalimainoksen.¹⁰⁶

Vaaleja edeltävässä kirjoituksessaan ”Vaaleissako pulmasta päästy?” Halsti esittää hallituksen hajottamiseen johtaneen Keskustan ja SDP:n riitautumisen syyksi jälkimmäisen johdon ajautumista ”nappulaliigan kellokkaiden” käsiin. Halstin mukaan kyseessä on marxilaiseen saneluvaltaan tähtäävä ”mafia”, joka on yhdessä taistolaiskommunistien kanssa onnistunut kaappaamaan itselleen maan tärkeimmän joukkoviestintävälineen, opetuslaitoksen ja oikeuslaitoksen johdon.¹⁰⁷

Taistolaiskommunistit, joita Halsti kirjoituksissaan useaan otteeseen kritisoi, saivat alkunsa Taisto Sinisalonen johtamasta SKP:n vähemmistöstä eli stalinisteista. Liike sai

¹⁰⁴ UM 1972 nro:t 1 ja 3 ”Suomi vuoden 1972 alkaessa” ja ”Omasta vai kansan kukkarosta?”

¹⁰⁵ Vahtola 2003, 406.

¹⁰⁶ UM 1975 nro:t 17 ja 18 ”Vaaleissako pulmasta päästy?”, ”Porvarit voittavat syysvaaleissa” ja ”Juttelua äänestäjän kanssa”.

¹⁰⁷ UM 1975 nro 17 ”Vaaleissako pulmasta päästy?”

voimakasta tukea opiskelijoilta ja sen kulta-aikaa olivat vuodet 1971 – 1976.¹⁰⁸ Salokankaan mukaan taistolaisten radikalismi järkytti Suomen vanhoillista kansanosaa, johon Halstikin on asemoitumisensa perusteella on mielekästä sijoittaa.¹⁰⁹

Halstin väitteet ovat tietoista politikointia, joskin niillä on totuuspohja siinä, että 1960-luvun radikalismien perintönä Suomen kommunistisen puolueen moskovalaismielinen siipi alkoi saada yhä enemmän kannatusta 1970-luvun alkuvuosina. Ylioppilaskunnissa johtopaikat saattoivat olla taistolaisnuorison käsissä ja ilmiöstä tuli merkittävä myös Yleisradion, teatterien ja taideopetuksen piirissä.¹¹⁰ Kehitys ei Halstille sopinut ja hän tuomitsikin SKDL:n silloisen puheenjohtajan Ele Aleniuksen ”sosialistisen Suomen” linjan toteamalla, että ”sosialistinen Suomi itsenäisenä valtakuntana on käytännössä mahdottomuus.” Vaikka Alenius ei ollut kommunisti, oli hän Halstin mielestä osasyllinen kommunisteja lähellä olevien tahojen suosion kasvuun.¹¹¹

Omaa poliittista linjaansa ja äänestyskäyttäytymistään Halsti valottaa seuraavassa, juuri ennen vaaleja julkaistussa numerossa ilmestyneessä kirjoituksessaan ”Juttelua äänestäjän kanssa”. Sen paremmin kirjoittajan omaa kuin muidenkaan äänestyskäyttäytymistä puitaessa ei puolueita mainita nimeltä, vaan keskiössä ovat pikemminkin ehdokastyypit. Varoittavina esimerkkeinä äänestettävistä henkilöistä Halsti mainitsee ”taivaita lupailevat” ja ”uudistushysteerikot”. Edelliset ovat hänen mukaansa joko elämän todellisuudelle vieraita utopisteja tai valehtelevia petkuttajia, kun taas jälkimmäiset jättävät jälkeensä tyhjillään seisovia sairaaloita ja maasta karkaavia kansalaisia. Halstin itsensä arvostama henkilö taas on maltillinen ja edesvastuullinen kansalainen, joka ”tekee enemmän kuin puhuu”.¹¹²

Viimeisessä kappaleessaan Halsti varoittaa dogmaatikoista, jotka ”kuvittelevat, että elämä voidaan puristaa hänen tai hänen oppi-isänsä keksimiin ja määräämiin kaavoihin.” Kirjoittajan aikaisemmat kirjoitukset ja näkemykset huomioiden vaikuttaa ilmeiseltä, että tässä viitataan kommunisteihin ja vallankumousta kannattaviin. Halsti

¹⁰⁸ Rantanen 2004, 34.

¹⁰⁹ Salokangas 1996, 251.

¹¹⁰ Vihavainen 1987, 885 – 886.

¹¹¹ UM 1975 nro 17 ”Vaaleissako pulmasta päästy?”

¹¹² UM 1975 nro 18 ”Juttelua äänestäjän kanssa”.

totetaan kirjoituksen alussa, ettei tarkoituksena ole suositella ketään tai ”tehdä mainosta minkään puolueen hyväksi”. Väite ei pidä paikkaansa, jos äskettäin havaitun valossa ajatellaan, että jonkin ryhmän poissulkeminen on vaikuttamista ei-poissuljettujen puolesta. Vaikka Halsti vakuuttaa puolueettomuuttaan kritisoiduilla äänestäjillä, joiden pitää äänestää ”sosialistia tai porvaria jonkin periaatteen takia”, on hänen aikaisempien kirjoitustensa perusteella mielekästä tehdä tulkinta, jonka mukaan nimenomaan vallankumoukselliset, joita sekä kommunistit että anarkistit edustavat, syyllistyvät edellä kuvailtuun dogmatismiin.¹¹³

Oman osansa vaalivaiheeseen kirjoitteluun tuo edellisten vaalien tapaan astrologi Olavi J. Asikainen, joka ennustaa porvareille suurta vaalivoittoa. Keskustan, Kokoomuksen ja LKP:n ennustetaan saavan yhteensä 15 paikkaa lisää, mikä takaisi ennusteen mukaan porvareille 22 – 24 paikan enemmistön.¹¹⁴ Keskusta, joka sai edellisessä vaalioroskoopissa osakseen kritiikkiä ja tuomittiin menettämään paikkojaan, lisää ennusteen perusteella vaaleissa kannatustaan viidellä paikalla. Vaikkei kirjoitus sisälläkään puoluekohtaista luonnehdintaa, suhtautuminen Keskustaan vaikuttaa parantuneen. Kokoomuspuolue sen sijaan lisäsi kannatustaan edellisten vaalien ennusteessa neljällä, nyt seitsemällä paikalla. Paikkojen menettäjiin lukeutuvat vasemmistopuolueiden lisäksi nyt myös aiemmassa ennusteessa paikkojaan lisännyt SKL sekä paikkojaan jo aiemmin menettämään tuomittu SMP.¹¹⁵

Mikäli Asikaisen Kokoomuksen voittoa ennustavat horoskoopit tulkitaan oikeistomyönteiseksi vaikuttamiseksi, saadaan Keskustan parantuneelle asemalle selitys: puolueen palaaminen oikeistolaisemmille urille. Tällä viitataan Kekkonen ja Keskustapuolueen välien viilenemiseen 1970-luvun alussa, mikä hiersi puolueen suhteita myös yhä selkeämmin presidentin taakse asettuvaan SDP:hen.¹¹⁶

Porvarillisuuden määrittelemiseen lehti antaa oman panoksensa myös Kokoomuksen vaalimainoksella, jossa puolueen esitetään olevan ”porvarillinen yleispuolue ja vahva vastapaino sosialismille”. Sivulla Suomen eduskuntapuolueet ovat koottuna ympyrän

¹¹³ UM 1970 nro 5 ”Joka tuulta kylvää” ja UM 1970 nro 18 ”Juttelu äänestäjän kanssa”.

¹¹⁴ UM 1975 nro 18 ”Porvarit voittavat syyskuussa”.

⁶⁸ UM 1975 nro 18 ”Porvarit voittavat syyskuussa”.

¹¹⁶ Vahtola 2003, 405.

sisälle siten, että SKDL ja SDP muodostavat kahdestaan puolet ympyrästä, kun taas Kokoomus toimii sinisenä pohjaväriä ympärän toisen puoliskon muodostaville puolueille. Sanomaa terävöitetään vielä alalaidan lauseella ”rakentava Kokoomus – kokoava voima”.¹¹⁷ Mainoksella pyrittiin Kokoomuksen yhteistyökyvyn ja –halun korostamiseen, mikä näyttää olleen tärkeä teema läpi vaalikampanjoinnin. Taustalla olivat aiempien vaalien huonot kokemukset: ehdokkailla oli havaittu olleen taipumusta individualismiin ja ja huonoon lojaliteettiin puoluetta kohtaan. Puolue järjestikin nyt koulutuksia, joiden tarkoituksena oli kirkastaa puolueen kuvaa ja lisätä yhteistyön edellytyksiä keskiryhmien kanssa ei-sosialistisen enemmistön turvaamiseksi eduskunnassa.¹¹⁸

Toisin kuin aiempina vuosina, vaalimainontaan käytetään kokonainen aukeama, sillä edellinen sivu listaa ”kuusi tärkeää asiaa, jotka kokoomuksen mielestä on saatettava kuntoon viipymättä.” Mainos kertoo, että osa tavoitteista on jo saatettu vireille eduskunta-aloitteina ja puolueen ohjelma on julkistettu toukokuussa pidetyssä puoluekokouksessa. Vaalitavoitteita voidaan pitää varsin konkreettisina, mikä näyttää olleen myös sen tavoite.¹¹⁹ Vastakkainasettelu sosialismin kanssa, joka leimaa myös Uusi Maailma lehden muita eduskuntavaaleja käsitteleviä sisältöjä, oli Kokoomuksen vuoden 1975 vaalimainoksissa esiintynyt teema, jolla pyrittiin yhtäältä jatkamaan vuoden 1970 vaaleissa aloitettua perinnettä ja toisaalta vastaamaan SDP:n kesäkuussa pidettyyn puoluekokoukseen.¹²⁰

Vaalien jälkeen lehdessä käsitellään aihetta hyvin vähän, ainoastaan Halsti kirjoittaa kolumnissaan oman tilannearvionsa. Vaikka Kokoomuksen ja Keskustan todetaan vahvistaneen asemiaan ja ”vennamolaisten loikkarien” näytelleen ”loppuun alusta saakka toivottoman osansa”, kokonaiskuvaa pidetään muuttumattomana. Halstin mukaan syy on siinä, ettei suomalainen ”sekajärjestelmä” ole tyydyttänyt niitä tahoja, jotka ovat kuvitelleet pääsevänsä ”totaaliseen poliittiseen ja taloudelliseen valtaan niin sanotun työväenliikkeen ja olleetkin sen taloudellisten painostus- ja taistelujärjestöjen

¹¹⁷ UM 1975 nro 18 ”Äänestäjä. Päätä näiden asioiden kohtalo”.

¹¹⁸ Jokinen 2011, 417.

¹¹⁹ UM 1975 nro 18 ”Äänestäjä. Päätä näiden asioiden kohtalo”.

¹²⁰ Jokinen 2011, 416.

mahdin avulla.” Tahojen kuvataan käynnistäneen täten ”nykyisen talousjärjestelmän sabotointikampanjan”, jolla on kaksi osaa: yrittäjien toiminnan vaikeuttaminen eduskunnassa ja taloudelliset vaatimukset, joita ”painostusjärjestöjen avulla pannaan työntekijät esittämään”. Halstin mukaan ”tämän tuholais toiminnan taakse on onnistuttu houkuttelemaan lähes toinen puoli äänestäjistä uskottelemalla heille, että he toimivat paremman tulevaisuuden puolesta.”¹²¹

Halstin kolumni heijastelee jo hänen aikaisemmissa kirjoituksissaan esille tullutta negatiivista suhtautumista ay-liikkeeseen. Muun muassa vuoden 1971 vaalien alla hän kirjoitti otsikolla ”Onko tavoitteena itsemurha?” viitaten työväen- ja ammattiyhdistysliikkeen vaatimukseen, kuten palkankorotuksiin ja sosiaalikulujen korottamiseen, jotka hänen mukaansa tekevät yrittäjien tuotannon tappiolliseksi ja ajavat kohti pakkoa ottaa tuotanto yhteiskunnan haltuun, mikä luisuttaisi koko maan taloudelliseen ahdinkoon. Halstin johtopäätös on, että itsemurhaa tuskin halutaan, mutta se on väistämätön lopputulos, mikäli liike ”onnistuu saamaan aikaan ikävöimänsä ns. sosialistisen yhteiskunnan eliikkä sekä poliittisen että taloudellisen vallan keskittämisen yksiin ja harvoihin käsiin.”¹²²

Kyseinen työväen- ja ay-liikkeen vastainen diskurssi näyttää Halstin tapauksessa kytkeytyvän konservatiiviseen työn ja ahkeruuden kunnioittamiseen sekä verotuksen kurissa pitämiseen yrittämisen ja työnteon kannattavuuden turvaamiseksi. Nämä näkemykset mukailevat Kokoomuksessa 1970-luvulla esitettyjä vaatimuksia, joihin myös vuoden 1970 vaalien alla julkaistu puolueen vaalimainos viittasi¹²³

4.5 Vuoden 1979 vaalit – konkurssipesän viimeinen puristus

Vuoden 1979 eduskuntavaalit saivat aiempiin verrattuna enemmän palstatilaa. Lisäksi aiheesta alettiin kirjoittaa aiemmin – jo vuoden ensimmäisessä numerossa viitattiin maaliskuussa käytäviin vaaleihin. Kirjoittelun kiihtyminen antaa viitteitä ”loppukiristä”, jota tukee se, että lehti oli jo pidemmän aikaa kärsinyt talousvaikeuksista. Lehden viimeinen numero ilmestyi 11.4.1979 eli vain noin kolme viikkoa vaalien jälkeen.

¹²¹ UM 1975 nro 21 ”Entä sitten, miten eteenpäin?”

¹²² UM 1971 nro 24 ”Onko tavoitteena itsemurha?”

¹²³ Smolander 2000a, 255; UM 1970 nro 4 ”Onko oikein, että hänen ei anneta yrittää?”

Syyksi lopettamispäätökselle mainittiin lehden viimeisessä numerossa levikin kasvun pysähtyminen ja kolme viimeistä vuotta, joilta olisi Kustannus Oy Apulehden toimitusjohtajan Seppo Laakson mukaan kertynyt yhteensä viiden miljoonan markan tappiot, mikäli lehteä olisi jatkettu.¹²⁴

Jäähyväistunnelmia talousvaikeuksista kärsivä Uusi Maailma kuvasi myös istuvalle hallitukselle vuoden ensimmäisessä numerossaan julkaistussa jutussa ”Jää hyvästi Sorsan 2b”. Jouko Havan kirjoittamassa jutussa kuvataan mahdollisesti jo helmikuussa ennen aikaisiin vaaleihin johtavaa hallituskriisiä, jonka oli nostattanut silloinen valtiovarainministeri Paul Paavela vuotamalla lehdistölle Keskustapuolueelta salassa tehtäilemansa valtion tukitoimet tupo-ratkaisun pönkittämiseksi.¹²⁵ Jutussa väitetään, että ”Keskustapuolue on pitkin vuotta seurannut Kokoomuksen voitonmarssia kateus mielessä” viitaten oppositiossa istuvan Kokoomuksen suosion kasvun kannalta positiivisiin näkyymiin, joita ruokki muun muassa maan taloudellinen tilanne suurine työttömyyslukuineen.¹²⁶

Hallituspuhjan muutos on teemana lehdessä kahteen otteeseen; sekä vaaleja ennen että niiden jälkeen. Vaaleja edeltävässä numerossa UM:n vaaligallup toteaa otsikossaan, että ”Puolet äänestäjistä haluaa Kokoomuksen hallitukseen.” Gallupin tulos on selkeä: Kokoomus saa 21 prosentin kannatuksen myötä äänivyöryn, jolla se nousee toiseksi suurimmaksi puolueeksi ohi SKDL:n. Kokonaisuudessaan oikeistolle povataan 56,8 prosentin enemmistöä eduskuntaan. Hallitukseen Kokoomuksen oli gallupin mukaan valmis päästämään 51 prosenttia vastanneista. Pääministeriksi sopivimpina pidettiin Kokoomuksen menestyksestä huolimatta SDP:n Kalevi Sorsa (22%) ja Mauno Koivistoa (18%), joista jommankumman halusi nähdä pääministerinä 40% vastanneista. Seuraavaksi suosituin oli Keskustan Johannes Virolainen sai vain 5%:n kannatuksen.¹²⁷

Vaalien jälkeen ilmestyneessä numerossa julkaistiin sen sijaan katugallup vastaajien kasvojen kera. Erona vaaleja edeltäneeseen gallupiin on, että tällä kertaa hallituksen

¹²⁴ UM 1979 nro 8 ”Ystävä poistuu joukosta”.

¹²⁵ UM 1979 nro 1 ”Jää hyvästi Sorsan 2b”.

¹²⁶ Jokinen 2011, 483.

¹²⁷ UM 1979 nro 6 ”Puolet suomalaisista haluaa Kokoomuksen hallitukseen”.

oikeistopohjaisuus on hieman vahvemmin esillä. Nyt pääministerisuosikkinsa ilmoittavista huomattavasti useampi haluaa pääministerin joko Kokoomuksesta tai Keskustasta. 42:sta haastatellusta Kokoomus- tai oikeistopohjaisen hallituksen haluaisi 22 vastannutta, mikä on 52,4%. Pääministeriä kysyttäessä 10 vastaajaa eli 23,8% haluaisi oikeistolaisen pääministerin. Erot selittynevät vaalituloksella, mutta leimallista molemmille gallupeille on oikeiston nousun korostaminen. Hallituksenvaihtomielialaan niin lehden kuin haastateltujenkin tapauksessa lienee vaikuttanut myös se, että Kokoomus oli istunut oppositiossa vuodesta 1966 lähtien.¹²⁸

Lehdessä loppuun saakka kolumnistina toiminut Halsti kommentoi eduskuntavaaleja sen molemmin puolin, joskin tällä kertaa huomattavasti rauhallisempaan sävyyn. Aikaisemmat huolenaiheet, kuten ”vauhottajat” ja ”anarkistit” eivät saa kirjoituksissa mainintoja, mikä liittyy radikaaliliikkeiden vallankumousinnon laantumiseen vuosikymmenen lopun lähetessä.¹²⁹ Vaaleja edeltävässä kirjoituksessaan Halsti antaa äänestäjille kolme tavoitetta: yksimielisyyksien lopettaminen, valinnanmahdollisuuksien palauttaminen ja rajan asettaminen puoluevallalle. Vaikkei Halsti edelleenkään myönnä kirjoittavansa minkään henkilön, ideologian tai puolueen puolesta, viittaavat hänen ehdotuksensa jälleen vallan kahvasta syrjässä olleeseen Kokoomukseen. Varsinkin valinnanvapauden korostaminen on tyyppillistä porvaristolle ja Kokoomuspuolue lanseerasikin 1970-luvulla käsitteen ”sosiaalinen valintatalous”, jolla tarkoitettiin talouden tarkastelemista yksilön valinnanmahdollisuuksista käsin.¹³⁰

Vaalien jälkeen Halsti toteaa aiempaa pehmeämmin sanankääntein, että ”Mielestäni nyt ei ole varaa sulkea ahtaista puoluepoliittisista syistä pois mitään rakentavia voimia”. Hänen mielestään nyt on ”yhteistyön ja ymmärtämisen eikä riitaisuuksien ja toisten repimisen aikaa”. Sisäpoliittisen tilanteen rauhoittuminen näkyy kirjoituksessa siis niin, että Halsti näkee nyt vihdoin mahdollisuudet aidolle yhteistyölle. Vaalitulosta on noudatettava ja Kokoomus otettava hallitukseen vastaamaan talous- ja

¹²⁸ UM 1979 nro 7 ”Jos me saisimme päättää”.

¹²⁹ Vihavainen 1987, 886.

¹³⁰ Smolander 2000a, 285.

veropolitiikasta. Vasemmistokin saa nyt Halstilta kutsun hallitukseen, jotta ”myös palkansaajain edut kohtuullisella tavalla otetaan huomioon”.¹³¹

Kirjoituksen maltillinen sävy heijastelee tyytyväisyyttä vaalitulokseen, joka olikin Kokoomukselle edullinen – puolue sai lisää 12 paikkaa, jolloin paikkojen kokonaismäärä nousi 47:ään. SMP:tä lukuun ottamatta kaikki muut puolueet menettivät kannatustaan.¹³² Myös Uusi Maailma ilmaisi tyytyväisyytensä vaalitulokseen sikäli, että sen galluptulos oli lehden itsensä mukaan osunut kaikkein lähimmäksi oikeaa.¹³³

Uusi Maailma oli näin viimeisillä hetkillään antanut oman panoksensa vaalikamppailuun. Viimeisessä numerossa esiteltiin parhaita paloja sekä surtiin lehteä, joka ”parani vuosi vuodelta”. Lehti näyttää herättäneen myös pahennusta poliittisissa piireissä, sillä muistokirjoituksessaan ”Viimeisen kerran” päätoimittajana Jussi Talven rinnalla toiminut Erkki Ihanainen kuvasi, kuinka ”veromarkoilla pystyssä pysyvien vasemmistolehtien vahingoniloinen riemu” jäi ”hyttysen ininäksi” kaikkien kiittelyiden lomassa. Kiitosta saivat lehden ”isänmaallinen ajatustapa” ja toimittajakunta. Poliittisista aiheista kirjoittavista maininnan sai ainoastaan Wolf H. Halsti, jonka ”monia uskollisia lukijoita” lehdelle taanneet kannanotot olivat toimituksen mukaan olleet ”yleistä ilmastoa tuulettavia ja merkittäviä, isänmaallisia puheenvuoroja aikana, jolloin ei ollut muodissa olla suomalainen, isänmaallinen – tai rohkea.”¹³⁴

¹³¹ UM 1979 nro 8 ”Tulos selvillä – johtopäätökset vuorossa”.

¹³² Jokinen 2011, 500.

¹³³ UM 1979 nro 7 ”Näin siinä sitten kävi”.

¹³⁴ UM 1979 nro 8 ”Viimeisen kerran” ja ”Tämän saitte lukea Uudesta Maailmasta”.

5 Yleisradio – politiikan kestoaihe

5.1 Vasemmistolaistumisepäilyt pinnalla jo Revon kaudella

Harva teema on Uudessa Maailmassa ollut yhtä toistuvasti esillä kuin Yleisradion poliittinen puolueellisuus. Lehden elinkaaren ajalta löytyy yhteensä 18 kirjoitusta, joissa on joko pääasiallisena aiheena tai sivujuonteena käsitelty Yleisradion ja politiikan välistä suhdetta. Tekstilajista riippuen kirjoitusten pituus vaihtelee muutaman virkkeen mittaisesta kommentista kuuden sivun mittaiseen reportaasiin. Ne sijoittuvat aikavälille 1968 – 1974, mikä pitää sisällään muun muassa pääjohtajavaihdoksen. Kuitenkin vain kaksi ensimmäistä tekstiä sijoittuu Eino S. Revon vuodesta 1965 vuoteen 1970 kestäneelle pääjohtajakaudelle kolmannen ollessa jo uutinen Erkki Raatikaisen valinnasta tämän seuraajaksi. Vain yhtä lukijan mielipidettä ja vastineita lukuun ottamatta jokaisessa kirjoituksessa on esillä sama teema: Yleisradio on ”miehitetty” poliittiseen vasemmistoon identifioituvilla henkilöillä, mikä asettaa kyseenalaiseksi sen kyvyn toteuttaa tiedotustehtävänsä tasapuolisesti.

TAULUKKO 2 Lehdessä vuosina 1968 – 74 julkaistut yleisradioteemaiset politiikan kirjoitukset

n=18. Lähde: UM 1968 nro 20 (3.10.1968) – UM 1974 nro 26 (18.12.1974)

Yleisradion pääjohtana vain viisi vuotta toiminut Eino S. Repo oli päässyt tehtäväänsä pitkäaikaisen ystävänsä presidentti Kekkonen tuella. Hänen vuonna 1965 alkanut

kautensa muistetaan erityisesti ”Reporadiosta” syntyneen kohun vuoksi. Meinanderin mielestä pääjohtajan mukaan nimetyssä kohussa ei kuitenkaan ollut kyse niinkään kulttuuriliberaalin johtohahmon suunnitelmallisesta kumouksellisuudesta, vaan siitä, ettei tämä kyennyt laittamaan kuriin radikaaleimpia nuoria toimittajia. Jarmo Viljakainen sen sijaan suhtautuu ilmiöön kriittisemmin ja toteaa oikeiston näkökulmaa valaisevassa teoksessaan¹³⁵ Revon seuraajineen pyrkineen vain neutraloimaan tekojaan käyttämällä uudistamisen ja ”tiedonvälityksen demokratisoimisen” kaltaisia ilmaisuja. Arvostelijoiden mukaan Yleisradiosta oli tullut aivan liian punainen, millä viitattiin toimittajakunnan ja sitä kautta ohjelmien ideologisen sävyn vasemmistolaistumiseen henkilövaihdosten myötä. Huomiota ei niinkään kiinnitetty siihen, että yhteiskunnalliset muutokset olivat joka tapauksessa pakottamassa Yleisradion kehittymään, eikä radikaaleilta sanomilta vältytty silloisessa yhteiskunnallisessa ilmapiirissä muutoinkaan.¹³⁶

Uuden Maailman ensikosketus Yleisradion politisoitumisen kritiikkiin saatiin Wolf Halstin vuoden 1968 lokakuussa julkaistun kolumnin myötä. Yleisradioteema ei kuitenkaan nouse kirjoituksen keskiöön, sillä sen aiheena on yleisesti SDP:n epäjohtonmukaisuuden kritiikki puheiden ja tekojen osalta. Halsti pyrkii nimittäin osoittamaan, että demarit olivat ennen vuoden 1966 eduskuntavaaleja puhuneet tarmokkaasti poliittisten virkanimitysten vastustamisen puolesta, mutta sortuneet itse vaalien jälkeen samoihin menettelytapoihin ja vieläpä aiempaa räikeämmin. Halsti käyttää värikästä kieltä kuvaillessaan demareiden ja etenkin heidän menestyksestään hyötyvien ”uuskommunistien” sijoittumista johtaviin asemiin. Tässä yhteydessä kuvaan tulee Yleisradio, jonka asemaan Halsti viittaa todeten ”Käki kyllä tietää minne kannattaa munia”. Kielikuvaansa Halsti selventää toteamalla, että televisio-radio – akseli on kuin luotu propagandatehtäviin, mikä tiedostetaan vasemmiston piirissä. Hänen mukaansa jo ennen demareita valmiiksi politisoitunut Yleisradio on vaarassa

¹³⁶ Meinander 2012, 399 – 402; Viljakainen 2008, 11.

päätyä demokratian kaatajien käsiin, mikä tulee lopulta johtamaan ahdasmielisen, yhtä puoluetta kumartavaan järjestelmään.¹³⁷

Halsti ei mainitse ”käenpoikia” tai muitakaan ”lehmänkauppoja” tekeviä henkilöitä nimeltä. Lisävalaistusta kaipaamaan jääneiden lukijoiden ei kuitenkaan tarvinnut odottaa kauaa: vain reilua kuukautta myöhemmin ilmestyneessä numerossa julkaistiin Matti Martikaisen kahden aukeaman kokoinen juttu otsikolla ”Television punainen ääni”. Kirjoituksessaan Martikainen muistuttaa, että ”Televiisio uutiset tarjoavat mahdollisuuksia poliittiseen yksipuolisuuteen” sekä kyseenalaistaa televisiotoimittajan mahdollisuudet puolueettomaan ja tasapuoliseen uutisointiin istuvien johtajien vasemmistolaisen puoluetustan huomioiden. Martikainen viittaa muissa lehdissä käytyyn keskusteluun siitä, onko Yleisradio muuttunut sosialidemokraattien äänitorveksi ja huomauttaa, ettei uutispäällikkö Ralf Fribergin julkaisema lista toimittajien aiemmista työpaikoista ole ollut keskustelijoita tyydyttävä selvitys tarjoten oman listansa¹³⁸, josta käy ilmi tuolloisten johtajien puoluetustat.¹³⁹

Yleisradion puolueellisuudesta käyty keskustelu oli tuolloin voimissaan myös puoluetasolla. Keskustan puoluehallitus oli ollut kokouksessaan 14.6.1968 yksimielisesti todennut Yleisradion uutispalvelun siirtyneen vasemmiston ja etenkin SDP:n äänitorveksi. Suuttumusta herättivät erityisesti erään keskustalaiseksi lukeutuneen toimittajan erottaminen sekä syksyisten kunnallisvaalien tulosraportoinnin virheellisyys television toistaessa edellisenä iltana vääriksi havaittuja tietoja vielä seuraavana aamunakin. Lisäksi puolueen sanomalehdissä oli ohjelmia paheksuvia kirjoituksia, joissa vedottiin puolueen johtoon epäkohtien korjaamiseksi.¹⁴⁰

Myös kokouksessa oltiin huolestuneita Yleisradion tilasta. Puolue reagoi oppositioasemansa turvin keskustaa voimakkaammin lähettämällä jo huhtikuussa 1967 käydyssä puoluekokouksensa jälkeen seuraavan Eino S. Revolle osoitetun viestin:

¹³⁷ UM 1968 nro 20 ”Lupaukset ja lunastukset”.

¹³⁸ Lista sisältää seuraavat johtajat puoluetustoihin: Erkki Raatikainen (sdp), Yleisradion hallintoneuvoston puheenjohtaja; Mauno Tamminen (skdl), talousjohtaja; Eino S. Repo, pääjohtaja ja ”omien sanojensa mukaan ’vasemmistolainen liberaali’”; Ralf Friberg (sdp), uutispäällikkö; Erkki Karjalainen (sdp), toimituspäällikkö.

¹³⁹ UM 1968 nro 23 ”Television punainen ääni”.

¹⁴⁰ Isohookana-Asunmaa 2006, 215.

”Puoluekokous on huolestuneena todennut yhteiskunnan vastaisia aatteita nykyään peitetysti ja yhä kasvavassa määrässä levitetävän kansamme ajattelutapaan ja toimintoihin myös valtion omistamissa tiedotuselimissä ja julkisten varojen avulla toimivissa taidelaitoksissa. Kansanvallan ja parlamentarismien peruseräaatteita ei saa syrjäyttää.”¹⁴¹

Oikeistoa harmitti Yleisradion ohjelmissa tavattu kirkon, puolustuslaitoksen, opettajien, vanhempien ja isänmaallisuuden kunnioittamisen kyseenalaistaminen. Tuolloin keskustaa kansanedustajana edustaneen Marjatta Väänäsen mukaan Repo ei välittänyt ohjelmatoiminnan tasapuolisuudesta, vaikka kansa oli närkästynyt vallitsevia arvoja kyseenalaistavasta ohjelmapolitiikasta.¹⁴² Hemánus korostaa lisäksi, että muun muassa hartausohjelmien ennakkotarkastuksista keskusteltaessa ”reporadion” heikkoudeksi katsottiin yritykset rajoittaa ”toisin ajattelevien” sananvapautta.¹⁴³

Uutispäällikkö Friberg sai ilmeisesti Martikaisen kriittisen kirjoituksen luettavakseen ennen lehden julkaisua, sillä hänen vastineensa on sijoitettu jutun yhteyteen. Tässä Friberg pyrkii hälventämään televisiotoimintaa koskevia ennakkoluuloja muistuttamalla, että Yleisradion johtokunnan enemmistö koostuu ei-sosialististen puolueiden edustajista ja hallitusneuvoston väri taas vaihtuu eduskuntavaalien tulosten mukaan. SDP oli ollut vuoden 1966 vaalien suuri voittaja ja täten johtajan paikalla istui Erkki Raatikainen. Friberg myös korostaa, että uutisarvon ohella puolueet itse vaikuttavat paljon siihen, kuka tai ketkä puoluetta televisiossa kulloinkin edustavat.¹⁴⁴ Vastine ei lähes sivun suuruisesta pituudestaan huolimatta näytä kuitenkaan vakuuttaneen kaikkia, sillä seuraavan vuoden ensimmäisessä numerossa ”harmaata”-nimimerkillä varustettu lukija osoittaa kirjoituksesta nousevan ristiriidan. Lukija on tarttunut Fribergin tekstin kohtiin, joista toisessa tämä vähättelee television vaikutusta mielipiteen muokkaajana ja joista toisessa kuitenkin korostaa television olevan ”todella voimakas tiedotusväline”.¹⁴⁵

¹⁴¹ Viljakainen 2008, 148.

¹⁴² Väänänen 1996, 70.

¹⁴³ Hemánus 1972, 162.

¹⁴⁴ UM 1968 nro 23 ”Television arkiharmaata”.

¹⁴⁵ UM 1969 nro 1 ”Television arkiharmaata” (kommentti).

5.2 Johtajavaihdos ei rauhoita mieliä

Alkanutta vuotta 1969 ehti kulua viitisen kuukautta, kun Uudessa Maailmassa seuraavan kerran kirjoitettiin Yleisradion tilanteesta. Juttu oli lähes sivun kokoisella Erkki Raatikaisen kuvalla varustettu nimimerkin R.T. kirjoitus, jossa kommentoidaan asenteelliseen sävyyn Erkki Raatikaisen valintaa Eino S. Revon seuraajaksi. Raatikaista ei sinänsä kritisoida henkilönä, mutta kirjoittaja vihjaa puoluetaktisten näkökohtien vaikuttaneen valintaan liiaksi kertomalla erään hallintoneuvoston jäsenen jättäneen eriävän mielipiteensä pöytäkirjaan. Kirjoittajan mukaan ”totuuden hetki” oli koittanut, vaikka ”johtajapaikkojen jakoa yritettiin lykätä kuin kitkerälle maistuvan lääkkeen ottamista.”¹⁴⁶ Tosiasiassa Revolla oli viimeisiin hetkiin asti ollut kannatusta poliittisia piirejä myöten, mistä on osoituksena yli neljänsadan tunnetun kansalaisen allekirjoittama vetoamus. Revon eroa hiljaisuudessa ajanut keskustapuolue sai kuitenkin solmittua ja SDP:n edustajien kanssa sopimuksen, jonka turvin Repo lopulta äänestettiin pois pääjohtajan paikalta. Tämä siirtyi ajalle poikkeukselliseen tapaan hierarkiassa alaspäin radiojohtajaksi.¹⁴⁷ Raatikainen, jonka valinta herätti ristiriitaisia tunteita eri puolueiden lehdistössä, oli entinen SDP:n puoluesihteerin. Hänen valintansa oli ollut eräänlainen kompromissi, jossa oikeisto oli pyrkinyt lopettamaan liian poliittisesti värittyneen ohjelmatuotannon vasemmiston katsoessa, ettei uusi johtaja ollut kuitenkaan vastakohta edelliselle, vaan edusti samalla tavoin ”nykyaikaista ja sallivaa politiikkaa”.¹⁴⁸

Mielipiteensä uudesta johtajavalinnasta toi vieläkin selkeämmin julki Wolf Halsti, joka seuraavan numeron kolumnissaan kritisoi jälleen poliittisia virkanimityksiä käyttäen pääjohtajan valintaa esimerkkinä. Hän ihmettelee erityisesti, miten Repo, jonka julkisesti on sanottu kärsineen luottamuspulasta, on voinut tulla valituksi radiojohtajan paikalle ja kuinka hän voi ottaa tämän paikan vastaan. Lopulta Halsti päätyy epäilemään, että sama meno tulee jatkumaan, sillä uusi johtaja ei kykene mitenkään pääsemään selvyteen aiemman aikana rakennetuista yhteyksistä, joiden tehtävänä on turvata epäluottamuslauseeseen johtaneen pelin jatkuminen ”omaksi ja

¹⁴⁶ UM 1969 nro 10 ”Kevätsiivous kesäkadulla”.

¹⁴⁷ Salokangas 1996, 250.

¹⁴⁸ Hemánus 1972, 202 – 203.

hengenheimolaistensa iloksi”. Kirjoituksesta näkyy Halstin halveksunta poliittisia virkanimityksiä kohtaan – varsinkin, jos ne ovat vasemmiston käsialaa. Puoluesihteerien valintaa Yleisradion johtotehtäviin hän suhtautuu erityisen penseästi todeten, että

”Johtajiksi nimitettiin toisin sanoen joukko henkilöitä, joiden aikaisempi koulutus ja kasvatus nimenomaisesti on tähdännyt yksipuolisen propagandan tekemiseen ja yhden rajoitetun kansalaisryhmän näkemysten levittämiseen.”¹⁴⁹

Johtajavalinnan ja Eino S. Revon kauden osalta kirjoittelu päättyi Halstin kirjoitukseen. Kirjoittelussa on aiheen osalta lähes puolentoista vuoden mittainen tauko, mikä loppuu suunnilleen samanmittaiseen ajanjaksoon, jona Yleisradioon viittaavat kirjoitukset ovat kyllä edelleen sävyltään pääasiassa samanhenkisiä kuin aiemmat, mutta harvemman ilmestymistiheyden vuoksi ne jäävät vaille merkittävämpää kontekstia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että seuraavat neljä kirjoitusta¹⁵⁰, joista yksi on päätoimittajan Jussi Talven pääkirjoitus ja kolme lukijan mielipidettä, jäisivät merkityksettömiksi heitoiksi. Ne nimittäin kuvastavat merkittäväällä tavalla lehden lukijoiden ja muiden aikalaisten suhtautumista ajan poliittiseen ilmapiiriin. Yksi lukijoiden mielipiteistä on lisäksi suhteellisen erilainen verrattuna muihin aihetta sivuaviin teksteihin. Se tarjoaa katsauksen myös toisenlaiseen näkökulmaan, joka ainakin tämän teeman osalta on jäänyt lehdeltä huomioimatta.

Päätoimittaja Talvi kirjoittaa poliittisista aiheista suhteellisen harvoin. Yleisradion tila oli kuitenkin yksi aiheista, joista hän päätti avautua. Tässä tapauksessa häntä on motivoinut närkästys: nuori naispuolinen toimittaja oli loukannut sotaveteraaneja, joihin Talvi itsekin lukeutui. Kirjoituksessaan Talvi myöntää ensin diplomaattisesti, että ”johtipa tai hoitipa Yleisradiota kuka tahansa, aina olisi tyytymättömien joukko”. Tätä hän kuitenkin täydentää lisäämällä, että ”Mutta aivan erityisesti ollaan vastaan silloin, kun ohjelma ja sen tekijät suorastaan provosoivat siihen”. Esimerkkeinä Talvi käyttää

¹⁴⁹ UM 1969 nro 11 ”Yleisradion suuri vaalishow”.

¹⁵⁰ UM 1971 nro 21 ”Taistelu Yleisradiosta”; UM 1972 nro 14 ”Pitkälle menevää solutusta”; UM 1973 nro 4 ”Oy Yleisradio Ab – Suomen tehokkain vallankumousahjo”; UM 1973 nro 11 ”Länsimaisesta demokratiasta”.

jo edellä mainittua naistoimittajan kommenttia, jonka sisältö jää hämärän peittoon, mutta myöskin ilkkuvaa tapaa, jolla ohjelmissa ollaan käsitelty Jumalaan uskomista.¹⁵¹

Kirjoitus edustaa tyypillistä esimerkkiä reaktiosta, jota Kortti on kuvannut aikakauden ilmapiiriä havainnollistaessaan. Talvi edustaa aikakauden konservatiivisempaa ja vanhempaa sukupolvea, jolle sotakokemukset ovat omakohtaisen kipeitä. Tätä vastaan asettuu itsenäistymisen kanssa kipuileva nuorempi sukupolvi, joka on syntynyt rauhan aikaan. Kun itsenäistynyt sukupolvi sitten avasi suunsa ja kertoi mielipiteensä sodista sekä muista vanhemmalle väelle aroista aiheista, kuten seksuaalisuudesta, seurasi tästä vihainen vastareaktio.¹⁵²

5.3 Pertti Luostarinen – Yleisradiokriitikko porvarillisen yhteiskuntajärjestelmän puolesta punasosialismia vastaan

Seuraavista lukijoiden mielipidekirjoituksista kaksi edustaa vasemmistokriittistä katsantoa ja yksi taas pyrkii lehden kirjoituksille poikkeuksellisella tavalla tuomaan esiin vasemmistolaisempaa näkökulmaa. Järjestyksessään ensimmäinen on lehden toimitukseen lähetetty ja päätoimittajalle osoitettu kirje, jossa ilmaistaan vakava huoli suomalaisen yhteiskuntajärjestyksen säilymisestä. Kari Pitkänen –nimellä esiintyvä kirjoittaja kritisoi omiin kokemuksiinsa pohjaten Helsingin yliopiston ilmapiiriä, jossa iso osa opiskelijoista keskittyy niin putkimaisesti opiskeluun, ettei huomaa ympärillään tapahtuvaa ”solutusta”. Tässä passiivisessä ympäristössä opiskelijapoliitikot pääsevät sitten kääntymään osan naivimmista yksilöistä samalla, kun osassa oppiaineita marxilaisuus tuntuu ottaneen tai on piakkoin ottamassa vallan tieteen sisällöstä. Kirjoittaja kritisoi vielä Neuvostoliittoa muistuttamalla tasa-arvon olevan tosiasia Suomessa paljon pidemmällä sekä päättää kirjoituksensa vetoomukseen, jolla pyydetään kansalaisia heräämään passiivisuudestaan ja nousemaan puolustamaan omaisuuttaan sosialisoinnilta.¹⁵³

Kirje kritisoi myös kommunistien kaksinaismoralistista käyttäytymistä suhteessa sensuuriin. Kirjoittajan mukaan kommunistit näet syyttävät porvaristoa ja rahanvaltaa

¹⁵¹ UM 1971 nro 21 ”Taistelu Yleisradiosta”.

¹⁵² Kortti 2013, 301 – 302.

¹⁵³ UM 1972 nro 14 ”Pitkälle menevää solutusta”.

sensurointitoimista silloin, kun jotakin punaista aatetta edistävää materiaalia pyritään Yleisradion hallintoneuvoston voimin suitsimaan, mutta vaikenevat, kun heitä syytetään yksipuolisuudesta ja vaihtoehdottomuudesta. Salokankaan mukaan 1950-luvulta lähtien varovaisuusperinnettä oltiin noudatettu etenkin ulkopoliitikassa. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että esimerkiksi sotamuistojen yhteydessä varottiin esittämästä räikeitä tai loukkaavia tulkintoja. Tilanne kuitenkin muuttui 1960-luvun radikalismien myötä niin, että toisen maailmansodan tapahtumia alettiin punnita myös niiden taholta, jotka eivät olleet sotaa itse kokeneet. Uusi ajattelumalli sisälsi vaikutteita pasifismista ja vaikutti siihen, että sotien tulkinnasta tuli akateemisen ohella nyt myös poliittinen kysymys.¹⁵⁴

Lukijoiden mielipiteistä toinen on vuoden 1973 neljännessä numerossa julkaistu, aukeaman mittainen ja kantaa ottava kokoelma Pertti Luostarisen ajatuksia. Tekstin kirjoittajaksi mainitusta Aku Sunasta ei löydy tietoja, eikä samalla nimellä näytä kirjoitetun lehteen missään muussa yhteydessä – ainakaan politiikan aiheiden osalta. On siis hyvinkin mahdollista, että kyseessä on nimimerkki. Sen sijaan Pertti Luostarinen on todellinen henkilö. Jutussa on hänen kuvansa, eikä tämä jää miehen viimeiseksi esiintymiseksi lehdessä. Kirjoituksen jälkeen lehdessä on nimittäin ilmestynyt neljä tekstiä¹⁵⁵, joista kolmessa Luostarinen on merkitty kirjoittajaksi ja yhdessä tätä on haastateltu. Kaikki tekstit liittyvät tavalla tai toisella politiikkaan, sillä kolme ensimmäistä on tunnettujen poliitikkojen – Kaarlo Pitsingin, Urho Kähösen ja Gunnar Laation – haastatteluja ja neljäs on itse Luostarisen haastattelu, jossa tämä kertoo perustaneensa Suomeen uuden veropuolueen.

Kun yhdistetään Aku Sunan Luostarisen ajatuksista kokoama kirjoitus edellä mainittuihin teksteihin, piirtyy kuva kriittisestä ja oikeistohenkisestä nuoresta poliitikosta, joka haluaa ottaa paikkansa Suomen poliittisessa kentässä. Sunan tekstissä Luostarinen hyökkää voimakkaasti Yleisradiota vastaan syyttämällä toimittajia muun muassa vallankumoushysterian lietsomisesta, käsitteiden hämärtämisestä ja

¹⁵⁴ Salokangas 1996, 212 – 213.

¹⁵⁵ UM 1973 nro 20 ”Maaherra Pitsingin vakava puheenvuoro”; UM 1973 nro 25 ”Karjalaisuus ja maanviljelys ovat Urho Kähösen sydämen asioita”; UM 1974 nro 1 ”Gunnar Laation perheessä puhalletaan yhteen hiileen”; UM 1974 nro 16 ”Veropuolue tuli Suomeen”.

”porvarillisen ajatusmaailman perusrakenteiden ruoskimisesta”.

Vallankumoushysterian lietsomista Luostarinen kuvaa näin:

”He muuntavat tunnottomasti tosiasioita, antavat yksipuolisia tietoja toisin ajattelevista, jankuttavat omia oppejaan ja painottavat näkemyksiä, jotka ovat heidän edustamalleen ideologialle edullisia. Nykyisellä menolla kansa murhataan henkisesti kylmäverisellä tavalla.”¹⁵⁶

Käsitteiden hämärtämisenä Luostarinen taas pitää sitä, että kansallissosialismista alettiin puhua natsismina, jotta se ei heikentäisi sosialismi-sanan hohtoa. Lisäksi hän paheksuu sitä, kuinka yksityisyrittämisen arvostamisesta ei enää puhuta tai sitä jopa vastustetaan. Edellä mainitut asiat ovat vain osa niistä esimerkeistä, joita hyvin vuodatuksenomaisesta kirjoituksesta voidaan poimia. On selvää, että Luostarinen on kyllästynyt Yleisradion toimintaan, eikä pidä sitä tasapuolisena. Mikäli Luostarisen reaktiota on uskomisen, ei Yleisradion toiminta näytä poliittisten taustavirtausten osalta muuttuneen Eino S. Revon ajoista.¹⁵⁷ Osa nykypäivän asiantuntijoista näyttää tukevan Luostarisen havaintoja. Jarmo Viljakaisen mielestä 1970-luvun taitteessa vasemmistolaisuuden ja kommunismin aalto oli voimissaan yhteiskunnassa pyrkien politisoimaan kaiken mahdollisen.¹⁵⁸ Professori Esko Salminen on kuvannut tilannetta erinomaiseksi ”Neuvostoliiton propagandatavoitteita ajatellen”. Hänen mukaansa toimittajien järjestökenttä, journalismin tutkimus ja opetus sekä kirjallisuus joutuivat tieteiden ja taiteiden ohella itsesensuurin kouriin.¹⁵⁹

Ilmeisen kriittisesti vallitsevaan ilmapiiriin suhtautuivat myös Luostarisen haastattelemat poliitikot Pitsinki, Kähönen ja Laatio. Esimerkiksi Uudenmaan läänin maaherra Kaarlo Pitsinki kritisoi puolueensa SDP:n pyrkimyksiä tehdä yhteistyötä muun vasemmiston kanssa sekä lyttää tiedostusvälineiden toiminnan syyttämällä niitä jokapäiväisestä vallitsevien olojen arvostelusta ja epävarmuuden luomisesta.¹⁶⁰ Asutushallituksen pääjohtaja ja entinen Maalaisliiton kansanedustaja Urho Kähönen yhtyy diskurssiin kritisoimalla maassa meneillään olevaa historiankirjoituksen

¹⁵⁶ UM 1973 nro 4 ”Oy Yleisradio Ab – Suomen tehokkain vallankumousahjo.

¹⁵⁷ UM 1973 nro 4 ”Oy Yleisradio Ab – Suomen tehokkain vallankumousahjo.

¹⁵⁸ Viljakainen 2008, 319.

¹⁵⁹ Salminen 2004, 47.

¹⁶⁰ UM 1973 nro 20 ”Maaherra Pitsingin vakava puheenvuoro”.

”vääristelyä”, jolla vaarannetaan ”kansamme historian puhtain ja kunniakkain sivu”.¹⁶¹ Poikkeusta ei tee myöskään Kokoomuksen kansanedustaja Gunnar Laatio, joka kuvaa radion ja television tilaa ”erittäin surulliseksi”. Hänen mukaansa millään yhteiskunnalla ei ole varaa tukea verovaroin virheellisen ja yhteiskunnan vastaisen propagandan syöttämistä.¹⁶²

Yleisradion toiminnassa ilmenneet epäkohdat eivät olleet Luostarisen mielestä ainoat epäkohdat suomalaisessa yhteiskunnassa. Esimakua Sunan tekstissä näkemyksistään antanut mies oli nähtävästi sisuuntunut havaitsemiinsa puutteisiin siinä määrin, että tuli perustaneeksi Suomen vapaat demokraatit –nimisen veropuolueen. Perustamisesta kertoi Uuden Maailman 16. numero vuodelta 1974, jossa julkaistussa haastattelussa Luostarinen valotti muita poliittisia näkemyksiään. Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä mainita, että kirjoituksessa kerrotaan puolueen päässeen yhdistysrekisteriin, eikä puolurekisteriin pääsemiseen tarvittavaa 5000 nimeä ollut vielä kerätty. Näyttää myös siltä, ettei määrää koskaan saatu täyteen, sillä Mickelsson ei mainitse SVD –lyhenteellä jutussa puhuteltua yhdistystä luetellessaan lukuisia tuolloin perustettuja puolueita.¹⁶³

Kärkensä Luostarisen kritiikki saa kuitenkin kesällä 1973, kun Uudessa Maailmassa julkaistaan miehen laatima, kolmen aukeaman mittainen megajuttu Yleisradion henkilökunnan poliittisista taustoista ja yhtiön rahankäytöstä. Mahtipontisesti ja asenteellisesti ”Oy Yleisradio Ab on punasosialismin bunkkeri” –otsikolla varustettu kirjoitus sisältää listaukset RTT:n eli radio- ja televisiotoimittajien liiton hallituksen, Ajankohtaisen kakkosen toimituksen, Yleisradion uutispalvelun ja TV:n uutistoiminnan jäsenten nimistä ja puoluetaustoista, minkä lisäksi ohessa on lukuisia esimerkkejä yhtiön taloudellisista huolimattomuuksista. Jutussa käytetään muun muassa ilmauksia ”miehittäminen” ja ”puoluesihteerien ’vihreä oksa’ ”, jotka eivät jätä kirjoittajan asennoitumisen suhteen epäselvyyksiä. Luostarinen muistuttaa kansan enemmistön kannattavan ei-sosialistisia puolueita ja tiivistääkin sanomansa viimeisessä kappaleessa:

¹⁶¹ UM 1973 nro 25 ”Karjalaisuus ja maanviljelys ovat Urho Kähösen sydämen asioita”.

¹⁶² UM 1974 nro 1 ”Gunnar Laation perheessä puhalletaan yhteen hiileen”.

¹⁶³ UM 1974 nro 16 ”Veropuolue tuli Suomeen”; Mickelsson 2015, 179 – 180.

”Kehityksen kulku tuskin lähitulevaisuudessa paljon muuttuu ilman voimakkaita toimenpiteitä. Näitä toimenpiteitä on odotettu jo usean vuoden ajan. Silti mitään ei ole tapahtunut. Asioiden todellinen laita tiedetään, mutta mitään ei uskalleta tehdä. Alistuminen on kohtalokasta. Yhteiskunnallisiin epäkohtiin on puututtava ennemmin tai myöhemmin.”¹⁶⁴

Paljastamalla henkilökunnan puoluetousten vasemmistovoittoisen yksipuolisuuden, erittelemällä yhtiön rahastokujen taustoja sekä osoittamalla puoluekirjan vaikutuksen nimityspolitiikassa Luostarinen on mitä ilmeisimmin halunnut saada aikaan muutokseen johtavaa reagointia. Lehden perusteella on mahdotonta arvioida, miten kirjoitus vaikutti laajemmin, mutta ainakin kaksi lukijaa oli pitänyt lukemastaan siinä määrin, että lähettivät lehteen omat kiittelevät kommenttinsa Luostarisen tekstiin viitaten. Numerossa 16 julkaistu ”Epäkohdat pois” –nimimerkki kauhistelee isänmaan suunnan näyttävän huonolta ja kysyy, ”mistä löytyvät eduskunnasta ne urhoolliset Yleisradion puhdistajat?”.¹⁶⁵ Numerossa 18 julkaistu ”T.V.O.” –nimimerkki yhtyy edellisen lukijan pelkoon kommunistien vallankaappauksesta ja propagandan kukkimisesta tiedotusvälineissä. Kyseenalaistetuksi tulee myös joidenkin toimittajien väitteet yritysten voiton maksimoinnista, joka olisi syynä ympäristön pilaantumiseen. Luostarisen tavoin kirjoittaja lopettaa vaatimalla toimenpiteitä ja vetoaa samalla demokratian puolustamiseen.¹⁶⁶

Tutkimuskirjallisuuden perusteella voidaan nähdä, että vuonna 1973 oltiin päästy vaiheeseen, jossa erilaiset ismit ottivat yhteen television ohjelmia ja niiden puolueettomuutta arvosteltaessa. Ralf Heleniuksen mukaan vastakkain olivat oikeiston kulttuuripoliittisen näkemyksen mukainen ajatus yksilön vapaasta kehityksestä sekä vasemmiston suosima yhteisöllisyys ja valtion roolin painottaminen.¹⁶⁷ Pekka Suvannon mukaan käynnissä oli suoranainen informaatioita, jossa oikeisto saavutti lopulta merkittäviä voittoja estämällä Yleisradion sisäisen valtaamisen.¹⁶⁸

¹⁶⁴ UM 1973 nro 13 ”Oy Yleisradio ab on punasosialismin bunkkeri”.

¹⁶⁵ UM 1973 nro 16 ”Yleisradio on todella yhteiskunnallinen epäkohta”.

¹⁶⁶ UM 1973 nro 18 ”Räikeää yksipuolisuutta”.

¹⁶⁷ Helenius 1972, 53.

¹⁶⁸ Suvanto 1994, 315.

5.4 Yleisradiodiskurssi vakiintuu vasemmistokriittisyydeksi vaikuttajien tuella

Merkillisen poikkeuksen aikaisempien kirjoitusten sävyllä ja teemoilla asettaa vuoden 1973 kesällä julkaistu ja päätoimittajalle osoitettu kirje, jossa Pekka Ekman – nimimerkki tuulettaa käsityksiä länsimaisesta demokratiasta. Kirjoittajan mukaan lähinnä porvarilliset piirit ovat olleet huolissaan siitä, että länsimainen demokratia ja kansanvaltainen järjestelmämme rämettyy. Seuraavana tämä ei kuitenkaan lehden kirjoittajille tyypilliseen tapaan ala puolustamaan tai vahvistamaan porvariston näkemyksiä, vaan pyrkii kumoamaan ja vähättelemään kuulemiaan argumentteja. Esimerkiksi yleisradion punaisuutta, johon porvaristo on viitannut rämettymisestä puhuessaan, kirjoittaja kommentoi toteamalla, ettei tutkimusten mukaan television ohjelmistosta ns. puheohjelmia ole kuin viidennes ja niistäkin vain muutama prosentti on avoimesti kantaa ottavaa tai kriittistä. Kirjoittaja myös vähättelee poliittisten virkanimitysten vahingollisuutta epäilemällä oikeiston olevan mustasukkainen ylivaltansa menetyksestä ”edistykselle”.¹⁶⁹ Termin ”edistys” käyttäminen yhdessä porvaristoa kritikoivan positioitumisen kanssa antaa viitteitä kirjoittajan vasemmistolaisuudesta. Mickelsson on näet tutkinut kokoomuksen ja sosialidemokraattien jäsenlehdissä vuosina 1965 – 95 käytettyjä käsitteitä ja havainnut, että käsitettä ”edistys” käytettiin aikavälillä 1973 - 78 myönteisessä konnotaatioissa SDP:n lehdissä.¹⁷⁰ Lopuksi kirjoittaja painottaa, että länsimainen demokratia ymmärretään satojen tuhansien kansalaisten keskuudessa koulutukseksi, oikeudenmukaisuudeksi ja sosiaalisesti turvallisuudeksi, jolloin

”demokratia sisältäisi myös tasa-arvon vaatimuksen, eikä pelkästään tuota porvareiden ihannoimaa- yksilön vapautta ja omaisuuden turvan ylikorostamista.”¹⁷¹

Tässä kohtaa kirjoittaja puhumalla porvareista objekteina viimeistään osoittaa, ettei hän kuulu heidän joukkoonsa. Puheenvuoro ei ole poikkeuksellinen ainoastaan lehden Yleisradiota käsittelevien politiikan diskurssien osalta, vaan osoittautuu harvinaiseksi

¹⁶⁹ UM 1973 nro 11 'Länsimaisesta demokratiasta'.

¹⁷⁰ Mickelsson 1999, 292.

¹⁷¹ UM 1973 nro 11 'Länsimaisesta demokratiasta'.

poikkeukseksi myös muiden politiikan teemojen lukijakannanottojen keskuudessa. Kuten muiden käsittelylukujen yhteydessä tullaan havaitsemaan, vasemmistomyönteiset kannanotot ovat lehdessä harvinaisuus ja kun niitä on, uhkaavat ne peittyä runsaamman oikeistohenkisyiden alle.¹⁷²

Tässäkin tapauksessa edellä mainittu porvariston kritiikki jää poikkeukseksi ja lehden Yleisradio- ja vasemmistokriittinen diskurssi jatkaa olemassaoloaan vuoden 1974 puolella. Ensimmäisen viittauksen tekee Wolf Halsti, joka vertaillaessaan Neuvostoliiton ja Natsi-Saksan aatteellista ilmapiiriä tulee mielipiteen ilmaisemisen vapauden käsittelyn yhteydessä viitanneeksi Yleisradioon. Halstin mukaan tiedostustoiminnan tasapuolisuudesta ei voida puhua, sillä ”Vastoin parlamentaarisia voimasuhteita ja muiden laatimia sääntöjä laitoksesta on tehty yhden ainoan, lisäksi vähäisen vähemmistön muodostaman suunnan propagandaämyri.”¹⁷³

Samankaltaista kieltä näyttää puhuvan Yrjö Hosialuoman haastattelema Markku Salonen, joka toteaa heti kirjoituksen alkupuolella, että ”myytti puolueettomasta toimittajasta näyttää Yleisradiossa kuolleen”. Tekstissä Saloseen suhtaudutaan hyvin positiivisesti ja hänen päälleen sovitetaan asiantuntijan viittaa mainitsemalla tämän jo neljä vuotta kestänyt jäsenyys radion ohjelmaneuvostossa. Jo aivan ensimmäiset rivit tekevät selväksi, millaisessa valossa Salonen kuuluu nähdä:

”Markku Salosessa yhdistyvät kunnallismiehen, koulumiehen, ohjelmaneuvostolaisen ja kokoomukselaisen roolit. Hän puhuu varmasti ja tottuneesti, eleissään sopiva annos dramaattisuutta.”¹⁷⁴

On mahdollista, että juttu on vaikuttanut jossain määrin Salosen tulevaan menestykseen eduskuntavaaleissa. Mies oli nimittäin ehdolla ja tuli valituksi eduskuntaan heti seuraavana vuonna 1975 Kokoomuksen listoilta.¹⁷⁵ Voitaisiin jopa väittää, että juttu on nimenomaisesti räätälöity Salosen valinnan edistämiseksi, sillä sen kirjoittanutta Hosialuoma ei kirjoittanut sen koommin lehteen, eikä tämän kirjoituksia löydy myöskään aiemmilta vuosilta. Joka tapauksessa juttu on keskittynyt

¹⁷² UM 1973 nro 11 'Länsimaisesta demokratiasta'.

¹⁷³ UM 1974 nro 10 ”Pimeää ja typerää”.

¹⁷⁴ UM 1974 nro 18 ”Yleisradio on helposti vallattavissa väittää Markku Salonen”.

¹⁷⁵ <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/911457.aspx>, viitattu 26.10.2017.

voimakkaasti Yleisradioteeman ympärille, mikä tarjoaa Saloselle tilaisuuden kritisoida vasemmistolaista tiedonvälitysmenäliteettia. Tämän hän myös tekee arvostelemalla muun muassa sitä, kuinka yhteiskunnallisia ongelmia käsitellään mediassa usein aivan liian yksipuolisesti. Esimerkkinä hän mainitsee liikeyritysten omistusten arvostelun, jossa unohdetaan usein se, että yritysten menestymisen kautta myös ihmiset menestyvät.¹⁷⁶

Salonen ei jää ainoaksi yhteiskunnalliseksi vaikuttajaksi, joka päätyy kritisoimaan Yleisradion henkilökunnan vasemmistovoittoisuutta Uuden Maailman sivuilla. Vuoden 1974 loppupuolella oman kantansa tuo nimittäin julki aukeaman kokoisessa juttussa sanomalehti Ilkan päätoimittaja Veikko Pirilä. Juhani Harjun kirjoittama juttu on sekoitus haastattelua ja taustoittavaa yhteiskunnallista analyysiä, joilla pohjustetaan Pirilälle suunnattuja kysymyksiä. Lukijan huomio kiinnittyy ensimmäisenä näyttävään otsikkoon, jonka mukaan ”Vasemmisto miehittää YLEn jälkeen lehdistöä”. Ingressi avaa otsikon sisältöä siteeraamalla Pirilää, joka on huolestuneena havainnut vasemmistolaisten toimittajien ”miehittävän” porvarillisten tai sitoutumattomien lehtien toimituksia. Edellisen perusteella voisi kuvitella, että juttu kertoo yksinomaan päätoimittajan näkemyksistä suhteessa tiedonvälityksen vasemmistolaistumiseen. Näin ei kuitenkaan ole, sillä jo ensimmäisessä kappaleessa toimittaja paljastaa Pirilän pohtivan myös kolmea muuta teemaa: miksi ”porvarilliset sanankäyttäjät” vastustavat tasapuolisuuteen pyrkimistä Yleisradion ohjelmapolitiikassa, miksi alkiolaisuus on muotisana ja miksi keskustapuolueessa lähinnä vain pieni ryhmittymä saa ajatuksensa julkisuuteen? Jutun rakennetta tarkastelemalla selviää, että Yleisradioteemaa on käsitelty vain sen viimeisessä kolmanneksessa. Tätä taustaa vasten onkin syytä kysyä, mitä toimittaja on tavoitellut valitessaan juuri Yleisradioteeman jutun huomiota herättäväksi kärjeksi.¹⁷⁷

On mahdollista, että jutun kirjoittanut Harju on ollut tietoinen Uuden Maailman aikaisemmasta Yleisradiodiskurssista ja halunnut liittää oman kirjoituksensa osaksi sitä. Itsestään selvää tämä ei kuitenkaan ole, sillä hän ei kuulu lehden vakituiseen

¹⁷⁶ UM 1974 nro 18 ”Yleisradio on helposti vallattavissa väittää Markku Salonen”.

¹⁷⁷ UM 1974 nro 23 ”Vasemmisto miehittää YLEn jälkeen lehdistöä”.

henkilökuntaan, joka on luetteloitu heti kolmannella sivulla.¹⁷⁸ Kyseessä on ilmeisesti freelancer tai jopa nimimerkki, sillä henkilöstä ei löydy tietoja, eikä tämä ole kirjoittanut lehteen muissa politiikkaa käsittelevissä yhteyksissä. Joka tapauksessa päätös otsikoida juttu Pirilän yleisradiokommenttien mukaan on linjassa sen kanssa, mitä ja mihin sävyyn Uudessa Maailmassa on aiemmin kirjoitettu aiheesta. Kirjoittajaa on kiinnostanut myös Ilkan yhteiskunnallinen asennoituminen, sillä hän kysyy suoraan Pirilältä onko lehti oikeistolainen, kuten ”Joskus on väitetty”. Pirilä sanoutuu väitteestä irti korostaen lehden keskustalaisuutta ja silloisen puheenjohtajan, Johannes Virolaisen takana seisomista.¹⁷⁹ Pirilän näkemys on yhteneväinen sen kanssa, mitä Ilkasta tutkimuskirjallisuuden perusteella sanotaan: esimerkiksi Jukka Holmberg on väitöskirjassaan kategorisoinut Ilkan keskustalaiseksi lehdeksi vuoteen 1997 asti.¹⁸⁰

Pirilään ja tämän haluun korostaa lehtensä alkioalaista keskustalaisuutta suhtaudutaan jutussa myötämielisesti. Hänen vastauksensa ovat pitkiä ja perustelevia. Keskusta on ainoa puolue, joka mainitaan yksilöidysti – muutoin puhutaan oikeistosta tai vasemmistosta. Jos oikeiston rooliksi jää jutussa Pirilän kieltämä arvelu sen läheisestä suhteesta Ilkkaan, puhutaan vasemmistosta yksinomaan Yleisradion ja muiden lehtien ”miehittämisen” yhteydessä. Pirilä mukaan Radio-tv-toimittajaliiton hallituksen 11 jäsenestä ainakin 9 on kommunisteja tai sosialisteja. Lisäksi osasto- ja toimituspäällikkötason sanotaan Yleisradiossa muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta olevan vasemmistolaista. Tämä on päätoimittajan mielestä huolestuttavan yksipuolista ja hän päätyy lopuksi kritisoimaan porvareita tai ei-sosialisteja siitä, etteivät he ole kannattaneet yhteiskunnallisten näkemysten huomioimista ohjelmantekijöitä valittaessa.¹⁸¹

5.5 Kirjoittelu päättyy

Vasemmistokriittinen katsanto huipentuu Uuden Maailman viimeiseksi Yleisradiota ja politiikkaa käsitteleväksi jutuksi jääneessä kirjoituksessa vuoden 1974 viimeisessä numerossa. Siinä jutun kirjoittanut Pekka Hintikka syyttää vasemmistolaisia tahoja

¹⁷⁸ UM 1974 nro 23, 3.

¹⁷⁹ UM 1974 nro 23 ”Vasemmisto miehittää YLEn jälkeen lehdistöä”.

¹⁸⁰ Holmberg 2004, 17; 70.

¹⁸¹ UM 1974 nro 23 ”Vasemmisto miehittää YLEn jälkeen lehdistöä”.

Yleisradion koulutuspäällikön Seppo Kahilan ”savustamisesta” ulos virastaan. Hintikka ei ole toimittaja, vaan hänen titteleikseen on merkattu noin vuotta aiemmin julkaistun, miehen aiemman kirjoituksen yhteydessä diplomi-insinööri ja filosofian lisensiaatti. Tuossakin kirjoituksessa hän käsitteli Yleisradion henkilöstöasioihin liittyviä ongelmia, tarkemmin vahtimestarien esimiehen Olavi Lehtolan ”oikeusmurhaa”. Kyseisessä jutussa ei vedetty suoria yhteyksiä poliittisiin puolueisiin, mutta ristiriitojen kannalta olennaisena tekijänä mainittiin Lehtolan kuulumattomuus ay-liikkeeseen. Sen sijaan vuoden 1974 kirjoituksessa Hintikka puhuu suoremmin ”vasemmistolaisista keinoista” ja painottaa politiikan yhteyttä tapahtuneeseen. Hänen mukaansa Kahila haluttiin pois koulutuspäällikön paikalta, koska tämä ”teki lopun koulutuksen ideologisesta manipuloinnista ja vei koulutuksen puhtaasti ammattilijoille”. Kahilan joutumista vasemmiston hampaisiin tehosti kirjoittajan mukaan lisäksi se, että tämä oli Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan varapuheenjohtajan ominaisuudessa pyrkinyt estämään ”Kansalaisen tietolaari” –ohjelman palkitsemisen. Osansa Hintikka näkee olleen myös oman edun tavoitteluun liittyvillä näkökohdilla, Kahilan ”luokattomuudella” eli poliittisella sitoutumattomuudella sekä johtajien taipumisella painostuksen edessä.¹⁸²

Lukijalle ei selviä, miksi Hintikka asettuu niin voimallisesti Kahilan puolelle. Kirjoittajan puolueellisuus on merkittävä ottaen huomioon, ettei Kahilan erottamista puoltaneita argumentteja esitellä kunnolla, eikä osalle erottamisen taustalle sijoitetuista motiiveista löydy todisteita. Esimerkiksi väitteet siitä, että osa alaisista tunsivat itsensä syrjäytetyksi Kahilan valinnasta päätettäessä, ovat vailla taustoitusta. Hintikka ei myöskään pyri todistelemaan väitettään, jonka mukaan Kahila olisi lopettanut ”koulutuksen ideologisen manipuloinnin” saati selittämään, mitä hän tällä ideologisella manipuloinnilla tarkoittaa. Näyttääkin siltä, että kirjoittajan pääasiallisena tarkoituksena ei ole niinkään ollut Kahilan puolustaminen, vaan tätä vastustaneiden tahojen kritisointi. Suurimman vastuun Hintikka asettaa ammattiyhdistysliikkeelle, mistä osoituksena on väliotsikko ”Takana on ammattiyhdistysten yhteistyövaliokunta ja RTTL”. Hintikan kriittinen suhtautuminen ay-liikkeeseen näkyi jo hänen Olavi

¹⁸² UM 1973 nro 24 ”Erään oikeusmurhan anatomia. Olavi Lehtola. 30 vuotta Yleisradion palveluksessa – työpaikkademokratian kourissa.”; UM 1974 nro 26 ”Yleisradion johto työmaaneuvostojen armoilla”.

Lehtolan tapauksesta kirjoittamassaan jutussa. Siinä hän väittää Lehtolan vaikeuksien alkaneen siitä, kun tämä kiinnitti huomiota ammattiyhdistyksen johtomiehiin kuuluneiden toimittajien ja vahtimestarien juopotteluun, myöhästelyihin, poissaoloihin ja muihin väärinkäytöksiin.

Vasemmisto yhdistetään jutussa Kahilan ”savustamisen” organisoineeseen ay-liikkeeseen. Muun muassa RTTL:stä käytetään ilmaisua ”vasemmiston hallitsema”. Olennaista ei tässä yhteydessä ole se, olivatko ay-liikkeet todella vasemmistolaisten hallitsemia vai eivät, vaan se, että vasemmisto nähdään jutussa syypäänä epäoikeudenmukaisiin menettelytapoihin Kahilan kohtelussa. Kirjoittaessaan kielteisestä ilmiöstä ja asettaessaan vasemmiston siitä vastuuseen, kirjoittaja toisintaa Uudelle Maailmalle tyypilliseksi käynnyttä yleisradiodiskurssia. Tälle diskurssille näyttää olevan tunnusomaista kriittinen suhtautuminen vasemmistoon, Yleisradion ohjelmatuotannon ja henkilökunnan puolueettomuuden epäileminen sekä oikeiston edustajien näkemysten myötäilevä korostaminen. Vain yksi Yleisradiota ja politiikkaa käsittelevistä kirjoituksista Uudessa Maailmassa on identifioitavissa vasemmistolaiseksi tai vasemmiston näkökulmaa esittäväksi muiden noudatella edellä mainittuja linjoja. Tämä on ristiriidassa lehden puolueettomuuslinjan kanssa, kun puolueettomuudeksi ymmärretään erilaisten näkökulmien määrän ja niiden painottumisen tasapainoisuus. Näyttää vahvasti siltä, että lehden tavoitteena on ollut aiheen suhteen tietoinen politikointi, sillä aihepiirin kirjoitusten vuosia jatkuneen yksipuolisuuden huomaamatta jääminen vaikuttaa epätodennäköiseltä.

Suurin osa kirjoituksista on freelance-toimittajien tai muiden toimituksen ulkopuolisten henkilöiden tekemiä. On mahdollista, että toimitukseen ei yksinkertaisesti lähetetty muista näkökulmista kirjoitettuja tekstejä aiheeseen liittyen, mikä selittäisi yksipuolisuutta. Vaihtoehtoisesti monipuolisempaakin näkökulmaa oli, mutta toimitus ei näitä kirjoituksia julkaissut, mikä tarkoittaisi hyvin voimakasta puolueellisuutta. Herää myös kysymys, miksi puolueettomaksi itsensä julistanut lehti ei pyrkinyt vastapainoksi kirjoittamaan aiheesta toisenlaista näkökulmaa esimerkiksi oman henkilökuntansa voimin. Kun huomioidaan lehden ja etenkin Halstin kannanottojen suosionhakuisuus, iskulauseiden hyödyntäminen ja vastustajiksi asemoitujen räikeä

pilkkaaminen, voidaan harjoitettua politikointia luonnehtia sanakirjamääritelmän nojalla populismiksi.¹⁸³ Populistinen kärjistäminen ja politiikan karnevalisointi olivat ajan aikakauslehdistön kirjoittelulle tyypillisiä piirteitä. Hymy-lehden harjoittama sensaatiohakuinen julkisjournalismi ja provokatiivisuudessaan lukijoiden arvoja koettelevat jutut haastoivat kannanmuodostukseen käynnissä ollutta rakennemuutosta heijastellen. Koska Hymy menestyi tällä reseptillä rakennemuutoksen ajan Suomessa, on luultavaa, että Uusi Maailmakin pyrki saamaan osansa tästä menestyksestä yleisradiokritiikin ja Halstin poliittisten kommentaarien ravistelevuuden avulla.¹⁸⁴

¹⁸³ Valpola 2000, 927.

¹⁸⁴ Kosonen 2005, 90 – 91.

6 Henkilöhaastattelut – poliitikkojen representoinnin ytimessä

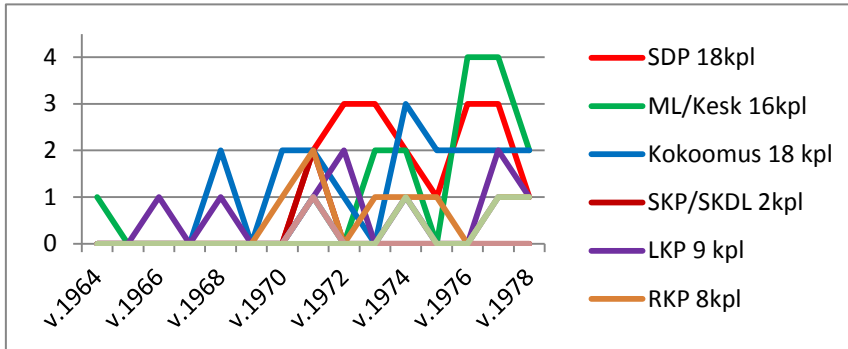
6.1 Haastattelut henkilöivät 1970-luvun politiikkaa

Henkilöhaastattelut ovat olleet aikakauslehdille hyvin tyypillinen tapa tuottaa sisältöä. 1960-luvulla aikakauslehtien välinen kilpailu kiristyi. Tämä johti siihen, että lehtien sisältöjä kevennettiin, sillä uudeksi toimintafunktioksi oli noussut myynnin maksimoiminen. Seurauksena lehdistä alkoivat kadota maailmankuvaa avartavat ja informatiiviset jutut, joiden korvaajiksi nousivat erityisesti julkisuuden henkilöistä kertovat ”julkisjutut”. Poliitikot taas hyötyivät tästä kehityksestä, sillä media on areena ja väline, jonka avulla he pyrkivät saamaan itselleen myönteistä tai neutraalia julkisuutta itselleen, ja kielteistä kilpailijoilleen. Erilaiset kansalaispiirit voivat yrittää käyttää tiedotusvälineitä hyväkseen pyrkiessään vaikuttamaan toisten ihmisten toimintaan.¹⁸⁵

Uusi Maailma ei tee poikkeusta tässä, vaan tarjoaa yhteensä 81 eri haastattelun verran materiaalia politiikan toimijoiden tarkastelemiseksi. Olen seulonut nämä haastattelut kohdehenkilöiden taustan perusteella, mikä tarkoittaa, että haastateltavan on täytynyt olla joko kansanedustaja, ministeri, virkamies tai muu tunnettu politiikan vaikuttaja. Joissakin tapauksessa haastateltavan tausta on ollut ainoa politiikkaan liittyvä asia koko kirjoituksessa, sillä toimittajan kysymykset ovat keskittyneet muihin aiheisiin, kuten henkilön harrastuksiin tai avioliittoon. Koska haastattelujen määrä on suuri, en käy jokaista läpi kaikkia yksityiskohtia myöten, vaan keskityn erittelemään laajemmin eri toimijoita yhdistäviä ja erottavia piirteitä. Tarkoitukseni on eritellä ennen kaikkea sitä, missä sävyssä haastattelu on kirjoitettu, onko politiikkaan liittyviä sisältöjä pidetty esillä, eroaako haastattelu jollain tavalla muista samankaltaisista haastatteluista ja liittyykö se johonkin laajempaan kokonaisuuteen.

¹⁸⁵ Myllymäki 1977, 59; Paloheimo & Wiberg 1997, 260.

TAULUKKO 3 Haastattelujen jakautuminen julkaisuajankohdan ja kohdehenkilön puolueustan perusteella.

n=81 Lähde: UM 1964 nro 9 (24.4.1964) – UM 1978 nro 22 (8.11.1978)

Puolueiden esiintymismääriä tarkasteltaessa havaitaan, että oikeistolaisia toimijoita on haastateltu huomattavasti useammin kuin vasemmistolaisia. SDP:n ja SKDL:n henkilöitä on haastateltu yhteensä 20 haastattelussa, kun taas muiden puolueiden henkilöiden yksilöhaastatteluja on yhteensä 61. Useimmin on haastateltu Kokoomuksen ja SDP:n toimijoita, sillä molempien haastatteluja on 18. Myös Maalaisliitto-Keskustan toimijoita on haastateltu runsaasti, yhteensä 16 eri kertaa. Vähiten on taas SKL:n toimijoiden haastatteluja, joita löytyy vain yksi. Kaikki lehden elinkaaren aikana eduskunnassa istuneet puolueet ovat edustettuina pois lukien puolueen hajoamisen seurauksena syntyneet TPSL ja SKYP.

Puolueen koko näyttää olevan yhteydessä siihen, kuinka usein sen toimijoita on haastateltu, mutta poikkeuksiakin on. Pääsääntöisesti suurimpien puolueiden toimijoita on haastateltu eniten. Suurimman poikkeuksen muodostavat SKDL/SKP ja RKP, joista ensin mainitun edustajaa on haastateltu vain kahdesti, kun taas jälkimmäisen edustaja on ollut haastateltavana peräti kahdeksan kertaa. Myös LKP:n edustajia on haastateltu paljon puolueen kokoon nähden. SKDL:n edustajien haastattelujen vähyys ei ole erikoista ainoastaan siksi, että puolue oli tuona aikana säännöllisesti kolmanneksi tai neljänneksi suurin, vaan myös siksi, että se oli

hallitusvastuussa lähes koko ajanjakson ajan. Muut ajan tyyppilliset hallituspuolueet, kuten SDP, Keskusta ja LKP ovat saaneet runsaasti huomiota.¹⁸⁶

Haastattelut painottuvat 1970-luvun alkupuolelle. Ajanjakso oli lehdessä muutoinkin vilkasta politiikan sisältöjen suhteen, mistä on osoituksena muun muassa kirjoittelu Yleisradioon ja eduskuntavaaleihin liittyen. Pelkästään vuosien 1970 – 73 välisenä aikana lehdessä julkaistiin peräti 207 politiikkaa jollakin tavalla käsittelevää kirjoitusta. Henkilöhaastatteluista 29 sijoittuu tuolle aikavälille, jolloin ne muodostavat noin 14% sen politiikan kirjoituksista.¹⁸⁷ Osuus voi vaikuttaa pieneltä, mutta on muistettava, että erilaisia politiikan sisältöjä käsitteleviä tekstilajeja on lehdessä runsaasti. Vuosien 1970 – 73 välisenä aikana politiikkaa käsiteltiin niin kolumneissa, reportaaseissa, vaalimainoksissa, haastatteluissa, pääkirjoituksissa, horoskoopeissa, ennustajan palstalla, lukijoiden kirjeissä kuin yksittäisemmissä kuvissakin. Tekstilajien runsaus näyttäisi siis päinvastoin viittaavaan siihen, että henkilöhaastattelut olivat yksi vakiintuneimmista ja yleisimmistä politiikan sisällöistä. Tästä syystä niiden tarkastelu on tärkeää; yksittäisten toimijoiden esiintymisiä tutkimalla voidaan saada tietoa myös heidän edustamiensa puolueiden kohtelusta tekstilajissa, joka on lukijoille helposti lähestyttävä.

Helppo lähestyttävyyys johtuu siitä, että politiikka henkilöityy haastattelujen kautta haastateltaviin toimijoihin. Henkilöityminen on hyödyllistä sekä tiedotusvälineille, poliitikoille että yleisölle. Ensin mainittu saa niistä kiinnostavaa materiaalia yleisölle, joka taas pääsee helpolla saadessaan pelkistää yhteiskunnalliset ongelmat henkilöistiriitoihin. Poliitikot taas saavat itseään hyödyttävää ja mahdollisesti tulevissa vaaleissa auttavaa julkisuutta.¹⁸⁸ Henkilöitymisen varjopuolena on kuitenkin se, että se vie huomioita pois monimutkaisemmista yhteiskunnallisista syy-seuraussuhteista eristämällä henkilön asiaankuuluvasta yhteiskunnallisesta tai institutionaalisesta yhteydestä. Etenkin näissä tapauksissa henkilölistäminen voi asettaa kohteelleen historiallisesti ajatellen aivan liian suuren painoarvon.¹⁸⁹ Poliitiikan esittäminen

¹⁸⁶ <http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/v2>, viitattu 26.10.2017.

¹⁸⁷ $29/207 \times 100\% = 14,0096618\%$.

¹⁸⁸ Oksanen 1992, 2.

¹⁸⁹ Hall 1984, 177.

muutamisiin huippupoliitikkoihin henkilöityneenä saattaa lisäksi muovata heistä jonkin yhteiskunnallisen asian, asenteen tai ideologian symboleita, mikä voi saada aikaan vaikutelman, että mainittuihin aiheisiin liittyvät ongelmat ratkeavat, kun vanhat poliitikot korvataan uusilla.¹⁹⁰

6.2 Kokoomus

Kun katsotaan millä puolueella on pisin linja henkilöhaastattelujen suhteen, havaitaan, että Kokoomuksen toimijoiden haastattelut jakautuvat tasaisimmin eri vuosille. Ensimmäinen haastattelu on numerossa 15 vuodelta 1968 ja viimeinen numerossa 14 vuodelta 1978. Aikaväliin sisältyvistä ainoastaan 1969 ja 1973 eivät sisällä yhtäkään puolueen toimijan henkilöhaastattelua. Vuonna 1969 henkilöhaastatteluissa ei tosin ollut muidenkaan puolueiden edustajia. Vuonna 1973 sen sijaan puheenvuoro oli lähinnä hallitusta edustavien puolueiden SDP:n ja Keskustan toimijoilla. Näyttää kuitenkin siltä, että Kokoomuksen toimijat ovat saaneet huomiota runsaasti ja tasaisin väliajoin.

Eniten haastatteluja Kokoomuksen ja samalla kaikkien puolueiden toimijoista on antanut Harri Holkeri – yhteensä viisi. Ensimmäisen ja viimeisen haastattelun välillä on aikaa lähes kymmenen vuotta, mikä antaa miehen esiintymiselle pitkän perspektiivin, mutta toisaalta kertoo siitä, ettei tämän haastatteluissa ollut kyse ainakaan lyhyen tähtäimen massavaikuttamisesta. Haastattelut ovat myös hyvin perhekeskeisiä ja päällisin puolin politiikkaan kytkeytymättömiä. Esimerkiksi ensimmäinen esiintyminen on vain alle sivun mittainen juttu nuoren puoluesihteerin perheen sienestysreissusta. Suomen nuorimmaksi puoluesihteeriksi tituleeratun Holkerin kiireellisyyttä korostetaan esittämällä sienestysretki rentouttavana irtiottona. Myöskin Holkerin pojan toivomus siitä, että isä olisi enemmän kotona voidaan nähdä korostavan miehen työteliäisyyttä.¹⁹¹ Syvämmälle tasolle päästään vuoden 1971 haastattelussa, jossa Holkerien perhe on kuvattuna kotiympäristössään. Tällä kertaa Holkeria ei esitellä ainoastaan puoluesihteerinä, vaan myös kansanedustajana ja puolueensa puheenjohtajaehdokkaana. Ehdolle Holkeri oli joutunut yllättäen, sillä puolueen

¹⁹⁰ Kivistö 1988, 34.

¹⁹¹ UM 1968 nro 18 ”Holkerit sienessä”.

suosittu puheenjohtaja Juha Rihtniemi oli kuollut äkillisesti tammikuussa 1971.¹⁹² Haastattelun sijoittuminen puheenjohtajavaalia edeltävään aikaan herättää epäilyksen Uuden Maailman intentiosta tukea Holkerin valtakirjasta. Vaikka haastattelussa ei sinänsä käsitellä politiikan piiriin kuuluvia kysymyksiä, on perheidyllinkin positiivissävytteisellä kuvaamisella eittämättä myönteinen vaikutus lukijoiden mielikuviin. Runsaasti huomiota saa etenkin Holkerien opiskeluaikoina alkanut, sittemmin avioliitoksi jalostunut parisuhde, josta välittyy lukijalle hyvin onnellinen vaikutelma. Toimittaja Sarkama jopa kysyy suoraan, onko pariskunta onnellinen saaden rouva Holkerilta myöntävän vastauksen puheenjohtajaehdokkaan todetessa analyttisemmin, että ”Onnettomia emme ainakaan ole”.¹⁹³

Täysin vailla politiikan sisältöjä haastattelu ei kuitenkaan ole. Holkeri saa näet vastata kysymykseen siitä, missä asioissa hän toivoisi puolueensa noudattavan toisenlaista politiikkaa. Holkeri päättääkin hyödyntää tilaisuuden kiistämällä puoluettaan kohtaan kohdistettuja ennakkoluuloja:

”Sakki päättää ja niinhän sen pitää olla. Toivoisin kuitenkin että Kokoomus pystyisi antamaan totuudenmukaisen kuvan itsestään. Minusta Kokoomus ei ole vanhoillinen, suuren rahan puolue. Kokoomus on nykyaikainen ja elää tätä päivää. Puolueen ei pitäisi arvostella toisia puolueita vaan pyrkiä keskittymään siihen, että siitä saa oikeudenmukaisen kuvan eikä sellaisen joksi vastustajat sen haluavat leimata.”¹⁹⁴

Holkerin näkemys Kokoomuksen vanhoillisuudesta pitää vain osittain paikkaansa. Mickelsson on nostanut konservatismi yhdeksi Kokoomuksen taustaideoista.¹⁹⁵ Puolue oli tosin 1970-luvulla muutosvoimien kourissa. Smolanderin mukaan kokoomusnuoret sopeutuivat 1960-luvun opiskelijaradikalismiin viitoittamaan ilmapiiriin hylkäämällä kristillisyyden korostamisen ja keskittymällä yksilön vapauteen. Jälkimmäinen soveltui erityisen hyvin puolueen käyttöön, koska sitä oltiin jo aiemmin uusvasemmistolaisien toimesta vaadittu, eikä 1970-luvun suomalainen vasemmisto näyttänyt tarttuvan toimeen, vaan päinvastoin vaikutti siirtyneen pikemminkin tiukan

¹⁹² Lehtilä 2001, 59.

¹⁹³ UM 1971 nro 6 ”Hiukset ottavat Holkerien päähän”.

¹⁹⁴ UM 1971 nro 6 ”Hiukset ottavat Holkerien päähän”.

¹⁹⁵ Mickelsson 2007, 401.

kollektivismiin suuntaan.¹⁹⁶ Tämä nuoremman polven kokoomuslaisten liikehdintä henkilöityi KNL:n ja Tuhatkunnan radikaaleihin, jotka vuoden 1970 vaalien alla alkoivat kutsua itseään remonttimiehiksi. Heistä läpi pääsivät Juha Vikatmaa, Pertti Salolainen, Ilkka Suominen ja Jouni Mykkänen. Holkerin on nähty jatkaneen tätä uudistustyötä muun muassa viemällä puolueensa poikkeuslakirintamaan vanhemman puolueväen vastustuksesta huolimatta. Tällä perusteella Kokoomuksen on nähty jakautuneen SKP:n tapaan sisäisesti kahteen leiriin: vasemman laidan uudistusmielisiin remonttimiehiin ja 1930-luvun viholliskuvien säilyttämistä kannattavaan oikeaan laitaan.¹⁹⁷

Eniten politiikan sisältöjä pitää sisällään viisi vuotta edellä mainitun perhehaastattelun jälkeen tehty haastattelu, jossa Holkeri vastailee vuoden 1976 kunnallisvaalien jälkeisissä tunnelmissa. Siinä puhutaan muun muassa puolueen taloudellisesta ohjelmasta, jonka tavoitteena olisi laskea tuloveroja 20 prosenttia ja korottaa liikevaihtoveroa neljä prosenttia. Holkeri ottaa myös kantaa SDP:n puheenjohtajan Kalevi Sorsan väitteeseen, jonka mukaan oikeistohenkinen lehdistö olisi mustannut demareita ennen vaaleja. Hän ohittaa puheet happamana selittelynä ja kertoo niiden kertovan huonosta omastatunnosta.¹⁹⁸ Talouspolitiikka oli todella Kokoomuksen kärki vaaleihin lähdeittäessä, mikä näkyy Uudessa Maailmassakin toukokuussa julkaistussa, parempaa vastinetta veromarkoille lupaavassa Kokoomuksen vaalimainoksessa.¹⁹⁹ Sen sijaan Sorsan mainitsemia SDP:tä arvostelevia kirjoituksia ei vuoden 1976 kunnallisvaalien alla Uudessa Maailmassa esiinny.

Hymyilevää Holkeria kohdellaan haastattelussa kunnioittavasti ikään kuin hänen järkevyyttään alleviivaten. Muun muassa kunnallisvaalien jälkeisenä aamuna miehen kerrotaan olleen ensimmäisenä puoluetoimistolla: ”Työt tulevaisuuden turvaamiseksi aloitettiin heti, voitto ei sekoittanut puheenjohtajan päätä”. Myös Holkerin puheeksi tulevaa taitoa nukkua erilaisissa ympäristöissä kommentoidaan positiivissävytteisesti: ”Juuri kykyä levähtää ja kerätä voimia melkein missä vain väitetään monen

¹⁹⁶ Smolander 2000b, 123.

¹⁹⁷ Virtanen 2001, 323.

¹⁹⁸ UM 1976 nro 22 'Harri Holkeri: myötätuuli on vaarallisin'.

¹⁹⁹ UM 1976 nro 11 ”.

menestyneen miehen salaisuudeksi”. Haastattelun tehnyt Raija Alanen on muutaman muunkin lehdessä julkaistun poliitikon haastattelun takana, vaikkei hän lehden vakituiseen henkilökuntaan kuulunutkaan.²⁰⁰ Alasen kielenkäyttö ei Holkerista kirjoittaessa ole kuitenkaan erityisen poikkeuksellista, sillä lehden henkilöhaastatteluihin sisältyi henkilöstä riippumatta tietty kohteliaisuusetiketti. Merkille pantavaa kuitenkin on, että Holkeri on kuvattu haastattelutilanteissa lähtökohtaisesti positiivisista asetelmista käsin. Esimerkiksi seuraavassa, vuoden 1978 alkupuolella julkaistussa Sirkku Uusitalon tekstissä Holkeri on yksi ujoutensa vahvuudeksi kääntäneistä esimerkkihenkilöistä. Siinä Holkeri kuvaa itseään ujoksi ja kertoo tästä syystä valmistautuvansa aina huolellisesti esiintymisiään varten. Hän myös muistuttaa, ettei ujous ole lähtökohtaisesti negatiivinen asia, vaan sitä voidaan pitää myös varovaisuutena ja kohteliaisuutena muita kohtaan.²⁰¹

Viimeinen Holkerin haastatteluista on vuoden 1978 heinäkuussa julkaistussa numerossa. Siinä keskiössä on vastikään varmistunut paikka Suomen Pankin johtokunnasta, jota pidetään jo aivan otsikkotasolla Urho Kekkosen kiitollisuudenosoituksena Kokoomuksen antamasta tuesta presidentinvaaleissa. Holkerin menneisyyttä kertaavassa jutussa puhutaan Kokoomuksen ”hovikelpoistumisesta”, jolla viitataan Holkerin johdolla toteutettuun, Kekkosen tuen edellytyksenä olleeseen muutokseen puolueen ulkopoliittisessa linjassa. Holkeri kuvataan hyvin pukeutuvaksi ja kohteliaaksi, mutta positiiviseen imageen tuotetaan tällä kertaa myös pientä säröä pienillä lisäyksillä. Toimittaja Jouko Hava on muun muassa lisännyt kuvatekstiin kohteliaisuuskuvauksen perään myös hieman toisenlaista näkökulmaa tuovan huomautuksen: ”Särmikkyyttäkin on. Joskus ovet paukkuvat yllättävänkin helpolla, sanoo eräs joka on työskennellyt hänen kanssaan”. Hava päättää myös hieman piikikkäästi kysyä Holkerilta siitä, kiehtooko iso palkka häntä paljastettuaan ensin, että mies oli mukana junailemassa 1970-luvun alussa palkankorotuksen Suomen Pankin johtajille. Toimittajan tarkoituksena on tuskin kuitenkaan ollut antaa Holkerista negatiivista kuvaa, sillä tietynlainen kriittisyys

²⁰⁰ UM 1976 nro 22 ”Toimitus”.

²⁰¹ UM 1978 nro 2 ”Ujous onkin hyvä asia, kun sen oikein oivaltaa”.

näyttää kuuluvan tämän tyyliin. Tästä kerron tarkemmin Havan kirjoittaman Kulissien takana –osion analyysin yhteydessä.²⁰²

Muiden Kokoomustoimijoiden haastattelut ovat pääasiassa perhehaastatteluja, joissa haastateltava on kuvattuna kotiympäristössään perheensä parissa. Poliitiikan teemat eivät ole pääosassa, mutta joitakin huomioita esiintyy joko toimittajan kysymyksen tai toimijan oman vastauksen tiimoilta. Varhaisin näistä on kansanedustaja ja toimitusjohtaja Pekka Haarlan haastattelu vuodelta 1970. Nelilapsinen perhe kuvataan onnellisena nurmikolla sekä ruokapöydän äärellä. Toimielias vaikutelma luodaan otsikoinnilla ja keskittymällä perheen monipuolisiin ajanviettopoihin. Toimittajana on toiminut Eila Sarkama, joka kuului lehden vakituiseen henkilökuntaan. Sarkaman kynästä ovat peräisin myös lukuisat muut 1970-luvun alkupuolen poliitikkojen haastattelut, kuten aiemmin mainittu Holkerin perhehaastattelu. Edellä mainittu politiikan teemojen puute on nähdäkseni kytköksissä toimittajaan, sillä Sarkaman haastatteluja leimaa keskittyminen arkielämään ja vapaa-aikaan, kun taas vaihtuvammat kirjoittajat, kuten Alanen, näyttävät olleen kiinnostuneempia haastateltavien työhön liittyvistä piirteistä. Haarlan haastattelussa ainoa politiikan sisältöjä koskettava kysymys koskee Haarlan motiivia lähteä mukaan eduskuntatyöhön. Vastauksessaan Haarla toteaa kyllästyneensä siihen, että poliitikot maksattavat laskut talouselämällä, eikä ole oikein, että maksava yhteiskunnan osa pysyy politiikan ulkopuolella.²⁰³ Ideologiseksi taustakseen Haarla mainitsee sosiaalisen markkinatalouden, joka oli puolueen vuoden 1957 yleisohjelmassa esitelty käsite. Sillä haluttiin korostaa talousjärjestelmän sosiaalisuutta ja omistusoikeuden laajapohjaisuutta vastalauseena ”valtion toimesta tai toisten kansalaisten kustannuksella” tapahtuvalle sosialistiselle hyvinvoinnin rakentamiselle.²⁰⁴

Seuraavana vuonna haastatteluvuorossa oleva Pertti Salolainen ei hänkään Sarkaman käsittelyssä juuri politiikan teemoista puhu, mutta nostaa esille Holkerin tavoin näkemyksensä Kokoomuksesta. Salolaisen mukaan Suomessa tehdään usein liian jyrkkä erotus, jossa Kokoomus leimataan jäykäksi ja säilyttäväksi puolueeksi. Oman

²⁰² UM 1978 nro 14 'Kiitos Urkki!'.
²⁰³ UM 1970 nro 15 'Reippaat Haarlat'.
²⁰⁴ Salokorpi & Waronen 1989, 14.

katsantonsa Salolainen kuvaa alkavan siitä, missä ”länsimainen sosialidemokratia päättyy ja alkaa maltillinen vapaamielinen ideologia”. Ottaen huomioon Salolaisen taustan Kokoomuksen remonttimiehenä, hän puheensa eivät ole lainkaan yllättäviä, vaan seurailevat kyseisen liikehdinnän uudistusmielistä linjaa. Seuraavana hän esittää, että Suomessa riittäisi neljä puoluetta: ”kommunistit, sosialidemokraatit, demokraattinen porvaripuolue ja jyrkät oikeistolaiset”. Viimeisenä mainitun kanssa Salolainen ei haluaisi olla missään tekemisissä. Kritiikkiä sataa myös Keskustapuolueelle ja Kristilliselle liitolle, joista ensin mainittu leimataan ”jyvien jemmaamiseksi” ja jälkimmäinen vain kristillisyyttä ajavaksi. Salolainen julistaa, etteivät tällaiseen perustuvat ole puolueita ja ihailee Länsi-Saksan systeemiä, jossa ”puolueen pitää saada kolme tai neljä prosenttia äänistä ollakseen edustuskelpoinen”. Järjestely lopettaisi Salolaisen mukaan nykyisen kieroutuneen politiikan, jota ilman ”Vennamon puolueen syntyminen ei olisi ollut mahdollistakaan”.²⁰⁵ Liittämällä Vennamon puolueen eli SMP:n osaksi kieroutunutta politiikkaa Salolainen yhtyy monille aikakauden puolueille tyypilliseen SMP-kriittiseen diskurssiin, josta Ahti Karjalainenkin antaa Uudessa Maailmassa näytteen vuoden 1970 sana-assosiaatiohaastattelunsa yhteydessä.²⁰⁶ Kritiikissä oli kyse arvostuksen puutteesta: monet poliitikot pitivät SMP:n menestystä demagogisena temppuna ja sivistymättömien takametsien miesten populistisena hyväksikäyttönä.²⁰⁷

Maaseutuhenkisempää kokoomuslaisuutta edustavat lestadiolaistaustaiseksi partiolaiseksi identifioituva Eero Lattula ja ”sovittelevaksi porvariksi” tituleerattu Tapani Mörttinen. Lattulan edustamat kristilliset arvot ovat Kokoomukselle leimallisia aina sen alkuajoista lähtien. Esimerkiksi jo vuoden 1922 periaateohjelmassa korostettiin kristillis-siveellisiä arvoja.²⁰⁸ Maanviljelijänä kansanedustajuutensa ohella vaikuttava Mörttinen taas profiloituu enemmän poliittisen yhteistyövisionsa kautta. Hän ilmaisee uskovansa vielä koittavan ajan, jolloin porvarilliset puolueet voivat tehdä yhteistyötä Suomessa. Puolueensa tilaan mies sanoo olevansa tyytyväinen, mutta huomauttaa, ettei se ole pystynyt vielä toimimaan tavalla, jota sen asema olisi

²⁰⁵ UM 1971 nro 18 ”Pertti Salolainen kalastaa”.

²⁰⁶ UM 1970 nro 5 ”Ahti Karjalaisen 21 ihmistä”.

²⁰⁷ Vihavainen 1987, 872.

²⁰⁸ Mickelsson 2007, 110.

edellyttänyt. Mörttinen on tutkimuskirjallisuuden nojalla oikeassa. Kimmo Rentola on todennut, että Suomen sisäpolitiikkaa leimasi 1970-luvun alussa ”tietty kouristuksenomaisuus”, millä hän viittaa oikeiston kasvuun ilman mahdollisuutta realisoida kannatusta vallaksi ”ulkopoliittisista syistä”. Etenkin Kokoomuksessa tilanne tajuttiin ja puolue teki töitä parantaakseen mahdollisuuksiaan. Kokoomuksen uusi johto muun muassa raivostui Uudelle Suomelle sen verrattua toukokuussa 1971 Baltian neuvostotasavaltojen asemaa miehitettyjen Norjan ja Hollannin asemaan sodan aikana, sillä jutun katsottiin haittaavan puolueen pyrkimystä hallituskelpoiseksi.²⁰⁹

Kaksijakoisin tai vaihtoehtoisesti monipuolisin kuvaus annetaan Raimo Ilaskivestä, jota Jouko Hava kuvaa sekä positiivisin että negatiivisin kuvauksin kirjoituksensa aluksi. Hän aloittaa huonoilla puolilla:

”Pahimmillaan hän on konservatiivinen, kolkko teknokraatti, kylmä laskelmoitsija. Tohtorismies, joka on aina oikeassa. Markoissa kaiken mittaava taloudellisen kasvun ja tehokkuusajattelun profeetta. Poliitikkona häikäilemätön, itsekäs ja tunteeton. Ikuinen oppositiomies. Anteeksiantamaton ja kiivas. Kansasta etäällä oleva kansansuosikki, joka tosissaan ’yritti kosiskella Kekkoista’.”²¹⁰

Tämän jälkeen seuraa kuitenkin lista hyviä ominaisuuksia:

”Älykäs, läpitunkevan terävä. Loputtoman tarmokas ja työteliäs. Äärettömän lahjakas ja monipuolinen. Pieni organisaatio koko mies. Tuottelias kirjoittaja. Taiteensuosija, jolla on loistava vainu. Hyvä tikanheittäjä. Aina huomaavaisen kohtelias. Hyvinpukeutunut ja tyylikäs. Alle 50-vuotias valtiomies alkutaipaleellaan, mikä on kunnioitettava saavutus Suomessa kun ei kuulu Kekkonen lähipiiriin.”²¹¹

Haastattelu on kaksijakoisesta ja dramaattisesta aloituksestaan huolimatta melko myönteisesti Ilaskiveen suhtautuva. Siinä eritellään hänen vaihteitaan Kokoomuksessa kehuen miehen haastattelun aikaista päätöstä jättää eduskuntatyöskentely. Päätös on Havan mukaan järkevä siksi, ettei Kekkonen aikana Kokoomuksella ole paikkaa hallituksessa eikä täten Ilaskivellä ministerinä. Esiin nostetaan avoimesti myös

²⁰⁹ UM 1975 nro 9 ”Eero Lattulan johtotähtenä partiokolmio”; UM 1976 nro 1 ”Tapai Mörttinen – sovitteleva porvari”; Rentola 2005, 408.

²¹⁰ UM 1977 nro 11 ’En kadu lähtöäni eduskunnasta’.

²¹¹ UM 1977 nro 11 ’En kadu lähtöäni eduskunnasta’.

puolueen sisäiset erimielisyydet lähinnä Holkerin ja Rihtniemen kanssa. Katkeruutta Ilaskivi ei ilmennä, mutta sen sijaan hän piikittää SDP:tä liian tiukan veropolitiikan ajamisesta.²¹²

Päiviö Hetemäki on Holkerin ohella ainoa kokoomustoimija, jota on haastateltu useammin kuin kerran. Ensimmäinen haastatteluista on tyyppillinen perhehaastattelu, kun taas toisella kertaa perataan Suomen taloudellista tilannetta. Vuonna 1974 julkaistussa perhehaastattelussa käsitellään niin vapaa-aikaan kuin työhönkin liittyviä seikkoja. Poliitiikan sisältöjä on enemmän suhteessa muiden kokoomustoimijoiden haastatteluihin, mikä selittynee yhtäältä tekstin kirjoittajan²¹³ henkilökohtaisilla valinnoilla ja toisaalta Hetemäen pitkäaikaisen valtiomiehen profiililla. Jukka Tarkan mukaan Hetemäki oli rintamaupseerina kannatuksensa perustan rakentanut ja palkansaajien näkökulmaa ymmärtänyt oikeistopoliitikko, joka sai solmittua Urho Kekkoseen harvinaislaatuisen luottamuksellisen suhteen.²¹⁴ Miehen rakentavuus ja kokemus näkyvät muun muassa siinä, kuinka tämä suree puolueiden välisiä ristiriitoja. Hetemäki myös puolustaa nuoria toteamalla, ettei ole syytä olettaa näiden hoitavan asioita edeltäjiään huonommin. Mitään tiettyä puoluetta tai aatetta ei pidetä esillä, vaan fokus on enemmän laajoissa ilmiöissä, jotka eivät palaudu yksittäisten tahojen toimintaan.²¹⁵

Kolme vuotta myöhemminkään syyllisiä ei etsitä, mutta sävy on vakavampi Suomea koettelevan taloudellisen taantuman vuoksi. Taantuman taustat olivat vuoden 1973 öljykriisissä, jonka vaikutukset olivat saapuneet Suomeen parin vuoden viiveellä. Ratkaisuna talousongelmiin Hetemäki esittää vankkaa enemmistöhallitusta, jossa ”myös vasemmistoa on mukana ja johon ammattiliitot luottavat”. Hetemäen mukaan tällöin voidaan saada aikaan valtiovallan ja työmarkkinajärjestöjen työmarkkinasopimus. Ilmeisesti miehellä oli tuolloisena Suomen pankin johtokunnan jäsenenä ja tunnettuna neuvottelijana vaikutusvaltaa, sillä elinkeinoelämä,

²¹² UM 1977 nro 11 'En kadu lähtöäni eduskunnasta'.

²¹³ Tällä kertaa toimittajana on Mirja Lappi-Seppälä, joka ei kuulu lehden vakituiseen henkilökuntaan, mutta on tuottanut lehdelle muutamia haastatteluja. Hetemäen lisäksi hän on haastatellut Marjatta Väänästä (UM 1974 nro 26), Lauri Ahoa (UM 1974 nro 15), Teuvo Auraa (UM 1974 nro 19) ja Georg C. Ehrnroothia (UM 1974 nro 20).

²¹⁴ Tarkka 2006, 7 – 8.

²¹⁵ UM 1974 nro 25 ”Omalla työsarallaan on jokainen ainutlaatuinen”.

työmarkkinajärjestöt, valtiovalta ja eri poliittiset tahot onnistuivat lopulta maltillisten tulopoliittisten ratkaisujen sekä devalvaatioiden avulla kääntämään maan talouden suunnan.²¹⁶

Haastatelluista kokoomustoimijoista kaikki eivät suinkaan olleet kansanedustajia. Ääneen ovat päässeet niin Kansallis-Osake-Pankin pitkäaikainen pääjohtaja Matti Virkkunen, Tuhatkunnan pääsihteeri Heikki S. von Hertzen, Ylipormestari Lauri Aho kuin Helsingin kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Pentti Poukkakin. Ensin mainittua on haastateltu lyhyesti vuoden presidentinvaalivuonna 1968, joskin noin puoli vuotta vaalien jälkeen miehen 60-vuotispäivien läheisyydessä. Presidentinvaaleista tai muista politiikan sisällöistä ei kuitenkaan mainita tai kysytä mitään. Tämä on erikoista varsinkin siksi, että kirjoituksessa kerrataan runsaasti miehen historiaa ja saavutuksia. Ilmeisesti haastattelun tehnyt Matti Karjalainen, joka ei ole kirjoittanut lehdessä muita politiikan tekstejä, on katsonut parhaaksi olla mainitsematta tällaista epäonnistumiseksi luonnehdittavaa tapahtumaa. Tämä voidaan ajatella henkilökohtaisena kunnian- ja kohteliaisuudenosoituksena, mutta myös viitteenä siitä, ettei kokoomustoimijaan ole haluttu liittää negatiivisia mielikuvia. Tällaisesta kokoomustoimijoiden ”suojelusta” kertovat muiden toimijoiden haastattelujen positiivissävytteinen luonne, mutta myöskin muissa yhteyksissä perusteensa saava havainto siitä, että kokoomustoimijoita negatiivisessa valossa esittäviä sisältöjä löytyy lehdestä hyvin vähän²¹⁷

Kantaaottavampia ovat Heikki S. von Hertzenin ja Pentti Poukan haastattelut, joita leimaa kriittisyys tiettyjä vasemmistoon liittyviä ilmiöitä kohtaan. Von Hertzenin haastattelu on julkaistu vuonna 1970 – aikana, jolloin opiskelijaradikalismi oli voimissaan. Hertzen suhtautuu aikansa mielialoihin penseästi todeten, etteivät nuoret kokoomusvaikuttajat saa julkisuutta, koska lehdet ja Yleisradio keskittyvät liian voimakkaasti vasemmistolle edullisiin ilmiöihin jättäen diskurssista poikkeavat tapahtumat huomiotta tai leimaten ne porvarien provokaatioiksi. Toteamuksellaan von

²¹⁶ UM 1977 nro 5 ”Päiviö Hetemäki: ’Älä lyö airolla päähän, vaan auta’ ”; Kuisma 2009, 209 – 210.

²¹⁷ UM 1968 nro 15 ”Iso Matti maailmalla”.

Hertzen asettuu osaksi vasemmisto- ja Yleisradiokriittistä diskurssia, jota edustavat useat Uudessa Maailmassa julkaistut kirjoitukset.²¹⁸

Pentti Poukka taas ei puhu Yleisradiosta, vaan sosialismista aatteena ja sen ongelmista. Hän kertoo tuoreeltaan julkaistusta kirjastaan *Tuntematon sosialismi*, jossa pyritään osoittamaan, etteivät sosialistit itsekään tunne oppiaan kaikilta osin. Poukan kritiikin ytimessä on myös markkinatalouden ja sosialismin välinen vertailu, jolla pyritään osoittamaan sosialismin kyvyttömyys vastata kuluttajien tarpeisiin verrattuna kysynnän ja tarjonnan lakia hyödyntävään markkinatalouteen. Haastattelu maalaa Poukasta huomattavasti oikeistolaisemman kuvan kuin niin ikään Helsingin kunnallispolitiikassa vaikuttaneesta Lauri Ahosta, jonka haastattelussa keskitytään Ahon uran vaiheisiin ja miehen lehtimiestaustan mukaisesti jonkin verran myös lehdistön tilaan. Toisin kuin Poukka, Aho ei ota kantaa mitään ideologiaa, puoluetta tai tahoja vastaan, vaan puhuu kielteisistä ilmiöistä hyvin yleisellä tasolla. Esimerkiksi omalla nimellä kirjoittamisen ongelmista puhuttaessa ei mainita henkilöitä tai esimerkitapauksia. On kuitenkin syytä muistaa, että haastattelujen erot johtuvat suurilta osin näkökulmaeroista; Poukan haastattelun keskiössä on jo lähtökohtaisesti kantaa ottava teema – hänen kirjansa. Ahoa sen sijaan lähestytään historiallisemmin henkilökuvan kautta.²¹⁹

6.3 SDP

SDP:n toimijat ovat kokoomuslaisten ohella suosittuja haastateltavia Uudessa Maailmassa. Haastattelut sijoittuvat suhteellisen tiiviisti aikavälille 1971 – 78, sillä vähintään yksi toimija on ollut haastattelussa joka vuosi. Yleisyys liittyy puolueen pitkäaikaiseen valtionhoitaja-asemaan, joka korostui voimakkaasti Kekkonen aikana. Kuvaavaa on, että haastattelujen välisenä aikana SDP oli kolme kertaa pääministeripuolueena ja mukana myös kaikissa muissa aikavälin hallituksissa, jos virkamieshallituksia ja Mieltusen kolmatta hallitusta ei oteta huomioon.²²⁰ Edelman on uutistutkimuksesta kirjoittaessaan todennut valtion päämiehen tai muun korkea-

²¹⁸ UM 1970 nro 3 ”Kaksi Heikkiä”.

²¹⁹ UM 1974 nro 15 ”Lauri Aho lukee öisin – koska päivät ovat puuhaa täynnä”; UM 1975 nro 25 – 26 ”Keskustelu on Poukkien päähuvi”.

²²⁰ <http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/v2>, viitattu 26.10.2017.

arvoisen lähteen lausuntoja pidettävän uutisarvoisina riippumatta niiden merkityksestä.²²¹ Uskon, että samankaltainen ilmiö pätee henkilöhaastattelujen suhteen: hallitusvastuussa, esimerkiksi ministerinä toimivien henkilöiden katsotaan olevan kiinnostavia, vaikeivat he puoluekantansa puolesta välttämättä olisikaan ensisijaisesti haluttujen henkilöiden listalla.

Yleisimmin haastatellut SDP:n toimijat Uudessa Maailmassa ovat Kalevi Sorsa ja Kaisa Raatikainen. Ensin mainittua on haastateltu kahdesti ja jälkimmäistä kolmesti. Sorsan ensimmäinen haastattelu vuodelta 1972 on samalla hänen ensiesiintymisensä lehdessä. Teksti on toimittaja Sarkamalle tyypillinen perhehaastattelu, jossa puoluesihteerinä vaikuttanut Sorsa vaimoineen juttelee pääasiassa avioliitostaan. Sarkama luonnehtii Sorsaa melko positiiviseen sävyyn: häntä luonnehditaan älykkääksi, lempeähymyiseksi ja luonnolliseksi. Hänen sanotaankin poikkeavan ”totutusta poliittikotyyppistä”.²²² Uimonen on todennut, että Sorsan imago oli uran alkuvaiheessa hyvin positiivinen. On mahdollista, että hänen herkkä ja pohtiva olemuksensa loi kiinnostavan vaikutelman aikana, jolloin Kekkonen kaltainen kova johtaja edusti politiikan sankarityyppiä. Sorsan julkisessa kuvassa tapahtui kuitenkin käänne 1975 puoluekokouksen jälkeen, jossa mies valittiin puheenjohtajaksi. Pankkien, vakuutuslaitosten, lääketehaiden ja apteekkien sosialisointi hyväksyttiin tuolloin puolueen julkilausumaan, mikä kirvoitti miehelle lempinimen ”Puna-Sorsa”. Rajuin imagonmuutos tapahtui 1977 – 79, jolloin Sorsa oli ollut nousemassa SDP:ssä kiistattomaksi johtajaksi. Seurauksena Kekkonen ei päästänyt Sorsaa ja Virolaista hallitukseen vuonna 1979.²²³

Imagonmuutos näkyy seuraavassa haastattelussa, joka on julkaistu yli kuusi vuotta edellisen perhehaastattelun jälkeen. Siinä pääministeriksi kohonnut Sorsa joutuu poliittisemmassa roolissa vastaamaan kysymyksiin muun muassa tulevaisuudennäkymistään ja hallitusyhteistyön sujumisesta. Toimittaja Jouko Hava kuvaa tapaamisen alkua tavalla, joka piirtää kuvaa hyvin erilaisesta miehestä:

²²¹ Edelman 1988, 90.

²²² UM 1972 nro 5 ”Tiskiriepu palautti kurin Sorsille”.

²²³ Uimonen 1992, 276 – 280.

”Mitenkään helpostiläheystyttävältä ei Kalevi Sorsa vaikuta. Varovaisuus, sulkeutuneisuus ja epäluuloisuus pikemminkin kuvaavat ensivaikutelmaa. On tosin myönnettävä, että tähän varautuneisuuteen hänellä on oikeutensa. Silkkihansikkain ei häntä julkisuudessa juuri käsitellä. Tuoreimpien muistikuvien joukossa ovat mm. Salora-tutkimukset, joiden yhteydessä pääministerin asiat pengottiin huolellisesti viimeistä huhupuhetta myöten.”²²⁴

Sorsa analysoi itse julkisuuskuvansa toteamalla, ettei pääministerin odoteta olevan ihminen, vaan se kuva, joka hänestä on luotu. Kun kuva ei vastaakaan todellisuutta, syntyy ristiriita. Väärinkäsityksiä hän haluaakin oikoa haastattelussa toteamalla, ettei SDP ole puolueena yksityisyritteliäisyyttä vastaan. Kirjoituksen otsikkokin on oikaiseva: ”Pääministeri sosialismi-peikkoa pelästyneille: ’Emme me kaikkea sosialiso!’ ”. Kirjoituksessa annetaan ymmärtää, että ihmisten pelästyneet reaktiot saivat alkunsa ehdotuksesta sijoittaa valtion edustajia pankkien hallintoneuvostoihin. Sosialismista tai sosialisoinnista ei kuitenkaan puhuta muissa kohdissa haastattelua, eikä Sorsa itse pääse määrittelemään käsitettä saati puhumaan siitä, missä asioissa sosialisoinnin kenties on tarpeellista. Kenties kyse on siitä, että lukijoiden oletetaan jo tietävän, mitä SDP:ssä sosialisoinnilla tarkoitetaan. Toisaalta herää kysymys, miksi Sorsan ei anneta vastata syytöksiin, kun jutussa muutoin käsitellään hyvin paljon miehen huonolla tolalla olevaa imagoa. Vastausta on mahdotonta tietää, mutta lehden osoittamasta vasemmisto- ja sosialismikriittisyydestä²²⁵ johtuen on houkuttelevaa ajatella, että kyse on tietoisesta vaikuttamisesta. Kun sosialismista puhuttaessa puheenvuoro annetaan pääasiassa sen kritikoille, eikä sosialisteina itseään pitävien anneta puolustautua, saadaan luotua hyvin kielteinen ja yksipuolinen kuva aatteesta. Mickelsson on todennut, että sosialismista ja sosialisoinnista puhuminen kielteisessä asiayhteydessä oli tyypillistä kokoomuslaisille jäsenlehdille vuosien 1973 – 1978 välisenä aikana.²²⁶ On mahdollista, että Uusi Maailmakin koki kuuluvansa osaksi tätä diskurssiryhmää, vaikkei se virallisesti linjaansa paljastanutkaan.

Kaisa Raatikaisen ensimmäinen esiintyminen lehdessä on Sarkaman toteuttaman perhehaastattelun yhteydessä. Vaikka lehti on viitannut kirjoitukseen

²²⁴ UM 1978 nro 13 ’Pääministeri sosialismi-peikkoa pelästyneille: ’Emme me kaikkea sosialiso!’ ’.

²²⁵ Esimerkiksi UM 1969 nro 17 ”Sosialisoiminen – varastamistako?” ja UM 1975 nro 25 – 26 ”Keskustelu on Poukkien päähuvi”.

²²⁶ Mickelsson 1999, 292.

sisällysluettelossaan miehen ensisijaisuutta korostavalla ”Erkki Raatikaisen avioliitto” –luonnehdinnalla, saa kansanedustajana toimiva rouva enemmän kysymyksiä vastattavakseen. Tähän vaikuttaa se, että osa kysymyksistä on sukupuolittunut siten, että niissä kysytään naiseuteen ja naisen asemaan liittyvistä asioista. Kirjoituksen poliittinen sisältö kytkeytyy juuri tähän kokonaisuuteen, sillä rouva Raatikaiselta kysytään muun muassa äidinpalkan ja perheenemännän eläkkeen kannattamisesta, äitiydestä sekä siitä, turvautuuko tämä koskaan ”naisellisiin aseisiin” saadakseen haluamansa.²²⁷ Kiinnostus naisten asemaa kohtaan selittyy osittain toimittaja Sarkaman valinnoilla, mutta sillä on myös yhteiskunnalliseen kontekstiin liittyvä yhteys: vuoden 1970 eduskuntavaaleissa rikottiin ensimmäistä kertaa 20 prosentin naisosuuden raja. Vuoden 1966 vaaleista eteenpäin naisten määrä eduskunnassa nousi tasaisesti, mikä legitimoi heidän työtään niin yhteiskunnallisina vaikuttajina kuin muissakin asemissa.²²⁸

Kuvatekstissä Sarkama kuvaa, kuinka ”Kaisa itse romuttaa kuvan hyvästä perheenemännästä. Kätevä ja taloudellinen hän kuitenkin on”. Tällä viitataan Raatikaisten yhteiseen luonnehdintaan, jossa rouvaa kuvataan ensisijaisesti ulospäin suuntautuneeksi ihmiseksi, eikä niinkään ”emohahmoksi”. Raatikainen profiloituu vastaustensa perusteella muutenkin uutta naiskuvaa luovaksi suhteessa perinteiseen perheenäidin malliin. Kotiäitiyden arvostamisestakin puhutaan, mutta siinä Raatikaisen pointtina on, että kotona oleva äiti merkitään tilastoihin miehensä ammatin mukaan, mikä ei tee oikeutta arvokkaalle tehtävälle. Ilmeisesti Uudessa Maailmassa on jossain määrin arvostettu naisasiaa rohkeasti ajavaa kansanedustajaa, sillä tämä on kolmisen vuotta myöhemmin päässyt esiintymään lehden haastattelussa esimerkkinä 40 – 50-vuotiaasta naisesta ”Naisen viisi ikää” –teemahaastattelussa. Kun Raatikaiselta kysytään tässä yhteydessä mitä hän ajattelee miehistä, on vastaus rohkeudessaan jopa radikaali:

”Miehet ovat rakentaneet tämän yhteiskunnan enemmän miehiä varten eivätkä ole toteuttaneet siinä tasa-arvo vaatimusta”.²²⁹

²²⁷ UM 1972 nro 9 ”Realistiset Raatikaiset”.

²²⁸ Lähteenmäki 2006, 159.

²²⁹ UM 1975 nro 9 ”Naisen viisi ikää”.

Vaihtoehtoisesti voidaan ajatella, että vasemmistolainen ja uudistushenkinen Raatikainen on haluttu edustamaan naispoliitikkoja juuri siksi, että tämän herättämät kielteiset tunteet vahvistaisivat päinvastaisia poliittisia voimia. Lukijat eivät näytä reagoineen Raatikaiseen ainakaan lukijapalautteen muodossa, mutta sen sijaan toinen SDP:n poliitikko, sosiaalhallituksen pääjohtaja Alli Lahtinen sai kaksi eri lukijaa aktivoitumaan kritisoituaan Sarkaman haastattelussa vuodelta 1974 väitettä siitä, että jokainen olisi oman onnensa seppä.²³⁰ Toinen kirjoittajista pyrkii aktiivisesti kumoamaan Lahtisen kritiikin ja toinen taas sinänsä allekirjoittaa väitteen huonojen lähtökohtien ja siten ympäristön vaikutuksesta, mutta päätyy lopulta konservatiivisessa hengessä vaatimaan, että nimenomaan naisten tulisi jäädä kotiin, jotta miehet pystyisivät huonoista olosuhteista huolimatta ponnistelemaan kohti parempaa.²³¹ Vaikkeivat Lahtisen sanomaan reagoineet lukijat hyökkää tämän sukupuolta vastaan, osoittavat reaktiot nähdäkseni lehden lukijoiden piirissä vallinneen konservatiivisia virtauksia, jotka eivät välttämättä koe Raatikaisen tai Lahtisen kaltaisia vaikuttajia omakseen.

Raatikaisen kolmas ja viimeinen haastattelu on julkaistu viitisen vuotta ensimmäisen jälkeen. Siinä aviopuolisot vastailevat jälleen yhdessä kysymyksiin, mutta tällä kertaa politiikan sisältöjä on mukana enemmän. Tähän vaikuttanee yhtäältä se, että toimittajana on tällä kertaa samassa numerossa aloittanutta politiikan palstaa pitävä Jouko Hava ja toisaalta taas Raatikaisen kokemuksen lisääntyminen kansanedustajan tehtävässä. Rouva Raatikaisen statuksen kohoamisesta ja vakiintumisesta viestii se, etteivät kysymykset keskity enää niinkään sukupuolittuneisiin asioihin, vaan käsittelevät yleisiä teemoja, kuten maakuntaitsehallintoon tai SDP:n oppositioasemaan. Arvostuksesta kertoo myös se, Raatikaista kuvaillaan positiivisin adjektiivein luotettavaksi, määrätietoiseksi, tarmokkaaksi ja tervevaistoiseksi. Haastattelu on eräs positiivisimmista SDP:tä käsittelevistä kirjoituksista lehdessä ja siten merkittävä poikkeus dominoivaan vasemmistokriittiseen diskurssiin.²³²

²³⁰ UM 1974 nro 11 ”Alli Lahtinen: ’oman onnensa seppiä ei ole’ ”.

²³¹ UM 1974 nro 14 ”Olosuhteet ovat ihmisen tulosta” ja ”Kysymys Alli Lahtiselle”.

²³² UM 1977 nro 13 ”Raatikaisten toiveuni: ’lammasfarmareiksi Uuteen-Seelantiin’ ”.

Mikäli selitystä haetaan muualta kuin haastattelijan tai haastateltavien persoonasta, voidaan löytää ainakin kaksi yhteiskunnalliseen kehitykseen liittyvää syytä, jotka mahdollisesti vaikuttivat lehden linjaan. Ensimmäinen liittyy SDP:n ratkaisuun muuttaa linjaansa markkinatalousmyönteisemmäksi öljykriisin aiheuttamien talousvaikeuksien ratkaisemiseksi 1970-luvun puolivälissä. Hallituspuolueen ominaisuudessa kantojaan tuolloin lieventänyt SDP on mahdollisesti ansainnut tällä tavalla lehden markkinatalousmyönteisyyteen taipuvaisen päätoimittajan sympatioita osakseen.²³³

Toinen selitys liittyy laajemmin siihen, kuinka vasemmistoon ja etenkin kommunisteihin suhtauduttiin tuolloin. Jukka Seppisen mukaan kommunismin vastustaminen tai antikommunismi lientyivät 1970-luvulle tultaessa. Tämä näkyi muun muassa Kokoomuksen ohjelmissa, joissa kommunismin vastustaminen jäi aiempaa vähemmälle huomiolle. Kokoomuksen remonttmiesten edistämä kehitys on mahdollisesti liennyttänyt lehden suhtautumista SDP:hen, jota Kokoomuksessa eittämättä pidettiin potentiaalisena hallituskumppanina. Rantala on lisäksi todennut, että ideologioiden samankaltaistuminen ja lähentyminen leimasivat 1970-lukua, mikä on SDP:n markkinatalousmyönteisyyden ohella mahdollisesti ”salonkikelpoistanut” puoletta lehden näkökulmasta.²³⁴

Haastatelluista SDP:n toimijoista yllättävän pieni osuus on ensisijaisesti kansanedustajataustaisia. Vain Matti Ahde, Veikko Helle, Lasse Lehtinen ja Erkki Tuomioja olivat kansanedustajia haastattelujen aikaan. Muut toimijat olivat joko entisiä, sittemmin muita tehtäviä hoitavia kansanedustajia, kuten Kaarlo Pitsinki ja Toivo Mansner tai muilla tavoin politiikkaan kytkeytyviä vaikutusvaltaisia henkilöitä, kuten Alkon pääjohtaja Pekka Kuusi. Mikäli oletetaan, että kansanedustajat edustavat poliittisia näkemyksiä aktiivisimmin, eniten ja selkeimmin esiintuvaa politiikan toimijatyyppeä, voidaan SDP:n toimijoiden näkemysten jäävän tältä osin vähemmän tunnetuiksi, kuin Kokoomuksen, jonka haastatelluista toimijoista kansanedustajia oli

²³³ Kuisma 2009, 208 – 212.

²³⁴ Seppinen 2008, 279 – 280; Rantala 1982, 56 – 57.

laskentavasta riippuen seitsemän tai kahdeksan.²³⁵ Toisaalta on syytä muistaa, että sisältöjen kantaaottavuuteen vaikuttavat myös yksilökohtaiset erot niin toimittajien kuin haastateltavienkin välillä. Lisäksi haastattelun taustalla on saattanut olla ajankohtaisia politiikan kysymyksiä, joita ei ole voitu sivuuttaa.

Kansanedustajien haastattelut näyttävät jakautuvan sisältöjensä politiikkapitoisuuden suhteen kahtia niin, että Matti Ahteen ja Erkki Tuomiojan haastattelut ovat asiapainotteisempia yksilöhaastatteluja, kun taas Veikko Hellettä ja Lasse Lehtistä haastatellaan kotiympäristössä vaimon kanssa. Manu Paajasen haastattelema Ahde saa erityisesti nostettua esille useita epäkohtia urheiluseurojen heikosta tukipolitiikasta työllisyyspolitiikkaan. Lehden vakituisiin toimittajiin kuuluva Paajanen on kirjoittanut paikoin varsin kantaaottaviakin tekstejä²³⁶, mutta jättäytyy Ahdetta haastatellessaan taka-alalle. Kansanedustajan ulkoista olemusta kuvataan positiivissävytteisesti hyväntuuliseksi ja hyvinpukeutuvaksi, eikä hänen linjauksiaan kritisoida.²³⁷ Koska muun muassa Jyväskylän liikuntatieteellisen tiedekunnan punaisuutta kritisoineen Paajasen voisi olettaa suhtautuvan kriittisemmin vasemmistolaiseen haastateltavaansa, on syytä kysyä, mistä varsin positiivissävytteinen representointi johtuu. Varmaa vastausta on tuskin mahdollista saada, mutta eräs mahdolliselta vaikuttava selitys liittyy Ahteen linjausten sisältöön. Ahde nimittäin kannattaa verotuksen keventämistä ja väittää tuloveroasteikon kiristämisen olevan mahdotonta, mikä on linjassa Paajasen myöhemmin samana vuonna kirjoittaman, hallituksen toimintaa kritisoivan tekstin kanssa.²³⁸ Verojen kireys on itse asiassa useamman kerran lehden sivuilla vilahteleva teema; aiheesta kirjoitti päätoimittaja Jussi Talvikin jo nelisen vuotta Ahteen haastattelua aiemmin.²³⁹ Näyttää siis siltä, että kritiikkittömyyden taustalla on ollut Ahteen näkemysten sopiminen lehden korkeaa verotusta kritisoivaan linjaan, joka tulee puoluepoliittisesti ajatellen lähelle

²³⁵ Luku riippuu siitä, luokitellaanko Hetemäki pääasiallisesti kansanedustajaksi vai muuksi toimijaksi. Ensimmäistä luokitusta puoltaisi se, että Hetemäki oli suurimman osan urastaan ammattipoliitikko siirtyen vasta myöhemmällä iällä toimimaan Suomen Pankin johtokuntaan.

²³⁶ Esimerkiksi UM 1973 nro 17 ”SMP on herran valittu puolue” ja UM 1973 nro 20 ”Punaisen ulkoilun tiedekunta”.

²³⁷ UM 1976 nro 7 ”Matti Ahde”.

²³⁸ UM 1976 nro 23 ”Mistä rahat jälkiveroihin?”.

²³⁹ UM 1972 nro 21 ”Pienten työmuurahaisten osa”.

Kokoomusta. Hyvänä esimerkkinä verokriittisyyden perustavanlaatuisesta yhteydestä Kokoomukseen toimii vuoden 1975 eduskuntavaaleja varten laadittu verorasituksen kohtuullistamisvaatimuksen sisältänyt kuuden kohdan ohjelma, joka Jyrki Jokisen mukaan näkyi vaalikampanjoinnissa selvästi. Teemaa pidettiin esillä muun muassa ”VEROT KURIIN JA SILLÄ SIISTI” –viestin sisältäneiden julisteiden sekä ”Eräitä tietoja verorasituksestamme kansainvälisessä vertailussa” otsikoitujen artikkeleiden avulla.²⁴⁰

Kysymys haastateltujen SDP:n toimijoiden näkemysten sopivuudesta lehden linjaan on syytä kysyä myös muiden kuin Ahteen kohdalla. Vuoden 1973 numerossa 20 julkaistu maaherran ja entisen kansanedustaja Kaarlo Pitsingin haastattelu antaisi viitteitä niin ikään oikeistohenkisestä sosialidemokratiasta. Siinä Pitsinki muun muassa suhtautuu pessimistisesti vasemmistoyhteistyöhön ja ”perinteitä kumoavaan ajattelutapaan ja sen leviämiseen”.²⁴¹ Oikeistodemareiksi identifioituvat myös Lasse Lehtinen ja Väinö Leskinen, joista ensin mainittu profiloitui Hannu Soikkasen mukaan oikeistodemariksi jo 1972 alkaneen eduskuntauransa alkuvaiheessa arvosteltuaan ryhmän nuoria ja puoluejohtoa muun muassa Kekkosta kritisoineen Suomen Sosialidemokraatin pakinoitsijan Simpan erottamisesta sekä kannattamalla EEC-sopimusta monien muiden nuorten demariedustajien sitä vastustaessa.²⁴² Leskinen taas tunnettiin asevelisocialistina ja huonoissa väleissä Kekkoseen olleena oikeistosocialidemokraattina, joka päättyi 1960-luvun alussa puhdistamaan maineensa asettumalla Kekkosen ulkopolitiikan taakse.²⁴³

Mielenkiintoinen tässä suhteessa on vuoden 1977 loppupuolella julkaistu Erkki Tuomiojan haastattelu, jossa mies esitetään varsin vasemmistolaisena. Tuomioja kuvaa siinä omaa ideologista taustaansa näin:

”Ehkä tuollainen 60-luvun koulu- ja kasvatuskysymyksiin liittyvä radikalismi, jolla kieltämättä oli aikalailla pikkuporvarillinen tausta, on tippunut pois ja vähentynyt. Tilalle on tullut syvällisempi sosialistinen lähtöajattelu.”²⁴⁴

²⁴⁰ Jokinen 2011, 416; 421.

²⁴¹ UM 1973 nro 20 ”Maaherra Pitsingin vakava puheenvuoro”.

²⁴² Soikkanen 2007, 124 – 128.

²⁴³ Vahtola 2003, 393; 399.

²⁴⁴ UM 1977 nro 19 ”Kekkonen on porvari”.

Huolimatta Tuomiojan vasemmistolaisesta imagosta toimittaja Hava suhtautuu tähän varsin ylistävästi; jo kirjoituksen ingressissä mainitaan Tuomiojan sanomiset kuulemisen arvoisiksi, sillä ne ovat ”yhdistelmä vankkaa teoreettista tietoa ja selkeää arkirealismia”. Sävy voi vaikuttaa aluksi yllättävältä ottaen huomioon lehden oikeistohenkisiä arvoja välittäneet kirjoitukset esimerkiksi verotuksen ja yrittämisen tukemisen suhteen, mutta sille löytyy selitys syvemmillä haastattelusta. Vuoden 1978 presidentinvaalien tultua puheeksi Tuomioja näet huomauttaa, että lähes kaikkien puolueiden yksimielinen asettuminen Kekkonen taakse suosii porvaristoa ja on työväenliikkeen kannalta kielteinen. Hän linjaa, että työväenliikkeen tulisi muistaa Kekkonen porvarillinen tausta, sillä pitäessään Kekkonen itsensä edustajana se syyllistyy itsepetokseen.²⁴⁵ Jo kirjoituksen otsikko ”Kekkonen on porvari” alleviivaa Tuomiojan johtopäästä, joka voidaan katsoa hyväksi uutiseksi, mikäli lehden linjan ja suuren osan lukijakunnasta katsotaan samaistuvan porvaristoon.

Ei-kansanedustajien haastattelut ovat politiikan sisältöjensä osalta Pitsingin tiukkasävyistä linjaamista lukuun ottamatta melko niukkoja. Niistä peräti neljä on perhehaastatteluja ja otsikotkin viittaavat ei-poliittisiin teemoihin.²⁴⁶ Kannanottojen puute ja keskittyminen ei-poliittisiin perhe-elämää, vapaa-aikaa ja rakkaustarinoita käsitteleviin kysymyksiin voi johtua myös poliittisista syistä, vaikka haastattelutyypin onkin aikakauslehdistölle hyvin tyypillinen. Ottaen huomioon, että kokoomustaustaisten toimijoiden haastattelut sisälsivät enemmän kantaa ottavaa materiaalia, on houkuttelevaa ajatella, että lehti on mahdollisesti halunnut ohjata haastatteluja oikeiston näkemyksiä paremmin esittelevään suuntaan haastateltavien, aihevalintojen ja kysymysten valikoinnin avulla. Kun aihepiirit eivät koskettele politiikkaa, on haastateltavistakin tällöin helpompaa maalata positiivinen kuva. Tällöin lehti voi näennäisesti osoittaa huomioineensa eri poliittisista taustoista tulevia toimijoita, vaikka todellisuudessa huomiointin laatu on ollut eriävää.

²⁴⁵ UM 1977 nro 19 ”Kekkonen on porvari”.

²⁴⁶ UM 1971 nro 7 ”Mieheni on hyvä näyttelijä”; UM 1972 nro 10 ”Imatran kaupunginjohtajan avioliitto alkoi pommisuojojassa”; UM 1973 nro 11 ”Se alkoi Tammerkosken sillalla”; UM 1973 nro 16 ”Rakkaus on väkevä voima”.

6.4 Keskusta

Kokoomuksen ja SDP:n jälkeen yleisimmin haastatellut toimijat tulevat Keskustalta. Haastatteluja ei ole läheskään joka vuosi, minkä lisäksi ensimmäisen ja toisen haastattelun välillä on lähes seitsemän vuotta. Yksi syy pitkälle aikavälille on ensimmäisen haastattelun poikkeuksellinen varhaisuus: se on julkaistu vuonna 1964. Varhaisuudesta kertoo se, että kaikista 81 haastattelusta vain viisi on kyseisen tapauksen lisäksi julkaistu 1960-luvun puolella. Varhaisuus selittyy osin myös sillä, että haastattelu kytkeytyy osaksi lehden varhaisvuosien maaseutuhenkistä kirjoittelua, joka vaimeni ellei suorastaan kadonnut myöhempinä vuosina. Suurin osa haastatteluista sijoittuu pääasiassa 1970-luvun puolivälin jälkeiseen aikaan, jolloin Keskusta oli hallitusvastuussa ja siten paljon esillä. Myös muissa puolueissa esiintymiset painottuvat samoihin aikoihin, mikä kertoo lisäksi haastattelun yleistymisestä sisältömuotona lehdessä. Haastatellut toimijat ovat lähes yksinomaan kansanedustajia, mikä on poikkeuksellista verrattuna myös virkamiehistä koostuviin SDP:n ja Kokoomuksen toimijoihin. Yleisin esiintyjä on Ahti Karjalainen, jota on haastateltu kolmesti. Karjalaisen ohella ainoastaan Johannes Virolaista on haastateltu useammin kuin kerran.

Ahti Karjalaisen ensimmäinen haastattelu sijoittuu vuodelle 1973. Se on tyypillinen perhehaastattelu, jossa tuolloin ulkoasianministerinä vaikuttanut Karjalainen vastailee vaimoineen lähinnä avio- ja arkielämään liittyviin kysymyksiin. Pirkko Kettusen toteuttama haastattelu on politiikan sisältöjen osalta äärimmäisen niukka, sillä siinä ei ole yhtäkään kysymystä joka käsittelisi suoraan Karjalaisen työtä tai toimenkuvaa. Edes Karjalaisen ammattinimikettä ei mainita, mikä yhtäältä ohjaa lukijaa orientoitumaan ihmiskeskeiseen haastatteluun ja toisaalta kertoo Karjalaisen statuksesta maan tunnetuimpiin lukeutuvana poliitikkona. Epäpoliittisuus on Kettusen haastatteluille tyypillinen piirre, sillä juuri hänen vastuullaan olivat varsin niukasti politiikan sisältöjä käsitelleet SDP:n ei-kansanedustajien haastattelut. Niissä, kuten tässä Karjalaisenkin

haastattelussa haastateltavista välittyy hyvin positiivinen kuva ja kysymyksetkin ovat kohteliaasti muotoiltuja.²⁴⁷

Sarkaman toteuttamassa seuraavassa haastattelussa vuodelta 1974 politiikan sisältöjä on mukana jonkin verran, sillä siinä Karjalaista kuvataan muun muassa puhumassa kerisalolaisille kesälomapäivänään. Ulkoministerin kiireellisyyttä ja ahkeruutta alleviivaavassa haastattelussa kritisioidaan muun muassa peltojen paketointia, jonka yhteydessä vasemmisto saa osakseen kritiikkiä. Sarkama toteaa vasemmiston vaatimen ”onnetonta” päätöstä peltojen paketoinnista, mutta moittivan nyt Keskustaa kaatamalla ”likasankoja sen päälle”.²⁴⁸

Peltojen paketoinnilla tarkoitettiin vuonna 1969 käyttöön otettua pellonvarausjärjestelmää, jossa viljelijälle maksettiin korvausta peltojen viljelemättä jättämisestä. Uudistuksen oli ollut tarkoitus suitsia maatalouden ylituotantoa, mutta vaikutukset jäivät odotettua pienemmiksi. Järjestelmän tarjoamaan luopumismahdollisuuteen tarttui runsaasti tiloja, mikä aiheutti paikoin kokonaisten kyläyhteisöjen siirtymistä pois maatalouden piiristä. Uudistus koettiin maaseudulla pientilavastaiseksi, sillä se oli vaikeuttanut pientilallisten jo ennestään hankalaa taloudellista asemaa. Turhautuneisuus kanavoituikin lopulta protestiksi vuoden 1970 eduskuntavaaleissa, joissa ”unohdetun kansan” asiaa esillä pitänyt Veikko Vennamo johti puolueensa SMP:n suureen vaalivoittoon.²⁴⁹

Keskittyminen vasemmiston moitteisiin on toimittajalta sympaattinen ele Keskustaa kohtaan, mutta se heijastelee myös hallituksessa istuvien Keskustan ja SDP:n jännittyneitä välejä vuonna 1974. Jännittyneisyyttä oli aiheuttanut erityisesti kulttuuriministerinä toimineen Keskustan Marjatta Väänäsen vasemmiston hankkeita torjuva toiminta. Hän päätti muun muassa jakaa avustuksia ilman virallisten taidepoliittisten elinten lausuntoa ja toisaalta lopetti väärinkäytöksistä kärkehtäneen

²⁴⁷ UM 1973 nro 24 ”Ahti Karjalainen: ’Perheessämme harrastetaan paljon huumoria’ ”.

²⁴⁸ UM 1974 nro 15 ”Ulkoministerin lomapäivä kuin valtiovierailu”.

²⁴⁹ Granberg 2004, 171 – 176.

teiniliiton valtionavustuksen. Lukuisten muiden kiistojen vuoksi hallitusyhteistyö päättyikin ennen aikojaan jo seuraavana vuonna.²⁵⁰

Väänäsen kohtaamaa arvostelua käydään läpi myös tämän haastattelussa, joka sijoittuu myrskyisän vuoden 1974 lopulle. Siinä kulttuuri-, urheilu- ja opetusasioista vastaava ministeri linjaa muun muassa kannattavansa naispappeutta, mutta vastustavansa naisten yleistä asevelvollisuutta. Kysymys naispappeudesta oli tuolloin ajankohtainen ja Keskusta oli ottanutkin siihen kantaa Väänäsen viedessä valtiovallan tervehdyksen kirkolliskokoukselle. Kristillisten esilläpidolla oli vaalitaktinen puoli, sillä sen katsottiin heikentävän kristillisen puolueen kannatusta.²⁵¹ Rauhallisesti lehdessä esiintynyt Väänänen lukeutui Isohookana-Asunmaan mukaan hankkeidensa vuoksi puolueen oikeistosiipeen.²⁵²

Karjalaisen kolmas haastattelu vuodelta 1977 on kaikkein kantaaottavin. Siinä aamulenkkinsä lomassa haastateltu Karjalainen esitetään jopa kuivakkana asialinjan miehenä, joka puhuu mielellään talouspolitiikasta. Haastattelijana toiminut Seppo Valjakka kuvaa Karjalaista jutun ingressissä näin:

”Suurelle yleisölle Ahti Karjalainen on heijastuma omien kehusta ja vieraiden haukusta: UKK:n perintöprinssi, tavallinen tosikko, jöro ja hiljainen, mukava seuramies ja kaikkea tältä väliltä.”²⁵³

Tällä kertaa Karjalainen ei ole enää kansanedustaja, vaan hänet esitellään pankinjohtajana. Roolin vaihdos saattaa olla yhteydessä haastattelun avoimemmin kantaa ottavaan luonteeseen. Pankin johtajana Karjalainen näet voi kokea kykenevänsä ilmaisemaan näkemyksiään vapaammin kuin kansanedustajana tai ministerinä. Toisaalta myös toimittaja voi kysyä kysymyksiään vapaammin, kun kyse ei ole ehdolla olevasta ja siten puolueeseen sidotusta henkilöstä.²⁵⁴

Toisaalta toimittaja luonnehtii Karjalaista kiihkottomaksi puhujaksi, joka

²⁵⁰ Isohookana-Asunmaa 2006, 380 – 381.

²⁵¹ Isohookana-Asunmaa 2006, 385.

²⁵² Isohookana-Asunmaa 2006, 380; UM 1974 nro 26 ”Marjatta Väänänen ei vähästä hermostu”.

²⁵³ UM 1977 nro 17 ”Ahti Karjalainen: ’Olisi pitänyt kiiruhtaa hitaammin’ ”.

²⁵⁴ UM 1977 nro 17 ”Ahti Karjalainen: ’Olisi pitänyt kiiruhtaa hitaammin’ ”.

”ei korota omaa poliittista taustaansa, keskustapuoluetta, muita korkeammalle eikä liioin arvostele muiden puolueiden toimia sisäpolitiikan talouspuolella”²⁵⁵

Toteamus on totta siinä mielessä, ettei Karjalainen mielellään yksilöi puolueita, vaan puhuu ongelmista yleisellä tasolla. ”Järkevän miehen” imago, jota tällaisella maltillisuudella Karjalainen rakentaa saattaa hyvinkin olla pitkälti luontaisiin taipumuksiin nojaavaa, mutta sillä lienee ollut myös käytännöllistä ja valtapoliittista merkitystä. Karjalainen vihjaa tähän suuntaan tähdentäessään, ettei ulkoministeri voi olla ”huuliveikko”, sillä tämän puheita seurataan tarkasti. Tämän vuoksi hän toteaa presidentin harkitsevan tarkkaan ulkoministerin valintaa. Uimonen mainitsee Karjalaisen olleen tietoinen imagopolitiikasta ja julkisuuden merkityksestä jo varhain. Tästä kertoo hänen mukaansa muun muassa se, että Karjalainen toi pääministerin haastattelutunnin televisioon vuonna 1962.²⁵⁶

Toinen imagopolitiikan päälle ymmärtänyt poliitikko oli Uimosen mukaan Johannes Virolainen. Osoituksena tästä hänen muistelmakirjansa ”pääministerinä Suomessa” eräs luku on otsikoitu ”Pääministerin ja hallituksen image”. Virolaisen imagoa rasittivat kuitenkin jatkuvasti huonot välit Kekkoseen sekä ”ulkopoliitiikkaa huonosti ymmärtävän tomppelin” maine. Virolaisen aikaisempi hymypoikaimago muuttui selvästi valtapoliitikkomaisempaan suuntaan puoluejohtajan ja kestopresidentin kaksoisroolien kuormittavuuden vuoksi. Myös Kalevi Sorsalle kävi läpi samankaltaisen muutokseen kymmenen vuotta myöhemmin Valco- ja Salora-kohujen seurauksena.²⁵⁷

Uuden Maailman esiintymisten osalta tämä muutos ei ole selkeästi nähtävissä, vaikka haastattelujen välillä onkin yli viisi vuotta aikaa. Tämä johtunee siitä, että jo ensimmäisen, vuonna 1971 julkaistun haastattelun aikaan Virolainen oli kokenut puoluejohtaja ja ministeri. Valtapoliitikkomaisuus ei myöskään välity erityisen hyvin haastatteluista, sillä ne ovat molemmat kotiympäristössä kuvattuja perhehaastatteluja, joissa keskitytään kuvaamaan Virolaista ”yksityisihmisenä”. Molemmat haastattelut on rakennettu Virolaisen Vironperäksi kutsutun maatilan kautta. Virolainen kuvataan

²⁵⁵ UM 1977 nro 17 ”Ahti Karjalainen: ’Olisi pitänyt kiiruhtaa hitaammin’ ”.

²⁵⁶ Uimonen 1992, 138 – 142.

²⁵⁷ Uimonen 1992, 143 – 145.

ahkeraksi isännäksi, joka pitää maaseutua ihmisen luontaisena elinympäristönä ja hoitaa maatilan työt kiireisen poliitikon tehtävän ohella. Jälkimmäinen haastattelu on tässä mielessä tunnelmaltaan hieman ensimmäistä haikeampi, sillä siinä Virolainen puhuu vaikeasta päätöksestään myydä lypsykarjansa pois.²⁵⁸

Politiikan sisältöjen osalta jälkimmäinen haastattelu on rikkaampi ja siinä on taaksepäin katsovampi ote. Virolainen kertoo esimerkiksi valtiovarainministerinä 1972 – 75 tekemiään päätöksiä ja reaktioita niihin. Hän viittaa eduskunnan tulehtuneeseen ilmapiiriin todeten, että ”Ruvettiin hankkimaan kannuksia arvostelemalla muita, varsinainen asian käsittely jäi siinä taka-alalle.” Virolainen muistelee helpottuneena myös 1960-luvun mielialoja, jotka sisälsivät toteutumatta jääneitä vaateita maatalouden alasajosta Suomessa. Lopuksi Virolainen päätyy esittämään Keskustan Ruotsin mallin mukaisena vaihtoehtona oikeistolle ja vasemmistolle, jotka ovat miehen mielestä varsin kaukana toisistaan. Väite yksinkertaistaa asioita Keskustan profiiliin kohottamiseksi. Todellisuudessa 1960-luvun puolivälin jälkeen monissa puolueissa tapahtui yhdenmukaistavaa suuntautumista vasemmalle, sillä aktiivisemmän yhteiskuntapolitiikan kannattaminen sai tunnustusta yli puoluerajojen. Teeman ympärille kehittyi ns. ”radikaaliryhmiä”, joita edustivat Keskustapuolueen ryhmä 70, SDP:n pälkäneläiset ja Kokoomuksen remonttimiehet.²⁵⁹

Ryhmä 70:n jäsenet eivät ole olleet Uuden Maailman haastateltavina, mutta sen sijaan lehden aktiivisimpiin politiikan juttujen kirjoittajiin lukeutuva toimittaja Manu Paajanen kuului ryhmään. Vaikka esimerkiksi entiset vennamolaisiksi siirtyneet maalaisliittolaiset arvostelivat Keskustaa vasemmistolaiseksi ja ryhmä 70 itse antoi ymmärtää vasemmiston ja Keskustan välisen kuilun kaventamisen tarpeelliseksi, eivät Paajasen kirjoitukset Uudessa Maailmassa ole erityisen vasemmistohenkisiä – pikemminkin päinvastoin. On mahdollista, että Paajanen on lukeutunut ryhmän oikeistolaisimpiin jäseniin ja nähnyt sen arvon olevan keskustelua herättävässä, mutta asiakeskeisessä puolueen uudistamistyössä. Ryhmän jäsenyys lienee avannut toimittajalle myös tärkeitä poliittisia kontakteja, joiden avulla haastattelujen

²⁵⁸ UM 1971 nro 5 ”Johannes Virolainen kulkee nauvoja taskussaan”; UM 1976 nro 15 ”Johannes Virolainen ei pelkää liata käsiään maatoissa”.

²⁵⁹ Vihavainen 1987, 875.

järjestäminen on ollut helpompaa. Lehdessä haastatelluista Keskustan toimijoista Reino Karpola, Esko Härkönen, Heimo Linna, Eino Uusitalo, Lasse Äikäs, Orvokki Kangas, Kyllikki Stenros ja Ahti Pekkala eli selvä enemmistö ovat juuri Paajasen haastattelema. Näyttääkin siltä, että Paajasen henkilökohtainen panos selittää keskustalaisten toimijoiden haastattelujen suurta määrää lehdessä.²⁶⁰

Paajasen tekemät keskustalaisten haastattelut sijoittuvat lehden viimeisille vuosille, tarkemmin vuosien 1976 – 78 välille. Ne ovat yksilö- ja perhehaastatteluja, joita yhdistää toimijan kuvaaminen koti- tai työympäristössä. Poliitiikan sisältöjä käsitellään enemmän kuin puolue toimijoiden haastatteluissa keskimäärin, mikä liittyyneekin toimittajan yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen ja intresseihin. Esillä pidettävät teemat liittyvät Keskustalle ominaiseen tapaan aluepolitiikkaan ja taloudellisiin kysymyksiin. Esimerkiksi kansliaministerinä haastattelun aikaan toiminut Reino Karpola puhuu vuoden 1976 haastattelussa sahayrittäjyyden puutteesta kotiseudullaan Pohjois-Karjalassa ja peräänkuuluttaa yksityisyrittämisen tärkeyttä. Paajasen aiemmin haastatteleman Matti Ahteen kanssa Karpola asettuu samoille linjoille veropolitiikan suhteen. Hänen mukaansa verojen alentamista tulisi tutkia aina tilaisuuden tullen, sillä sopivalla veropolitiikalla voidaan kannustaa ihmisiä yrittämään. Verotuksesta puhutaan myös samana vuonna haastatellun maatalousministeri Heimo Linnan kanssa. Tämän mielestä verotusta tulisi ohjata enemmän välillisiin veroihin, jolloin ihmiset voisivat vaikuttaa enemmän verotaakkaansa. Niin ikään veroasiat ovat käsittelyssä Eino Uusitalon vuoden 1977 alussa julkaistussa haastattelussa, jossa sisäministeri kuvaa talouden vakauttamistarpeen ja verotuksen yhteyttä. Ministeri kertoo öljykriisistä lähteneen taloustaantumien vaikutuksia ja luettelee eri vaihtoehtoja tilanteen parantamiseksi. Vaikka taloudelliset tosiasiat luovat varjonsa haastatteluihin, on niiden yleisilme ja tunnelma kuitenkin positiivinen. Uusitalon avioliitto kuvataan nauravaista pariskuntaa esittävän yhteiskuvan keinoin onnelliseksi ja otsikoinnit ”Yhdessä

²⁶⁰ Isohookana-Asunmaa 2006, 166.

selvitämme tilanteen” ja ”Pohjalaisten ei tarvitse hävetä Einoa” luovat kuvaa optimistisesta ja järkevästä toimijasta.²⁶¹

Samaa optimismia taloudellisista vaikeuksista selviämisen suhteen heijastelevat myös Orvokki Kankaan ja Ahti Pekkalan haastattelut. Pekkala toteaa kannustavasti suomalaisten selviävän aina ja puhuu yksityisen yrittämisen puolesta. Hän toteaa ilmapiiriin olleen Suomessa yrittäjävastainen ja ilmaisee myös halveksuntansa maatalouspolitiikalla tuottajien ja kuluttajien välejä kärjistäviä kohtaan. Eduskunnan puhemiehenä haastattelun aikaan toiminut Pekkala kuvataan huumorintajuisena ja nopeasti urallaan edenneenä miehenä. Samankaltaista elämäniloa liitetään myös Orvokki Kankaaseen, joka politiikan sisältöjen ohella puhuu paljon avioliitostaan niin ikään politiikan piirissä toimivan maanviljelijämiehensä Yrjön kanssa. Haastattelun kohokohta on sosiaali- ja terveysministerinä toimivan Kankaan ehdotus äidinpalkasta, jonka esitellään vaihtoehdoksi lasten päivähoidolle. Paajanen antaa Kankaan myös vastata kritiikkiin kysymällä suoraan siitä, onko ehdotus tulonsiirto maaseudun naisille.²⁶² Kankaan toimista huolimatta SDP vastusti sitä sen puutteellisuuteen vedoten ja lopulta se ei tyydyttänyt keskustalaisyksiään. Poliittisessa prosessissa äidinpalkka muovautui hiljalleen kotihoidon tueksi.²⁶³

Paajanen haastattelujen positiivinen suhtautuminen keskustalaistoimijoita kohtaan saa huipennuksensa vuoden 1977 syyskuussa julkaistussa Lasse Äikkään haastattelussa, joka on otsikoitu mahtipontisesti ”Suomen ahkerin kansanedustaja”. Väite Äikkään ahkeruudesta perustuu kansanedustajien poissaolotilastoon, josta selviää, että mies on ollut poissa ainoastaan kahdesti eduskunnan täysistunnosta. Lyhyt henkilökuvamainen haastattelu ei keskity edellä käsiteltyjen tapaan asiakysymyksiin, vaan pyrkii alleviivaamaan Äikkään imagoa ahkerana työntekijänä. Siinä muun muassa luetellaan

²⁶¹ UM 1976 nro 6 ”Reino Karpolan ministerisavotta Ruppovaarassa”; UM 1976 nro 11 ”Heimo Linnan tie savotoista Senaatintorille”; UM 1977 nro 1 ”Pohjalaisten ei tarvitse hävetä Einoa”.

²⁶² UM 1977 nro 4 ”Herra se on ministerilläkin”; UM 1978 nro 4 ”Me suomalaiset selviämme aina – lamastakin”.

²⁶³ Isohookana-Asunmaa 2006, 473.

miehen lukuisat luottamustehtävät ja annetaan harvoille poissaoloille ymmärrettävät selitykset.²⁶⁴

Siinä missä Paajasen tekemien haastattelujen voidaan katsoa muodostavan jossain määrin samanhenkisen kokonaisuuden, jäävät loput keskustatoimijoiden haastattelut yksittäisluontoisiksi ”kurkistuksiksi”. Pertti Luostarisen toteuttama Urho Kähösen haastattelu ja Eila Sarkaman haastatteleva Esa Timonen esiintyvät molemmat perheineen ja keskustelevat vapaa-ajan asioiden ohella myös yhteiskunnallisista kysymyksistä. Paajasen toteuttamien haastattelujen tapaan myös nämä ovat useamman sivun mittaisia ja kantaaottavampia kuin politiikan toimijoiden haastattelut keskimäärin. Näyttää siltä, että lehden varhaisvuosina palstatilaa saanut maaseutuhenkisyys on tehnyt näissä 1970-luvun lopulle pääasiassa sijoittuvissa haastatteluissa paluun valtiohoitajamaisempaan muotoon muuttuneena. Käsiteltävät aiheet ovat kuitenkin yleispuoluemaistuneet, mikä kertonee Keskustapuolueen kehityksestä ja muuttuneesta yhteiskunnallisesta roolista.²⁶⁵

6.5 SKDL/SKP

SKDL oli 1960- ja 70-luvulla vaalivuodesta riippuen joko maan toiseksi, kolmanneksi tai neljänneksi suurin puolue. Puolueen koko ei ole kuitenkaan vaikuttanut Uuden Maailman haastatteluintoon, sillä koko lehden elinkaaren ajalta löytyy vain kaksi puolueen toimijan haastattelua ja nekin ovat molemmat vuodelta 1971. Aikavälille mahtuu useita politiikan tapahtumia, joita toimijat olisivat voineet kommentoida. Puolueella oli myös useita suomalaisten yleisesti tuntemia hahmoja, joten synnä haastattelujen vähyyden ei voi olla myöskään toimijoiden auktoriteetin tai tunnistettavuuden puute. Suoraa selitystä haastattelujen vähäisyydelle tai epätasaiselle jakautumiselle puolueiden kesken ei ole löydettävissä. Henkilö- ja perhehaastattelut ovat olleet, vaikkakin usein samojen toimittajien toteuttamia, toisistaan riippumattomia, eikä lukijoille täten yleensä kerrottu, keitä milloinkin haastatellaan. SKDL:n ja SKP:n toimijoiden tarkoituksellista pois rajaamista ja

²⁶⁴ UM 1977 nro 18 ”Suomen ahkerin kansanedustaja”.

²⁶⁵ UM 1973 nro 25 ”Karjalaisuus ja maanviljelys ovat Urho Kähösen sydämen asioita”; UM 1976 nro 17 ”Joensuun Timoset: ’Antaa kaikkien kukkien kukkia’ ”.

huomiotta jättämistä ei voida täten sulkea pois. Tarkoituksellinen näkyvyyden rajoittaminen vaikuttaa jopa todennäköiseltä, kun otetaan huomioon lehden muissa yhteyksissä osoittama kriittinen asennoituminen vasemmiston toimia kohtaan.

Etenkin Wolf Halstin jopa antikommunistisiksi luokiteltavat näkemykset suhteutuisivat hyvin ristiriitaisesti vasemmiston laajaan ja aktiiviseen esilläoloon. On mahdollista, että lehdessä on haluttu säilyttää tietty linjakkuus ja siksi pitää etenkin eduskuntapuolueista vasemmistolaisimman positiivinen näkyvyys minimissä. Lähtökohtaisesti myönteisessä valossa haastateltavansa esittävät perhe- ja yksilöhaastattelut ovat sisältömuoto, jonka osuutta yksipuolisesti karsimalla voidaan vähentää tiettyjen toimijoiden näkyvyyttä inhimillistävässä ja aktiivisesti itseään ilmaisevassa kontekstissa. Kun tilaisuudet, joissa SKDL:n ja SKP:n toimijat pääsevät itse määrittelemään ja aktiivisesti selittämään näkemyksiään, ovat vähissä, jää puolueille objektin rooli, jolloin ne eivät pysty määrittelemään toimintaansa itsenäisesti ja ovat alttiimpia kritiikille. Mikäli antikommunismi ja vasemmistokriittisyys ovat olleet lehden piileviä arvoja, on tällainen toimintamalli varsin ymmärrettävä.

Henkilö- ja perhehaastattelujen kohteliaasta toteuttamistavasta johtuen ne eivät heijastele erityisen hyvin lehden oletettua kriittisyyttä sosialismia ja kommunismia kohtaan. Täten niissä voidaan ajatella näkyvän toimittajan halu rajata yhteiskunnalliset kysymykset haastattelun ulkopuolelle, sillä fokus on tiukasti perhe-elämän kuvaamisessa. Toisaalta toimittajana sekä Aarne Saarisen että Paavo Aition haastatteluissa on ollut Eila Sarkama, jonka haastattelut eivät yleensä muodostu yhtä kantaottaviksi kuin esimerkiksi Manu Paajasen vastaavat. Silti on merkillistä, että Aition loppuvuoteen sijoittuva haastattelu ei millään tavalla tuo ilmi esimerkiksi saman vuoden keväälle sijoittunutta ns. korppusotaa, jonka seurauksena SKDL lähti hallituksesta. Lähdön taustalla oli puolueen kielteinen kanta eräiden elintarvikkeiden hintojen korotuksiin, joita yritettiin ajaa läpi tiukassa taloustilanteessa. Lähtöä oli edeltänyt ilmapiirin kiristymisen, joka oli seurausta SKP:n sisäiseen oppositioon kuuluvien edustajien tavasta äänestää hallituksen esityksiä vastaan. Toiminta heijasteli puolueen sisäistä hajaannusta, joka perustui Aarne Saarisen ympärille muodostuneen

enemmistön ja Taisto Sinisalon johtaman, taistolaisiksi nimetyn vähemmistön väliseen kahtiajakoon.²⁶⁶

Saarinen ja Aitio kuvataan perheidensä seurassa. Mustamaalaamistarkoituksesta ei voida puhua, sillä toimittaja kuvaa molempia poliitikkoja positiivissävytteisesti ja antaa heille tilaa vastata kysymyksiin. Saarista luonnehditaan jo otsikkotasolla romanttiseksi ja Aitiota puolestaan ”tyylikkääksi viikonloppumieheksi”. Aviopuolisot kehuvat toisiaan kuvatessaan luonteenpiirteitään ja yhteistä arkeaan. Saariseen liitetään vaimon toimesta herkän ja romanttisen kaltaisia adjektiiveja, Aitiota taas kuvataan rauhalliseksi ja hyvähermoiseksi. Aition representaatioissa keskeisellä sijalla on myös tyylikkyys, jota perustellaan sijoittumisella kymmenen parhaiten pukeutuvan miehen listalle. SKDL:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja kuitenkin pyrkii vähättelemään tyylikkyyttään antamalla esimerkkejä mielestään vieläkin tyylikkäämmistä edustajista. Näyttävään ulkokuoreen liittyy kuitenkin myös negatiivisia konnotaatioita, joita Aitio pyrkii jutussa oikomaan. Hän kertoo kuinka ihmiset ovat työhön liittyvien asuntojen ja autojen perusteella levittäneet paikkaansa pitämättömiä väitteitä miehen elämäntyylistä.²⁶⁷

6.6 Pienet ja keskisuuret puolueet

Pienten ja keskisuurten puolueiden toimijoista on haastateltu eniten LKP:n ja RKP:n edustajia. Ero SKL:ään ja SMP:hen on huomattava, sillä ensimmäisen toimijoita on haastateltu vain kerran ja toisen kaksi kertaa. SKL on ylipäänsä saanut lehdessä erittäin vähän huomiota. Jos ei Raino Westerholmin haastattelun lisäksi lasketa esiintymisiä, joissa ovat mukana myös muut puolueet, SKL tai sen toimijat on mainittu vain kolmessa kirjoituksessa. Lisäksi näistä kolmesta kirjoituksesta kaksi käsittelee samaa teemaa, sillä sekä Halsti että Hava nostavat esille Kekkonen puheen, jonka arvellaan vaikuttaneen kristillisten kannatukseen positiivisesti. Kyseessä oli vuoden 1978 presidentinvaalien yhteydessä Kekkonen Mikkelissä pitämä puhe, jossa Kekkonen UM:n mukaan ”syytti” kristillisiä äärioikeistolaisiksi. Kolmas kirjoitus on taas lukijan mielipide, jossa painotetaan, ettei KRTL eli Kristillinen radio- ja televisioliitto ole SKL:n

²⁶⁶ Vihavainen 1987, 873 – 874.

²⁶⁷ UM 1971 nro 3 ”Aarne on romanttinen mies”; UM 1971 nro 23 ”Irja Aition tyylikäs viikonloppumies”.

tukijärjestö. Missään näistä kirjoituksista kristilliset eivät itse pääse ääneen, vaan heille on varattu objektin rooli.²⁶⁸

Uuden Maailman suhde SMP:hen on myös hyvin kiistanalainen, sillä puolue tai jokin sen edustajista esiintyy lehdessä vain kolmentoista eri jutun yhteydessä koko sen 16-vuotisen elinkaaren aikana. Näistä jutuista pääosa käsittelee puoluetta negatiivisessa valossa, eivätkä sen edustajat ole niissä tyypillisesti aktiivisia toimijoita, vaan joko toimittajan tai jonkun muun tahon käsittelemiä objekteja. Lisäksi suurin osa jutuista, joihin SMP jollain tavalla liittyy, keskittyvät pääasianaan johonkin muuhun aiheeseen, jolloin puolueen tai edustajan on tyytyminen sivumaininnan kohteena olemiseen. Esimerkiksi Halstin vuoden 1968 kunnallisvaalitulosta analysoiva kolumni suorastaan lyttää SMP:n orastavan menestyksen leimaamalla sen ”primitiivireaktioksi”. Osa jutuista taas keskittyy nimenomaan SMP:hen, mutta melko epäpoliittisia Veikko Vennamon ja Eino Poutiaisen henkilöhaastatteluja lukuun ottamatta ne ovat sävyiltään kriittisiä, kuten erään potkut puolueesta saaneen aktiivin vuodatus ”Näin lennetään ulos SMP:stä” tai Manu Paajasen piikikäs analyysi ”SMP on herran valittu puolue”.²⁶⁹

Määrällisten erojen lisäksi on kiinnitettävä huomiota myös laadullisiin eroihin eri toimijoiden haastattelujen välillä. Lähtökohtaisesti positiivisesti tai vähintään neutraalisti sävyttyneet henkilöhaastattelut eivät välttämättä tee eroa toimijoiden puoluekannan välillä. Toisin sanoen tyypillistä on, että toimijoita kehuaan heidän puoluekannastaan riippumatta. Jotkut toimijat saavat kuitenkin yhteiskunnallisille näkemyksilleen enemmän näkyvyyttä kuin toiset. Tämä on jossain määrin yhteydessä haastattelun tehneeseen toimittajaan. Esimerkiksi Eila Sarkama ei tyypillisesti pidä politiikan sisältöjä juuri esillä, kun taas esimerkiksi Manu Paajasen haastatteluissa ne saattavat olla jopa keskeisin puheenaihe. Myös harvoin tai kertaluontoisesti lehteen

²⁶⁸ UM 1971 nro 15 ” ”; UM 1978 nro 1 ”Kristilliset rukoilevat UKK:n puolesta”; UM 1978 nro 3 ”.

²⁶⁹ UM 1968 nro 25 ”Kun ärtynyt kansa äänestää”; UM 1970 nro 5 ”Kun on pystyssä yksikin mies...” ja ”Ahti Karjalaisen 21 ihmistä”; UM 1970 nro 9 ”Nämä ovat Kauko Kareen 21 ihmistä”; UM 1971 nro 4 ”Sirkka Vennamo: ’kotona mieheni voi näyttää heikkoutensakin’ ”; UM 1971 nro 9 ”Kansanedustaja näyttölee mieluiten humalaista”; UM 1972 nro 23 ”Näin lennetään ulos SMP:stä”; UM 1972 nro 25 ”Miksi Suomen Maaseudun Puolue hajosi?”; UM 1973 nro 7 ”Eläköön puolueet!”; UM 1973 nro 17 ”SMP on herran valittu puolue”; UM 1974 nro 4 ”Kansanedustajien ’loikkaamiset’ ”; UM 1977 nro 22 ’Viidennellä tapaamisella mentiin vihille’; UM 1978 nro 19 ”Tähdet kertovat”; UM 1978 nro 21 ”Oikeistolla vahva ote vaalivoittoon”.

kirjoittavat toimittajat näyttävät pitävän politiikan sisältöjä enemmän esillä. Tästä ovat hyviä esimerkkejä Olavi Borgin ja Kaarlo Sorkion haastattelut. Ensin mainittua LKP:n kansanedustajaa on haastatellut Veikko Roininen ei ole koskaan kirjoittanut lehteen mitään muita politiikkaa tai poliitikkoja käsitteleviä kirjoituksia. Kunnallisvaaleissa liberaalien ehdokkaaksi asettunutta kauppaneuvosta haastatellut Olli Hakkarainen sen sijaan on vastuussa kolmesta kirjoituksesta, joista kaksi on Sorkion haastatteluja ja yksi kuvaa lyhyesti Kekkosta vihkimässä Saimaan kanavaa. Molempien toimijoiden haastattelut sisältävät myös perhe-elämään ja vapaa-aikaan liittyviä kysymyksiä, mutta myös politiikan sisällöistä puhutaan. Esimerkiksi Borg ottaa kantaa muun muassa radikalismiin, avioliiton ajantasaisuuteen instituutiona sekä siihen, onko naisen paikka kotona. Sorkio sen sijaan sanoo, että liikemiesten pitäisi olla poliitikkoja ja päinvastoin esittäen myös toivomuksen siitä, että eduskuntaan saataisiin lisää talousmiehiä. Sorkion haastattelujen sävy on erityisen kunnioittava. Vuoden 1968 kunnallisvaalien alla julkaistu haastattelu nostaa esille sympaattisen tarinan Sorkion nuoruudesta, jossa tämä pyöräili torille myydäkseen kanoja vasta 12-vuotiaana. Toimittaja kertoo, että ihmiset ovat oppineet tuntemaan tarinan laajalti ja nekin jotka eivät sitä tunne, ovat pitäneet Sorkioita hyvänä miehenä. Arvostavuus ei jää ainoastaan Hakkaraisen kirjoitusten varaan, sillä myös päätoimittaja Talvi viestii pitävänsä Sorkiota tärkeänä miehenä otsikoituaan erään pääkirjoituksensa ”Kalle Sorkio takaisin!”. Kirjoituksessaan Talvi toteaa parhaillaan meneillään olevan Suosi suomalaista –kampanjan epäonnistuneen suomalaisten tuotteiden brändäyksessä ja vaatii ensimmäistä, huomattavasti onnistuneempaa kampanjaa vetäneen Sorkion palauttamista projektin vetovastuuseen.²⁷⁰

On vaikeaa sanoa, missä määrin freelancer-toimittajien yhteiskunnallisemmin painottuneet haastattelut ovat heidän omien mielenkiinnon kohteidensa heijastumia ja missä määrin lehden taholta ohjattuja. Vaikka toimittaja sinänsä saisikin päättää kysymykset ja sisällön itse, voi toimitus ohjailla prosessia esimerkiksi antamalla ohjeet siitä, keitä tai ketä tulee milloinkin haastatella. Varmaa on, että toimittajien omat mielenkiinnon kohteet ja taustat ovat kiistatta yhteydessä haastateltaviin. Selkeimmin

²⁷⁰ UM 1968 nro 15 ”Mitä kuuluu Kalle Sorkiolle?”; UM 1971 nro 24 ”Kalle Sorkio takaisin!”; UM 1972 nro 10 ”Anja Borg: ’Olavilla on sydän paikallaan’ ”.

yhteys näkyy ryhmä 70:n toiminnassa olleen Manu Paajasen keskittymisenä keskustalaisten haastatteluihin. Myös Olli Hakkarainen on vastuussa molemmista Kaarle Sorkion haastatteluista. Tällaiset henkilöiden kautta muodostuvat yhteydet ovat voineet vaikuttaa lehden haastatteluihin yksipuolistavasti niin, että tiettyjä henkilöitä kuullaan useammin kuin toisia. Lähes jokaisesta puolueesta on löytynyt yksi tai useampi henkilö, joita on haastateltu useammin kuin kerran. LKP:sta tällaisia henkilöitä on kuitenkin useita. Sorkion lisäksi Arne Berneriä ja Teuvo Auraa on molempia kuultu kahdesti. Itse asiassa Olavi Borgin perhehaastattelua lukuun ottamatta kyseiset kolme miestä muodostavat suurimman osan LKP:n haastatteluista. Täten LKP on hyvin vahvasti henkilöitynyt tiettyihin toimijoihin verrattuna muihin puolueisiin.²⁷¹

Haastattelujen määrä vaikuttaa paljolti siihen, kuinka henkilöitynyt vaikutelma puolueesta tulee. RKP:n toimijoita on haastateltu LKP:n tapaan alle 10 kertaa, minkä vuoksi jo kahden henkilön esiintyminen kahdesti voi merkitä 50 prosenttia puolueen toimijoiden haastattelu esiintymistä. Näin on RKP:n tapauksessa, jonka toimijoiden kahdeksasta haastattelusta neljä muodostuu kahdesta Ingvar S. Melinin ja kahdesta Georg C. Ehrnroothin haastattelusta. Heistä etenkin Ehrnrooth on tutkimukseni kannalta mielenkiintoinen hahmo. Tämä RKP:sta vuonna 1974 eronnut kansanedustaja perusti 1980-luvun puolelle säilyneen puolueen, joka tunnettiin aluksi nimellä Perustuslaillinen kansanpuolue (SPK) ja myöhemmin Perustuslaillisena oikeistopuolueena (POP). Miehen oikeistolaiseen profiiliin kuuluivat elimellisesti kommunismin, vallitsevan idänpolitiikan ja Kekkonen kritisoiminen, mikä nosti hänet erääksi tunnetuimmista aikakauden vasemmistopolitiikan kritikoista.²⁷²

Ehrnroothin vasemmistokriittisyys on samankaltaista Uudessa Maailmassa esiintyneen vasemmistokriittisyyden kanssa. Myös hänen Kekkos-kritiikkensä saa jossain määrin tukea lehdeltä. Uusi Maailma on nimittäin antanut tilaa Kaarlo Pitsingin, Kauko Kareen ja Wolf Halstin kaltaisille henkilöille, jotka ovat näkyvästi vastustaneet presidentin valintaa poikkeuslailla. Suoraa kansanvaalia presidentinvaaleihin haastattelussaan vaativa Pitsinki saa tuekseen Halstin, joka mainitsee kolmessa eri kolumnissaan

²⁷¹ UM 1971 nro 17 ”Arne Bernerin rakkaudet”; UM 1972 nro 26 ”Joulun tunnelmissa”; UM 1974 nro 19 ”Teuvo Aura viihtyy myös toisin ajattelevien seurassa”; UM 1977 nro 1 ”Kukapa ei Teuvoa ottaisi”.

²⁷² <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2010/10/19/georg-c-ehrnrooth-ja-pop>, viitattu 26.10.2017.

vastustavansa poikkeuslakimenettelyä sen ”epädemokraattisen luonteen” vuoksi. Teema ei ole Halstille muutoinkaan vieras, sillä hän oli yksi 34:stä poikkeuslakimenettelyä vastustaneen kirjelmän allekirjoittaneista.²⁷³ Lisäksi näyttää siltä, että useat poikkeuslakia vastustaneet kansanedustajat – vaikkei asiaa haastattelussa käsiteltykään – ovat olleet Uuden Maailman haastateltavina. Äänestyskäyttäytymisen perusteella heihin lukeutuvat Kullervo Rainio, Gunnar Laatio, Veikko Vennamo, Eero Lattula, Olavi Borg ja Raino Westerholm.²⁷⁴ Haastattelut eivät kuitenkaan olleet suunnattu poikkeuslakiasiaa vastaan edes epäsuorasti, sillä ne eivät Borgin haastattelua lukuun ottamatta sijoitu asiasta käydyn julkisen keskustelun läheisyyteen.²⁷⁵ Näyttää pikemminkin siltä, että Uuteen Maailmaan on päätynyt suhteellisesti monen poikkeuslakia vastustaneen henkilön haastattelu lähinnä heitä yhdistävän ei-sosialistisen tai porvarillisen taustan takia. Kuten todettua, oikeiston tai ei-sosialististen puolueiden toimijoita on haastateltu lehdessä huomattavasti useammin kuin vasemmiston edustajia.

²⁷³ Häikiö 1993, 308.

²⁷⁴ Häikiö 1993, 337 – 338.

²⁷⁵ Tuure Junnilan mukaan oikeusministeri Paul Paavela esitti ensimmäistä kertaa ajatuksen poikkeuslaista vuoden 1972 huhtikuussa poliittisen tilannekatsauksen yhteydessä Tampereella. Vuoden 1972 käytiin sitten puolueiden piirissä neuvotteluja siitä, kuinka Kekkonen jatko järjestettäisiin. Junnila 1973, 39 – 40.

7 Lukijoiden näkemykset representoijina – laidasta laitaan, vuodesta toiseen

7.1 Lukijapalautteet seurailevat politiikan trendejä

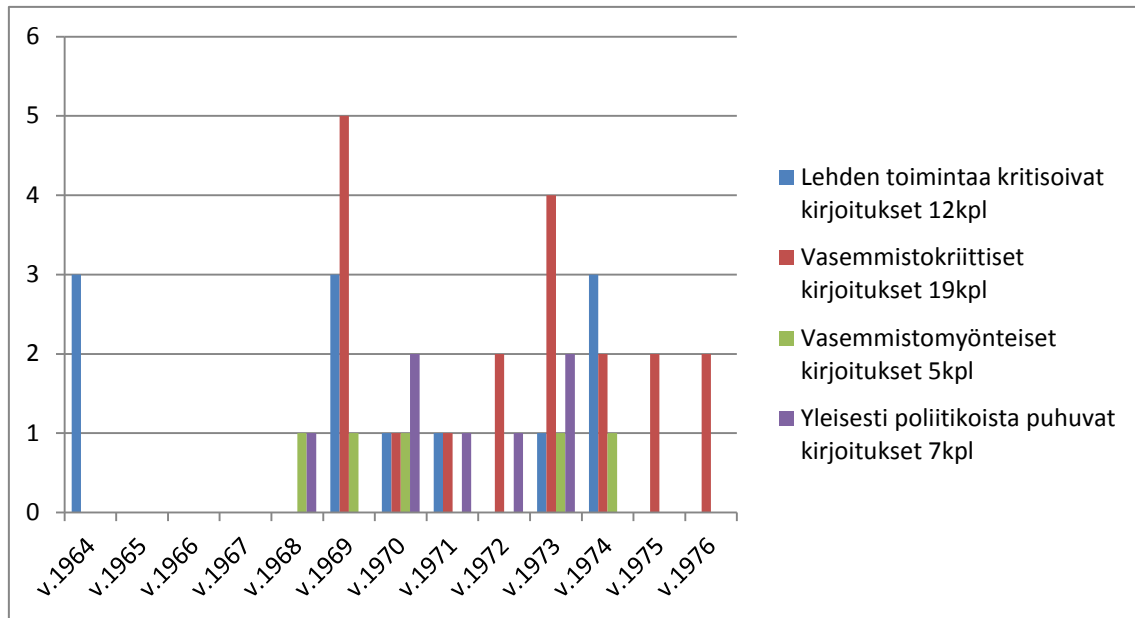
Yksi tapa tarkastella suomalaisten poliitikkojen ja puolueiden representointia Uudessa Maailmassa on kiinnittää huomiota siihen, miten lehden lukijat ovat nähneet eri toimijat. Käytännöllisen välineen tähän tehtävään tarjoaa Lukijan maailma –palsta, joka aivan lehden alkuaajoista lähtien on toiminut julkaisualustana lukijoiden toimitukseen lähettämille kirjoituksille. Joitakin lukijoiden kirjoituksia on julkaistu myös itsenäisemmin palstan ulkopuolella, mutta tässä merkityksellisiä ovat olleet lähinnä kirjoituksen kokoon ja pituuteen liittyvät seikat. Lukijan maailma sisältää nimittäin lähinnä lyhyitä, kommentinomaisia mielipidekirjoituksia, jotka on kätevästi mahdutettu yleensä yhdelle aukeamalle. Aiheet ovat vaihdelleet laidasta laitaan: kommentoinnin aiheena ovat olleet niin ajankohtaiset ilmiöt kuin historiallisemmatkin seikat. Usein kirjoitukset ovat muihin lehdessä julkaistuihin teksteihin kohdistuvia reaktioita, joissa joko asianomaiset kertovat tarkentavia tietoja tai täysin ulkopuoliset valottavat omaa näkemystään.

Politiikkaa sivuavia lukijoiden kirjoituksia on 40:ssä eri numerossa koko lehden elinkaaren ajalta. Uuden Maailman numeroiden kokonaismäärän ollessa 404 tarkoittaa tämä politiikkaa sivuavaa lukijapalautetta olevan noin kymmenessä prosentissa kaikista numeroista.²⁷⁶ Luku vaikuttaa pieneltä, mutta on syytä muistaa, että se käsittää vain Lukijan maailma –osion kirjoitukset. Lehdessä on luonnollisesti lukuisia muita osioita ja tapoja tuoda politiikkaa esille. Lukijan maailma on kuitenkin eräs merkittävimpiä politiikan kirjoitusten lähteitä lehdessä, sillä se on pitkäaikainen ja selkeästi rajattu kokonaisuus, joka sallii kirjoittajien vaihtuvuudesta johtuen parhaimmillaan hyvin erilaisten näkemysten julkitulon. Toimitus on toki todennäköisesti seulonut kirjoituksista julkaisukelpoisimmat, mikä itsessään on rajaavaa vallankäyttöä. Ryhmittelen kirjoituksia temaattisesti siten, että samaa

²⁷⁶ Joka vuosi ilmestyi 26 numeroa, paitsi vuosina 1963 ja 1975 – 1979. Vuonna 1963 ilmestyi 10 numeroa, vuosina 1975 – 78 25 numeroa vuodessa ja viimeisenä vuonna 1979 vain 8 numeroa. Tämä tekee yhteensä 404 numeroa, sillä $(11 \times 26) + (4 \times 25) + 10 + 8 = 404$. 40 numeroa on lähes kymmenen prosenttia tästä, sillä $40/404 \times 100\% = 9,90099\%$.

aihepiiriä käsitteleviä tekstejä tarkastellaan rinnakkain, vaikka ne olisivat eri ajoilta ja sinänsä toisistaan riippumattomia. Tällä voidaan saada tietoa siitä, miten eri teemoihin on suhtauduttu ja onko suhtautuminen mahdollisesti muuttunut eri aikoina. On myös syytä selvittää, miksi joinakin aikoina on kirjoitettu enemmän kuin toisina.

TAULUKKO 4 Lukijoiden politiikkaa käsittelevien kirjoitusten määrä vuosittain

n=43 Lähde: UM 1964 nro 1 (3.1.1964) – UM 1976 nro 19 (22.9.1976)

Kaaviosta voimme havaita, että vuodet 1969 ja 1973 ovat muita vilkkaampia. Kokonaisuudessaan eniten politiikkaa sivuavia lukijoiden kirjoituksia näyttää osuvan 1970-luvun alun numeroihin. Tämä selittyy poliittisesti aktiivisella ajanjaksolla. Kahdet eduskuntavaalit pidettiin lähekkäin vuosina 1970 ja 1972, minkä lisäksi yhteiskunnallinen ilmapiiri ja keskustelu oli muun muassa opiskelijaradikalismien vuoksi hyvin politisoitunut.²⁷⁷ Oman panoksensa keskusteluun antoi Uuden Maailman kolumnistin ominaisuudessa Wolf Halsti, jonka kirjoituksiin reagoiminen antoi aihetta muutamalle lukijapalautteelle.²⁷⁸ Vuosien 1965 – 67 hiljaiselo liittyy suppeassa mielessä Halstiin siten, että tämän aloitettua vuonna 1967 alkoivat lehden sisällötkin käsitellä useammin politiikkaa. Laajemmassa mielessä hiljaiselo liittyy lehden yleiseen kypsymättömyyteen linjansa suhteen; varhaisvuosina lehdessä ei kirjoitettu määrällisesti, muttei myöskään laadullisesti yhtä linjakkaita tekstejä kuin myöhempinä,

²⁷⁷ Väisänen 1992, 28.

²⁷⁸ Esimerkiksi UM 1969 nro 4 ja UM 1969 nro 12.

poliittisesti aktiivisempina vuosina. Tästä kertoo muun muassa se, että siinä missä politiikkaa sivuavia kirjoituksia oli lehdessä kaikkiaan vuosien 1964 – 67 välisenä aikana 62, oli niitä yhtä pitkänä ajanjaksona 1970 – 73 puolestaan 207.

Radikaali muutos lukijoiden käsittelemissä aiheissa tapahtuu vuoden 1976 jälkeen, kun lehden loppuvuosina 1977 – 78 ei julkaista yhtäkään politiikkaa sivuavaa lukijan mielipidettä. Konkursisivuonna 1979 kirjoituksia on yksi, mutta sekin on viimeisessä numerossa ja keskittyy muistelemaan lehden historian varrella vaikuttaneen Halstin panosta. Hiljaiselo lukijan maailman suhteen on nähdäkseni yhteydessä kahteen eri seikkaan. Ensinnäkin lehden tasolla tapahtui rakenteellisena uudistuksena politiikan tapahtumien käsittelemisen järjestelmällistyminen, kun vuoden 1977 numerossa 13 aloitti Jouko Havan kirjoittama Kulissien takana –osio, jossa käsiteltiin keskitetysti suuri osuus lehdessä huomiota saaneista politiikan aiheista. Uskoakseni lehden viimeiseen numeroon asti jatkunut osio monopolisoi politiikan aiheiden käsittelyn niin, ettei muiden kirjoittajien panosta enää lehdessä tarvittu entiseen tapaan.

Toinen syy liittyy yhteiskunnalliseen kehitykseen. Rantalan mukaan 1970-lukua leimaa ideologioiden samankaltaistuminen ja niiden vetovoiman lasku. Ideologiseksi matalasuhdanteeksi kuvatun ajanjakson keskeisenä piirteenä esimerkiksi vaalimainonnassa oli periaatetekstien väistyminen pragmaattisemman lähestymistavan tieltä. Erityisesti vuoden 1979 eduskuntavaalikampanjoinnissa oli näkyvillä vähän periaatteellisia linjauksia ja eri puolueiden vaalitunnukset muistuttivat toisiaan.²⁷⁹ Oletettavasti tämä ”poliittinen väsymys” vähensi myös lukijoiden mielenkiintoa kommentoida aihepiiriä lehdessä.

7.2 Lukijat ojentavat lehteä

Ensimmäinen temaattinen ryhmä koostuu Uuden Maailman puolueettomuutta, yksipuolisuutta tai virheellisyyttä kritisoivista kirjoituksista. Vaikka lehden varhaisvuosien epäaktiivisuus politiikan sisältöjen esiintuomisessa suhteessa aiempiin vuosiin voidaan katsoa pyrkimykseksi puolueettomuuteen, ei lukijoiden näkemyksen mukaan tätä ihannetta aivan saavutettu. Vuodelta 1964 löytyy peräti kolme numeroa

²⁷⁹ Rantala 1982, 56 – 57.

ja niistä yhteensä neljä kirjoitusta, joissa oiotaan lehden väitteitä tai epäillään sen puolueellisuutta.²⁸⁰

Kirjoituksista kaksi ensimmäistä käsittelee kirjailija Erkki Valan kirjoittamaa ja edellisen vuoden numerossa 8 julkaistua kirjoitusta ”Stalinin varjo Suomen yllä”. Molempien sanoma on sama: niissä kielletään Valan kirjoituksessaan esittämä väite, jonka mukaan SKP olisi ahdistellut miestä ja Valan 1930-luvulla toimittamaa Tulenkantajat –lehteä. Toivo Karvonen ja Armas Äikiä –nimiset kirjoittajat tunnustautuvat SKP:n parissa työskennelleiksi ja kertovat omiin kokemuksiinsa vedoten, kuinka SKP pyrki pikemminkin tukemaan lehteä siltä osin, kun se suuntautui ”taantumusta ja fasismia vastaan”, vaikeivat kaikki sisällöt puolueen käsityksiä vastanneetkaan. Kirjoittajat eivät ota kantaa siihen, miksi Vala heidän näkemyksensä mukaan vääristelee totuutta. Vala taas mainitsee kommunistien ahdistelun syyksi Arvo Tuomisen, 1930-luvun SKP:n puoluesihteerin todistukseen vedoten kahden hänen avustajanaan toimineen henkilön, Mauri Ryömän ja Raoul Palmgrenin SKP:n johdolle toimittamat raportit, joissa Vala leimattiin ”trotskilaiseksi” tai ”Englannin imperialismien asiamieheksi”.²⁸¹

Olipa totuus Tulenkantajien ahdistelusta mikä tahansa, on tutkimuskysymyksiä kannalta olennaista havaita, että SKP:n toiminta on sananvaihdon synnyttäneen arvostelun kohteena. Vaikeivat Karvonen ja Äikiä arvostelemaan suoranaisesti Uutta Maailmaa, vaan siinä kirjoittaneen Valan antamaa todistusta, ei lehdenkään vastuuta voida ristiriidan synnyttäjänä vähätellä. Lähinnä on syytä kysyä, miksi lehti julkaisi Valan muistelmat, joissa tulitaisiin arvostelemaan kommunisteja. Uuden Maailman kirjoituksissa myöhemmin aikoina esiintynyt, huomattavan avoinkin vasemmisto- ja sosialismikriittisyys antaa viitteitä siitä, että Valan suhtautuminen SKP:hen sopi lehden toimituksen arvo- ja ajatusmaailmaan, vaikei avointa vasemmistokriittisyyttä vielä tässä vaiheessa lehdessä juurikaan esiintynyt. On mahdollista, että Valan omaelämäkerrallisen esitystavan avulla vielä linjaansa muotoileva tai arasteleva lehti

²⁸⁰ UM 1964 nro 1 ”SKP ja tulenkantajat”; UM 1964 nro 1 ”SKP ja tulenkantajat” (sama otsikko kuin edellisellä); UM 1964 nro 2 ”Onko sovinnollisuuden edistämistä?”; UM 1964 nro 4 ”Poliittista kateuttako?”.

²⁸¹ UM 1963 nro 8 ”Stalinin varjo Suomen yllä”; UM 1964 nro 1 ”SKP ja tulenkantajat” x2.

”kokeili kepillä jäätä” tunnustellen, millaisen vastaanoton kommunistit negatiivisessa valossa esittävä kirjoitus saisi.

Kaksi muuta vuoden 1964 lukijapalautetta ovat toisistaan riippumattomia ja käsittelevät eri asioita. Ensimmäinen oikaisee joulukuussa 1963 julkaistun numeron kirjoitusta ”Me syömme puuta” ja toinen on pettynyt reaktio Uuden Maailman päätökseen julkaista Kosti-Paavo Eerolan seikkailut. Ensin mainittu on lyhyt kommentti, jossa kysytään, miksei alkuperäisessä kirjoituksessa otettu esille SDP:n vuoden 1963 valtiopäivillä tekemää eduskunta-aloitetta ”suurisuuntaisesta metsänparannusohjelmasta”. Kirjoittajan mukaan muut puolueet torppasivat aloitteen ”poliittisesta kateudesta”, koska ei haluttu päästää SDP:tä esiintymään aloitteellisena tällaisessa kysymyksessä. On epäselvää, onko puutos johtunut kirjoittajan tietoisesta valinnasta vai tietämättömyydestä. Joka tapauksessa se on lukijan mielestä ylläpitänyt ajatusta vasemmistosta, joka ei kunnostaudu sille epätyypillisillä politiikan alueilla. Tällaisen mielikuvan välittäminen olisi linjassa lehden mahdollisen oikeistohenkisyiden kanssa.²⁸²

Eerolaisen tarinoiden julkaisemista vastustava kirjoittaja, joka ei esiinny omalla nimellään, kiittää Erkki Valan muistelmia ”puolueettomuudesta” ja ”virheettömyydestä”, mutta epäilee Eerolan tuotosten kykyä esittää objektiivisesti toisenlaista näkökulmaa 1930-luvun tapahtumista. Kirjoittajan mielestä 1930-luvusta on kulunut liian lyhyt aika ja Eerolan näkökulma päästää ääneen vain niitä sotainvalidisoituneita tahoja, joita professori Antti Eskolan viitataan kritisoineen heittäytymisestä typeriksi ja tietämättömiksi asemansa varjolla.²⁸³

Eerolaisen tarinoiden julkaisemisen herättämät negatiiviset tunteet tulevat ymmärrettäviksi, kun tarkastellaan miehen historiaa. Suomalaisista vapaustaistelijoista kirjoittanut Jussi Niinistö on Eerolaisesta muotoilemassaan henkilökuvassa paljastanut, että sisällissodassa valkoisten puolella sekä heimosodissa taistellut mies oli tiukka antikommunisti, joka organisoivat myös Lapuan liikettä kuuluen sen radikaaliin siipeen. Eerolainen oli ollut myös jatkosodan aikana Koverin leirin päällikkönä. Leirillä olleet

²⁸² UM 1964 nro 4 ”Poliittista kateuttako?”.

²⁸³ UM 1964 nro 2 ”Onko sovinnollisuuden edistämistä?”.

ovat kutsuneet sitä muistelmissaan keskitysleiriksi, vaikka Niinistö kiistääkin leirin vastanneen keskitysleirin varsinaista määritelmää.²⁸⁴ Nähtävästi lukija on pitänyt Eerolaista aivan liian radikaalina henkilönä, jotta tämä voisi kertoa tapahtumista yhtä objektiivisesti kuin Vala. Lisäksi kirjoittajaa on saattanut huolestuttaa oikeistolaisen tai kenties jopa antikommunistisen näkökulman liiallinen painottuminen. Yhteistä Valan ja Eerolan kirjoituksille on näet tiukka kommunismikriittisyys, vaikka henkilöt sinänsä edustanevat monin paikoin hyvin erilaisia maailmankatsomuksia. Tämä voikin olla Uudelta Maailmalta harkittua vaikutustyötä. On valittu julkaista muistelmat kahdelta pääosin eri näkökulmaa edustavalta henkilöltä, mutta huolehdittu siitä, että molemmat välittävät kuitenkin saman olennaisen viestin: kommunismia tulee vastustaa.

Kolumnisti Halstin ja päätoimittaja Talven asenteellisuuden kommentoiminen leimaa 1960- ja 70-luvun vaihteen kriittisiä lukijapalautteita. Niissä Halstin ymmärrys niin nuorisoradikalismista kuin kouludemokratiastakin kyseenalaistetaan. Talvi puolestaan leimataan porvariksi. Kirjoitukset osoittavat, että ajatus lehden lukijoissa on ollut kiihkeimpinä radikalismien vuosina myös vasemmistolaisemmin suuntautuneita henkilöitä, jotka ovat tarkkailleet lehden linjauksia.²⁸⁵

Erytisen vasemmistohenkinen on vuoden 1969 numerossa 5 julkaistu ”Porvari Jussi Talvelle” osoitettu kirje, jonka allekirjoittaneet henkilöt²⁸⁶ syyttävät Talvea yrityksestä ”lyödä kiilaa työläisten ja vasemmisto-opiskelijoiden yhteisrintamaan”. Vasemmisto-opiskelijoiksi itsensä identifioiva taho kirjeen takana kertoo Talven erehtyvän raskaasti kuvitellessaan, että myös työväestön lapset porvarillisista taustoista tulevien lasten kera omaksuisivat lopulta oikeistolaiset käsitykset ja alkaisivat ”kiivetä luokkayhteiskunnan portaita”. Kirje painottaa, että vasemmisto-opiskelijat haluavat korvata yhteiskuntajärjestelmän sosialistisella, mikä ei ole helppoa ”Talven tapaisten oikeistolaisten taloudellisesti hallitsemissa maassa”. Lopuksi kirjeessä muistutetaan, että verorahoilla loisimisesta syytteleminen sijaan tulisi muistaa, että samoilla varoilla

²⁸⁴ Niinistö 2003, 103 – 119.

²⁸⁵ UM 1969 nro 4 ”Halsti ja ’Maolaiset hysteerikot’ ”; UM 1969 ”Porvari Jussi Talvelle”; UM 1971 nro 11 ”Kouludemokratiasta”.

²⁸⁶ Allekirjoittaneet ovat: Auvinen, Mauri; Björkenheim, Susanne; Franssila, Esko; Korhonen, Kalle; Korhonen, L; Laakso, Jaakko; Lahtinen, Pekka; Manninen, Liisa ja Piimies, Kari.

koulutetaan myös porvarien lapset sekä ne virkamiehet, jotka eivät mene yhteiskunnan, vaan pääoman palvelukseen.²⁸⁷

Kirjoitus on sikäli merkittävä, että se on suurin hyökkäys niin oikeistolaista politiikkaa kuin Talven oikeistolaista identiteettiä vastaan, mitä lehdessä lienee koskaan julkaistu. Väitteet Talven sitoutuneisuudesta ovat vahvoja, sillä tämä ei ole tätä ennen, eikä tämän jälkeenkään puhunut omasta tai lehtensä puoluetaustasta suoraan. Tästä on osoituksena samalla aukeamalla sijaitseva toinen lukijapalaute, jossa puolestaan kysytään, onko UM kommunistinen. Sen kirjoittaja pitää päätoimittajaa puolueettomana, mutta kysyy silti lehden linjasta kuultuaan erilaisia väitteitä lehden sitoutuneisuudesta. Nähdäkseni lehti on halunnut sijoittaa tämän ihmettelevän ja vastakkaista näkemystä edustavan mielipiteen edellä käsitellyn kirjeen läheisyyteen ikään kuin korostaakseen lehtensä sekä lukijakuntansa kirjavuutta ja välttääkseen leimautumista porvarilliseksi. Tämä ei ainoastaan olisi linjassa lehden puolueettomuusväitteen kanssa, vaan turvaisi myös lehden todellista sitoutuneisuutta heijastelevan, rivien välissä tapahtuvan vaikuttamistyön vapaamman jatkumisen.²⁸⁸

Täysin vaille mielikuvia eivät lukijat ole kuitenkaan jääneet, mistä on osoituksena ”Oikeistoteini mallia -54” –nimimerkin kirjoittama lukijapalaute vuoden 1971 numerossa 11. Halstin kouludemokratiasta esittämiä näkemyksiä kritisoidessaan kirjoittaja tulee nimittäin maininneeksi, kuinka ”on erittäin valitettavaa, että oikeistolaisessa lehdessä lasketaan leikkiä tuolla tavalla niin vakavasta asiasta kuin kouludemokratia”. Merkille pantavaa tässä on siis se, että myös oikeistolaiseksi itsensä luokitteleva kirjoittaja pitää Uutta Maailmaa oikeistolaisena lehtenä. Vaikka kyse on vain yksittäisten kirjoittajien näkemyksistä, antaa todistusten samansuuntaisuus viitteitä, siitä, että lehti on jollakin tavalla osoittanut toiminnallaan jo tässä vaiheessa lipsuneensa puolueettomuusihanteestaan. Kenties lehdessä on ajateltu, ettei näin yksittäisluontoisten kirjoitusten tuottama vahinko ole riittävä syy niiden julkaisemisen estämiseksi. Toisaalta emme voi tietää, mitä on jätetty julkaisematta.²⁸⁹

²⁸⁷ UM 1969 nro 5 ”Porvari Jussi Talvelle”.

²⁸⁸ UM 1969 nro 5 ”Onko UM kommunistinen?”.

²⁸⁹ UM 1971 nro 11 ”Kouludemokratiasta”.

Viimeinen lehden puolueettomuutta kritisoivien kirjoitusten ryhmä ajoittuu vuosien 1973 – 74 paikkeille. Ne ovat itsenäisiä reaktioita eri kirjoituksiin ja niitä yhdistää lähinnä halu oikaista liian värityneiksi koettujen kirjoitusten tietoja. Kaava on tosin kaikissa tapauksissa sama: lehti on kirjoituksillaan antanut yksipuolisuudessaan nimenomaan liian oikeistolaisen tai vasemmistolle epäedullisen kuvan asioista. Vuoden 1973 numeron 22 samoin kuin vuoden 1974 numeron 16 tapauksessa vastineille aihetta on antanut tiedemaailmaa koskeva kirjoittelu. Ensin mainitussa numerossa on useita vastineita, joissa oivotaan Manu Paajasen vuoden 1973 numerossa 20 julkaistun kirjoituksen ”Punaisen ulkoilun tiedekunta Jyväskylään” esittämiä väitteitä. Oikaisijoina toimivat muun muassa Jyväskylän yliopiston rehtori Ilppo Simo Louhivaara sekä hallintojohtaja Matti Hietala. Oikaisut käsittelevät lähinnä teknisiä seikkoja, kuten valintamenettelyä henkilökunnan valinnassa sekä tiedekunnan rahojen käyttöä.²⁹⁰

Vuoden 1974 oikaisut taas liittyvät Merja Kanervan ”Tieteen valta vasemmistolla” – otsikolla varustettuun kirjoitukseen, joka julkaistiin numerossa 14. Niissä korjataan lähinnä asiavirheitä, kuten kirjoituksessa eri henkilöihin liitettyjä puoluekantoja. Kanervan luokittelu on selvästi herättänyt ärtymystä, sillä yhtenä oikaisijoista toiminut Erkki Valan poika, tuolloisen Valtion luonnontieteellisen toimikunnan jäsen Klaus Vala toteaa, kuinka hänen sitoutumattomuutensa olisi ollut helposti Kanervan selvitettävissä, ”mikäli hänellä olisi ollut halua objektiiviseen tiedottamiseen”.²⁹¹ Sävy yhdistettynä vastineiden lukuisuuteen kertoo nähdäkseen kirjoittajien tarkoitushakuisuudesta. Ilman asiavirheitäkin kirjoituksen kirjoittaminen tietystä näkökulmasta on aina valinta. Tehdessään tämä valinnan toimittaja käyttää tiedotusvälineille tyypillistä kielellistä ja diskursiivista valtaa.²⁹² Tässä tapauksessa Kanerva ja Paajanen ovat päättäneet vahvistaa jo ennestään sekä lehdelle että yhteiskunnallisesti laajemminkin tuttua diskurssia vasemmiston ylivoimasta tiedemaailmassa, jota epäilemättä on ruokkinut osaltaan myös 1960-luvun lopun nuorisoradikalismi. Valinta ei sinänsä ole erikoinen, sillä lukijoiden on helppo tarttua

²⁹⁰ UM 1973 nro 20 ”Punaisen ulkoilun tiedekunta”; UM 1973 nro 22 ”Punaisen ulkoilun tiedekunta” (vastineet, joita on kolme, on niputettu alkuperäisen otsikon alle).

²⁹¹ UM 1974 nro 14 ”Tieteen valta vasemmistolla”; UM 1974 nro 16 ”Oikaisu”; ”Herra toimittaja”; ”Arv. Päätoimittaja” ja ”Herra päätoimittaja”.

²⁹² Fairclough 1997, 10.

aiheisiin, jotka vahvistavat heidän aikaisempia käsityksiään, mallejaan ja asenteitaan.²⁹³ Lukijoiden kokiessa poliittiset tapahtumat kielen kautta, he voivat näin sidostautua paremmin osaksi vallitsevaa yhteiskunnallis-sosiaalista todellisuutta.²⁹⁴

Edellisissä tapauksissa kirjoittajien kriittisyys lehden toimintaa kohtaan saattoi yhdistyä vasemmistolaiseen katsomukseen. Se ei kuitenkaan ollut kaikissa tapauksissa selvää, eikä ole nähdäkseen mielekästä olettaa, että oikeistolaisia äänenpainoja suosivan kirjoittelun kritikoijat olisivat aina vasemmistotaustaisia. Seuraavat kaksi kirjoitusta eivät välttämättä kritisoineet lehden linjauksia tai oikeistolaisuutta, mutta niissä on piirteitä, joiden perusteella ne poikkeavat lehdelle tyypillisestä, oikeistohenkisestä diskurssista.

Vanhin näistä kirjoituksista on vasemmistolaisuutensa suhteen rajatapaus, sillä vaikka siinä puhutaan vallankumouksen mahdollisuudesta Suomessa, on Alfons Väätäisen nimellä esiintyvä kirjoittaja antanut vallankumoukselle erilaisen merkityksen, kuin sille perinteisesti on annettu. Almondin mukaan vallankumous on dramaattinen ja poliittinen vallansiirto, jossa yhteiskunta syrjäyttää mullistuksenomaisesti vallasta hallituksensa ja instituutionsa sekä ne aatteet, joiden varassa on toimittu.²⁹⁵ Kirjoittaja ei kuitenkaan ole tarkoittanut näin syvällistä uudistusta, vaan puhuu ainoastaan kansan mahdollisuudesta passittaa poliitikko tai virkamies eläkkeelle. Hän olisi valmis korvaamaan koko eduskunnankin uusilla miehillä, mutta demokratian korvaamisesta tai muusta syvällisemmästä rakenneuudistuksesta ei puhuta.²⁹⁶

Kirjoittaja on mahdollisesti saanut innoitusta vallankumouspuheisiinsa 1960-luvun lopun vasemmistolaisten käymistä keskusteluista, joissa pohdittiin avoimesti sitä, kuinka Suomi voisi siirtyä sosialistiseen järjestelmään. Innostus oli saanut alkunsa Englannin työväenpuolueen vaalivoitosta 1964 ja sitä seuranneesta SDP:n kunnallisvaalimenestyksestä. Lopullisen sysäyksen keskustelulle antoi vasemmiston vaalivoitto vuoden 1966 eduskuntavaaleissa, joissa eduskuntaan tuli vasemmistoenemmistö. Enemmistöasema kuitenkin menetettiin neljä vuotta

²⁹³ van Dijk 1988, 181.

²⁹⁴ Edelman 1988, 104.

²⁹⁵ Almond 1999, 9.

²⁹⁶ UM 1968 nro 8 ”Suomi ja Vallankumous”.

myöhemmin, mikä osaltaan ehkäisi sosialistisen teoretisoinnin jalostumista käytännöksi.²⁹⁷

Myös huumoria on käytetty porvarillisuuden ivaamiseen. Vuoden 1970 numerossa 12 Vesa J. Paavola sivaltaa sarkastisella ”Voi köyhää mies parkaa” –kirjoituksellaan Rolf Berneriä, joka oli valitellut verojen vievän suuren osan palkastaan. Kirjoittaja ehdottaa piruilevasti järjestettäväksi keräystä, johon voisivat osallistua etenkin Bernerin sekä Kauppaneuvosten luokan riiston ymmärtävät ja vastuuntuntoiset Kainuun kansalaiset.²⁹⁸ Silmiinpistävää on, että vaikka lehti on sallinut tällaisen kriittisen äänenpainon omilla sivuillaan, ei aukeaman poliittista kokonaistunnelmaa suinkaan jätetä vain kyseisen kirjoituksen varaan. Samalla aukeamalla on nimittäin moninkertaisesti pidempi ja täten hallitsevampi kirjoitus, jossa pyritään todistelemaan, etteivät tuloerot ole suinkaan kasvaneet toisin kuin vasemmistopoliitikot ovat väittäneet. Valtiotieteen maisteri Heikki Hautalan nimissä kirjoitettu teksti hyökkää suoraan vasemmiston kimppuun väittämällä, kuinka ”Useimpia vasemmistopoliitikkoja eivät kiinnostakaan tosiasiat tämän laatusissa asioissa, vaan pikemminkin se, miten he voisivat todistaa suomalaisen yhteiskunnan mädännäisyyden”. Syntyy väistämättä vaikutelma, että lehdessä ei ole haluttu antaa pääasiallista huomioita kiusallisesti tämän käsittelemiä aiheita kritisoivalle kirjoitukselle. Ratkaisuna on käytetty vakuuttavan ja pitkän, omaan ideologiseen taustaan paremmin sopivan kirjoituksen sijoittamista kiusallisen tekstin läheisyyteen ei-toivottujen vaikutusten pehmentämiseksi.²⁹⁹

7.3 Vasemmistokriittisten lukijoiden voimannäytteet

Vastapainona edellä esitellyille äänenpainoilta toimivat lyhyemmälle aikaperspektiiville jakautuvat kirjoitukset, joita yhdistää kriittisyys vasemmistoa, sosialismia ja vallankumoushenkisyttä kohtaan. Vuosien 1969 – 1976 välille ajoittuvat kirjoitukset painottuvat vuosikymmenen vaihteeseen samoin kuin edellisen ryhmän kirjoitukset. Tähän ei vaikuta ainoastaan yleinen yhteiskunnallisen ilmapiirin voimakas

²⁹⁷ Uimonen 1992, 55.

²⁹⁸ UM 1970 nro 12 ”Voi köyhää mies parkaa”.

²⁹⁹ UM 1970 nro 12 ”Ovatko tuloerot Suomessa kasvaneet?”.

politisoituminen tuona aikana, vaan myös se, että lukijat saivat tuolloin myös Uuden Maailman kautta luettavakseen useita kirjoituksia, jotka olivat omiaan vahvistamaan vasemmistokriittisiä asenteita. Esimerkkejä tällaisista kirjoituksista olivat muun muassa Matti Martikaisen juttu Yleisradion puolueellisuudesta vuodelta 1968 sekä Ay-liikettä varsin kriittisesti tarkasteleva Manu Paajasen kirjoitus vuodelta 1969. Kirjoituksia löytyy yhteensä 17:sta eri numerosta, joskin parissa tapauksessa ilmenee tulkinnanvaraisuutta sen suhteen, onko tarkoituksena kritisoida vasemmistoa vai järjestelmää tai poliittista kulttuuria ylipäänsä.³⁰⁰

Lukijat eivät tyypillisesti ole vasemmistoa kritisoidessaan erityisen syvällisiä, kokonaisvaltaisia tai esseistisiä, vaan ilmaisevat yleensä lyhyesti ajatuksensa jostakin tietystä aatteeseen liittyvästä arveluttavasta piirteestä. Omakohtaisia kokemuksia käytetään esimerkkeinä useammin kuin taloustieteellisiä teorioita tai muita teoreettisempia perusteluja. Usein kommentit ovat saaneet innoituksensa jostakin ajankohtaisesta tapahtumasta tai lehden kirjoituksesta, mutta täysin yksittäisluontoisia ”avautumisia” esiintyy myös.

Esimerkki reaktiosta lehden kirjoitukseen löytyy numerosta 15 vuodelta 1969, jossa peräti viisi eri lukijaa kommentoi entisen edistyspuolueen kansanedustajan Rolf Bernerin numerossa 13 julkaistua kirjoitusta, jossa tämä esittelee poliittista filosofiaansa kritisoimalla Karl Marxin oppeja. Mahtipontisesti otsikoitu ”Lopputili Marxille” analysoi Marxin teorioita asettaen ne historialliseen kontekstiinsa. Bernerin suorasukaisessa analyysissä kantava ajatus on se, että Marx kirjoitti omaan aikaansa sidottua tekstiä, joka perustui osittain puutteellisiin, vanhentuneisiin ja virheellisiin käsityksiin johtuen siksi pieleen menneeseen ennustukseen yhteiskunnallisesta kehityksestä. Berner sivaltaa myös aikansa vasemmistoa siitä, että tämä pyrkii ”poliittisesti propagandamielessä” pitämään työväkeä sorrettuna alaluokkana, vaikka käytännössä porvarillista elämää elävä keskiluokka koostuu suurilta osin juuri työväestä. Kirjoituksensa lopussa Berner toteaaakin, ettei Marxilla ole länsimaiselle

³⁰⁰ UM 1968 nro 23 ”Television punainen ääni”; UM 1969 nro 19 ”Konnuus ja työ Ay-liikkeessä kättä lyö”.

työmiehelle enää tarjottavaa, minkä johdosta ”Työväestö voi Marxille antaa lopputilin”.³⁰¹

Lukijat ovat selvästi vaikuttuneet Bernerin kirjallisesta tuotoksesta, sillä reaktioista kaksi viidestä edustaa sille myötämielistä kantaa. Kolmesta muusta kirjoituksesta yksi tuo neutraaliin sävyyn lisävalaistusta Marxin filosofiaan ja kaksi kritisoi joitakin osia Bernerin kirjoituksesta. Berneriä myötäilevät kirjoitukset ovat pidempiä ja vievät näin suuremman osuuden sivusta. Nimimerkillä Jussi von Klaus kirjoittanut henkilö toteaa, ettei Marx voinut tietää tulevista ammattiliitoista, eikä näin voinut kuvitellakaan työläisten aseman parantuvan. Nimimerkki Jermu taas väheksyy kommunismia työläisten aseman parantajana ja toteaa teknisten innovaatioiden olevan todellinen syy sille, miksi länsimaissa ei enää kuolla nälkään. Berneriä tarkentavista kirjoittajista taas Olli Mikkonen vetoaa siihen, ettei Marxia paremmin työväestön asiaa ymmärtänyttä kirjoittajaa ole. Kirsi Strömmer puolestaan muistuttaa, kuinka Berner oikoo mutkia väittäessään, ettei työntekijän ja työnantajien välillä ole ristiriitoja.³⁰²

Vaikka osiossa on annettu tilaa hyvin erilaisille näkemyksille, edustaa tekstimäärällisesti suurempi osa Berneriä myötäilevää katsantoa. Berneriä kritisoivien argumentit eivät myöskään ole erityisen vakuuttavia, sillä vaikka Marx olisikin parhaiten työmiestä ymmärtänyt ajattelija, ei tämä silti tarkoita miehen olleen oikeassa tai aatteen olevan käyttökelpoinen modernissa maailmassa. On syytä kysyä, onko lehden toimitus nostanut tarkoitushakuisesti Berneriä kritisoivien puheenvuorojen ”mallikappaleeksi” lyhyemmän ja heikommin perustellun argumentin suhteessa kilpailevaan näkemykseen. Näin lehti olisi voinut esiintyä näennäisesti puolueettomana, mutta kuitenkin vaivihkaa asenteellisesti vaikuttaen. Tilanne muistuttaa aiemmin esittelemääni vuoden 1970 numeron 12 Lukijan Maailma –palstan tilannetta, jossa vasemmistokriittiselle kirjoitukselle oli annettu hallitsevampi asema suhteessa porvarilliselle Bernerille irvailevaan kirjoitukseen.³⁰³ Mahdollisuutta ei voida täysin sulkea pois myöskään vasemmistokriittisyyden lehdessä saavuttaman runsaan palstatilan vuoksi. Lehden kannasta kysymyksen ”oikeaan vastaukseen” antaa viitteitä

³⁰¹ UM 1969 nro 13 ”Lopputili Marxille”.

³⁰² UM 1969 nro 15 ”Saako Marx lopputilin?”.

³⁰³ UM 1970 nro 12 ”Ovatko tuloerot Suomessa kasvaneet” ja ”Voi köyhää mies parkaa”.

myöhemmin, vuonna 1973 numerossa 10 julkaistu nimimerkin V.K. kirjoitus, jossa käsitellään suurin piirtein samaa aihetta, mutta tällä kertaa eriäville näkemyksille tai vastalauseille ei ole sijaa. Kirjoittaja saa vapaasti lukuisin esimerkein osoittaa sivun mittaisessa pohdinnassaan Marxin totuuksien olevan aikansa eläneitä. Kirjoitusten välillä on vajaan neljän vuoden väli, mutta toimituksen suhtautuminen hyvin on erilainen.³⁰⁴

On toki mahdollista, että kuuluisan Bernerin kirjoitukseen on ollut helpompaa tarttua ja siksi lukijat ovat aktivoituneet paremmin sitä kritisoimaan, muttei myöskään voida sivuuttaa pohdintaa siitä, onko lehti vakiinnuttanut kantansa suhtautumisessaan sosialismiin. Kirjoitusten välisenä aikana lehdessä ilmestyi nimittäin huomattavasti enemmän vasemmistokriittisiä kirjoituksia verrattuna Bernerin kirjoitusta edeltäneeseen aikaan siitäkkin huolimatta, että vuosien 1963 – 1969 välillä on enemmän aikaa kuin vuosien 1969 – 1973. Lisäksi lukijat eivät olleet juurikaan kommentoineet vasemmistopoliitikkoja tai puolueita kriittiseen sävyyn ennen Bernerin kirjoitusta. Kriitikki oli koostunut lähinnä Halstin yksittäisistä kirjoituksista³⁰⁵ tai Yleisradion ohjelmatoiminnan puolueellisuudesta tehdystä jutusta.³⁰⁶ Näin ollen voitaisiin väittää, että Bernerin Marxin opit ”hautaavalla” kirjoituksella oli symbolinen ja rohkaiseva merkitys lehdelle: sen jälkeen vasemmistokritiikin määrä lisääntyi ja lukijoiden mukaantulon myötä sen muodot monipuolistuivat ja siitä tuli avoimempaa.

Avoimuuden lisääntyminen näkyy muun muassa siinä, kuinka esimerkiksi Heikki A Ollilan nimissä vuoden 1971 numerossa kolme julkaistu lukijan mielipide on otsikoltaan suoraviivaisesti ”Uusradikalismien kritiikkiä”. Siinä kantava ajatus on se, että uusradikaalit pyrkivät osoittamaan kapitalistisen järjestelmän vikoja vertaamalla vallitsevia oloja teoreettiseen ja utopistiseen malliin sosialismista, kun pitäisi paremminkin vertailla joko molempien teoreettisia malleja tai käytännön toteumia. Huomionarvoista kirjoituksessa on myös se seikka, että siinä uusradikaalit erotetaan omaksi ryhmäkseen. Tämä on pikemminkin poikkeus kuin sääntö, sillä

³⁰⁴ UM 1973 nro 10 ”Aikansa eläneet ’totuudet’ ”.

³⁰⁵ Esimerkiksi UM 1968 nro 20 ”Lupaukset ja lunastukset” ja UM 1969 nro 11 ”Yleisradion suuri vaalishow”.

³⁰⁶ UM 1968 nro 23 ”Television punainen ääni”.

vasemmistolaisen katsannon edustajat on lehdessä usein niputettu samaan viiteryhmään joko heidän puoluetaustansa tai sosialistisuuteensa vedoten. Esimerkiksi vuoden 1970 numerossa 24 julkaistu lukijapalaute, jossa ruoditaan RTTL:n vaalien jälkeisiä edesottamuksia, katsoo vasemmistotaustaisten hallitseman liiton hallituksen toimien perusteella oikeudekseen puhua kaikkien vasemmistolaisten ”oportunistisesta kaksinaismoraalista”. Joissakin tapauksessa kyse on siitä, että teknisistä syistä on helpompaa puhua vain ”vasemmistosta” tai ”socialisteista” yhtenä käsitteenä, mutta edellä mainitun esimerkin tapauksessa näyttää pikemminkin olevan kyse tuohtumuksen motivoimasta leimaamisesta.³⁰⁷

Tietylle puolueelle osoitettua kritiikkiäkin löytyy. Olavi Jukarainen on vuoden 1973 numerossa 15 arvostellut sosialidemokraatteja kouluneuvostojen toiminnan vaikeuttamisesta. Jukaraisen mukaan demarien kouluhallituksen välityksellä käyttämät keinot ovat pehmeitä, mutta tehokkaita, koska niitä ei ole helppoa havaita. Tällä viitataan muun muassa kokouspalkkioihin osoitettujen määrärahojen niukkuuteen ja byrokratian lisäämiseen, jotka molemmat haittaavat demareille epäedulliseksi osoittatuneen kouluneuvostovaalituloksen mukaisen vallanvaihdoksen toteutumista.³⁰⁸ Jukaraisen penseä kanta SDP:tä kohtaan tulee ymmärrettäväksi, kun havaitaan, että mies on kirjoittanut Uuteen Maailmaan ennenkin kantojaan valottavia kirjoituksia. Muun muassa saman vuoden viimeisessä numerossa hän tituleeraa itseään ”työläisporvariksi” ja korostaa, etteivät kaikki työmiehet suinkaan ole socialisteja.³⁰⁹ Seuraavana vuonna hän on jälleen demareiden kimpussa syyttäen tällä kertaa työmarkkinajärjestöjä demareiden vallassa oleviksi.³¹⁰

Vaikka kyseessä onkin yksittäinen kirjoittaja, on kirjoitusten yksipuolinen asenteellisuus merkille pantava voima varsinkin, kun se yhdistyy lukuisten muiden kirjoitusten vastaavanlaiseen henkeen. SDP:n saaman kritiikin määrästä lehdessä kertoo jo sekin, että Wolf Halsti päätti samana vuonna 1973 vastata kolumnissaan hänelle tullessiin kyselyihin siitä, miksi hän on niin usein demareiden kimpussa. Siinä

³⁰⁷ UM 1970 nro 24 Epäjohdonmukaista solidaarisuutta”; UM 1971 nro 3 ”Uusradikalismin kritiikkiä”.

³⁰⁸ UM 1973 nro 15 ”Kouluhallitus kouluneuvostojen uhkana”.

³⁰⁹ UM 1973 nro 26 ”.

³¹⁰ UM 1974 nro 13 ”.

hän selventää olevansa demokratian ehdoton puolustaja ja olevansa pettynyt siihen, ettei SDP irtisanoudu demokratian perusteita horjuttavasta äärivasemmistosta, vaan on pikemminkin raivannut heille tilaa jopa omassa puolueessaan.³¹¹ Halstin muistelmateos paljastaa lisäksi hänen pitäneen vahingollisena vasemmiston harjoittamaa ”ulosmittausoppia”, jossa miehen näkemyksen mukaan työntekijöitä ylytettiin vaatimaan Suomen kilpailukyvyyn kannalta haitallisia palkankorotuksia. Sosialidemokraatteihin Halsti pettyi erityisesti siksi, että hän koki haitallisesta ilmiöstä vaiettavan kannatuksen menettämisen pelossa.³¹²

Carl Schmittin politiikalle ehdoksi asettama jako ystävään ja viholliseen näyttääkin toimivan Halstin teksteissä poliittisen ykseyden tuottajana. Tällä jaottelulla taataan kansan yhtenäisyys aikana, jolloin demokratiasta on tullut ylittämätön horisontti. Kyseinen jako on läsnä kirjoituksissa, joissa mainitaan radikaali vasemmisto, kommunistit, marxilaiset, sosialistit ja anarkistit. Edellä mainitut ryhmät representoidaan toistuvasti vihollisina, vaarallisina demokratian vastustajina. Ystävien määrittelyä Halsti ei näytä pitävän yhtä olennaisena – riittää, että he osallistuvat demokratian puolustamiseen näitä ei-toivottuja voimia vastaan.³¹³

Niin ikään demareita kritisoi nimimerkki ”Mr. Sapeli”, joka vuoden 1974 kesällä julkaistussa lukijamielipiteessään ruotii puolueen kaksinaismoralistista asennetta poliittisiin virkanimityksiin. Kirjoittajan mukaan muutama vuosi sitten demarit pitivät kovaa ääntä poliittisten virkanimitysten haitallisuudesta, mutta ovat nyt sortuneet itse vieläkin pahempiin väärinkäytöksiin. Kritiikkiä saavat myös Keskusta ja LKP – joskin vain siltä osin, kun ne ovat sallineet SDP:n korruptoivat puuhut hallitussovun säilyttääkseen. Kirjoittaja muistuttaa, että Yleisradion tapauksessa kävi huonosti, kun virkanimityksiin ei puututtu: suurin osa ohjelmantekijöistä paljastui vasemmistoradikaaleiksi. Kirjoitus ei ole ainoa laatuaan, sillä jälleen myös Halsti on arvostellut demareita samasta asiasta. Tämä toistuvuus on keskeinen osa lehden vasemmistodiskurssien muotoutumista. Kun useimmat kirjoittajat kirjoittavat samoista aiheista, vaikuttaa se yksipuolistavasti ja

³¹¹ UM 1973 nro 8 ”Tilintekoa”.

³¹² Halsti 1975, 262 – 263.

³¹³ Ojakangas 2007, 132 – 133.

vahvistavasti siihen, millaisena asianosaiset puolueet näyttäytyvät. Tässä tapauksessa SDP:hen on istutettu lehden toimesta negatiivinen kaksinaismoralismin attribuutti.³¹⁴

Pettymys vasemmiston toimintaan ei jää ainoastaan edellä mainittujen kirjoitusten asiaksi, sillä kahdessa tapauksessa lukija kertoo myös omakohtaisesta pettymyksestään. Vuoden 1974 numerossa 24 lukija kertoo tilanneensa mainosten perusteella erään työväenlehden, mutta pettyneensä suuresti sen sisältöön. Tämän mukaan sisällöt olivat yksipuolisen masentavia kuvauksia hintojen noususta ja työnseisauksista, eikä viihdettä, uutisia tai tietoartikkeleja lehdestä löytynyt. Nimerkillä ”tilaan porvarilehden” kirjoittanut lukija kritisoi myös lehden yliampuvia sanavalintoja ja pessimististä maailmankuvaa.³¹⁵

Toinen lukijan artikuloima pettymys liittyy ”erääseen vasemmistopuolueeseen”, jonka jäseneksi tämä oli liittynyt, koska ajatteli ”ettei puolueen suuri enemmistö sentään halua kaataa suomalaista elämänmuotoa ja yhteiskuntajärjestelmää”. Ikäänsä vedoten nimimerkillä ”pahasti pettynyt” kirjoittava lukija oli liittynyt nuorisojärjestöön, mutta havainnut pian sen toiminnassa räikeitä epäkohtia. Hänen mukaansa opintopiirissä oli leimattu yrittäjiä riistäjiksi, Neuvostoliiton oli todettu ”olleen oikeassa” talvisodassa puolustautuessaan fasismia vastaan ja nuoria oli kehoitettu hankittavan jäseniksi Marxiin nojaavan agitaation keinoin. Puoluetta ei missään vaiheessa paljasteta, mutta lukijan liittymisperustelu viittaa SDP:hen, koska olisi luonnollisempaa liittää pelko kumouksesta SKDL:n kaltaiseen kommunistejakin sisältäneeseen puolueeseen.³¹⁶

Kaikkein mielenkiintoisin ja mahdollisesti hienovaraisin vasemmistokritiikin muoto löytyy kuitenkin vuoden 1973 numerosta 4, jossa Suomen Kommunistisen Puolueen jäseneksi itsensä todistava Per Maaranniitty on kritisoinut suomalaista vasemmistoa siitä, ettei se ole tehnyt mitään konkreettista tehdäkseen Suomesta punaista. Jäsenkirjan kuvalla varustettu aukeaman kokoinen kirjoitus ei varsinaisesti kuulu Lukijan Maailma –palstaan, mutta yksittäisen, lehden toimituksen ulkopuolisen

³¹⁴ UM 1974 nro 16 ”Juuri ja Juuri pätevät”; UM 1968 nro 20 ”Lupaukset ja lunastukset”.

³¹⁵ UM 1974 nro 24 ’Kapitalistit sortaa’.

³¹⁶ UM 1976 nro 19 ”Ei sentään arvoja matalaksi”.

henkilön näkökulman edustajana ja poikkeuksellisena kirjoituksena katson sen käsittelyn soveltuvan tähän yhteyteen.

Kirjoittajan mukaan sosialismi on Suomessa täysin mahdollinen, mutta niin kauan kun sitä ajavat katkerat ja kyvyttömät johtohenkilöt, mitään ei tapahdu. SDP ja SKP eivät kirjoittajan mukaan ole olleet työväestön puolella pääomaa vastaan. Ensin mainittua syytetään sosialismin käyttämisestä opportunistisena keinona päästä valtaan ja jälkimmäisen turmioksi koetaan sen kiistat oikeaoppisuudesta.³¹⁷ Kiistoilla viitataan Taisto Sinisaloon johtamien taistolaisen vähemmistön ja Aarne Saarisen johtaman enemmistön välisiin kiistoihin SKP:ssa. Neuvostoliiton kommunistisen puolueen seuraajaksi asemoitunut Taistolainen suuntaus oli erityisen vahvoilla opiskelija- ja kulttuuripiireissä. Sukupolvioppositiota moniulotteisemmaksi tämän kapitalismikriittisen opiskelijaradikalismin teki turhautuminen akateemisen loppututkimuksen arvostuksen heikkenemiseen juuri, kun se oli tullut useampien ulottuville yhdessä yleistymässä olleen television esittelemien sotien ja julmuuksien kanssa. Aito huoli liiallisesta kulutuksesta ja ympäristön saastumisesta verhoutui kuitenkin aika ajoin valtapolitiikan kätköihin, sillä nuorten radikalismia osattiin käyttää myös poliittisesti hyväksi kylmän sodan valtataistelun välineenä.³¹⁸

Kirjoituksen tekee poikkeukselliseksi se, että se on yksi niistä harvoista kerroista, kun kommunistien edustaja on päässyt ääneen lehdessä. On kuitenkin erikoista, kuinka tämäkin kirjoitus kääntyy kirjoittajansa taustasta huolimatta vasemmistoa vastaan. Kenties juuri tästä syystä se on haluttakin julkaista. Tällaisena tietoisena vaikuttamiskeinona ja vasemmistokritiikin muotona se olisi hyvin taitava. Lehti on näet voinut puolueettomuuteensa vedoten todeta antaneensa äänen myös sosialistiselle taholle, vaikka käytännössä tämä on puhunut ei-sosialistien eduksi kääntyvällä tavalla.

7.4 Poliitiikan toimijat yleisesti

Viimeinen lukijoiden poliitikkoja ja puolueita käsittelevä kirjoitusryhmä koostuu lähinnä neutraaleista tai poliitikkoja yleisellä tasolla käsittelevistä kirjoituksista. Koska

³¹⁷ UM 1973 nro 4 ”Suomesta tulee punainen diktatuuri”.

³¹⁸ Kuisma 2009, 204 – 205.

näiden kirjoitusten perusteella ei välttämättä voida sanoa juurikaan mitään hedelmällistä siitä, missä sävyssä joistakin tietyistä toimijoista on kirjoitettu ja onko tämän perusteella havaittavissa puolueellisuutta, keskityn erittelemään niitä siltä osin kuin ne representoivat toimijoita ylipäänsä. Toisin sanoen kiinnitän huomiota siihen, millaisia ominaisuuksia ja piirteitä toimijoihin liitetään lukijoiden taholta.

Varhaisin näistä kirjoituksista on vuoden 1968 numerossa 19 julkaistu rintamamies Veikko Sillantakan mielipide, jossa peräänkuulutetaan rintamiesten aseman parantamista ja kysytään, käytetäänkö esillä ollutta rintamamieseläkettä vain vaalisyöttinä. Kirjoittaja huomauttaa, että mahdollisuudet asian edistämiseen ovat eduskunnan ja valtioneuvoston tasolla, eivätkä niinkään kunnallisella puolella. Kirjoitus heijastelee skeptisesti poliitikkoihin suhtautuvaa asennetta, joka pohjaa ymmärrykseen siitä, etteivät poliitikot usein voi tai edes halua pitää ennen vaaleja antamia lupauksiaan.³¹⁹

Negatiivinen mielikuva poliitikoista on myös numerossa 20 vuodelta 1972 kirjoittavalla Keijo Lappalaisella, joka ihmettelee puolueiden riitaisuutta. Hänen mukaansa puolueet ovat liiaksi keskittyneet tiettyjen eturyhmien asioiden ajamiseen ja yrittävät parhaansa mukaan 'laulaa vastustajansa suohon'. Kirjoittaja myös antaa oman näkemyksensä siitä, mitkä nämä eturyhmät ovat. Hänen mukaansa Kokoomus ajaa yrittäjien, SDP ja SKDL työläisten, Keskusta ja SMP maanviljelijöiden, RKP Suomenruotsalaisten, LKP vapaamielisten ja Kristillinen liitto uskovaisten asiaa. Suvaitsevaisuutta korostava kirjoitus haluaisi poliitikkojen unohtavan vain näiden ryhmien mukaisten etujen ajamisen ja keskittyvän toisiaan kunnioittaen taistelemaan kaikkien ihmisten puolesta. Kirjoitus on mielenkiintoinen katsaus 1970-luvun alun lukijan näkemyksiin puolueiden kohderyhmistä. Vaikka kysymys on mielikuvasta, perustuu se historialliseen tosiasiaan puolueiden politiikan teon foorumeista. Mickelsson käyttää käsitettä *leiri-Suomi*, jolla hän viittaa yhteiskunnallisen elämän jakautumiseen neljään leiriin: työläisten, maalaisten sekä suomen- ja ruotsinkielisten porvareiden leireihin. Niitä mallintaessaan hän on kuvannut puolueisiin sitoutuneita yhteisöjä ja keskeisiä politiikan teon paikkoja, joiden tarkastelu paljastaa, että siinä missä työläiset toimivat 1920-luvulla läheisessä

³¹⁹ UM 1968 nro 19 "Rintamamieseläkkeet vaalisyöttinä".

yhteydessä SDP:hen ja SKP:hen, oli Kokoomuksella yhteyksiä suomenkielisiin pääomapiireihin ja Maalaisliitolla maaseudun nuorisoseuroihin sekä vastaaviin maalaisten järjestöihin. Lukijan mielikuva perustuu siis jo vanhaan, mutta puolueiden perustaa tosiasiallisesti koskevaan jakoon ajalta ennen yleispuolueita.³²⁰ Riitaisuudesta kirjoittaa myös nimimerkki ”Pro amicitia”, joka ihmettelee puolueiden ja niiden edustajien puheiden yksipuolisuutta. Hän ei mainitse syyllisiä, vaan toteaa samojen vaarojen vaanivan koko ihmiskuntaa ja toivoo, että puolueväki antaisi joskus tunnustusta ”vastapuolelle” hyvistä päätöksistä.³²¹

Parissa tapauksessa lukija on vedonnut poliitikkoihin jonkin ongelman korjaamiseksi. Nimimerkki ”Hymytön” kertoo omasta elämästään kroonikkona ja penää valtiolta ymmärtävää rohkaisua työkyvyttömiä kohtaan. Ihmetystä on herättänyt se, etteivät poliitikot ole muistaneet heitä lainkaan, vaan lupailleet vaalien lähestyessä korotuksia lähinnä sotaveteraaneille ja lapsilisiin.³²² Huonoja kokemuksia on myös ”Erikoisesti pääministerille ja muille ministereille” kirjoituksensa osoittavalla lukijalla, joka on joutunut muuttamaan taloustilanteen pakottamana työn perässä Ruotsiin. Kirjoittaja haluaa työllisyystilannetta parannettavan, jotta hän ja muut saman kohtalon kokeneet pääsisivät palaamaan kotimaahansa.³²³ Kirjoittajan huolilla on taustansa 1960-luvun suuressa rakennemuutoksessa, jonka seurauksena työttömyys ja liikaväestön kertyminen maaseudulle ajoivat ihmisiä muuttamaan Ruotsiin.³²⁴ Vastaavia vetoomuksia ei kuitenkaan lehdestä löydy enempää, mikä kertonee siitä, että ihmiset suosivat suurempia reittejä joko poliitikoille suoraan tai suurempilevikkisiin lehtiin lähetettävien kirjeiden muodossa.

Kokonaisuutena Lukijan maailma –palsta näyttää sisältäneen pääasiassa vasemmistokriittisiä puheenvuoroja silloin, kun siellä on käsitelty politiikan sisältöjä. Niissä harvoissa tapauksissa, joissa kirjoittajan taustat tai lähtökohdat ovat vaikuttaneet vasemmistohenkisiltä, ovat mielipiteet jääneet melko huomaamattomiksi joko siksi, että niiden yhteydessä on huomiota herättävämpi eriävä mielipide tai siksi,

³²⁰ UM 1972 nro 20 ”Missä on suvaitsevaisuus”; Mickelsson 2007, 100 – 102.

³²¹ UM 1973 nro 12 ”Joskus oikein, joskus väärin”.

³²² UM 1970 nro 3 ”Onko työkyvyttömät unohdettu?”.

³²³ UM 1971 nro 14 ”Erikoisesti pääministerille ja muille ministereille”.

³²⁴ Kuisma 2009, 203 – 204.

etteivät ne ole olleet erityisen perusteellisia tai jotain merkittävää ajankohtaista ilmiötä käsitteleviä. Lehti on voinut tietoisesti painottaa julkaistujen lukijamielipiteiden kautta vasemmistokriittistä ja siten oikeistolle edullista näkökulmaa, jolloin tähän linjaukseen sopivia kirjoituksia on julkaistu aktiivisemmin kuin kilpailevia näkemyksiä. Tämä tarkoittaisi selkeää oikeistohenkistä linjaa ja puolueettomuuden tosiasiallista hylkäämistä.

Vaihtoehtoisesti on mahdollista, että lehteen lähetetyt kirjoitukset ovat olleet pääasiassa yksipuolisen vasemmistokriittisiä, jolloin toimitus on päättänyt painottaa sisältöä lukijapalautteiden henkeä paremmin vastaavaksi. Tällöin herää kuitenkin kysymys siitä, miksi lähetetyt sisällöt olivat sellaisia kuin olivat. Johtuiko painotus kenties siitä, että lehti koettiin sopivaksi foorumiksi vasemmistokriitikille? Tämä tarkoittaisi, että lehti nähtiin joko puolueettomana tai oikeistohenkisenä. Lehdessä esiintyvien kirjoitusten perusteella todisteita on molempiin suuntiin, sillä lehteä on kutsuttu niin puolueettomaksi kuin oikeistolaiseksikin.³²⁵ Oikeistolaiseksi identifioituminen on kuitenkin nähdäkseni vahvempana lukijoiden keskuudessa, sillä sekä vasemmisto- että oikeistotaustaiset kirjoittajat pitivät lehteä oikeistolaisena. Kultelalta peräisin oleva viittaus lehden puolueettomuuteen on näitä huomioita huomattavasti vanhempi ja sijoittuu lehden varhaisvuodelle 1964. Pidän luultavana, että lehti on 1970-luvulle tultaessa antanut jo niin runsaasti viitteitä oikeistohenkisyydestä, että lukijat ovat tehneet omat johtopäätöksensä.

Tämä lehden identiteetin muotoutumiseen liittyvä prosessi näkyy myös Lukijan maailma –osion tarkastelussa, sillä suurin osa vasemmistokriittisistä kirjoituksista painottuu 1960-luvun lopulle, kun taas lehden linjaa tai puolueellisuutta kritisoivien kirjoitusten painotus on hieman aiempänä. Tämä kertoo nähdäkseni siitä, että osa lukijoista on halunnut pitää kiinni lehden puolueettomuudesta vielä 1960-luvulla, mutta 1970-luvulle tultaessa he ovat joko luovuttaneet tai tulleet vaiennetuiksi tietoisesti julkaisematta jättämisen vuoksi.

³²⁵ UM 1964 nro 16 ”Yhteisvastuun henkeä olisi vaalittava”; UM 1969 nro 5 ”Porvari Jussi Talvelle”; UM 1971 nro 11 ”Kouludemokratiasta”.

8 Kulissien takana – lehden oma politiikan palsta

8.1 Hallituspuolueet kiinnostavat kriittistä Havaa

Uuden Maailman loppuvuosien politiikan sisällöistä ei voida puhua mainitsematta Kulissien takana –osiota. Kyseessä on vuoden 1977 numerossa 13 ensimmäistä kertaa esiintynyt, yleensä kahden aukeaman pituinen kokonaisuus, jossa toimittaja käsittelee ajankohtaisia politiikan tapahtumia. Osio on eräs lehden pitkäaikaisimmista ja jäsentyneimmistä politiikan sisältöjen lähteistä, sillä se sisältyi lähes jokaiseen numeroon lehden lopettamiseen saakka. Jokaisella kerralla ei kuitenkaan käsitelty puolueisiin tai yksittäisiin poliitikkoihin liittyviä asioita, vaan mukana oli myös tutkimukseni kannalta epäolennaista materiaalia, kuten talousuutisia tai teknisiä tietoja erilaisista uudistuksista. En myöskään huomioi uutisia virkanimityksistä, mikäli ne eivät heijastele puolueiden välisiä suhteita tai ovat muutoin neutraaleja. Kaikkiaan tutkimukseni kannalta olennaisia Kulissien takana –osioita löytyy 33 eri numerosta. Jos yhdessä numerossa oleva Kulissien takana –osio lasketaan yhdeksi kokonaisuudeksi, muodostavat nämä kokonaisuudet 33% kaikista samalla aikavälillä ilmestyneistä, aiheeni kannalta olennaisista politiikan sisältökokonaisuuksista.³²⁶ Osuus on merkittävä ja kertoo siitä, että lehdessä keskitettiin suuri osa politiikan sisällöistä osion käsiteltäväksi. Osion säännöllisyys piti myös huolen siitä, ettei politiikan sisältöjen määrä lehdessä laskenut esimerkiksi verrattuna vilkkaaseen 1970-luvun alkuun. Vuoden 1970 numerosta 13 vuoden 1972 numeroon 8 sijoittuvalla, suunnilleen saman kokoisella aikavälillä politiikan sisältöjä oli lehdessä 97, mikä tarkoittaa suunnilleen yhtä suurta määrää verrattuna Kulissien takana –osion aikakauden 100 eri sisältöön. Rantalan kuvailema ”ideologinen matalasuhdanne” ei siis päde Uuteen Maailmaan sisältöjen määrän osalta, vaikka politiikkaa käsittelevien lukijapalautteiden määrä romahtikin lehdessä 1970-luvun loppuun mennessä.

Kulissien takana on oletettavasti kokonaisuudessaan lehden vakituiseen henkilökuntaan kuuluneen Jouko Havan käsialaa. Varmuutta tästä ei ole siksi, että vuoden 1977 osioissa, kuten myös vuoden 1978 ensimmäisen numeron osiossa ei

³²⁶ Kaikkiaan sisältöjä oli 100 kappaletta aikavälillä UM 1977 nro 13 – UM 1979 nro 8 ja kun näistä 33 on Kulissien takana –osiota, saadaan prosenttiosuudeksi 33% laskukaavalla $33/100 \times 100\% = 33\%$.

mainita kirjoittajan nimeä. Vuoden 1978 numerosta kaksi alkaen laatijaksi on merkattu Hava. Oletan Havan kirjoittaneen kaikki osiot, koska nimettömät osiot eivät eroa tyyliltään, rakenteeltaan tai muiltakaan olennaisilta osin Havan nimissä kirjoitetuista. Selitystä kirjoittajan nimen puuttumiselle ei löydy, kuten ei myöskään sille, miksi koko osio ylipäätään perustettiin. Päätoimittaja, Hava tai mikään muukaan taho ei kommentoi tai millään muullakaan tavalla ennakoisi lehdessä osion aloittamista, vaan se yksinkertaisesti vain ”polkaistaan” käyntiin kesken vuoden 1977. Taustalla on voinut olla halu saada jäsenneily ja säännöllinen politiikan kokonaisuus lehteen. Halu on voinut perustua yhtä lailla toimituksen omiin tai lukijoilta saatuihin vaikuttimiin. Varmaa on, että lehti on lukijapalautteen kautta saanut tietoa lukijoidensa mielipiteistä ja täten oletettavasti vastaanottanut myös toivomuksia lehden sisältöjen suhteen.

Hava kuului 1970-luvulla Taloustoimittajain kerhoon. Helsingin Sanomissa hän vastasi kolme ensimmäistä vuotta Taloustiistai-sivuista yhdessä toimittaja Kristiina Uotilan kanssa. Uuteen Maailmaan Hava siirtyi vuoden 1977 tienoilla ja kirjoitti aluksi muitakin kuin politiikkaa sivuavia kirjoituksia. Miehen ensimmäinen politiikan sisältöihin liittynyt kirjoitus on vuoden 1977 numerosta 9, jossa tämä haastattelee ministerinäkin toiminutta Björn Westerlundia.³²⁷

Tarkoitukseni ei ole käydä yksitellen läpi jokaista Kulissien takana –osiota, vaan tarkastelen yleisemmällä tasolla, miten eri toimijat osiossa esiintyvät. Kiinnitän huomiota etenkin hallitus-oppositio –asetelman vaikutukseen: ovatko hallituspuolueet saaneet enemmän näkyvyyttä, onko niitä kritisoitu rankemmin ja miten eri toimijoiden toiminta on nähty. Tavallisesti monista länsimaisista yhteiskunnista tuttu hallitus-oppositio –malli on toiminut niin, että oppositiossa istuvat puolueet ovat kasvattaneet kannatustaan hallituspuolueiden kustannuksella. Suomessa esimerkkinä tästä toimii Kokoomuksen kannatuksen kasvu vuoden 1966 14 prosentista vuoden 1987 23 prosenttiin. Kannatuksen kasvu ei ole kuitenkaan välttämättä tuonut hallituspaikkaa – eteenkään Suomessa. Tämä on seurausta poliittisen kulttuurimme piirteestä, jossa hallitusvaltaan pääsyn edellytykseksi katsotaan koalitiokelpoisuus so. yhteistyökyky muiden mahdollisten hallituspuolueiden kanssa. Myös puolueiden sitominen ulko- ja

³²⁷ Mikkonen 1998, 44; 122.

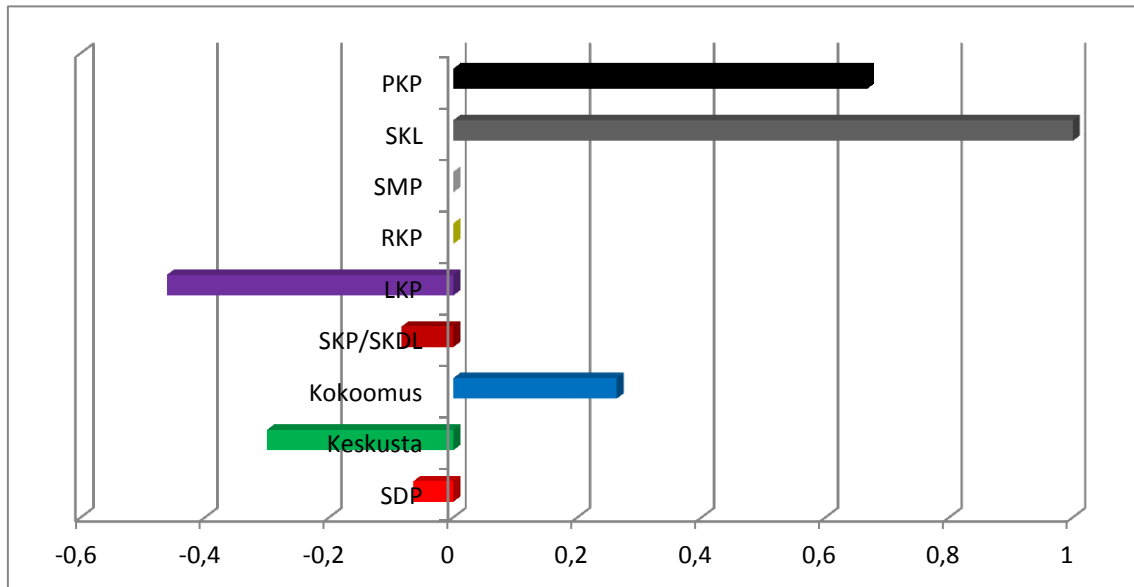
tulopolitiikkaan sekä presidentin nimitysvallan tuoma sattumanvaraisuus on estänyt vaalitulosten suoraviivaisen reaalisoitumisen.³²⁸

Koska Hava on vastuussa osion kirjoittamisesta, saadaan samalla tietoa hänen asenteistaan eri toimijoita kohtaan. Kuvaa voidaan täydentää muiden hänen kirjoittamiensa tekstien antamien vihjeiden perusteella. Olen suhtautumisindeksiä hyödyntäen luokitellut toimijoiden saamaa huomiota. Koska kyseessä on Havan analyysistä koostuva osio, ei juuri mikään toimija pääse aktiiviseen rooliin. Tästä syystä en yleensä huomioi suhtautumisindeksin aktiivisuus – passiivisuus –ulottuvuutta, vaan arvioin toimijoita niiden saaman kohtelun laadun perusteella. Toisin sanoen lähes kaikki toimivat luokituvat passiivisiksi objekteiksi. Tällöin toimijan saama pistemäärä on negatiivisen kohtelun tapauksessa -1, neutraalin 0 ja positiivisen +1. Tähän on kuitenkin kolme poikkeusta. Numerossa 5 vuodelta 1978 Kokoomuksen Raimo Ilaskivi, PKP:n Georg C. Ehrnrooth ja SKL:n Veikko Matikkala kertovat, millaisen hallituksen he ihanneltilanteessa muodostaisivat. Saman vuoden numerossa 13 taas koko kulissien takana –osio koostui Kalevi Sorsan haastattelusta, jossa pääministeri sai linjata aktiivisesti. Lisäksi numerossa 18 osioon sisältyi Helvi Sipilän haastattelu, jossa tämä sai kertoa toiminnastaan YK:n naisten vuoden tiimoilta. Olen päättänyt laskea nämä poikkeustapaukset osaksi puolueiden kokonaistulosta, vaikka niiden voidaan yksittäisinä kirjoituksina ajatella vaikuttavan liikaa puolueen tulokseen. Toisaalta ne edustavat erityiskohtelua, jota muille toimijoille ei ole suotu, mikä mielestäni antaa perusteen lievälle vääristymälle positiivisen kohtelun suuntaan.

Samassa osiossa saatetaan käsitellä useaan otteeseen samaa puoluetta, jolloin eri tekstit pitää huomioida erikseen. Olen niputtanut SKP:n ja SKDL:n samaan kategoriaan, sillä aineistossa esiintyneet SKP:n jäsenet olivat useimmiten myös SKDL:n kansanedustajia tai ministereitä, kuten esimerkiksi Aarne Saarinen tai Arvo Aalto. Lisäksi Uuden Maailman kielenkäytössä ilmaisu ”kommunistit” saattoi viitata koko SKDL:ään, vaikka puolueessa oli muitakin kuin kommunisteja. Puolueiden nähtiin lehden tasolla olevan niin tiiviisti yhteydessä toisiinsa, ettei niitä liene mielekästä erottaa taulukoinnissakaan.

³²⁸ Moring & Himmelstein 1993, 13.

TAULUKKO 5 Puolueiden kohtelu Kulissien takana –osiossa suhtautumisindeksillä mitattuna

n=117 Lähde: UM 1977 nro 13 (29.6.1977) – UM 1979 nro 4 (14.2.1979)

TAULUKKO 6 Puolueiden esiintymismäärät Kulissien takana -osiossa

	SDP	Keskusta	Kokoomus	SKP/SKDL	LKP	RKP	SMP	SKL	PKP
Esiintymisten määrä	31	30	19	12	13	3	3	4	3

n=117 Lähde: UM 1977 nro 13 (29.6.1977) – UM 1979 nro 4 (14.2.1979)

Taulukko 6 paljastaa esillä olleiden toimijoiden painottuvan vahvasti hallituspuolueiden suuntaan. Koko osion elinkaaren ajan hallitusvastuussa oli Sorsan toinen hallitus, jossa olivat mukana pääministeripuolue SDP, Keskusta, SKDL, LKP ja RKP.³²⁹ Niiden toimijoilla on yhteensä 89 esiintymistä, kun taas oppositiopuolueiden toimijat ovat esillä yhteensä vain 29 kertaa. Eniten esillä oli SDP, joka esiintyi 31 kertaa eli useammin kuin koko oppositio yhteensä. Myös Keskustapuolueen 30 esiintymistä on koko opposition yhteenlaskettua esilläolomäärää suurempi. Lukemat myös tarkoittavat, että ne kyseiset toimijat ovat olleet mukana lähes joka kerta, kun osio on käsitelty politiikan sisältöjä tutkimukseni kannalta relevantilla tavalla.

³²⁹ <http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/60>, viitattu 12.10.2017.

Puolueiden esiintymismäärät ovat jossain määrin yhteydessä puolueen kokoon: mitä suurempi puolue, sitä enemmän se on ollut esillä ja päinvastoin. Suurimman poikkeuksen tästä muodostaa SDKL/SKP, jolla on vain 12 esiintymistä, vaikka se oli edustajamäärältään tuolloin toiseksi suurin puolue ja mukana hallituksessa.³³⁰ Puolueen vähäiseen esiintymismäärään on voinut vaikuttaa sen uskottavuuden heikentyminen sisäisen kahtiajaon vuoksi. Vuoden 1975 vaalivoiton merkitystä nimittäin rapistutti se tosiasia, että SKDL oli jakautunut Aarne Saarisen johtamaan enemmistöön ja Taisto Sinisaloon johtamaan vähemmistöön, taistolaisiin.³³¹

Hallituspuolueita on suurista esiintymismääristä huolimatta kohdeltu kriittisemmin kuin oppositiopuolueita. RKP:n neutraalia kohtelua lukuun ottamatta kaikki hallituspuolueet saavat negatiivisen lukeman. Tässä yhteydessä lienee kuitenkin syytä todeta, ettei RKP:n alhainen esiintymismäärä ole erityisen positiivinen piirre. Jos puolue tai sen toimijat eivät ole esillä, on houkuttelevaa tulkita sen kertovan joko tietoisesta välttelystä tai välinpitämättömyydestä. Toisaalta Edelmanin mukaan valtion päämiehen tai muun korkea-arvoisen lähteen lausuntoja pidetään uutisarvoisina riippumatta niiden merkityksestä.³³² Tämä selittää esiintymisten painottumista suurimmille hallituspuolueille.

Alhainen esiintymismäärä vääristää indeksilukemaa myös toisella tavalla. Esimerkiksi kristilliset ovat saaneet yksinomaan positiivista huomiota, mutta sen määrä on vähäinen ja esiintymiset jakautuvat kuukausien päähän toisistaan, jolloin ei voida puhua erityisen tehokkaasta vaikutelmasta. Luotettavimman kuvan toimijan kohtelusta saa tällöin luonnollisesti SDP:n ja Keskustan kaltaisten, runsaasti esillä olleiden puolueiden tapauksessa.

8.2 SDP

SDP:n arvo on lähellä nollaa ollen vain hieman negatiivisen puolella. Negatiiviseksi arvoa painoivat puolueen toimijoiden, useimmiten Kalevi Sorsan, raportoidut ristiriidat

³³⁰ <http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/60>, viitattu 26.10.2017, http://www.stat.fi/tk/he/vaalit/vaalit2003/vaalit2003_vaalitilastot_aspuoluekannatus.html, viitattu 26.10.2017.

³³¹ Vihavainen 1987, 896.

³³² Edelman 1988, 90.

muiden kanssa. Etenkin osion alkuvaiheilla on useita kirjoituksia, joissa arvellaan varsin peittelemättömästi SDP:n ja Keskustapuolueen välien olevan kireät. Jo aivan ensimmäisessä Kulissien takana –osiossa Hava epäilee hallitusyhteistyön olevan koetuksella, koska edessä on välttämätön velanotto taloustilanteen paikkaamiseksi. Toimittaja toteaa myös, että hallituksella on ratkottavanaan samat vaikeat ongelmat, joita Miittusenkin hallituksella oli; eturyhmien ja puolueiden väliset ristiriidat. Seuraavalla aukeamalla on lisäksi ”Kestääkö Kalevilla karaktääri?” –otsikkoa kantava, eri puolueiden valtopoliittista asemaa analysoiva kirjoitus, jossa Sorsaa kritisoidaan taktisten virheiden lisäksi siitä, että tämän luonne saattaa pitää sisällään tulevan tappion siemenet. Hava perustelee väitettään sillä, että politiikassa luonne, karaktääri on tärkeämpi kuin äly, eikä Sorsan kritiikkiä sietämätön pahantuulisuus lupaa hyvää puolueelle.³³³

Poliittisista virkanimityksistä uutisoidessaan palsta ei välttämättä keskity puolueiden välisiin suhteisiin sen syvällisemmin. Vaasan läänin maaherrakiistassa SDP:n ja Keskustan väliset ristiriidat ovat kuitenkin keskiössä. Havan mukaan Pohjanmaalla on herännyt vastustusta puolueiden tekemää sopimusta kohtaan, jonka perusteella virka oli sovittu kuuluvan demareille.³³⁴ Puoluetason lisäksi ristiriitoja ulotetaan myös henkilötasolle. Numerossa 19 vuodelta 1977 todetaan, että Sorsan ja Virolaisen suhde näyttää rakoilevan, koska valtion menojen loppusumma oli 10 miljardia odotettua suurempi aikavälillä 1973 – 1975 ja täten hallitus on taloudellisissa vaikeuksissa. Välien huononemisesta käytettiin esimerkkinä Sorsan kommentteja Keskustapuolueen ja MTK:n välisen rajanvedon hämäryydestä, jonka toimittaja tulkitsee olevan myös Sorsan yritys kampittaa Keskustaa Kokoomuksen hyväksi.³³⁵

Ristiriitaa näyttää Havan mukaan esiintyvän myös Mauno Koiviston ja Sorsa – Paavela – akselin välillä. Tästä käytetään esimerkkinä Suomen pankin pääjohtajan Mauno Koiviston puheita, joissa tämä oli ”kiirehtinyt” devalvoimaan Suomen markan ennen kuin devalvaation vastustajana tunnettu valtiovarainministeri Paul Paavela oli ehtinyt ottaa asiaan kantaa. Hava antaa hyvin suorasukaisesti ymmärtää, että Koiviston ja

³³³ UM 1977 nro 13 ”Suuri peli” ja ”Huipulla tuulee - Kestääkö Kalevilla karaktääri?”.

³³⁴ UM 1977 nro 15 ”Poliittinen kesähupailu”.

³³⁵ UM 1977 nro 19 ”Sorsa ja Virolainen”.

Sorsa – Paavela – akselin välistä juopaa ei suinkaan kaventanut Koiviston hyvä menestys presidentinvaaleja edeltävässä valitsijamiesvaalissa. Vaikka vuoden 1978 numerossa 2 hehkutetaan Koiviston menestystä ja paljastetaan tämän saaneen kiitosta³³⁶ presidentiltä asti, kääntää Hava näin Koiviston menestyksen myöhemmin SDP:n sisäisiä ristiriitoja ruokkivaksi.³³⁷

Jos mitattaisiin toimijoiden kohtelua vain Kulissien takan –osion elinkaaren ensimmäisen puoliskon ajalta, SDP:n saama arvo olisi huomattavasti negatiivisempi. Puolueen kohtelu kuitenkin paranee kesällä 1978, mikä tasapainottaa arvoa lähemmäksi neutraalia. Positiivisiksi asioiksi olen katsonut muun muassa UM-gallupin tulosanalyysin, jossa Mauno Koivisto oli ylivoimainen ykkönen kysyttäessä seuraavaa presidenttiä. Myös pääministeri Sorsa pärjäs gallupissa hyvin sijoittuen toiseksi. Lisää myönteistä julkisuutta puolueelle tuovat lisäksi lähinnä Paavelan ja Virolaisen ansioiksi nimetty hallituksen neljäs elvytyspaketti sekä spekulatio Ulf Sundqvistin siirtymisestä SDP:n puheenjohtajaksi Sorsan jälkeen. Sundqvistia kuvataan ilmaisulla ”partaveitsenterävänä tunnettu”, eikä hänen tulevaa puheenjohtajuuttaan kyseenalaisteta ollenkaan, vaan pikemminkin otetaan se annettuna.³³⁸

Yleisesti ottaen SDP:n kohtelusta voidaan todeta, että vaikka puolueen saama arvo on lähellä neutraalia, koostuu se hyvin polarisoituneista kirjoituksista. Hallitusvastuun tuoma rasitus näkyy selvästi niin kirjoitusten aiheissa kuin Havan asenteessakin. Ristiriitoja ruoditaan runsaasti ja niitä pyritään liittämään etenkin Kalevi Sorsaan, jonka imago on Havan silmissä konfliktialtis. Havaa ei kuitenkaan voida pitää erityisen SDP-kriittisenä, sillä kirjoitukset eivät ole yksipuolisia tai erityisen negatiivisesti asennoituneita. Koska lehdessä on Manu Paajasen ja Wolf Halstin tavoin varsin kriittisestikin SDP:hen asennoituvia kirjoittajia, sijoittuu Hava itse asiassa osionsa perusteella verrattaen SDP-myönteiseksi lehden toimittajien joukossa. Tästä kertoo myös hänen päätöksensä haastatella Kalevi Sorsaa ja täten antaa tälle mahdollisuus

³³⁶ Hava paljastaa, että Kekkoselta oli TV:n vaalihaastattelussa kysytty, kuka olisi sopiva henkilö seuraamaan häntä Suomen presidentiksi. Kekkonen oli maininnut Mauno Koiviston, mutta vastaus oli Tamminiemestä puoli tuntia myöhemmin soitetun puhelun vuoksi pyyhitty lopullisesta versiosta. Hava ei ilmoita väitteelleen lähdeä.

³³⁷ UM 1978 nro 2 ”Vaalit”; UM 1978 nro 4 ”Koivisto vastaan Sorsa – Paavela”.

³³⁸ UM 1978 nro 9 ”Sundqvist petaa puheenjohtajaksi”; UM 1978 nro 10 ”Koivisto ylivoimainen presidentti-suosikki”; UM 1978 nro 16 ”Kahden miehen kauppa”.

vastata itseään koskeviin syytöksiin. Vaikkei haastattelu täysin positiivista kuvaa Sorsasta välitäkään, on se poikkeuksellisuudessaan tulkittavissa merkittäväksi myönnytykseksi puolueelle, joka on tyypillisesti ollut lehdessä objektin roolissa.

8.3 Keskusta

Keskustan saama arvo -0,3 on selvästi negatiivinen. SDP:n tavoin myös Keskustapuolue kärsii hallitusvastuun tuomasta rasituksesta. Edellä mainitsemani hallituspuolueiden ristiriidat eivät nähdäkseni ole positiivisia asioita yhdellekään osapuolelle, ellei toimittaja erityisesti pyri kääntämään asiaa jonkun eduksi tai jokin yleinen asia vaadi tulkintaa vietävän tähän suuntaan. Hallitusriitojen lisäksi Keskustan mainetta rasittaa etenkin sen yksittäisiin toimijoihin kohdistuva arvostelu. Jo aivan ensimmäisessä osiossa Hava kirjoittaa puoluetalustaltaan keskustalaisen Kansaneläkelaitoksen pääjohtajan Jaakko Pajulan älähtäneen, kun hallituksen elvytyspaketti oli alentanut työnantajan sosiaaliturvamaksua. Syy älähdykselle esitetään varsin epämääräisesti:

”Tarkkailijat ovat tulkinneet älähdyksen osoitukseksi siitä, miten tulojen kaventaminen voi kiukuttaa sellaista, joka on aina tottunut saamaan lisää.”³³⁹

Ahneuden ja kohtuuttomuuden vaikutelmaa luova perustelu on vailla lähteitä tai Pajulan omaa näkemystä. Näyttääkin siltä, että Hava on halunnut käyttää tilaisuuden hyväkseen keskustalaista vaikuttajaa piikittääkseen sivuuttaen samalla asian syvällisemmän pohdinnan. Samankaltaisia lyhyitä ”piikkejä” on muitakin. Johannes Virolainen saa samaisessa osiossa näpäytyksen sanottuaan olevansa Kekkonen ulkopolitiikkaa tukevalla K-linjalla samaan aikaan kun Paavo Väyrynen ilmoittaa, ettei Virolainen ole K-linjalla. Hava piikittää samassa yhteydessä Virolaista myös näin:

”Jos Johannes Virolaiselta lipsahtelee sen kaltaisia tietoja, ettei Ahti Karjalainen asetu ehdokkaaksi presidentin valitsijamiesvaaleissa, Vironperän isännän on vaikea sovittautua K-linjalle.”³⁴⁰

Kirjoituksellaan Hava korostaa Virolaisen epäjohtonmukaisuutta. Virolainen esiintyy negatiivisessa yhteydessä tämän lisäksi esimerkiksi, kun Hava kirjoittaa tämän ja MTK:n suhteesta numerossa 25 vuodelta 1977. Siinä Virolaisen ja MTK:n puheenjohtajan

³³⁹ UM 1977 nro 13 ”Pajula älähti”.

³⁴⁰ UM 1977 nro 13 ”Virolainen ja K-linja”.

Heikki Haaviston kerrotaan ”haukkuneen toisensa lyttyyn”, koska ”kumpikin herroista on näet sitä mieltä, että hän määrää tämän maan maatalouspolitiikasta”. Havan toteamus yksinkertaistaa Virolaisen toimintaa negatiiviseen suuntaan ja on täten tulkittavissa miehen vähättelyksi. Täysin negatiivista tai yksipuolista kuvaa Virolaisesta ei kuitenkaan anneta, sillä hän esiintyy myös positiivisissa yhteyksissä. Yhtä lailla SDP:n hyväksi toimineen neljännen elvytyspaketin saattaminen Virolaisen ansioksi ei jää miehen ainoaksi meriitiksi palstalla, sillä hänet esitetään vuoden 1977 numerossa 22 myös maataloustulolakiistun voittajana.³⁴¹

Hallitus- ja henkilökiistojen vuoksi Keskustankin alkutaipale Kulissien takana –osiossa on kokonaisuutta negatiivissävytteisempi. Positiivisia uutisia on eniten vuoden 1977 lopulta seuraavan vuoden alkupuolelle. Niissä kerrotaan muun muassa Ahti Karjalaisen ja Kekkonen suhteiden paranemisesta sekä povataan Väyrykselle hyviä tulevaisuuden näkymiä Johannes Virolaisen väistyessä puolueen puheenjohtajan paikalta. Väyryksen nuoruudessa piilevä potentiaali käännetään kuitenkin jo myöhemmin samana vuonna julkaistussa kirjoituksessa tätä vastaan, kun tämän ilmoitetaan olevan Virolaisen ja Sorsan toimesta niin vihattu, että yhteinen vihollisuus yhdistää jo muutoin erimielisyyksien kanssa kamppailevaa hallitustakin.³⁴²

Kokonaisuudessaan Keskustapuolue kärsii Havan käsittelyssä pääministeripuolue SDP:tä enemmän hallitusvastuun negatiivisista puolista. Havan ensimmäisessä osiossa esittämän näkemyksen mukaan Keskustaa jäytää pahempi sisäisen valtataistelu kuin esimerkiksi Kokoomuksessa. Perusteena tälle on Havan mukaan sekä puoluesihteerinä toimivan Mikko Immosen nuori ikä että kokeneemman Ahti Karjalaisen halukkuus taistella vallasta.³⁴³ Muun muassa Atti Blåfield ja Pekka Vuoristo ovat käsitelleet Karjalaisen ja Virolaisen välistä kamppailua teoksessaan *Kun valta vaihtui: mitä todella tapahtui presidentinvaalissa 1982* ja todenneet, että puoluesihteerin Immonen toimi kulissien takana Karjalaisen hyväksi puhdistessaan puolue-elimii ja eduskuntaryhmää

³⁴¹ UM 1977 nro 25 ”Virolainen vastaan Haavisto”; UM 1977 nro 22 ”Virolainen veti pitkän korren”.

³⁴² UM 1977 nro 23 ”Karjalaisen tähti taas nousee”; UM 1978 nro 9 ”Väyryksen valtaa juntataan jo”; UM 1978 nro 17 ”Voi Paavo, Paavo parka!”.

³⁴³ UM 1977 nro 13 ”Huipulla tuulee – Kestäkö Kalevilla karaktääri?”.

Virolaisen kannattajista, mikä johti vähitellen Karjalaisen takana olleiden K-linjalaisten enemmistöasemaan.³⁴⁴

Hava myös näyttää käyttävän SDP:hen verrattuna Keskusta kohtaan vähättelevämpää ja negatiivissävytteisempää kieltä, mikä ilmenee edellä esittämistäni sitaateista. Havan henkilökohtaisista poliittisista sidonnaisuuksista tai puoluekannasta ei ole tietoa, mutta osion perusteella häntä on vaikea kuvitella ainakaan Keskustan kannattajaksi. Huomio on mielenkiintoinen sikäli, että niin ikään politiikan sisältöjä lehdessä aktiivisesti käsitellyt Manu Paajanen vaikuttaa ryhmä 70:n jäsenyytensä ja runsaiden keskustapoliitikkojen haastattelujen perusteella olleen lähellä nimenomaan Keskustaa. Miehet vaikuttivat lehdessä yhtä aikaa vuoden 1978 alkuvaiheille saakka, jonka jälkeen Paajaselta ei ole enää ilmestynyt ainakaan politiikan sisältöihin liittyviä kirjoituksia. Lehden puolueettomuusihanteen huomioiden on mahdollista, että jossain määrin erilaisia katsomuksia edustavat miehet on tietoisesti valittu lehteen näkökulmien monipuolistamiseksi. Toisaalta voi olla mahdollista, että puoluekantaan ei ole kiinnitetty erityisemmin huomiota tai vaihtoehtoisesti se on saanut olla mitä tahansa, kunhan henkilö ei ole sosialisti tai muutoin erityisen vasemmistolainen.

8.4 SKDL/SKP

Eduskuntapuolueista SKDL on kokoonsa suhteutettuna selkeästi aliedustetuin. Kyse ei ole ainoastaan kirjoitusten vähäisestä määrästä, vaan myös siitä, ettei yksikään osiota dominoiva kirjoitus keskity puolueeseen. Kaikki kirjoitukset, joissa puolue tai sen toimija mainitaan, ovat lyhyehköjä, esimerkiksi poliittisia virkanimityksiä käsitteleviä ja suhteellisen ilmoitusluontoisia tekstejä tai vaihtoehtoisesti käsittelevät toimijoita myös muista puolueista. Vaikka tosiasiallisesti olisi niin, ettei SKDL olisi ollut tuona aikana pääosassa missään merkittävän uutisarvoisessa tapahtumassa, pidän silti puolueen selkeää sivuroolia puolueettomuusnäkökulman kannalta arveluttavana. On mahdollista, että Hava on tietoisesti jättänyt SKDL:n näkökulman vähälle käsittelylle. Aloite on voinut tulla mieheltä itseltään tai lehden toimitukselta, jonka jäsenistä erityisesti päätoimittaja Talven asenteellisuus vasemman laidan toimijoita kohtaan

³⁴⁴ Blåfield & Vuoristo 1982, 142 – 143.

näyttää ilmeiseltä. Toisaalta kyse voi olla myös jo aiemmin mainitsemastani valtopoliittisesta realiteetista, jonka mukaan SKDL oli tuolloin jakautunut sisäisesti kahtia, eikä kyennyt tästä syystä välttämättä toimimaan tehokkaan yhtenäisesti.

Joka tapauksessa suhtautuminen puolueeseen on indeksiaron perusteella lievästi negatiivinen. Lukeman voisi odottaa olevan alhaisempi, mutta toisaalta on muistettava, että alhainen esiintymismäärä ja enimmäkseen ilmoitusluontoiset kirjoitukset vaikuttavat arvoon hieman vääristävästi ja neutraloivasti. Esiintymismäärän alhaisuuteen vaikuttaa hieman myös se, että Hava on jättänyt puolueen mainitsematta ensimmäisen osion ”Huipulla tuulee” –kirjoituksessa, jossa on eritelty eri puolueiden valtopoliittista tilannetta. Kyseisessä kirjoituksessa käsitellään Kokoomusta, LKP:ta, RKP:ta, Keskustaa ja SDP:tä, mutta eduskuntapuolueista SKDL, SMP, SKL ja PKP on jätetty pois. Valinta on erikoinen useasta syystä. Ensinnäkin kaikkia muita hallituspuolueita on käsitelty; kirjoitus näyttää pikemminkin jättävän oppositiopuolueet vähemmälle huomiolle. Toiseksi SKDL:n tai tarkemmin SKP:n sisäisessä tilanteessa luulisi riittäneen analysoitavaa puolueen jakautuneisuuden vuoksi. Kolmanneksi puolue oli paikkamäärältään toiseksi suurin ja sillä oli viidennes kaikista eduskuntapaikoista.

Ensimmäiset puoluetta sivuavat kirjoitukset ovat melko neutraaleja. Niissä muun muassa esitellään SKP-taustaisen ministeri Arvo Aallon työllisyysohjelma ja listataan eduskunnan pisimpään istuneita kansanedustajia.³⁴⁵ Negatiivista julkisuutta tulee ensi kerran vuoden 1977 numerossa 18, jossa kerrotaan Kumi ja Nahkatyöväen Liiton edustakokouksen lähestymisestä ja, kuinka ”SKP:n vähemmistö yrittää heittää nykyisen puheenjohtajan Väinö Huhtamäen ulos”. Kirjoitus heijastelee puolueen sisäistä jakautumista ja lisää vielä pätevien miesten puutetta korostaen, että

”Mutkatonta Huhtamäen savustaminen ei ole SKP:n vähemmistöllekään. Moskovan koulunkäyneistä ja poliittista kokemusta omaavista miehistä on pulaa.”³⁴⁶

³⁴⁵ UM 1977 nro 15 ”Arvo Aallolta työllisyysohjelma”; UM 1977 nro 16 ”Eduskunnan veteraanit”.

³⁴⁶ UM 1977 nro 18 ”Huhtamäki tulilinjalla”.

Edellinen antaisi viitteitä siitä, että Hava ei välttämättä ota puoluetta sen sisäisten kiistojen ja ”miehistöpulan” vuoksi yhtä vakavasti kuin muita suuria puolueita. Vuoden 1977 numerossa 22 oleva kirjoitus ”Kommunistit yllättävät” teroittaa kyseistä vaikutelmaa ihmettelemällä, kuinka kommunistit ”tuntuvat tekevän hallituksessa ihan mitä demarit sanovat, kommunistinen ay-siipi jyrää kaikessa hallituksen taakse.” Hava lisää tähän, että kommunistien yhteistyöhalukkuuteen voi olla syynä se, että hallituksesta lähteminen tulkittaisiin taistolaisiiven voitoksi. Selvää kuitenkin näyttää olevan, ettei Hava pidä puoluetta erityisen yhteistyökykyisenä.³⁴⁷

Puolueen negatiivista imagoa heijastelenee sekin, etteivät positiivisiksi esiintymisiksi luokittelemani kirjoitukset ole erityisen kiittäviä, vaan jopa tulkinnanvaraisia. Erityisesti rajatapauksena pidän puolueiden kiireistä kokouskesää käsittelevää kirjoitusta, jossa Aarne Saarisen odotetaan jatkavan SKP:n puheenjohtajana, vaikka ”kokouksesta odotetaan riitasointuista”. Olen laskenut Saarisen jatkon positiiviseksi asiaksi siksi, että tämän jatkaminen riitaisassa ilmapiirissä viestinee puolueen hallitusvastuun jatkumisesta ja puolueen enemmistön tuesta. Lisäksi Saarisen kuva on Virolaisen kuvan ohella kirjoituksen suurin ja kuvaa johtajan taaksepäin nojautuneena ja jokseenkin rentoutuneena.³⁴⁸

Saarinen esiintyy myös toisessa positiivissävytteisessä kirjoituksessa saman vuoden numerossa 21. Siinä esitellään haamukirjoittajia puoluejohtajien takana ja paljastetaan, että Saarinen kirjoittaa puheensa itse. Olen tulkinnut Saarisen itsenäisyyden tässä yhteydessä positiiviseksi asiaksi, vaikka itsessään se ei sitä välttämättä ole. Positiivinen vaikutelma syntyy nähdäkseni siitä, että samassa yhteydessä monien muiden vaikutusvaltaisten miesten takaa paljastuu haamukirjoittaja tai useampi, jolloin Saarinen vaikuttaa sitoutuneemmalta ja itsenäisemmin ajattelevalta.³⁴⁹ Kolmas positiivinen uutinen on vain lyhyt ilmoitus SKDL:n Aarne Pulkkisen kuolemasta ja lisämelaisen Veikko J. Rytkösen noususta tämän

³⁴⁷ UM 1977 nro 22 ”Kommunistit yllättävät”.

³⁴⁸ UM 1978 nro 7 ”Kokoussuma kesäkuussa”.

³⁴⁹ UM 1978 nro 21 ”Politiikan haamukirjoittajat”.

tilalle. Positiiviseksi kirjoituksen olen laskenut siksi, että Rytkönen kuvataan siinä ”lupsakkaana miehenä, jolla on hyvä maine yhteistyökykyisenä poliitikkona”.³⁵⁰

Kokonaisuudessaan SKDL/SKP:n kuvaus vaikuttaa lievästi asenteelliselta, joskin vähemmän negatiivissävytteiseltä kuin monien muiden lehden kirjoittajien teksteissä. Neutraaleiksi luokittelimiani kirjoituksia on 5, mikä on lähes puolet kaikista kirjoituksista. Tämä on mielestäni tarkemman tarkastelun perusteella mielekkäämpää tulkita välinpitämättömyydeksi asiallisuuden sijaan. Halu jättää ”kommunistit” vähälle huomiolle olisi ymmärrettävämpi, jos Hava ottaisi selkeästi kantaa antikommunismiin tai demokratian puolustamisen puolesta. Hän ei kuitenkaan ilmaise pitävänsä kommunisteja samalla tavoin yhteiskunnan vastaisina kuin vaikkapa Halsti. Kenties Hava on pyrkinyt objektiivisuuteen välttelemällä sen paremmin isommin ylistäviä kuin lyttääviäkään kirjoituksia.

8.5 Kokoomus

Kokoomuksen esiintymiset saavat positiivisen arvon, vaikka kielteisiä kirjoituksiakin puolueesta tai sen toimijoista esiintyy. Suuri osuus kirjoituksista liittyy puolueen puheenjohtajan asemaan, sillä jo ensimmäisessä osiossa uumoillaan Harri Holkerin valmistautuvan jättämään paikkansa. Joitakin näistä kirjoituksista kuvastaa varsin kaksijakoinen tunnelma: toisaalta annetaan ymmärtää, että Holkerin näkökulmasta siirtyminen syrjään on hyvä asia, mutta toisaalta taas uuden uskottavan johtajan saaminen puolueelle koetaan haastavaksi. Niin sanotusti ”kahta ilmaa” sisältävissä kirjoituksissa olen ratkaissut asian laskemalla kirjoituksen neutraaliksi, mikäli kumpikaan näkökulma ei syrjäytä toista tai asetu ensisijaiseksi.

Jo aivan ensimmäisessä osiossa Holkerin tulevaisuutta pohditaan kahdessa kirjoituksessa. Ensimmäinen kertoo Holkerin olevan kiinnostunut Päiviö Hetemäen paikasta Suomen Pankissa ja toinen taas erittelee laajemman puoluekatsauksen yhteydessä mahdollisia Holkerin seuraajia.³⁵¹ Vuoden 1978 numerossa 15 asiaa tarkastellaan uudessa valossa, sillä Holkerin pääsy Suomen Pankin johtokuntaan on

³⁵⁰ UM 1978 nro 1 ”Tervetuloa Rytkönen”.

³⁵¹ UM 1977 nro 13 ”Holkeri – Hetemäki – akseli” ja ”Huipulla tuulee – Kestäkö Kalevin karaktääri?”.

varmistunut. Siinä kerrotaan Ilkka Suomisen olevan Holkerin henkilökohtainen suosikki seuraavaksi puheenjohtajaksi. Hava ei kuitenkaan pidä Suomisen mahdollisuuksia erityisen hyvinä ensimmäisen osion puoluekatsauksessa, jossa todetaan tämän kohdalla pätevän säännön ”kukaan ei tule enää takaisin”. Hava viittaa siihen, ettei Suominen ollut enää vuonna 1977 kansanedustaja. Mies pitikin taukoa eduskuntatyöstä vuodesta 1975 vuoteen 1983, jolloin hän palasi puolueen puheenjohtajan roolissa – vastoin Havan ennustusta.³⁵²

Kokoomuksen kohtelua tarkasteltaessa havaitaan, että vuoden 1978 alkupuolella sävy puoluetta kohtaan muuttuu positiivisemmaksi. Itse asiassa puoluetta tai sen toimijoita ei kyseisen vuoden numerossa kolme olevan osion jälkeen mainita enää kertaakaan negatiivisessa asiayhteydessä. Tätä ennen kohtelu on ollut enimmäkseen neutraalia joskin useammin negatiivista kuin positiivista. Vaikka pintapuolisesti tarkastellen näyttäisi siltä, että kohtelussa tapahtuu käänne, eivät loppupuolen positiiviset jutut ole todellisuudessa kuin marginaalisesti positiivisia. Tässä kohtaa on mielestäni tärkeää kritisoida suhtautumisindeksin epätarkkuutta; kun neutraalin nollan ja positiivisen +1:n väliin ei sijoitu arvoja, voi vain lievästi positiivinen kirjoitus saada korkeamman arvon kuin sille oikeutetusti kuuluisi. Näin on käynyt muutamien kirjoitusten kohdalla. Esimerkiksi vuoden 1979 numerossa neljä eritellään puolueiden vaaliohjelmia. Suurin osa käsittelystä on neutraalia ohjelmakohtien luettelointia ja vain yksittäiset kohdat tekstissä saattavat sisältää positiivista tai negatiivista asennetta ilmaisevaa sanailua. Kokoomuksen kohdalla negatiivisia huomioita tai piikkejä ei esiinny ja positiivinen asennoituminen näkyy vain ensimmäisessä kappaleessa, jossa todetaan puolueen pitävän ”harhaanjohtavana vain vaalitulanteeseen tarkoitettujen lupausluetteloiden laatimista”. Kohdan positiivisuus syntyy suhteesta kontekstiin. Hava nimittäin kirjoittaa osion ingressissä negatiiviseen seuraavasti:

”Äänestätpä eduskuntavaaleissa melkein mitä puoluetta tahansa, voit olla varma, etää työttömyys katoaa, omaan asuntoon pääsee hyvin pienellä omalla pääomalla, lapsilisiä korotetaan, tuloverotusta alennetaan,

³⁵² <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/273.aspx>, viitattu 16.10.2017.

harkintaverotus poistuu, ylisuuret eläkkeet leikataan ja ulkopoliittikkamme pysyy nykyisellä linjalla.”³⁵³

Tämä vaalilupauksien piikittelyksi tarkoitettu ingressi antaa nähdäkseni ”lupausluetteloihin” kriittisesti suhtautuvasta Kokoomuksesta positiivisen vaikutelman. Muutoin osion neutraali luettelomaisuus ei tekisi oikeutta positiiviselle arvolle.³⁵⁴

Positiiviseksi Kokoomuksen arvoa nostaa Raimo Ilaskiven arvostava kohtelu. Vuoden 1978 numerossa 17 Hava kuvaa Ilaskiven olevan ”mainio kulissien takainen taktikko”. Aiemmin samana vuonna Ilaskivi oli myös yksi kolmesta poliitikosta, joiden ihannehallitus julkaistiin osiossa. Kokoomusvaikuttaja edustaa kirjoituksessa hallituksen muodostamisesta ulossuljettua poliitikkoa, jolla olisi kuitenkin tuore vaihtoehto vallitsevalle kokoonpanolle. Hava saattelee poliitikkojen vaihtoehdot toteamuksella ” ’vanhassa vara paras’ on toki koettu kansanviisaus, mutta jos sittenkin kokeiltaisiin uutta ja ennen näkemätöntä.”, mikä saattaa olla vihje toimittajan turhautumisesta pitkään hallinneita kansanrintamahallituksia kohtaan. Turhautuminen olisi linjassa lähes kaikkien hallituspuolueiden saamien negatiivisten arvojen kanssa.³⁵⁵

Ilaskiveä mainioksi taktikoksi kehunut kirjoitus erittelee saman vuoden numerossa 4 julkaistun kirjoituksen ohella Helsingin valtapoliittista tilannetta ja spekuloi tulevilla yliormestarilla. Olen laskenut molemmat kirjoitukset positiivisesti Kokoomuksen suhtautuviksi, sillä niissä yliormestarin paikka katsotaan puolueelle kuuluvaksi. Mistään hehkutuksesta tai asenteellisesti Kokoomusta suosivasta kirjoittelusta ei kuitenkaan voida puhua, koska Hava yksinkertaisesti toteaa kokoomuslaisen valinnan olevan parhaiten linjassa kunnallisvaalien tuloksen ja Helsingin porvarillisuuden kanssa.³⁵⁶

Kaiken kaikkiaan pidän Kokoomuksen saamaa positiivista arvoa hieman harhaanjohtavana. Asenne puoluetta ja sen toimijoita kohtaan ei missään tapauksessa

³⁵³ UM 1979 nro 4 ”Lupausten kulta-aika”.

³⁵⁴ UM 1979 nro 4 ”Lupausten kulta-aika”.

³⁵⁵ UM 1978 nro 5 ”Minun hallitukseni”; UM 1978 nro 17 ”Johtopaikkojen isojako nyt toimikunnassa”.

³⁵⁶ UM 1978 nro 4 ”Helsingin valtapaketti – ja kokoomuksen”; UM 1978 nro 17 ”Johtopaikkojen isojako nyt toimikunnassa”.

ole kriittinen tai negatiivinen, mutta kenties tarkemmilla mittausmenetelmillä se paljastuisi lievemmin positiiviseksi. Puolueen positiivinen imago johtuu myös suoranaisten kritiikin vähäisyydestä. Oikeastaan vain kahdessa tapauksessa on nostettu esiin puolueen kannalta kiusallisia seikkoja. Ensimmäinen on puolueesta erotetun Kullervo Rainion toiminen Yleisradion ohjelmaneuvoistossa erosta huolimatta ja toinen Jarmo Virmavirran kirjoittaman Kokoomuksen historiaa käsittelevän teoksen esittely, jossa kritisoidaan puolueen hitautta tehdä pesäero Paasikiven-Kekkosen linjaa vastustaviin jäseniinsä. Jälkimmäisessä tapauksessa negatiivisuutta tosin pehmentää kaksi seikkaa. Ensinnäkin samassa yhteydessä on mainittu myös Holkerin julkaisseen tuntojaan tilittävän teoksen, jota kuvataan isänmaanrakkautta ylistäväksi ja siten kansalaisten tuntoihin oletettavasti positiivisesti vaikuttavaksi teokseksi. Toiseksi Virmavirta ja Holkeri kuvataan vanhaksi taistelupariksi, joiden erimielisyyksien annetaan ymmärtää vaikuttaneen teoksen syntyyn.³⁵⁷

8.6 Pienet ja keskisuuret puolueet

Pienten ja keskisuurten puolueiden kohtelun havainnointia vaikeuttaa se tosiasia, ettei mikään niistä ole esiintynyt erityisen usein suurten puolueiden dominoimassa Kulissien takana –osiossa. SMP:lla, RKP:lla ja PKP:lla on kaikilla vain kolme esiintymistä, SKL:lla neljä. SMP:sta vuoden 1972 lopulla irronnut SKYP ei ole saanut yhtäkään mainintaa. SKYP:n poissaolo on tosin ymmärrettävä, sillä puolue menetti kaikki kansanedustajansa keväällä 1977, kun sen eduskuntaryhmän ainoa jäsen Matti Asunmaa loikkasi Keskustaan.³⁵⁸

Kaikista eduskuntapuolueista kielteisimmän kohtelun saanut LKP on esiintynyt paikkamäärältään yhtä suurta RKP:ta useammin. Sen kohtelun kielteisyyden pääasiallinen selitys liittyy puolueen tilaan tuona aikana. Hava kertoo ensimmäisen osion yhteydessä olevassa puoluekatsauksessa, kuinka ”Kepu päättää jo nyt, miten paljon liberaalit saavat kansanedustajia”. Hava viittaa tällä siihen, kuinka Keskustapuolue pystyi vaaliliittojen avulla vaikuttamaan merkittävästi LKP:n

³⁵⁷ UM 1977 nro 13 ”Rainion kantti ei petä”; UM 1977 nro 23 ”Kirjaileva kokoomus”.

³⁵⁸ Kojo 1973, 25 – 26; <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910010.aspx>, viitattu 26.10.2017.

vaalimenestykseen. Puheenjohtaja Pekka Tarjanteen jatkoon Hava ei usko, kuten ei myöskään positiivisiin tulevaisuudennäkymiin koko puolueelle. Kritiikkinsä Hava kiteyttää lopuksi varsin kärkevästi:

”Suomessa LKP on samanlainen kuin liberalismi muissakin maissa. Pienissä asioissa ovat oikeassa, mutta suurissa kysymyksissä aina väärässä.”³⁵⁹

Samassa osiossa oleva toinen kirjoitus mainitsee myös Tarjanteen nimityksen posti- ja lennätinhallituksen johtoon jumiutuneen presidentin pöydälle. Syyksi mainitaan demareiden halukkuus saada oma miehensä kyseiselle paikalle. Demareita arvellaan myös häiritsevän se tosiasia, että Tarjanne on sukua Oy Nokia Ab:n Kari Kairamolle, mikä saattaisi johtaa tulevien suurten hankintojen ohjautumiseen Nokian tilauskantaan. Kirjoituksen kielteisyyden sinetöi kuva, jossa Tarjanne katsoo alaspäin posket pullistuneena kuvatekstin ilkkua ”Tarjanteen nimitys on tuottanut nielemisvaikeuksia”.³⁶⁰

Toinen merkittävä piirre LKP:n kielteisessä kohtelussa on se, että LKP:n edustajan esittämä uudistus on ainoa koko osion historiassa, johon Hava ottaa jyrkän kielteisesti kantaa. Kyse on vuoden 1977 numerossa 17 julkaistun osion kirjoituksesta, jossa Hava kertoo oikeusministeri Tuure Salon esittäneen vankilarangaistusten lyhentämistä. Hava antaa esimerkin tapauksesta, jossa henkilö oli useista rikoksista, mutta oli vielä vapaana, koska voimassa oleva lain mukaan alle vuoden tuomion saanutta henkilöä ei voida passittaa vankilaan, mikäli hän on valittanut päätöksestä. Hava kritisoi rikoslakia todeten, että ”Rikollisten oikeusturvan suojaksi on rakennettu järjestelmä, joka kasvatti ammatti- ja uusintarikollisia”. Lopuksi Hava pilkkaa Salon esitystä ilkkumalla, että ”Ilmeisesti oikein edistyksellinen poliitikko esittää vielä, että rikollisille pitää ruveta maksamaan valtion varoista erityistä murto-, murha- ja varkaustukea”.³⁶¹

LKP:n kielteisen kohtelun lisäksi huomio kiinnittyy SKL:n erittäin positiiviseen kohteluun. Kaikki neljä puolueen mainitsevaa kirjoitusta ovat luokiteltavissa positiivisiksi. Tässä yhteydessä on kuitenkin tarkennettava, että SKL:n kohtelua koskee sama kritiikki kuin Kokoomuksenkin tapauksessa: todellisuudessa vain lievästi

³⁵⁹ UM 1977 nro 13 ”Huipulla tuulee – Kestääkö Kalevilla karaktääri?”.

³⁶⁰ UM 1977 nro 13 ”Verojohtaja pysyköön demarina”.

³⁶¹ UM 1977 nro 17 ”Tuure Salon rangaistukset”.

positiivinen kohtelu voi näyttäytyä lukujen tasolla paljon parempana. Tässä tapauksessa kvalitatiivinen tarkastelu täydentää kvantitatiivista hyvin. SKL:n esiintymisiä tarkastelemalla selviää, että puolue ei ole kertaakaan esiintynyt yksinään minkään osiota dominoivan kirjoituksen toimijana, vaan joka kerralla kyse on ollut kirjoituksesta, jonka pääasialliseen teemaan SKL tai sen toimija kytkeytyy vain sivujuonteen omaisesti.

Ensimmäinen esiintyminen on presidentin valitsijamiesvaalien tuloksia erittelevän kirjoituksen yhteydessä, joka mainitsee SKDL:ää ja RKP:ta lukuun ottamatta kaikki puolueet. Siinä positiivisuus syntyy lähinnä siitä, että Hava kehottaa olemaan väheksymättä käynnissä olevaa liikettä, jolla ”on varmasti vaikutusta Suomen politiikassa”. Kirjoitus korostaa lisäksi kristillisten itsenäisyyttä Keskustapuolueen vaikutuksesta ja lestadiolaisesta suuntauksesta.³⁶² Toinen esiintyminen kansanedustaja Veikko Matikkalan ihannehallituksen esittely. Positiivisesta huomiosta huolimatta esiintymisen arvoa laskee se, että Matikkalan ohella myös PKP:n Georg C. Ehrnrooth ja Kokoomuksen Raimo Ilaskivi ovat saaneet esittää omat näkemyksensä, eikä SKL:n vaihtoehto pääse millään tavoin keskiöön.³⁶³ Kolmas esiintyminen koostuu UM-gallupin tulosten erittelystä, jossa kaikki puolueet saavat positiivista huomiota. SKL:n edustajana on Raino Westerholm, jonka todetaan saavan kannatusta tasaisesti kaikilta ikäryhmiltä. Positiivisuutta nostaa myös havainto, jonka mukaan Westerholm pärjäsikin presidenttigallupissa paremmin kuin SKDL:n Ele Alenius tai Kokoomuksen Harri Holkeri saaden kahden prosentin kannatuksen edellisten joutuessa tyytymään yhteen prosenttiin.³⁶⁴ Viimeisen esiintymisen positiivisuus on kenties kaikkein tulkinnanvaraisin. Kyseessä on eri puolueiden vaaliohjelmaa esittelevä kirjoitus, jossa myönteinen vaikutelma koostuu Havan tekemästä huomiosta, jonka mukaan SKL:n teema ”perusarvot kunniaan” toi valitsijamiesvaaleissa puolueelle niin hyvän tuloksen, että ”nyt samaa toistavat kaikki muutkin porvaripuolueet”. Kirjoitus on kuitenkin muutoin neutraalisti ohjelmakohtia luetteleva ja kaikki puolueet huomioiva kokonaisuus, jossa SKL:n osuus ei erityisemmin nouse esiin. Se kuitenkin sisältää edellä

³⁶² UM 1978 nro 2 ”Ohi on!”

³⁶³ UM 1978 nro 5 ”Minun hallitukseni”.

³⁶⁴ UM 1978 nro 10 ”Koivisto ylivoimainen presidentti-suosikki”.

mainitsemani onnistumisen, kun taas esimerkiksi SDP:n osalta sävy on kielteisempi Havan mainitessa sosialismin kuultavan sen ohjelmasta läpi enää "vaaleanpunaisena".³⁶⁵

SKL:n ohella myös RKP, PKP ja SMP esiintyvät useimmiten yhteyksissä, joissa ne eivät ole kirjoituksen pääasiallisena objektina, vaan esimerkiksi esiintyvät lähes kaikkia puolueita koskevissa, listaavissa kirjoituksissa. Esimerkiksi SMP:n esiintymisistä yksikään ei ole vain puoluetta tai sen toimijaa itseään käsittelevä, vaan maininta suuremman kokonaisuuden yhteydessä. Ensiesiintyminen on neutraali listaus eduskunnan pisimpään istuneista kansanedustajista, jossa luonnollisesti tunnustetaan Veikko Vennamon pitkä eduskuntataival. Toisessa esiintymisessä sen sijaan eritellään yleisesti presidentin valitsijamiesvaalin tuloksia ja siinä todetaan SMP:n kohdalla melko kielteiseen sävyyn "Sisäistä levottomuutta riittää" ja analysoidaan Kekkonen myötävaikuttaneen omalla toiminnallaan äärioikeistolaisten liikkeen perustan luomiseen. Kolmannessa tapauksessa annetaan tunnustusta Vennamon puhujanlahjoille, jotka olivat saaneet kiitosta häntä Kekkonen seuraajaksi äänestäneiden gallupvastaajien keskuudessa.³⁶⁶

Esiintymisistä toinen on mielenkiintoinen sikäli, että siinä Hava kytkee SMP:n ja äärioikeiston toisiinsa. Mikäli Hava on todella pitänyt puoluetta äärioikeistolaisena, on luonnollista, ettei sille ole annettu juurikaan tilaa esiintyä lehdessä. Suoraa vastausta kysymykseen ei saada, mutta huomioiden SMP:n negatiivissävytteisen kohtelun lehden historiassa näyttää siltä, ettei puolueen toimintaa ole erityisemmin arvostettu. Toki Kulissien takana –osion aikoihin puolueen koko eduskunnassa oli romahtanut vuoden 1975 eduskuntavaalien seurauksena, mikä lienee vahvistanut vaikutelmaa puolueen lyhytaikaisesta protestiluonteesta.

Kaiken kaikkiaan pienille ja keskisuurille puolueille on varattu osiossa todella marginaalinen rooli. Tätä kuvastaa hyvin se tosiasia, että kyseisten puolueiden esiintymisten summa on 26, mikä on pienempi kuin eniten esiintyneiden yksittäisten

³⁶⁵ UM 1979 nro 4 "Lupausten kulta-aika".

³⁶⁶ UM 1977 nro 16 "Eduskunnan veteraanit"; UM 1978 nro 2 "Ohi on!"; UM 1978 nro 10 "Koivisto ylivoimainen presidenttisuosikki".

puolueiden, Keskustan ja SDP:n esiintymismäärät. Esiintymisten vähäinen määrä ja sijoittuminen muitakin toimijoita käsittelevien tekstien yhteyteen aiheuttaa sen, ettei esimerkiksi SKL todennäköisesti representoidu lukijoille erityisen ansiokkaana toimijana positiivisesta kohtelustaan huolimatta.

9 Kokoava analyysi ja johtopäätökset

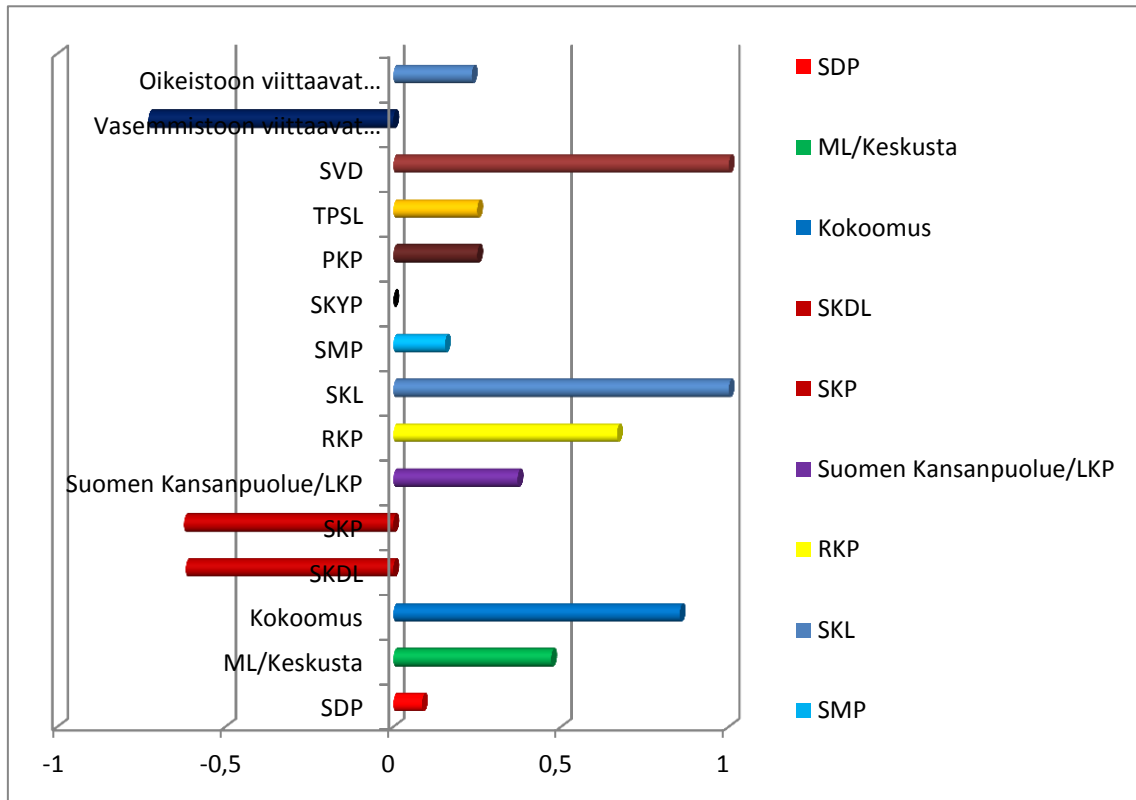
Jotta kokonaiskuvan muodostaminen puolueiden kohtelusta lehdessä olisi mahdollista, olen laatinut suhtautumisindeksin, jossa huomioidaan muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta kaikki toimijoiden esiintymiset lehdessä. Olen jättänyt huomioimatta ainoastaan ne esiintymiset, joissa puhutaan puolueista tai poliitikoista yleisellä tasolla toimijoita sen kummemmin yksilöimättä. Tällainen kirjoitus on esimerkiksi vuoden 1972 numerossa 20 ilmestynyt lukijan mielipide, jossa ihmetellään poliitikkojen riitaisuutta mainitsematta ketään kuitenkaan nimeltä.³⁶⁷

Osa lehden sisällöistä on sellaisia, ettei niissä yksilöidä puolueita, vaan puhutaan yleisellä tasolla oikeistosta tai vasemmistosta. Vasemmistosta tosin puhutaan yhtenä kokonaisuutena usein, mutta oikeistosta taas ei juuri koskaan. Kuvaavaa on, että siinä missä koko lehden elinkaaren aikana oikeistoon viitataan joko suoraan tai epäsuorasti 17 kertaa, viitataan vasemmistoon 85 kertaa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että vasemmistoon yleisesti viittaavat kirjoitukset vaikuttaisivat vasemmistopuolueiden indeksiarvoihin huomattavasti enemmän kuin oikeistoon viittaavat kirjoitukset oikeiston vastaaviin. Vaikutus ei selity niinkään määrällä, vaan laadulla. Vasemmistosta yleisellä tasolla puhuttaessa sävy on nimittäin erittäin usein negatiivinen. Tästä kertoo se, että SDP:n indeksiarvo on lievästi positiivinen, mikäli huomioidaan vain varmuudella puolueeseen viittaavat kirjoitukset, mutta kääntyy selvästi negatiiviseksi, mikäli laskelmassa huomioidaan vasemmistoon yleisesti viittaavat kirjoitukset. SKP:n ja SKDL:n indeksiarvoon kyseisten kirjoitusten huomiointi ei taas vaikuta juurikaan, sillä niiden kohtelu on jo lähtökohtaisesti selvästi negatiivista. Olen päättänyt ratkaista asian huomioimalla puolueiden indeksiarvoja laskiessani vain ne kirjoitukset, joissa puolue on mainittu nimeltä tai se on kontekstin perusteella varmuudella tunnistettavissa. Lisäksi olen laskenut vasemmistoon ja oikeistoon yleisellä tasolla viittaaville kirjoituksille suhtautumisindeksit ja merkinnyt ne näkyviin. Tällä tavoin haluan varmistaa sen, että yleisellä tasolla liikkuvien kirjoitusten vaikutus on nähtävissä välttämällä samalla kuitenkin ne ongelmat, joita liittyy puolueiden luokitteluun oikeistoon ja vasemmistoon. Ongelmia ei aiheuttaisi ainoastaan se, miten yksittäiset

³⁶⁷ UM 1972 nro 20 "Missä on suvaitsevaisuus?".

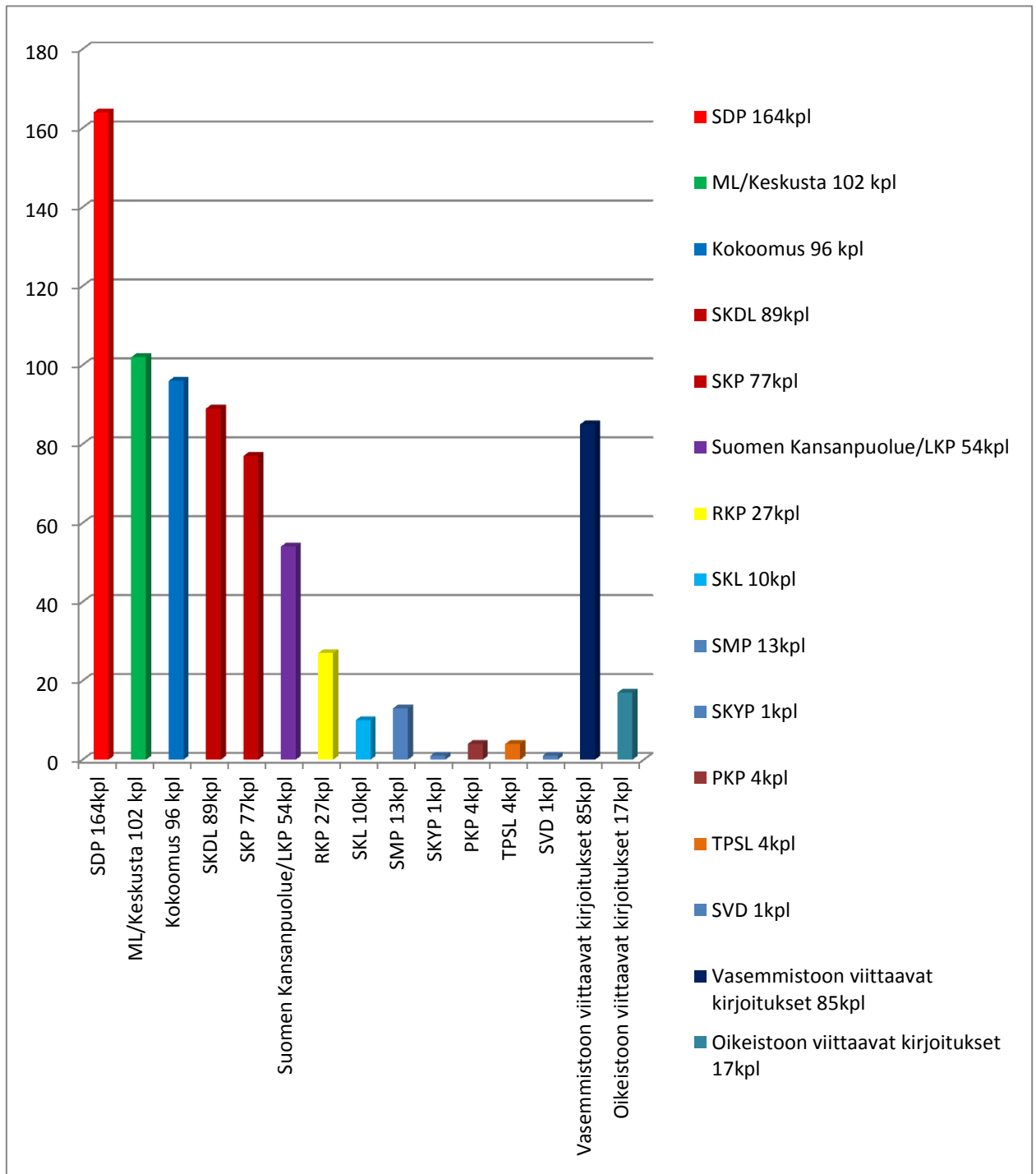
puolueet tulisi oikeisto-vasemmisto –akselille sijoittaa, vaan myös se, etteivät kaikki kirjoittajat ole välttämättä olleet yhtä mieltä luokitteluperusteista.

TAULUKKO 7 Puolueiden kohtelu Uusi Maailma lehdessä 1963 – 79 suhtautumisindeksillä mitattuna

n=743 Lähde: UM 1963 nro 1 (9.8.1963) – UM 1979 nro 8 (11.4.1979)

TAULUKKO 8 Puolueiden esiintymismäärät Uusi Maailma lehdessä 1963 – 79

n=743 Lähde: UM 1963 nro 1 (9.8.1963) – UM 1979 nro 8 (11.4.1979)

Taulukko 8 osoittaa, että SDP on ollut ylivoimaisesti eniten esillä ollut puolue Uudessa Maailmassa. Tämä on varsin luonnollista, sillä se oli aikakauden suurin ja myös tyypillisesti hallitusvastuuta kantanut puolue. Henkilöhaastatteluosiossa saimme

havaita, että SDP:n toimijoita on haastateltu lehdessä runsaasti, yhteensä 18 kertaa. Tämän lisäksi sen toimijoita on kuultu myös lyhyemmissä, esimerkiksi jonkin alan asiantuntijuutta edellyttävissä yhteyksissä. Esimerkkinä tästä on useaan otteeseen lehdessä 1960-luvulla kirjoitelleen Meri Tuuli –nimimerkin kuuden sivun mittainen eettinen pohdinta prostituution laillistamisesta, jossa asiantuntijana käytetään sekä Kokoomuksen Jouni Apajalahtea että SDP:n Antti-Veikko Perheentupaa.³⁶⁸ Merkittävä osuus SDP:n esiintymisistä koostuu kuitenkin Wolf Halstin kolumneista, joissa puolueen toiminta tai ominaisuudet nostetaan tyypillisesti esiin jonkin haitalliseksi koetun ilmiön yhteydessä. Halsti käsittelee demareita usein myös laajemmin vasemmistosta puhuessaan, sillä hän näkee monien vasemmiston toiminnan ongelmallisten aspektien olevan yhteisiä niin sosialidemokraateille kuin kommunisteillekin.

SDP:n saama arvo on lievästi positiivisen puolella, mutta kuitenkin melko lähellä nollaa, mikä tarkoittaisi suhteellisen neutraalia kohtelua. Pidän kuitenkin neutraalista kohtelusta puhumista harhaanjohtavana, sillä asennoituminen puolueeseen vaihtelee merkittävästi riippuen siitä, kuka siitä kirjoittaa. Esimerkiksi Eila Sarkama mainitsee puolueen vain lähtökohtaisesti positiivissävytteisten ja usein lähes täysin politiikan sisältöjä vailla olevien henkilöhaastattelujen yhteydessä, jolloin hänen kauttaan puolueen representaatio on leimallisesti positiivista. Vaihtoehtoisesti Wolf Halsti ja Manu Paajanen suhtautuvat demareihin lähes kategorisen kielteisesti mainiten puolueen useimmiten negatiivisissa yhteyksissä.

Lisäksi henkilöhaastattelujen merkitys on monella tapaa korostainen. Ensinnäkin ne ovat antaneet lähes poikkeuksetta puolueen toimijoista positiivisen kuvan. Koska toimijat ovat päässeet niissä aktiivisesti kertomaan näkemyksiään, olen antanut niille useimmiten arvoksi +2. Muissa yhteyksissä puolueen käsittely on kuitenkin ollut paljon kielteisempää ja paikoin suorastaan vihamielistä, minkä vuoksi arvot 0 ja -1 ovat puolueen esiintymisille kaikkein tyypillisimmät. Toiseksi on syytä muistaa, että henkilöhaastattelujen positiivisuuteen vaikuttanee sekin, että niihin on valikoitu enimmäkseen oikeistososialidemokraateiksi luonnehdittavissa olevia, Väinö Leskisen,

³⁶⁸ UM 1968 nro 19 ”Haluaisitteko Suomeen laillistetun prostituution?”.

Lasse Lehtisen ja Kaarlo Pitsingin kaltaisia henkilöitä. Selkeästi vasemmistolaisemman profiilin omaavista demareista ääneen ovat päässeet lähinnä vain ylimpään johtoon kuulunut Kalevi Sorsa ja Yleisradion pääjohtajan Erkki Raatikaisen kanssa kiinnostavan voimakaksikon muodostanut kansanedustaja Kaisa Raatikainen. Lehdessä aktiivisesti näkemyksiään esittäneiden vasemmistolaisten vähyydestä ja oikeistopainotteisesta profiilista kertoo kuvaavasti se tosiseikka, ettei sosialismia puolustavia kirjoituksia tahdo löytyä lehdestä lainkaan. Sen sijaan sosialismia kritisoivia kirjoituksia on löydettävissä runsaasti. Aatetta kritisoivat niin lukijat, Rolf Berner kuin itse päätoimittaja Talvikin.

SDP säästyy kuitenkin purevimmalta kritiikiltä, joka kohdistetaan kommunisteihin, anarkisteihin, radikaaleihin ja kaikkiin lehdessä ääri vasemmistolaisiksi miellettyihin tahoihin. Tämä useassa kohdin esille ottamani vasemmistokriittisyys heijastuu erityisesti SKDL:n kohtelua mittaavassa arvossa, joka on selkeästi negatiivisen puolella. SKDL on täten kaikkein negatiivisinta kohtelua saanut eduskuntapuolue. Ero parhainta kohtelua nauttivaan Kokoomukseen on merkittävä, mutta myös toiseksi viileintä kohtelua osakseen saaneisiin demareihin on matkaa.

Mistä SKDL:n huono kohtelu sitten johtuu? Vaikuttavia tekijöitä on useita. Henkilöhaastatteluosiossa saimme havaita, että puolueen toimijoita on haastateltu vain kahdesti, mikä oli poikkeuksellisen pieni luku etenkin muihin samaa kokoluokkaa oleviin puolueisiin verrattuna. Koska SKDL ei haastattelujen kautta saanut juurikaan toimijoidensa ääntä kuuluviin, se jäi lähes tyystin vaille niitä lukuisia +2 arvon saaneita esiintymisiä, jotka vaikuttavat nostavasti kokonaisarvoon. Lisäksi SKDL:n tappioksi koituvat lukuisat kommunistien toimintaa kritisoivat kirjoitukset, joita etenkin Halsti on laatinut runsaasti. SKP:n toiminta vaikuttaa väistämättä SKDL:n toimintaan, sillä kommunisteilla oli yhteistyöpuolueeksi luodussa SKDL:ssä aina hallitseva asema. SKP oli myös vahvasti mukana SKDL:n perustamisessa, sillä tarvittiin laaja-alainen demokraattisten voimien yhteistyöjärjestö kommunistisen puolueen pitämiseksi kaaderipuolueena.³⁶⁹ SKP:n ja SKDL:n indeksiarvojen samankaltaisuus selittyy edellä mainitulla yhteydellä. Kirjoittajat puhuttelivat niitä usein yhtenä ja samana toimijana

³⁶⁹ Haikara 1975, 22 – 23; 260 – 261.

tai mainitsivat harvoin toisen ilman toista. Tästä syystä suurin osa puolueiden esiintymisistä on laskettu osaksi molempien arvoa.

Keskimääräistä arvostavammin SKDL:ää Kulissien takana –osiossaan kohdellut Jouko Hava taipuu hänkin lievästi negatiivisen puolelle painuvaan kohteluun puoluetta kohtaan. Havan osiossa havaittiin samankaltainen ilmiö kuin henkilöhaastattelujen suhteen siinä, etteivät SKDL:n edustajat päässeet aktiivisesti ääneen tai olleet juuri koskaan pääosassa osion kirjoituksissa. Nähdäkseni tätä eräänlaisen ”välipitämättömyyden” tai valikoinnin harjoittamista on toteutettu lehdessä laajemminkin vasemmiston näkökulmaa esittelevien kirjoitusten vähäisestä määrästä johtuen. Vaikka yleisesti vasemmistoon viittaavia kirjoituksia on huomattavasti enemmän kuin oikeistoon viittaavia, osoittaa indeksi-arvo vasemmistokirjoitusten kohtelun laadun olevan erittäin negatiivista. Tämä johtuu siitä, että vasemmisto kokonaisuutena alistetaan tyyppillisesti kritiikin kohteena olevaksi objektiksi, joka ei saa puolustautumismahdollisuutta syytösten edessä.

Jo edellä mainitsemani sosialismin puolustamiseen tähtäävän kirjoittelun puuttuminen on vain yksi esimerkki vasemmistolaisen näkökulman vähäisyydestä lehdessä. Muita voidaan ajatella olevan vaikkapa vaalimainoksien tai säännöllisesti kirjoittavan, vasemmistotaustaisen kirjoittajan puuttuminen. Jälkimmäinen havainto on mahdollista tehdä, kun verrataan toisiinsa lehteen vakituisesti kirjoittaneiden kolumnistien eli Apajalahden, Kittilän ja Halstin poliittista viitekehystä. Kaikki kolme identifioituvat joko poliittiseen keskustaan tai oikeistoon: Apajalahti kansanedustajuutensa ja puolueen jäsenyyden, Kittilä Maalaisliitto-Keskustan julkaisujen parissa tekemänsä lehtimiestyön ja Halsti kirjoitustensa asenteellisuuden kautta. Yksikään vasemmistopuolueisiin kuuluva tai selvästi identifioituva henkilö ei ole täten päässyt lehdessä toistuvasti esille kolumnistin ominaisuudessa.

Kokoomuksen erittäin myönteistä kohtelua indikoivaan arvoon ovat vaikuttaneet muun muassa sen toimijoiden runsaat haastattelut, muutama Jouni Apajalahden kolumni sekä lehdessä julkaistut vaalimainokset. Etenkin vaalimainosten osalta Kokoomus on erityisasemassa muihin puolueisiin nähden: lehdessä julkaistuista

seitsemästä vaalimainoksesta kuusi on sen ja vain yksi Keskustan. Eduskuntavaaleja sivuavien sisältöjen yhteydessä ilmeni lisäksi, ettei perinteinen vaalimainonta ollut ainoa Kokoomuksen näkyvyyttä edesauttanut tekijä. Astrologi Olavi Asikainen oli näet laatinut eri vaalien alla sekä enimmäkseen oikeistoon kuuluvien poliitikkojen positiivissävytteisiä tähtikarttoja että oikeiston voittoa povaavia vaaliennusteita, mikä voidaan nähdäkseni katsoa tarkoitushakuisesti piilovaikuttamiseksi.

Keskustan ja porvarillisten puolueiden kohtelu on indeksiarvojen perusteella varsin positiivista. Jouko Havan Kulissien takana –osiossa todettu kielteinen suhtautuminen Keskustaan ja LKP:hen ei noudattele koko lehden kattavaa trendiä. Keskustan arvoon positiivisesti vaikuttavat etenkin Manu Paajasen tekemät haastattelut sekä lehden varhaisvuosien yleinen maaseutuhenkisyys. Myös puolueen kärkimiesten, Johannes Virolaisen ja Ahti Karjalaisen näkyminen lehdessä on yleensä positiivista mainosta puolueelle, mikäli kirjoittajana ei ole ollut Hava. Toisin kuin vasemmistopuolueet, Keskusta säästyy myös pitkäaikaisen hallituspuolueen statuksestaan huolimatta monin paikoin Wolf Halstin kritiikiltä. LKP:n indeksiarvoa puolestaan nostavat sekä Kaarle Sorkion että Rolf Bernerin positiivissävytteiset ja aktiiviset esiintymiset. Myös Teuvo Auraa näyttävät arvostavan niin Hava kuin muutkin lehden kirjoittajat.

Pienempien puolueiden esiintymismäärät ovat sen sijaan niin pieniä, että suhtautumisindeksin arvot eivät anna täysin totuudenmukaista vaikutelmaa niiden kohtelusta. Esimerkiksi SKL:n indeksiarvo on kaikkein korkein, mutta koska esiintymisten määrä on pieni, jolloin jo pari +2 arvoista esiintymistä nostaa indeksiarvoa tuntuvasti. On totta, ettei SKL esiinny lehdessä oikeastaan lainkaan negatiivisissa yhteyksissä, mutta kuten Kulissien takana –osiossa todettiin, puolueen esiintymisten arviointi on haastavaa, sillä periaatteessa positiivisesta sävystä huolimatta se ei juuri koskaan esiinny pääosassa tai ainoana toimijana sitä käsittelevissä kirjoituksissa. Lisäksi on huomioitava, että esiintymisten pieni määrä on itsessään jo osoitus siitä, ettei lehti ole pitänyt puolueen mainostamista tai esillä pitämistä kovin tärkeänä.

Pienien puolueiden esiintymisiä arvioidessa korostuu myös yleisesti eräs suhtautumisindeksin käyttöön liittyvä ongelma. Menetelmä nimittäin korostaa henkilöhaastattelujen painoarvoa, koska ne ovat toimijan aktiivista esiintymistä ja yleensä positiivissävytteisiä. Tämä on ongelmallista lähinnä silloin, kun haastattelu ei juurikaan sisällä politiikkaa sivuavia aihekokonaisuuksia tai sen positiivissävytteisyys on havaittavissa vain muutaman lauseen perusteella. Tällöin käy helposti niin, että hyväntuulinen perhehaastattelu saa yhtä suuren painoarvon kuin selkeästi tiettyä poliittista agendaa tai ohjelmaa esittelevä haastattelu. Tästä syystä olen pitänyt lukuja tarkentavan kvalitatiivisen lähestymistavan analyysini keskiössä.

Paikoittaisista haasteista huolimatta lehden puolueettomuus voidaan nähdäkseni varsin perustellusti kyseenalaistaa. Niin kvantitatiivisemmän suhtautumisindeksimenetelmän kuin kvalitatiivisempi sisällönanalyysinkin antamat tulokset viittaavat siihen, että lehti on politiikan sisältöjä käsitellessään suosinut oikeistoa sekä määrällisesti että laadullisesti. Vasemmistoon suhtauduttiin huomattavasti kriittisemmin ja paikoin sille kielteistä julkisuutta antavia aiheita käsiteltiin useaan otteeseen eri kirjoittajien toimesta, kuten yleisradioteemaa käsittelevä luku osoittaa. Erytisen kriittinen lehti näyttää olleen yhteiskuntajärjestyksen vastaisiksi katsomiaan toimijoita kohtaan, mikä heijastuu yhtäältä kommunistien ja SKDL:n runsaana esittämisenä kielteisissä asiayhteyksissä ja toisaalta kyseiseen viiter ryhmään kuuluvien toimijoiden kannanottojen vähäisenä määränä lehdessä. Tämä lehdelle tyyppinen ja etenkin Halstin kirjoituksissa esiintynyt kansansuosion tavoittelu enemmistön toiveita myötäilemällä ja vastustajia räikeästi kritisoimalla täyttää populismin tuntomerkit.

Päätoimittajan lupaukset puolueettomuudesta ja politiikan harrastamattomuudesta olivat täten joko tietoista vääristelyä, idealistinen ja myöhemmin käytännössä hylätty lehden alkuvaiheen kanta tai tahatonta ymmärtämättömyyttä. Totuus voi hyvinkin olla yhdistelmä edellä mainittuja. Virheellisten käsitysten syntymisen ehkäisemiseksi haluan lopuksi korostaa, ettei lehteä voida tutkimukseni perusteella luokitella oikeiston tai tietyn puolueen äänenkannattajaksi samalla tavalla kuin eräitä sanoma- tai aikakauslehtiä on tyyppillisesti luokiteltu. Tällainen luokitus vaatisi nähdäkseni

näyttää siitä, että lehteä ohjattiin poliittisen rahoituksen tai puoluetuimistoyhteyksien avulla. Täten katson, että tutkimukseni perusteella lehteä on asianmukaisempaa luonnehtia vasemmistokriittiseksi tai oikeistomyönteiseksi. Kaiken kaikkiaan Uusi Maailma on ollut ja on edelleen arvokas tutkimuskohde, jota tarkastelemalla voidaan saada tietoa lukuisista 1960- ja 70-luvun suomalaisia koskettaneista ilmiöistä. Lehdessä käsitellään politiikan lisäksi paljon esimerkiksi sukupuolisuuteen, rakkauteen, uskontoon, viihteeseen, ruuanlaittoon ja matkailuun liittyviä kysymyksiä, mikä tekee siitä käyttökelpoisen aineiston usean eri alan tutkijoille.

LÄHTEET

ALKUPERÄISLÄHTEET

UM 1963 nro 1 (9.8.1963) – UM 1979 nro 8 (11.4.1979).

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Alapuro, Risto (1999) Kertomus suomalaisista idän ja lännen välissä. Teoksessa Markku Löytönen ja Laura Kolbe (toim.) Suomi – maa, kansa, kulttuurit. SKS, 98 – 112, Helsinki.

Alasuutari, Pertti (1996) Toinen tasavalta. Suomi 1946 – 1994. Vastapaino, Tampere.

Almond, Mark (1999) Vallankumous. Otava, Helsinki.

Asikainen, Olavi (1967) Tähdet ja kohtalomme. Gummerus, Jyväskylä.

Asp, Kent (1982) Väljarna och massmediernas partiskhet. Teoksessa Kent Asp & al., Väljare, partier, massmedia. Empiriska studier i svensk demokrati. Liber, Stockholm.

Bignell, Jonathan (2002) Media semiotics. An Introduction. Manchester University Press, Manchester and New York.

Blåfield, Atti & Vuoristo, Pekka (1982) Kun valta vaihtui: mitä todella tapahtui presidentinvaalissa 1982. Kirjayhtymä, Helsinki.

Bruun, Mikko, Koskimies, Ilkka & Tervonen, Ilkka (1986) Uutisoppikirja. Tammi, Helsinki.

van Dijk, Teun A. (1988) News as Discourse. Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey.

Edelman, Murray (1988) Constructing the Political Spectacle. University of Chicago Press, Chicago.

Fairclough, Norman (1997) Miten media puhuu. Suom. Virpi Blom ja Kaarina Hazard. Vastapaino, Tampere.

Granberg, Leo (2004) Tuotannon kasvun vuosikymmenet. Teoksessa Pirjo Markkola (toim.) Suomen maatalouden historia osa 3 – Suurten muutosten aika. Jälleenrakentamisesta EU-Suomeen. SKS, Helsinki.

Haikara, Kalevi (1975) Isänmaan vasen laita. Otava, Helsinki.

Hall, Stuart (1992) Kulttuurin ja politiikan murroksia. Vastapaino, Tampere.

Hall, Stuart (1984) Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies 1972 – 79. Hutchinson, London.

Halliday, M.A.K. (1978) Language as social semiotic. The Social interpretation of language and meaning. Edward Arnold, London.

Halsti, Wolf H. (1975) Tilinteon aika. Muistelmat 3: 1948 – 1975. Otava, Keuruu.

- Helenius, Ralf (1972) Suuret ismit 1970-luvun politiikassa. Kyriiri Oy, Helsinki.
- Hemánus, Pertti (1988) Suomen sanomalehdistö tänään ja huomenna. Teoksessa Touko Perko, Esko Salminen, Veikko Löyttyniemi, Pertti Hemánus & Päiviö Tommila (toim.) Suomen lehdistön historia 3 . Sanomalehdistö sodan murroksesta 1980-luvulle. Kustannuskiila, Kuopio.
- Hemánus, Pertti (1972) Reporadion nousu ja tuho. Otava, Helsinki.
- Herkman, Juha 2011: Poliitikka ja mediajulkisuus. Vastapaino, Tampere.
- Hoikkala, Tommi (1990) Teun A. van Dijkin diskurssianalyysi. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Gaudeamus, Helsinki.
- Holmberg, Jukka (2004) Etusivun politiikkaa: Yhteiskunnallisten toimijoiden representointi suomalaisissa sanomalehti uutisissa 1987 – 2003. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Häikiö, Martti (1993) Presidentin valinta. Miten valtionpäämiehet on Suomessa valittu, millaisiin poikkeusmenetelmiin valinnoissa on turvauduttu ja miksi presidentin toimikautta jatkettiin kokonaan ilman vaalia vuonna 1973. WSOY, Porvoo.
- Isohookana-Asunmaa, Tytti (2006) Maalaisliitto-Keskustan historia 5: Virolaisen aika – Maalaisliitosta Keskustapuolue 1963 – 81. WSOY, Helsinki.
- Jokinen, Arja (1999) Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhlia ja Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, Jyrki (2011) Löyhästä vaaliorganisaatiosta kiinteäksi puoluejärjestöksi: Kansallisen kokoomuksen järjestötoiminta ja vaalikampanjat vuosina 1944 – 1979. Väitöskirja. Turun yliopisto, Turku.
- Junnila, Tuure (1973) Vallankaappaus lain ja oikeuden varjolla: poikkeuslakitaistelu lain vastustajan näkökulmasta. Kustannus Oy Länsi-Suomi, Rauma.
- Kallio, Veikko (1992) Aikakauslehdistön rakennemuutos. Teoksessa Päiviö Tommila (toim.) Suomen lehdistön historia 10, Aikakauslehdistön historia: Aikakauslehdistön kehityslinjat. Kustannuskiila Oy, Kuopio.
- Kivistö, Kalevi (1988) Poliittinen kuva poliitikon näkökulmasta. Teoksessa valokuvauksen vuosikirja 1988. Suomen valokuvataiteen museon säätiö, Helsinki.
- Kojo, Pauli (1973) (päätoim.) Mitä missä milloin 1974. Otava, Helsinki.
- Korhonen, Reijo (1973) Suomalaisen päivälehdistön puoluesamastumisesta. Lehdistö- ja tiedostusopin lisensiaattitutkielma. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Kortti, Jukka (2013) Ylioppilaslehden vuosisata. Gaudeamus, Helsinki.

Kosonen, Laura (2005) "Haistakaa paska koko valtiovalta". Hymy-lehti poliittisen ja journalistisen populismin leikkauspisteessä 1960 – 1970-lukujen taitteessa. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Kuisma, Markku (2009) Suomen poliittinen taloushistoria. Kustannusosakeyhtiö Siltala, Helsinki.

Kulha, Keijo K teoksessa Viljo Rasila, Eino Jutikkala (toim.) ja Keijo K. Kulha (1976) Suomen poliittinen historia 1905 – 1975. WSOY, Helsinki.

Lehtilä, Hannu (2001) Mainettaan parempi: valtioneuvos Harri Holkeri. Otava, Helsinki.

Lähteenmäki, Maria (2006) 1960-luvun suuri roolitutkimus. Teoksessa Irma Sulkunen, Maria Lähteenmäki & Aura Korppi-Tommola: Naiset eduskunnassa. Edita, Helsinki.

Malmberg, Raili (1991) Yleislehtien kuohuvat vuodet 1934 - 1980. Teoksessa Päiviö Tommila (toim.) Suomen lehdistön historia 8, Aikakauslehdistön historia: yleisaikakauslehdet. Kustannuskiila Oy, Kuopio.

Meinander, Henrik (2012) Tasavallan tiellä. Suomi kansalais sodasta 2010-luvulle. Bookwell Oy, Porvoo.

Meinander, Henrik (2006) Suomen historia. Linjat, rakenteet ja käännekohtat. WSOY, Helsinki.

Mickelsson, Rauli (2015) Suomen puolueet. Vapauden ajasta maailmantuskaan. Vastapaino, Tampere.

Mickelsson, Rauli (2012) Suomalaiset puolueet kertomuksina. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia. Helsingin yliopisto, Helsinki.

Mickelsson, Rauli (2007) Suomen puolueet: historia, muutos ja nykypäivä. Vastapaino, Tampere.

Mickelsson, Rauli (1999) Samanlaiset ja erilaiset puolueet: retoriikka- ja diskurssianalyttinen tutkimus kokoomuslaisten ja sosialidemokraattien jäsenlehdissä ilmaisemista käsityksistä omista puolueistaan vuosina 1965 – 1995. Väitöskirja. Turun yliopisto, Turku.

Mikkonen, Antti (1998) Rahavallan rakkikoirat. Tositarinoita talousjournalismista. WSOY, Helsinki.

Moring, Tom & Himmelstein, Hal (1993) Poliittikkaa riisuttuna. Kampanjakulttuuri muutoksessa televisioidun politiikan aikaan. Yleisradion tutkimusraportti 6, Helsinki.

Myllymäki, Pauli (1977) Aikakauslehtien surun ja ilon aika. Teoksessa Börje Söderholm, Timo Hämäläinen, Martti Brandt & Ritva Keski-Korhonen (toim.) Valokuvauksen vuosikirja 1977. Suomen valokuvataiteen museon säätiö, Helsinki.

Niinistö, Jussi (2003) Suomalaisia vapaustaistelijoita. Nimox ky, Helsinki.

- Ojakangas, Mika (2007) Carl Schmitt. Teoksessa Poliitiikan representaatio. Valtiotieteellinen yhdistys, Helsinki.
- Oksanen, Annukka (1992) Hillityt ja harmaat suomalaispoliitikot. Poliitikkoja esittävien lehtikuvien semioottista analysointia. Tampereen yliopisto, politiikan laitoksen tutkimuksia 118.
- Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti (1997) Poliitiikan perusteet. WSOY, Porvoo.
- Palonen, Kari (2003) Poliitiikka. Teoksessa Matti Hyvärinen (toim.) Käsitteet liikkeessä: Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria. Vastapaino, Tampere.
- Rajala, Panu (1994) Lukijalle & Hajotustöissä Helsingissä ja Tukholmassa. Teoksessa Panu Rajala & Hannu Rautkallio (toim.) Petturin testamentti. Arvo Poika Tuomisen todellinen elämä. WSOY, Helsinki.
- Rantala, Onni (1982) Suomen puolueiden muuttuminen 1945 – 1980. Gaudeamus, Helsinki.
- Rantanen, Miska (2004) Silloin ja nyt. Teoksessa Ilkka Kylävaara (toim.) Taistolaisuuden musta kirja: muistoja. Tammi, Helsinki.
- Rentola, Kimmo (2005) Vallankumouksen aave. Vasemmisto, Beljakov ja Kekkonen. Otava Kirjapaino Oy, Helsinki.
- Reunanen, Esa (1994) Poliitiikkaa uutisessa ja vähän ulkopuolellakin. Analyysivälineitä tekstin agenttien suhteiden erittelemiseksi. Tiedotustutkimus 4/1994.
- Reunanen, Esa (1991) Merkitysympäristö ja uutisgenren säännöt. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja A 76.
- Salervo, Olavi (1982) Suomen kansanedustuslaitoksen historia 12. osa. Eduskunnan historiakomitea: valtion painatuskeskus, Helsinki.
- Salminen, Esko (2004) Viestinnälläkö vallankumoukseen? Edita, Helsinki.
- Salminen, Juhani (1999) Eripurasta yksituumaisuuteen. Tie konsensusyhteiskuntaan 1960 – 1975. Gummerus, Helsinki.
- Salokangas, Raimo (1996) Yleisradion historia 2. osa, 1946 – 1996: aikansa oloinen. Yleisradio Oy, Helsinki.
- Salokorpi, Hannu & Waronen, Eero (1989) Kansakunnasta yksilöön: kokoomusaatteen ja ohjelmien kehityksestä (toim. Ismo Suksi) Kansallinen Sivistysliitto ry, Helsinki.
- Saukkonen, Pasi (2012) Suomalaisen yhteiskunnan poliittinen kulttuuri. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia. Helsingin yliopisto: Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitos, Helsinki.
- Seppinen, Jukka (2008) Kalevi Sorsa: SDP:n vallan vakauttaja. Edita, Helsinki.

Smolander, Jyrki (2000a) Suomalainen oikeisto ja ”kansankoti”: Kansallisen kokoomuksen suhtautuminen pohjoismaiseen hyvinvointivaltiomalliin jälleenrakennuskaudelta konsensusajan alkuun. Väitöskirja. SKS, Helsinki.

Smolander, Jyrki (2000b) Pohjoismainen oikeisto, hyvinvointivaltio ja edistyksen myytti. Historiallinen aikakauskirja 98: 2.

Soikkanen, Hannu (2007) Yksin seurassa. Teoksessa Jukka Kuikka & Riitta Aarrevuo (toim.) Tasavallan tulppa – Lasse Lehtinen. WSOY, Helsinki.

Suvanto, Pekka (1994) Konservatismi Ranskan vallankumouksesta 1990-luvulle. SKS, Tampere.

Tarkka, Jukka (2006) Isänmaan unilukkari. Päiviö Hetemäen yhteiskunnallinen elämäntyö. WSOY, Helsinki.

Uimonen, Risto (1992) Julkisuuspelejä. Imagonrakennus politiikassa. WSOY, Juva.

Vahtola, Jouko (2003) Suomen historia: jääkaudesta Euroopan unioniin. Otava, Helsinki.

Valpola, Veli (2000) Suuri sivistyssanakirja. WSOY, Helsinki.

Vesikansa, Jyrki (1997) Sinivalkoiseen Suomeen. Uuden Suomen ja sen edeltäjien historia I. 1847–1939. Otava, Helsinki.

Vihavainen, Timo (1991) Kansakunta rähmällään – Suomettumisen lyhyt historia. Otava, Helsinki.

Vihavainen, Timo (1987) Hyvinvointi-Suomi. Teoksessa Seppo Zetterberg (toim.) Suomen historian Pikkujättiläinen. WSOY, Helsinki.

Viljakainen, Jarmo (2008) Reporadio: Yleisradion vaaran vuodet 1965 – 72. Opus liberum, Helsinki.

Virtanen, Matti (2001) Fennomanian perilliset. Poliittiset traditiot ja sukupolvien dynamiikka. Karisto Oy, Hämeenlinna.

Väisänen, Pekka (1992) Vallan varjossa. Poliittisten toimittajien historiaa 1960-luvulta 1990-luvulle. Poliittiset toimittajat ry, Helsinki.

Väänänen, Marjatta (1996) Suoraan eestä Suomenmaan. Otava, Helsinki.

VERKKOLÄHTEET

<http://arkisto.kokoomus.net/kokoomusbiografia/elamakerta-artikkelit/koskinen-pirkko-k/>, viitattu 26.10.2017.

<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910008.aspx>, viitattu 14.9.2017.

<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/273.aspx>, viitattu 16.10.2017.

<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/911457.aspx>, viitattu 26.10.2017.

<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910010.aspx>, viitattu 26.10.2017.

<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910008.aspx>, viitattu 28.10.2017.

Pynnönen, Anu (2013) Diskurssianalyysi: tapa tutkia ja olla kriittinen. E-kirja.

<https://jyx.iyu.fi/dspace/handle/123456789/42412>, viitattu 26.10.2017.

Seppinen, Ilkka (2001), kansallisbiografia – Urho Kittilä.

<http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/1623/>, 26.10.2017.

http://www.stat.fi/tk/he/vaalit/vaalit2003/vaalit2003_vaalitilastot_aspuoluekannatus.html, viitattu 26.10.2017.

<http://www.suomenastrologinenseura.fi/yhdistyksemme/historiaa/>, viitattu 26.10.2017.

<http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti-/r/v2>, viitattu 26.10.2017.

<http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti-/r/m1/51>, 26.10.2017.

<http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti-/r/m1/60>, viitattu 26.10.2017.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2010/10/19/georg-c-ehrnrooth-ja-pop>, viitattu 26.10.2017.